karinthy frigyes cele două suflete ale oliviei
SCHIŢE ŞI SCENETE UMORISTICE
TRADUCERE ŞI PREFAŢĂ DE AUREI BUTEANU

EDITURA MfNERVA BUCUREŞTI
Karinihy Frigyes llökömszinha/, II Hökömszinhaz, ÎN
Az egész văros besz. éli, vol. I, H* S

PREFAŢĂ

În materie de amur tiu cunosc gluma", cunoscuta butadă a autorului pe care-l prezentăm cititorilor, defineşte sintetic poziţia lui Karinthy Frigyes faţă de activitatea sa literară. O parte din critica vremii a contestat, calitatea artistică a scrierilor sale... Stilul, prezentarea sumară şi directă, lipsa motivelor decorative, contraveneau concepţiilor dominante în literatura vremii, dur epoca antebelică în care Karinthy îşi începe activitatea în publicistica maghiară, era una din cele moi pline de platitudine. Burghezia europeană cucerise puterea, diriguind treburile publice fie pe poziţii consolidate şi cu îndelungate perspective de stăpânire. Viaţa opulentă, plină de confort, fără preocupări spirituale sau măcar generoase pe care clasa conducătoare o ducea, era departe de teama că un seism ar putea apărea, tulburând acel *dolce far niente.* Tabloul este mai eu seamă valabil pentru monarhia austro-ungară şi nu fără motive mai pronunţat în Ungaria acelor vremi. Stat de 20 de milioane de locuitori, dintre care peste îi milioane aparţineau naţionalităţilor conlocuitoare", Ungaria păstra în structura ei scheletul de susţinere al orânduirii feudale, prin aristocraţia teriană, care diriguia înaltele destine politice ale ţării, lăsând în seama burgheziei în consolidare grija pentru a crea infrastructura corespunzătoare exigenţelor dezvoltării relaţiilor de producţie.

Acest tablou înfăţişat sumar şi inevitabil schematic, avea particularităţile sale cart trebuie consemnate în vederea unei înţelegeri depline de către cititorii de azi a climatului specific din care a ieşit şi opera umoristico-

satirică a lui Karinthy, după cum tot de aici a germinat şi strigătul de disperare, prevestitor şi vizionar, al titanului poeziei maghiare Ady Endre.

Conducerea acestei ţări ce ocupa o bună parte din bazinul dunărean se făcea pe plan politic în mod bicefal, de la Viena şi Budapesta. Pe plan economic ultima capitală îngloba cu saţietate toate noile instituţii şi întreprinderi inerente procesului de industrializare. Dar capitala maghiară avea un specii ic propriu. Astăzi ne vine greusă. credem că Budapesta încă înainte cu mai puţin de un secol nu era un oraş unitar şi mai ahes că nu ora un oraş exclusiv maghiar. Acest din urmă caracter, adică preponderenţa caracterului maghiar l-a căpătat abia după unice» oraşului Buda eu oraşul Pesta, aşezate pe malurilaceluiaşi fluviu. Unirea celor două oraşe era firească şi necesară, incontestabil, dar ea s-a făcut şi dintr-un impuls specific: dictat de considerente politice, în oraşul Pesta, în cartierele centrale –, care mai păstrează şi astăzi numirea de Eipotvăros (oraşul tapat). b erenevăros (oraşul lui Francisef ete. se găsea o populaţie de origine germanică în număr considerabil, ea de altfel. şi în unde cartiere ale oraşului Buda. vorbind în toate manifestările particulare limba germană. În cursul secolului al XIX-le < o aluviune importantă de elemente «mereiat-mercantile (prin ocupaţiune) de origine evreiască, cehă, slovacă, croată „şvăbească, română şi aromână au îmbogăţit nodurile burgheziei economiceşte înfloritoare şi conducătoare. Din acest amalgam, după o generaţie, s-a născut stratul de maghiari, care au îmbrăţişat, cu exagerarea neofiţilor, cete mai extremiste şi anacronice măsuri politice ale administraţiei exploat. atoare şi tiranice, mai ales faţă de naţionalităţi, care-şi trăgeau obtrşia din principiile melternichicne.

Ady a văzut şi a înfierat politica retrogradă care înflorea în ţara sa ducând totul spre prăbuşire, dar spre o prăbuşire pe care el o prevedea aducătoare de renaştere. De la regimul cestăpânea, de la clasa diriguitoare a capitalei atât de eteroclită şi în ce priveşte componenţa şi

în ce priveşte aspiraţiile, el ştia că nu se poate aştepta nicio izbăvire. De aici a izbucnit ca o forţă elementară poezia lui revoluţionară.

Kariniby Frigyes, mai tânăr cu zece ani decât Ady, vedea şi simţea şi el această atmosferă, dar înţelegerea, şi mai ales elanurile lui nu l-au dus nici acum, după cummu-l vor duce nici în 1919, pe meterezele luptei. Fiu de burghez, de origine evreiască (dar botezat la naştere în religia evanghelică), umoristul de mai târziu, născut la Budapesta la 1 iulie 1887 şi-a ales un sector mult mai modest de activitate socială. Tatăl său, funcţionar la Uzinele electrice Ganz, a fost un spirit liniştit, curios şi de o deosebită sprinteneală intelectuală. A nutrit un interes constant faţă de problemele filosofice, cultivând şi practicând chiar preceptele pozitivismului lui Comte, al cărui adept pasionat era. Energia lui vitală s-a consumat petărâmul acumulării de cunoştinţe şi a dezbaterii de idei într-un cerc restrâns, fiind aproape total lipsii de aptitudini practice. Din aceste motive, micul funcţionar, care umbla – spuneau vecinii, burghezi înstăriţi – „cu capul în nori” a avut foarte multe dificultăţi materiale cu creşterea celor şase copii ai săi. Frederic Frigyes a moştenit fără îndoială o bună parte din elementele componente paterne.

Intrarea în „câmpul muncii” a surorii celei mai mari a lui Frigyes, Gizi, şi deci suplimentarea cu 20 de coroane a bugetului familiar, a fost un eveniment pe care copilul Frigyes îi consemnează, desigur pentru importanţa lui, în jurnalul său, în care se mai găsesc multe date care explică de ce scriitorul Karinthy a avut viaţa pe care a avut-o, atât din punct, de vedere al chivernisirii scrierilor sale (să nu uităm, el trăia într-o societate organizată după principiile capitaliste ale profitului), dar şi din punctul de vedere al limitelor pe care i le decelăm astăzi în scrieri.

Printre atâţia poeţi şi scriitori „angajaţi” la modul cum se practica această calitate la începutul secolului, Karinthy respectă o oarecare reticenţă. A trebuit să vină războiul mondial ca să abandoneze, mai bine zis să-şi amplifice sfera tematică înglobind în ea nu numai biciuirea

unor moravuri şi a unor fenomene produse de societatea eteroclită a capitalei şi de moravurile specifice care erau dominate de cultul viţelului de aur, de practicarea celui mai vicios erotism şi de complacerea într-un dezmăţ moral pe care caracterul închis al acestei posedau te caste budapestene îl acoperea de oprobriul mulţimii. Desigur, cele ce se petreceau în sferele oare practicau conducerea, exploatând prin tertipuri şi venalitate masele mari, trebuiau denunţate. Un glas curajos, deschis, practicând „oraţie directa" al unui scriitor ar fi fost desigur binevenit. Dar e mult mai puţin sigur că el ar fi avut posibilitatea.su fie auzit. Editurile, presa, revistele cât de cât importante, Universitatea şi Academia erau înfeudate forţelor oculte ale acestui sistem închis. Calvarul şi tragedia lui Ady sâni concludente pentru deşrnul aceluia ce se angaja la o luptă deschisă.

Karinthy a abordat altă cale. A făcut-o în mod deliberat? A practicat-o din necesităţi de existenţă? Discuţiile şi controversele, după cum am mai spus, au fost şi, încă în parte, sâni posibile. Dar pe măsură ce dobândim distanţa istorică, se pare că în cele mai multe cazuri Karinthy a acţionat – chiar dacă împrejurările de atunci par a contrazice acest lucru: ca de exemplu o comandă venită de la un editor, de la un redactor de revistă sau de ziar. etc. – dintr-un imbold sufletesc şi o conştiinţă de om care râvnea o soartă mai bună pentru societate.

O amintire personală m-a convins despre lucrul acesta încă din 1930. Lucrarea prin care Karinthy s-a impus aten

YTII lipi opinipi publice literaro a fost volumul de satire literaro *Aşa scrieţi voi (Igy irtok ti)* în care, aplicând – poate intuitiv – teoria ororii consemnată în poetica lui Aristotel şi practicând teoria contrastului lui Wundt şi aceea a interferenţei seriilor independente, sugerând mecanizarea vieţii formulată de Bergson, realizează efecte, comice variate. Critica vremii a consemnat, amuzamentul copios oferit publicului de această lucrare, constatând în acelaşi timp virtualitâţ. de şi multilaterala disponibilitate a

umorului autorului. Foarte puţini au fost aceia care au sesizat că autorul pastişelor nu a ambiţionat doar atingerea unui efect gratuit asupra publicului, ci prin „travestirea” operelor înglobate în câmpul asupra căruia şi-a exercitat talentul, a urmărit ridiculizarea, satirizarea, manierismul anchilozant şi dominant în foarte numeroase domenii ale literaturii maghiare. Au trebuit să treacă decenii până când această carte să fie recunoscută ca o armă de luptă critico-estetică. Momentul personal e cazul să fie consemnat aci. Cel ce scrie aceste rânduri, găsindu-se cu un prilej festiv vecin de masă cu tvarinthy „şi-a îngăduit să facă un comentariu: „Domnule Karinthy, cartea dumneatale *Igy irtok ti* ar trebui pusă în comerţ (era vorba de ediţia nouă din 1936). sub o banderolă cu inscripţia *Igy irtok en”.* Jocul de cuvinte din această butadă trebuie explicat. Verbul „irtok” din prima formulare, scris cu *i* scurt, înseamnă „scrieţi”, iar din a doua formulare, scris cu *i* lung, înseamnă „distrug”, sau poate, cu mai multă forţă expresivă, „stârpesc”. Deci în loc de titlul *Aşa. scrieţi voi* i se propunea Aşa *stârpesc ea.* Maestrul, atunci în floarea vârstei, s-a uitat lung la tânărul român care-i făcea această propunere şi, în maniera umorului său, după o clipă de uimire, a luat un carton cu meniul banchetului notând autograful: *Magăval kiil & n bekit kotdk* (Cu dumneata fac pace separat), raporturile dintre Ungaria horthystă şi România nefiind, pe atunci, tocmai amicale. Din scânteierea acestui mic dialog s-a născut o discuţie care m-a convins că umoristul maghiar a văzut şi vedea cu tot atâta claritate anacronismul relaţiilor din trecut, precum şi labilitatea şi superficialitatea orânduirilor de atunci, la fel ca şi ceilalţi scriitori progresişti maghiari, dar că prin specificul genului literar cultivat el s-a mulţumit numai să biciuiască răul aşa cum acesta i se înfăţişa. Facilitatea scrisului, aria imensă, paralelismul dintre modul său de a scrie şi anumite modele, i-au făcut pe unii scriitori să-i denunţe influenţele, diminuându-i valoarea. Niciun scriitor nu se poate, în această privinţă, sustrage cercetărilor, uneori sui *generis* amplificate de critica literară. Karinthy

Frigyes nu a scăpat nici el de lupa unor astfel de exegeze, mai ales spre sfârşitul vieţii sale, când reputaţia şi faima, precum şi succesul de public al operei sale s-au consolidat. Umoristul, foiletonistul uşor, textierul – cum s-ar zice azi – al unor farse spumoase de cabaret (modalitatea teatrală foarte gustată la începutul secolului), care producea o mare cantitate de scrieri risipite prin toate publicaţiile vremii te adevărat, constrâns şi de exigenţele vieţii) a început să fie analizat nu numai de scriitorii, colegi de generaţie cu el, ci şi de criticii „profesio, nişte" sau chiar „academici". În Ungaria, unde disparitatea între critica scriitorilor şi exigenţele criticii academici! a fost tot timpul considerabilă, fenomenul era, indubitabil, semnul consacrării dacă nu şi a sclerozării, cum s-a autoironizat cel care după ce-şi văzuse contestată valoarea literară, se găsea acum întins pe mesele de vivisecţie a celei mai simandicoase critici „instituţionale".

Scrierile umoristice, realiste, copiate după natură, cum zicea chiar autorul, deveneau acum teste pentru a stabili influenţa lui Swift, Samuel Butler şi alţii. Dar să nu uităm că secolul în care s-a născut Karinthy a fost un secol al râsului. S-a râs în toate chipurile şi de toţi, râsul devenind un fel de mod existenţial. Aşa se explică nu numai varietatea temelor, de la burghezul înstărit la nobilul scăpătat, de la îndrăgostitul naiv la soţul înşelat, ci şi apariţia unor genuri noi, operete, vodeviluri, parodia, revista de cabaret făcând carieră în întreaga Europă. Firește, nici imperiul austro-ungar, unde se ducea aceeaşi viaţă uşoară, nu putea scăpa de această contaminare atât de evidentă în cazul lui Kajdnthy.

În ţările apusene istoria literaturilor a înregistrat două perioade distincte, în prima s-a consolidat o literatură comică satirică, care continua cu prestigiu satira clasică, atacând teme general valabile de critică socială, cu mijloace variate şi, din punct de vedere artistic ireproşabil. Cea de a doua perioadă a dus la proliferarea variantelor facile, la utilizarea umorului ieftin al cărui singur scop era să înlesnească digestia spectatorilor sau cititorilor.

În Ungaria, cele două etape coincid. Dezvoltarea socială făcându-se într-un răstimp mai scurt decât în alte ţări, procesul de fmburghezire fiind accelerat cu toate mijloacele, autorii, în goană după publicul cititor, au abordat o tematică uşor accesibilă acestuia, fără un prea mare respect al canoanelor esteticii. Nu este un secret pentru nimeni că între cele două războaie teatral bulevardier maghiar, de exemplu, a atins o dezvoltare dintre cele mai remarcabile, în comparaţie cu ţări mult mai mari şi cu un public mai numeros.

În acest context activitatea lui Karinthy a fost brăzdată în mod inerent de tendinţe contradictorii, pe de o parte autorul voindu-se realizat ca artist, iar pe de altă parte influenţele şi mai ales necesităţile vitale ale omului cu familie şi greutăţi îndreptăţind o abatere endemică de la exigenţele calităţii.

Apariţia volumului *l «y irtok ti (Aşa scrieţi coi)* a marcat de la început o etapă importantă în scrisul satiric maghiar. Necesitatea unei intervenţii în domeniul literelor era simţită de toţi scriitorii care considerau literatura altceva decât un divertisment pentru păturile înstărite. Cu un an înaintea apariţiei acestui volum, Adv Endre a publicat în revista *Nyugat* un articol în care a arătat necesitatea unei primeniri. El scrie textual, pornind de la nivelul mercantil al producţiei literare poetice, făcând aluzie şi la zorzoanele stilistice utilizate ca scop în sine de mulţi scriitori: *„Ar fi o mare delectare dacă toţi aceşti scriitori maghiari ar fi luaţi în sfârşit în zeflemea*

Zeflemisitorul a apărut etirind în persoana lui Karinthy prin volumul citat de parodii literare. Cu cât succesul acestui volum creştea s-a discutat insistent despre originalitatea procedeului lui Karinthy, adică a parodiei literare. Autorului nostru i-au fost opuşi ci ţi va predecesori maghiari. Au fost citate versuri satirice scrise de marele poet Arany. lânos, încercările lui Szăsz Kuroly, precum şi cele ale lui Lisznyai Kâlman. Nu au fost neglijate, pentru a contesta meritele lui Karintliy şi a-i diminua succesul, nici lucrările lui Cotvos Kâroly, jokaiete.

S-a insistat mult asupra parodiilor lui Rafeosi Viktor (mai ales paroduarea lui Ibsen). precum şi despre încercările de comic pur lipsit de bază sat irică, ale lui Molnár Perene. Uneltele predecesorilor lui Karintliy nu au fost utilizate însă de autorul nostru. Dacă ar fi să-i găsim vagi modele sau surse de inspiraţie, ar Lrebui să ne adresăm tradiţiilor seculare ale parodiei, pe care le putem afla cu uşurinţă în literaturile străine, mai ales în ţările de democraţie burgheză, unde clasele consumatoare de literatură au ajuns la un nivel intelectual destul de înalt pentru a gusta satira la adresa subiectelor literare şi zeflemeaua intelectuală. Parodia literară a fost cultivată, la nivel satiric şi de la liruvăro sau Plaubert, dar cu deosebire de Marcel Proust cu a sa cunoscută şi apreciată *Posti qhues et metan gas,* carp în anul apariţiei volumului sat în ical lui Karinthy depăşise cea de a. ¡2— i ediţie. Fără îndoială Karinthy a cunoscut – măcar cu aproximaţie – aceste modele, după cum nu i-au fost străine nici parodiile lui Stephen Leacook publicate în 1910. Un cercetător maghiar, Kardos Pal, a făcut chiar o confruntare între satira scriitorului canadian şi scrisul lui Karinthy. Concluzia la care ajungem este că Leacook se mulţumeşte cu o satiră fără adresă precisă, în timp ce Karinthy îşi face o armă din această modalitate în lupta lui împotriva racilelor sociale sau a manierismelor literare. Leacook în materie literară satirizează de preferinţă direc

Xtl

fiile şi genurile literare, deci se păstrează mai mult pe un tărâm teoretic, Karinthy coboară până la scriitori şi nu este neinteresant a aminti că a îndrăznit să satirizeze pe cei mai mari şi mai gustaţi autori ai epocii sale. Într-adevăr, în parodiile lui n-a cunoscut gluma şi nici iertare sau compromisuri.

Este uşor de presupus efectul pe care această carte l-a avut întâi în cercurile literare, iar apoi succesul crescând din rândurile cititorilor. Nu sunt scutiţi de săgeţile lui

satirice nici poeţii cei mai mari ai epocii ca Ady Endre, Babits Mihály, Toth Arpád şi autori prestigioşi ca Măricz Zsigmond, Juhăsz. Gvula, Koszlolănyi, fiarta Lajos ele. Interesant amănunt: mulţi dintre scriitorii satirizaţi au scris elogios despre semnificaţia majoră şi virtuţile cărţii lui Karinthy. Koszlolănyi arăta, de exemplu, că acuzaţiile aduse lui Karinthy de a fi un imitator al unor modele din străinătate nu sunt justificate, fiindcă satira autorului maghiar izvorăşte dintr-o convingere personală. Babits, un alt scriitor satirizat de Karinthy omagiază la apariţia cărţii, dar şi după trecerea a doua decenii, calităţile parodistice ale lui Karinthy. Discuţia a continuat tot timpul vieţii autorului şi continuă şi astăzi, asigurând acestei cărţi satirice o viaţă şi actualitate până acum nezdruncinată de dintele vremii.

Volumul de satire a fost urmat, încă în acelaşi an, de două volume de nuvele în care autorul nu se prezintă sub aspect cu totul diferit. Concomitent apar în revistele şi ziarele vremii numeroase, foarte numeroase schiţe satirice, şi umoristice, care vor stabili o altă arie de activitate a fecundului autor. Genul va culmina în lucrarea apărută în 1910 *Daţi-mi C» în domnule profesor.* Atât nuvelele cât şi mai ales schiţele umoristice ale lui Karinthy au fost criticate la început pentru lipsa lor de stil. Nu s-a ţinut seama de atitudinea principială a lui Karinthy, manifestată prin Aşa *scrieţi coi,* unde el parodiază teza că un stil e cu atât mai apreciabil, cu cât este mai personal, elaborând antiteza că un stil e cu at H mai detestabil, eu cât autorul se diferenţiază mai mult prin el.

În prefaţa la cea de a doua ediţie a volumului *Aşa scrieţi voi*. Karint hy se explică într-un mod care va arunca o lumină şi asupra felului de elaborare a nuvelelor şi schiţelor sale satirice:

„Noile melc încercări care s-au realizat dintr-o necesitate evidentă, decurgând din străduinţele spirituale contemporane au lărgit în esenţa lor posibilităţile tuturor genurilor literare, al căror obiect nu este în mod nemijlocit viaţa, ei produsul acesteia, cultura şi lumea spirituală şi pe

care, din punct de vedere ştiinţific, le-am putea numi genuri parazitare; le-am lărgit înspre o altă artă parazitară, şi anume, în direcţia criticii literare. Am împrumutat din dicţionarul artelor plastice un cuvânt spre a putea diferenţia calitatea genului şi acest determinativ dat de mine: caricatura literară *a prins rădăcini foarte curând şi continuă să fie folosit şi astăzi. Caracteristicile caricaturii literare – pe scurt – sâni următoarele: caricatura, literară nu se ocupă de o operă oarecare, ei de un anumit scriitor, precum şi de ceea ce este individual şi determinant în acest scriitor, adică maniera, respectiv manierismul lui. E vorba de o caricatură, deci un gen umoristic, fiindcă nu ţine seama, de ceea ce este în general artistic la scriitorul analizat, deci* frumos, *ci porneşte de la ceea ce are el specific şi în mod flagrant personal, dar că este în acelaşi timp şi o înfăţişare de caractere, deci un gen al criticii, fiindcă îl descrie pe scriitor şi denunţă gradul şi calitatea, procedeelor sale de a se îndepărta de noţiunea comună a frumosului*-Szalai Kâroly găseşte explicaţia succesului caricaturilor literare a lui Karinthy în *„preciziunea tipică şi specifică doar istoriografiei literare cu care analizează autorul opera aleasă pentru caricaturizare. De multe ori niciun eseu sau studiu nu ne-ar putea da un tablou mai exact, mai real, despre scriitorul parodiat de Karinthy*”. (Karinthy Frigyes, *Gondolat,* Budapest, 1961, p. 42)

Prin schiţele sale satirice şi umoristice Karinthy, pe de o parte continuă producţia destul de bogată a acestor fel de scrieri din literatura maghiară, dar în acelaşi timp şi inovează, abordând căi noi şi sohtţii mai moderne decât scriitorii care furnizau materiale de poezie şi proză umoristică numeroaselor publicaţii care aveau ca scop să distreze şi să amuze pe cititorii recrutaţi din păturile înstărite şi mica burghezie.

Literatura umoristică a vremii era predominată de concepţia tipologică, ne spune Szalai Károly în monografia sa (pag. 56). El analizează chiar propensiunea pentru această creaţie a scriitorilor contemporani cu Karinthy.

Vom aminti dintre aceştia pe Heltai Jeno, care se ocupă cu predilecţie de midinete, actriţe şi ziarişti, Molnár Ferenc, care ne dă o galerie bogată de îmbogăţiţi conjuncturali, de snobi din Lipotvăros, portari, birjari, amploiaţi municipali, proprietari provinciali care iau contact cu viaţa nocturnă a capitalei, studenţi întârziaţi, etc., Gábor Andor, Ăgai Adolf, Ambrus Zoltán, Rákosi Viktor şi chiar po antecesorul lor, Mikszáth Kâinian. Karinthy a renunţat la metodele umoristice conservatoare. Scrierile lui reflectă o concepţie comică mult diferenţiată de aceea a predecesorilor săi. Tematica lui se lărgeşte şi începem să recunoaştem influenţele unor modele mai bogate şi variate. Sunit se strecoară printre mijloacele de expresie ale lui Karinthy, dar, bineînţeles, acesta din urmă se exprimă prin alte subiecte şi prin alt limbaj. O comparaţie între maniera lui Miszath în raport cu a lui Karinthy şi între o schiţă umoristică a lui Heltai în comparaţie cu una a lui Karinthy exprimă cel mai bine noutatea pe care acesta o aduce în producţia genului.

Karinthy nu se dă însă înapoi nici de la utilizarea unor procedee mai vechi în literatura maghiară. Anecdota, de exemplu, a caracterizat o întreagă epocă. Cel care a dus la culme utilizarea anecdotei în scrierile sale la un nivel artistic şi chiar ideologic remarcabil, a fost Mikszáth. Un cercetător, Kirâly István, scrie: *„La Mikszáth anecdota se mobilează şi devine unealta prin care se creează reprezentările tipice ale. realităţii, ca devine o parte organică a reprezentării realiste”.* Tot el ne atrage însă atenţia: *„Anecdotismul a consti*

Ui.it lui drum spic realism, dar nu a însemnat niciodată un punct de sosire”. Anecdota a devenit populară în literatura maghiară în secolul al XIX-lea, cilul *„forja de transformare a societăţii a fost nobilimea mijlocie*ânainte de Karinthy anecdota avea doar un caracter umoristic. Karinthy o investeşte cu un caracter satiric. Umorul specific al capitalei maghiare se îmbogăţeşte în acest fel. În tendinţa aceasta autorul maghiar şi-a găsit. şi o împlinire şi o posibilitate, din păcate prea des utilizată.

Cabaretele, revistele umoristice, foiletoanele ziarelor solicită tot mai mult pe umorist. De la această solicitare nu s-a dat la o parte nici Karinthy, cu o producţie nu întotdeauna de calitate. Cu toate acestea se remarcă în continuare noutatea modalităţilor sale de realizare. O analiză pe care o face Szalai Károly între două schiţe cu subiect asemănător, una a lui Mikszátli şi alta a lui Karinthy *(Dur o rartej,* demonstrează în mod concludent schimbările intervenite în scrisul umoristic maghiar de la Mikszáth la Karinthy.

Karinthy aduce o dinamică nouă, o concentrare a acţiunii, o condensare a caracterizărilor, o potenţare a verosimilităţii şi a sensibilizării autenticităţii. *„El clădeşte efectul pe mecanica dialogului, pe exagerarea comicului, pe găselniţe şi. asociaţii neaşteptate”.* Jocul, ideile bizare, imposibilităţile (sau cum s-ar zice astăzi, absurdul), dramatizarea şi condensarea, asociaţiile uluitoare, forma specifică a dinamicii sâni, caracteristicile epocii moderne, secolului al, \X-lea.

Karinthy muluieşte toate aceste unelte cu uşurinţă şi isteţime, le aplică în mod concludent, ba le şi adaugă anumite date pe care şi le-a însuşit din studierea profundă a ştiinţelor naturale. Pe lângă bogăţia ideilor comice, el se caracterizează şi printr-o fantezie deosebit de mobilă, de o mare virtuozitate. El exagerează obţinând semnificaţii prin gradarea comicului, alteori ne amăgeşte readucându-ne la un nivel de descriere normală, pentru ca în cele din urmă concluzia comică să apară mai neaşteptat şi mai specifică.

Modernismul lui Karinthy I. robit le găsit în lărgirea ariei conţinutului literar şi în îmbogăţirea mijloacelor comice.

În schiţele umoristice alo lui Karinthy regăsim toate trei tipurile principale ale comicului: eroarea, contrastul şi mecanismul. Karinthy uneori stabileşte relaţii între ele, după cum, fireşte, alteori stabileşte o gradaţie în utilizarea lor. Szalai precizează că în creaţiile literare comice se conturează un stil al epocii care uneşte în cele din urmă personalităţi creatoare diferite. În literatura comica

maghiară deceniile din urmă fuseseră caracterizate de anecdotism. Care sunt semnele particulare ale stilului nou? în primul rând trecerea pe plan cu toiul secundar a anecdotismului şi a prezentării vaste şi amănunţite ¡cucereşte teren schiţa umoristicăprezontatâpregnant şi condensat. Mijloacele traveştitupii se estompează şi ele în beneficiul parodiei. Soluţiile comice devin mai variate faţă de monocordele efecte umoristice ale trecutului. Exagerarea, bizarul, grotescul, imposibilul (absurdul) caracterizează noul stil al comicului. Unii critici au găsit că această schimbare generală în scrierile comice provine din încorporarea cuceririlor tehnice. şi a ştiinţelor naturale în universul autorilor, mai ales atunci când ei recurg la comicul fantastic în literatură (şi la abstracţie, biologism, cubism în pictură).

Criticul maghiar recunoaşte însă că py lângă aceste surse „internaţionale" ale noului comic create de consolidarea sistemului social burghez, există şi surse caracteristice pentru stilul comic, maghiar izvorâto din adâncirea citadinizării straturilor sociale maghiare şi din formarea unui nou gust care refuză vechiul anecdotism.

Nuvelele lui Karinthy din epoca care a precedat primul război mondial au prezentat publicului un autor cunoscut ca umorist şi ca născocitor al acelor neuitate parodii s1 ilistice, care au impus atenţiei generale nu numai volumul *Aşa scrieţi voi,* ci şi pe autor. Rând pe rând apar volumele *lisik a ho (Ninge*), *Ballada a nema ferfiakrol (Baladă despre bărbaţii muţi), Taldlkozds egy fio Mlemberrel (Iniilvire cu un tânăr), KiU litijo (Două vapoare).* Nuvelistica autorului nostru nu a mai reunit recunoaşterea entuziastă şi unanima eu care a fost primit volumul fie parodii. Onticii au omis păreri cu toiul contradictorii despre aceste volume. Unii au dat dovadă chiar de pornire, de rea voinţă, în timp ce alţii s-au mărginii la consideraţii subiective binevoitoare. Kemenv /jsigmond contestă printre primii valoarea prozei nuvelistice a lui Karinthy. *„Cele mai multe nuvele sâni viziuni, viziunile unui ipohondru care îşi înfăţişează*

imaginarea mizeriei corporale, temerile de moarte, coştnarele, presiunea sangvină, bătăile inimii drept, subiecte de nuvelă”, în schimb pentru Solymos Zoltán nuvelele lui Karinthy sunt interesante şi au produs un efect de adevărată senzaţie literară, prin conciziunoa lor şi prin înaltul grad de conştiinţă scriitoricească din care purced. Ga nuvelist Karinthy este mai aproape de poetul liric decât de spectatorul obiectiv şi rece. *„Iii nu înlătură ceaţa, care înconjoară lucrurile, nu descojeşte obiectele. Îl interesează, îl captivează cu un avânt aproape de delir înfăţişările exterioare care prin misterele conţinute în adâncuri apar într-o lumină reflectată în mod bizar...”*

Dintre criticii care i-au discutat primii opera, singurul care emite o judecată obiectivă este Vă radi Iistrăn. Iii sesizează adevăratul caracter al eroilor lui Karinthy, care nu sunt nici eroi şi nici înţelepţi şi care se pierd în mediul lor prin conştiinţa lor comună şi uneori tulburată. Nuvela *Ninge* ne-ar arăta că *„viaţa noastră este un lanţ dureros şi veşnic al problemelor*, o *continuă înfruntare a vieţii, o oglindire...”*

Fără îndoială coordonatele literare ale vremii, ideile tolstoiene, apariţia freudismului, metoda psihanalitică, filosofia lui Bergson, fantasticul lui Ivipling, au avut certe influenţe asupra scrisului lui Karinthy. În acelaşi timp nu trebuie să subapreciem nici apariţia tehnicismului, care a avut o influenţă profundă asupra multor scriitori. Mulţi dintre cei nemulţumiţi de organizarea societăţii aşteptau din partea cuceririlor tehnicii şi a fizicii, mai bine zis a

XVIII

ştiinţelor exacte, soluţia fără griji a problemelor sociale în arta plastică avem de-a face cu apariţia cubismului şi a constructivismului şi asistăm la încercarea de a crea abstracţia microcosmosului şi a biologismului şi elaborarea unei estetici biologice. În curând însă s-a dovedit că aceste aşteptări nu au generat soluţii, deşi mulţi artişti au ajuns prin îmbrăţişarea ismelor mai aproape de staţiunile finale progresiste ale drumului lor.

În literatura maghiară, din acest context au ieşit

concepţiile care i-au plasat pe scriitori în tabăra burgheză progresistă, aceştia devenind partizani ai evoluţionismului social, ai parlamentarismului, ai transformării societăţii fără răsturnări şi fără violenţe. Deşi mulţi scriitori sesizau realitatea, numai foarte puţini, Ady şi Moricz, au fost pari izanii revoluţiei. Încrederea scriitorilor, mai ales a celor grupaţi în jurul revistei *Nyugat (Occidentul)* nu se îndrepta spre revoluţie, ci mai curând spre ştiinţă. De aici îşi trage originea „Drumul al treilea". Karinthy este unul dintre primii scriitori care recunoaşte incoerenţa acestei teze, deşi el însuşi dă dovadă de o ambiguitate greu de descifrat: în scrierile satirice zeflemizează freudismul, dar în nuvele este adeptul lui – constată Szalai (pag. 80). Tot aici trebuie să amintim că la Karinthy întâlnim şi teza ciudată, că sursa relelor sociale nu stă în contradicţiile de clasă, ci în rolul specific al femeii, pe care-l opune aceluia al bărbatului.

În preajma izbucnirii primului război mondial, devenise clar că prin parodiile stilistice şi schiţele umoristice Karinthy îşi depăşise înaintaşii în materie de umor şi satiră. Despre nuvele însă critica nu se pronunţă în acelaşi sens. Chiar inovaţiile tematice, excursul voluntar al autorului în peisaje încă noexplorate de literatură, nu întrunesc adeziunea criticii. Karinthy într-adevăr recurge la imagini luate din 1 unea tehnicii şi a ştiinţelor naturale, care punea o pecete tot mai distinctă pe activitatea omenirii. Propensiunea aceasta se manifestă până şi în imaginile folosite: *„Un arc*

*Încordai cu o privi supraîncărcat*ălând ne vorbeşte despre tragedia vaporului „Titanic" ne descrie un peisaj submarin de o bogăţie insolită. Viziunile sale despre adâncul mărilor, culorile în care le descrie, atmosfera fantomatică, constituiau atunci elemente eu totul noi în literatură.

Primul război mondial a însemnat pentru mulţi scriitori un moment de răscruce, care a făcut să se aleagă griul de neghină. Se ştie că acest război iniţiat de

imperialismul imperiului german al lui Willielm al if-lea. a avut în ţările puterilor centrale explicaţii din cele mai variate, toate ţinând a-l înfăţişa în faţa opiniei publice drept un război just, cel puţin din punctul de vedere al participanţilor, în Ungaria, de exemplu, pentru scriitorii burghezi liberali, războiul se ducea împotriva regimului anticultural al ţarismului. Pentru muncitorimea social-democrată el a fost înfăţişat ca o campanie împotriva tiraniei ţariste, etc. Dar au fost unii care au fost convinşi că intrând în război monarhia austro-ungară şi-a asumat apărarea ideilor revoluţiei din 1905. În această atmosferă tulbure, la început numai Ady şi Babits an optat pentru literatura net şi necondiţionat antirăzboinică. Rând pe rând însă – în timp ce scriitorii naţionalişti şi propovăduitori ai Ungariei milenare. şi totalitare (din punct de vedere naţional) ca Herczeg Ferencz, Rákosi Jeno, Probăszka Ottokâr precum şi alţii, printre care un timp chiar Molnár Perene, au făcut totul pentru apărarea conservatorismului, academismului, împotriva progresului artistic şi social, deci a statului quo – un număr tot mai mare de scriitori liberali burghezi s-au ataşat taberei antirăzboinice. Re ia o vreme biciuirea deşănţată a acestei tabere, a cuzaţia de trădare a patriei şi de terfelire a naţiunii, pe care o clamau patriotarzii, nu mai avea pondere. Printre cei dintâi care s-au alăturat şi prin atitudinea şi prin scrisul lor acestor tendinţe, a fost şi Karinthy. *„Istoria literară u valorificat vitreg scrierile antirăzboinice ale lui Karinthy”* – scrie Szalai. Dar Karinthy a fost mai mult decât un scriitor pacifist, şi hi cei patru ani ai măcelului mondial ne-a dat opere însemnate antirăzboinice nu numai în publicistică, ci în toate genurile literare pe care le-a cultivat. Alătur – te Ady, Babils şi Kafka Margit, a aparţinut acelora care din primele clipe au dovedit o atitudine antirăzboinică.

Răscrucea de drumuri pe care a însemnat-o războiul mondial, a fost resimţită şi de Karintliy. Acest partizan al ideilor de progres, al anticlericalismului, al lichidării feudalismului, al pacifismului, se eliberează de ultimele

sechele decadente, în timpul războiului el crează cele mai caracteristice şi cele mai însemnate nuvele ale lui, prin care se depăşeşte pe sine, lucru pe care-l recunosc de data aceasta nu numai prietenii, dar şi adversarii săi. Foiletoanele, schiţele; nuvelele publicate în timpul războiului, care vor fi cuprinse în câteva volume, printre care acela intitulai *t'ristos şi* I*aram* este cel mai semnificativ, vor fi concludente şi pentru progresul lui propriu-zis pe tărâmul artei sale literare, dar şi pentru amplificarea, îmbogăţirea concepţiei sale filosofice. Fii dramatism profund se manifestă în conflictele pe care le înfăţişează în scrierile sale*... Inima. noastră ştie foarte bine, ochii noştri văd ceea ce ar fi bine, ceea ce ar fi frumos şi pricim, îngroziri mina pe care am întins-o ca să culeagă o floare; care i-a degetele încleştate, unghiile ascuţite se îndreaptă, nu înspre ţinta pe care am voit-o noi, ei spre inima semenului nostru, pe care o smulge din piept..."* /n această operă Karintliy se întâlneşte eu satira amară a lui Swift şi Voltaiiv.

Desigur în ceasurile dramatice ale războiului arma comicului a fost greu de întrebuinţat, dar pe lângă nuvelistica lui, care înfăţişează problemele majore ale contemporanilor, Karinthy nu-şi lasă în paragină uneltele artei sale anterioare. Tot în acest timp se tipăreşte şi o altă operă a lui, care se va dovedi durabilă, în orice caz unică în literatura maghiară, dacă nu chiar în literatura universală: *Daţi-mi voie, domnule profesor.* Cartea aceasta tradusă în nenumărate limbi ale pământului, apărută pentru prima dată şi în româneşte în 19 iil, consolidează prestigiul de umorist al lut Karinthy.

Scriitorul eliberat de „lupta cu confraţii", cum spune el într-un loc, crează rând pe rând o serie de opere în care îşi face cunoscute alte şi alte faţete ale talentului său.

O subliniere aparte merită piesa *Holnap reggel (Mâine dimineaţă),* care, deşi scrisă după publicarea sporadică a schiţelor din ciclul *Daţi-mi voie, domnule profesor,* este tipărită în revista *Nyugat* înainte de apariţia volumului de schiţe de care vorbim. În activitatea de

umorist a lui Karinthy se poate urmări ca un fir roşu teza că femeia este cauza nefericirii bărbatului. Ea a fost transpusă chiar într-un însemnat număr de nuvele la modul tragic. Dar în timp ce în nuvele femeia provoacă tragedii numai în viaţa bărbatului, în piesa *Mâine dimineaţă* ea ameninţă întreaga societate. *„Tehnica de ia a cărei dezvoltare consideram până (temu că depinde întreaga transformare pozitivă a. societăţii, alungind sub influenţa femeii, devine o unea – UN, a distrugerii maselor şi în loc ca această tehnică să salveze societatea omenească, constituie an mijloc pentru distrugerea, ei"*. biirrenmatl, în *Fizicienii,* ercând personajul domnişoarei doctor Mathilde von Halind ne aminteşte, vag desigur, tata karinthiană. Dar în vreme ce la Karinthy este vorba de avion, rivalitatea lui Dürrenraatt este generată de bomba atomică. Departe de noi gândul de a stabili o filiaţie, dar am consemnat aceste vagi asemănări ca o dovadă că pentru scriitorii care îşi trăiesc destinul artistic în funcţie de marile răspunderi pe care le au faţă de societate şi semenii lor, problemele, pot apărea într-o similitudine surprinzătoare, eu toată diversificarea mijloacelor de realizare. Amintim că în contradicţie eu Durreninatt, Karinthy caută să ne arate în actul final al piesei sale şi calea pe care omenirea ar trebui să o urineze pentru a ieşi din tenebre.

Critica, cu toate străduinţele ei, nu a sesizat semnificaţiile majore ale acestei piese. Biograful lui Karinthy spune – *„Abia în 1910 a devenit clar mesajul lui Karinthy*şi adaugă: *„Este ceva înălţător în împrejurarea că scriitorul rezervat faţă de revoluţie nu a fost înţeles decât atunci când această revoluţie s-a produs*O comedie într-un act jucată şi răsiucată pe scenele maghiare şi străine, este *Fotoliul fermecat* în care tema se caracterizează tot prin utopie şi fantastic, dar în schimb personajele nu mai sunt simbolice, uneori abstracte, ca în teatrul expresionist, ci ne înfăţişează oameni care trăiesc, simt şi acţionează veridic în plină actualitate. Patosul comic al scriitorului îl duce în această piesă până la tragedie şi la fel ca în *A varul,*

Tartuffe sau în *Revizorul* ne găsim în preajma unui final tragic, când scriitorul printr-o găselniţă modernă îşi încheie piesa în conformitate cu legile comediei.

În volumul *Ket hajo (Două vapoare)* relativismul umoristului este adâncit de Karinthy până la abordarea luptei interioare, şi apoi definirea unei noi poziţii, de data aceasta integral realistă a scriitorului, pe care Grand Pierre Emil o găseşte formulată chiar în textul lui Karinthy: *„Cunosc o singură metodă: să nu cred în nimic, să nu formulez nicio lege, să fim conştienţi că creierul nostru, această maşină imperfectă, nu poate prod tee decât imperfecţiuni şi tocmai de aceea să evităm a căuta corelaţi uni în noi înşine, când ele trebuie căutate în afară de noi, în viaţă”* (pag. 14G). Este adevărat că teza anunţată aici nu este încă definitivă, dar ea no indică punctul de pornire al frământărilor şi al luptelor lui Karinthy pentru a afla unde se află adevărul. Lupta şi frământarea aceasta vom reîntâlni-o într-o serie de alte scrieri de toate genurile, de la cele mai mici schiţe umoristice şi până la romanele lui. Nuvela care dă titlul volumului *(Două vapoare)* este semnificativă pentru a ilustra această luptă. Nuvela povesteşte călătoria lui Columb; acesta este raţionalist, în timp ce Sinesius e mistic. Primul crede în posibilitatea de a efectua călătoria peste ocean, în timp ce Sinuosius tăgăduieşte fanatic această posibilitate, găsindu-se în sfera de influenţă a credinţelor şi superstiţiilor religioase medievale. El susţine cu pasiune, cu fanatism, că marea duce în infinit şi, dincolo de infinit, ea ne poartă la lumea cealaltă. Nuvela ne înfăţişează momentul culminant, când mateloţii istoviţi şi răzvrătiţi zăresc pământul. Când marinarul de pe catarg strigă „pământ” – dialogul dramatic dintre Goliimb şi Sinesius se termină de fapt, dar Sinesius nit aude strigătul. Urmat de adepţii lui, el continuu călătoria şi istovit, de foame şi de sete, exacerbat de fanatismul său, se închipuie ajuns pe lumea cealaltă şi „învinge moartea”.

Cine a avut. deci dreptate? Ştiinţa sau misticismul? Sfârşitul nuvelei, atingerea pământului, vesteşte triumful

ştiinţei, dar şi «Sinuosius împreună cu adepţii săi îşi realizează visul, fericirea lor: adepţii lui se apleacă cuprinşi de farmec înspre ocean şi atunci în nespusă depărtare şi adâncime se zăreşte un răsărit palid. Departe, departe, în nepătrunsa adâncirno zace un oraş albastru şi înnegurat sub perdelele apelor. Pereţii săi sunt împodobiţi cu turnuri şi foişoare, distingem cupole colorate şi ciudate ea în imaginarele şi vechile oraşe sumeriene...” *Realitatea este însă mai aridă, mai incolora decât visul. Aceasta este prima concluzie a nuvelei. Dar lumea, imaginară a lui Sinesius devine realitate la fel ca lumea sfântului Anton din opera lui Flaubert, ca o reacţie fiziologică „chinuitoare din pustiu”* (pag. 147).

Karinthv nu se pronunţă nici în favoarea lui Sinesius, nici în a lui Coluinb, dar din felul cum expune cele două teze, reiese clar adeziunea lui pentru soluţia raţională şi această soluţie raţională este în acelaşi timp o luare de poziţie împotriva idealismului filosofic. Dar mai departe de acest pas, Karinthv nu va merge.

Aceleaşi caracteristici le vom găsi şi în romanele lui Karinthy, dintre care demne de reţinut sunt *Reportaj din rai* şi *Călătoriein jurul căpăţânii mele,* ultimul apărut înainte d «moartea autorului. Deşi cele mai multe capitole ale *Reportajului din rai* sunt proiectate în trecut, ele dădeau, la vremea lor, răspuns unor probleme actuale. Cea mai actuală dintre acele probleme, era teoria rasistă, atunci la modă. Autorul atacă de altfel în toate scrierile sale caracterul noştiinţ. inc al teoriei rasiste. În prefaţa celei de a doua ediţii a cărţii, scriind despre criza gândirii. opune raţiunea instinctului, prima asigurând demnitatea umană, ultimul ducând la pieire. Pe linia acestei opoziţii se poate face o trimitere la concepţia de tinereţe a serii) omlui, în care simbolul raţiunii era bărbatul, iar al instinctului femeia.

Eroul romanului, Melvin Oldtime, posedă în bună măsură caracteristicile personalităţii, gândirii şi vieţii scriitorului. Intenţiile şi perspectivele acestuia se aseamănă eu cele ale lui Karinthy, dornic să-şi organizeze

viaţa, recurgând la diverse modalităţi, iubindu-şi cu patimă meseria (era gazetar), necunoscându-şi mama, fiind elev bun, fură să reuşească însă să-şi isprăvească studiile universitare.

lleportaj din rai, cu toată actualitatea lui, era o mărturie a raţionalismului burghez, sfârşind, spre deosebire de cele mai multe, romane pesimiste ale epocii, prin glorificarea dragostei ca scop şi sens al vieţii. Fără îndoială atitudinea politică a romanului, deşi anumite lucruri sunt spuse, are un caracter mai puţin pregnant, dar romanul în întregimea lui se integrează în mod organic în sistemul unitar al operelor karinthiene din jurul anului 1930. Caracteristicile acestui sistem erau umanismul, negarea dictaturii, teroare îşi rasismului.

După ce fusese operat cu succes de către profesorul Olivecrona, Karinthy, întors din Suedia, era acelaşi om plin de viaţă, muncind organizat, luptându-se cu veşnicele greutăţi familiare, curios, grăbit, bucurându-se de micile plăceri ale vieţii, străduindu-se, la vârsta de 50 de ani, să-şi tipărească volumul de poezii *Mesajul din sticlă.* Dar trocând peste toate ocupaţiile imediate el era preocupat în primul rând să-şi scrie istoricul bolii şi al operaţiei. Astfel ia naştere una dintre cele mai captivante şi reuşite cărţi pe care scriitorul a început-o în 1930, cu toată împotrivirea prietenilor, ce se temeau de o revenire a bolii dacă scriitorul ar fi retrăit cele întâmplate. La apariţie romanul a stârnif interes. şi mirare, cu atât. mai mult., cu cât scrierile anterioare dovediseră o oarecare oboseală a scriitorului. Critica, de data aceasta, a fost elogioasă şi univocă. *„Este singurulcarea, simţit profund poezia ştiinţelor naturii*s-a scris despre el, dar propriile cuvinte rezumă exact caracterul romanului: *„Dincolo dr mituri şi legende, dedic cartea mea ştiinţei adevărate şi nobile care niciodată n-a fost atât de intolerantă cu superstiţia, cât a fost superstiţia cu ea”.*

În centrul romanului Karinthy a aşezat boala, consultul medicilor, operaţia. Descrierea micilor evenimente cotidiene ale vremii asigură caracterul de

reportaj al cărţii. Scriitorul nu compune. Mai mult înregistrează, notând fără să intervină. *„Pur şi simplu constat,* scrie Karinthy, *că realitatea ca, gen artistic, nu are nevoie de sprijinul şi corectarea artistului nici chiar din punctul de vedere al compoziţiei, pentru simplul fapt că, fără a şti cum şi ce face, realitatea compune şi ea”.* Aşa se explică impresia unor fapte aievea de viaţă, autenticitatea celor mai multe pagini, prospeţimea lor ca şi cum viaţa însăşi a compus romanul, deşi Karinthy nu a scris vreun alt roman în care evenimentele să se înşire după o compoziţie atât de riguros calculată. Cu toate că dintre personaje doar Aranica şi Olivecrona au o existenţă independentă, celelalte fiind mai mult nişte umbre, valoarea artistică a romanului este asigurată de folosirea cu iscusinţă a unor multiple mijloace artistice. Întreaga operă a lui Karinthy explică şi relevă valoarea artistică a acestei ultime cărţi, observă unul dintre biografi. Experienţele de decenii se închid în acest roman, scriitorul găsindu-şi tonul cel mai potrivit şi metoda prin care noua tematică, ştiinţa, eslo transfigurată artistic.

Nici scriitorul, nici prietenii n-au ştiut că romanul acesta va fi ultima lui mare flacără. La numai un an de la apariţie, planurile de a scrie şi călători s-au frânt, Karinthy nereuşind să dea la tipar nici poeziile strânse în ultima vreme, în seara de 28 august» 1938 a murit, pe neaşteptate.

Opera lui întinsă şi inegală poartă cu sine caracteristicile genului: umorul suculent şi incisiv, ironia subţire, multă fantezie, împletire de glumă şi amărăciune, avalanşă de replici. Karinthy se înscrie astfel printre marii umorişti ai epocii.

TABEL CRONOLOGIC

1887 25 iunie. Se naşte la Budapesta Karinthy Frigyes, fiind botezat în religia evanghelică cu numele de Frederie Ernest (Frigyes Ernő).

1898 Moare mama sa Carul i na Engel, de la caic a moştenit expresia marcantă a feţii, earura umerilor, buzele cărnoase.

1897 – 1898 Din paginile jurnalului său rezultă că a încercat în copilărie să scrie romane. Menţionează *Ulazăs a Merkurba (Călătorie în Mercur)* şi *Tejut megkozelite.se (Apropierea de Calea laptelui).*

1902 24 decembrie. Începe publicarea în revista *Mag ¡/ar Kepes Vilâg (Lumea maghiară ilustrată)* a romanului *Călătorie de nuntă înspre centrul pământului.* Romanul e revăzut de prim redactorul publicaţiei Csoor Gáspár. Se resimt în prima scriere a autorului de 15 ani unele motive inspirate din opera lui Jules Yrerne.

190 (7 Cunoştinţa lui cu poetul Kosztolányi se transformă în prietenie. Kosztolányi intră ca redactor la ziarul *uisttg,* unde va public» lucrări de-alo lui Karinthy.

La 20 mai apare în *Ujsug* prima poezie a lui Karinthy. Titlul: *Napba nezo Icisesibe* e de o tonalitate sentimental filosofică, în această perioadă Karinthy traduce din Allis Parker Buttor şi ltoy ltolie Gibsou.

30 septembrie: Margitka A Inia şi traduceri din Swift.

]!) 0$ 0 iulie: Publică *Pierre,* nuvelă antirăzboinică, pe care, deşi face parte din opera din prima tinereţe, n-a repudiat-o niciodată. Nuvela apare în *Budapesti Naplo,* unde Kosztolânyi devenise redactor.

Începe să fie cunoscut în Lngaria freudismul. Karinthy se interesează foarte mult de metoda psihanalitică a doctorului vienez. Prima traducere ungurească din opera lui Freud apare în 1011.

1912 în săptămânalul *Magyar Kabare (Cabaretul maghiar)* Karinthy publică schiţe umoristice şi satirice, dar şi desene. La 12 decembrie apare o şansonctă intitulată *Mariska es Kdroli/băcsi (Mar isca şi nenea Carol)* care va dobândi o mare celebritate, fiind cântată ani de zile. Ea popularizează numele lui Karinthy, deşi textul iniţial a fost semnat doar „Inti". Apare prima lucrare de proporţii a umoristului maghiar: *Igy irtok ti (Aşa scrieţi coi).* Volumul obţine un succes neaşteptat. În scurtă vreme se epuizează patru ediţii de câte zece mii de exemplare, caz fără precedent până la acea dată în literatura maghiară.

Onorariul încasai de autor, de la editurii, a fost de o

mie de coroane.

Tot în acest an apare volumul de nuvele *Esik a lui (Ninge), Baladă despre bărbaţii muţi (Ballada a noma ferfiakrot)* şi *Birlic tiilcur (Oglindă deformată).*

191 >. Apare *Taldlkozăsegy fiatalemberrel (întâlnire eu lui linur).*

V.) 1 | Grimasz (Grimasa), satiră şi schiţă umoristică.

19 *la Iră iok irakrol (Scrieri despre scriitori).* I *repiile ember (Omul zburător)* în care evocă memoria aviatorului maghiar Victor Wittraann, mort într-un accident de zbor. În acelaşi an apare şi volumul *la el hajo (Două vapoare).* De asemenea volumul *Beszeljiink mdsrol (Să vorbim despre altceva).*

1916 (îoinânia intră în război împotriva Puterilor centrale.

1910 Apare io volum *Tandr iir ¡cerem (Daţi-mi voie, domnule profesor).* Tragicomedia *llolnap reggel (Mâine dimineaţă)* publicată în *Nyugat* cu un an înainte, vede lumina tiparului în volum. Tot în cursul acestui an mai apar trei volume de Karinthy: romanul *Utazds Fdremidoba (Călătorie în Faremido), Legenda a: ezerarcu lelckrol (Legendă despre sufletul cu o mie. de feţe)* şi volumul de schiţe umoristice *A J, i utoljdra nevet (Cine râde la urmă).*

1917 în Austro-Ungaria încep să se resimtă consecinţele războiului: alimentare defectuoasă, criză de hârtie. Karinthy reuşeşte să publice o singură lucrare *Igy lăltdtok ti (Aşa i-aţi. văzul voi.),* în care caricaturizează literatura de război.

191S Publică piesa într-un act *Scaunul fermecat (A biivos szek).*

Prăbuşirea monarhiei austro-ungare. În parlament, ul de la Budapesta, la 18 octombrie, deputatul român Alexandru Vaida citeşte declaraţia românilor din Ardeal şi Banat prin care aceştia cer „deplina libertate naţională.

Apare primul volum de nuvele de o factură nouă: *Krisztus es Barabds (Cristos şi Varava).* Volumul are ca subtitlu: *Război şi pace.*

1919 Izbucneşte revoluţia proletară maghiară.

Contrarevoluţia. Teroarea-albă.

1920 Karinthy îşi reia activitatea prin două volume, unul de scenete *Kolumbuc tojdsdn (Pe oul lui Columbuc)* şi un volum de parodii despre lumea teatrală.

1921 Karinthy este prezent cu cinci volume: *Jelbeszed (Limbajul semnelor)*, nuvela *Ne bdntsuk egymăst (Să nu ne necăjim unii pe alţii), Uokom szinhdz (Teatrul insolit), Gyilkosok (Ucigaşii),* precum şi *Capillaria,* roman.

1922 Karinthy editează două volume la Viena. Tot din acest an datează şi cunoscuta scenetă *Cer restituirea taxelor şcolare.*

1923 Karinthy adună în volum o sută de schiţe umoristice, publică romanul *Koteltdnc (Dans pe sârmă) şi scenariul cinematografic Ket iilom (Dorul ei se).*

1924 Apar volumele *Egy meat kabare,* cuprinzând scenete şi schiţe umoristice, precum şi volumul *Hărun al /tasul,* cuprinzând o nouă culegere de nuvele.

1920 Patru volume umoristice: *Panorama, Ki kerdezett? (Cine te-a întrebat?), Drămăk ecetben es olajban (Drame în oţel şi untdelemn)* şi *în ta... (Despre...)*

1921 Apar alte patru volume de proză şi teatru.

1923 Prima culegere din opera lui Karintliy publicată în zece volume de editura „Athenaeum". La „Singer şi Wolf ner" apare un volum de scenete pentru amatori intitulat: *Metodă experimentală.*

¡929 Un volum de schiţe: *Minden măskeppen van (rotai este altfel).*

1930 în cuhnea notorietăţii prozatorul salincoumoristic publica un volum de versuri: *Nem mondhatom el senkinek (X-o pot spune nimănui).*

1933 Volumul i *endeget lătni, vendegnek Ierni (A primi masa firi şi a fi musafir),* un alt volum de nuvele şi un volum *lladi tandes Anthroposzban (Consiliul de război în Anthropos),* dramă 1) iologico-polit că şi istorico-ştiinţifică.

1934 Volumul *o sută de noi schiţe umoristice* şi urmarea la volumul de debut: *Meg mindig igy irtok ti (Aşa continuaţi să scrieţi).*

1933 Îşi reeditează nuvelele.

193 (1 Ypare volumul de nuvele şi soliile umoristice *Neveto betegek (Bolnavii care rid).* Multe subiecte sâni. inspirate din boala sa. Pleacă în Suedia unde e operai eu succes de tumoare la creier. Operaţia este efectuată la St-ookliolm de către celebrul profesor Oliveerona, un fel de dr. Barnard al acelor timpuri în materie de operaţiiint racraniene. Operaţia reuşeşte, bolnavul se întoarce acasă.

1937 Definitivează comedia *Marele bijutier*, în colaborare eu Majoros István. Piesa se joacă şi la Teatrul maghiar din Cluj în acelaşi an, dar după câteva spectacole, la cererea autorităţilor, e scoasă de pe afiş ca „socialmente subversivă Ion lancovescu, care intenţiona să joace la Bucureşti această piesă în traducerea românească semnată de Aurel Buteanu, e silit să renunţe la acest proiect. Piesa se va juca în Bomâniu abia în IP57, la teatrul din Bacău.

Editura „Athenaeum" publică una dintre cele mai importante cărţi ale autorului, *Iluzir a Icoponydm kdriit (Călătorie, în jurul căpătine. i mele).* Cartea a apărut în românește sub titlul – după părerea noastră greşit – *Călătorie în jurul craniului meu.*

Ea editura „Atica" apare romanul *Mennyei Ui port (Heporlaj din rai)*

1938 Se află, în luna august, la Siófok, staţiunea balneară de pe lacul Bal aton. Ea 28 august soseşte acolo bunul său prieten Bejto Ferenc. Joacă cărţi, discută, povestesc, până în zori.

KXXJI

Karinthy e grăi» îi a doua zi avea de gând să plece la Budapesta.

29 august: Înainte de a pleca la Budapesta, scriitorul se retrage în camera lui spre a-şi face siesta de după amiază. La ora o30, văzând că nu coboară, fiul său, Gábor, urcă la el. Karinthy murise. Pe noptieră, deschis, volumul

lui Sterne: *Sentimental joumeti,* ultima lui lectură.

39 august: E transportat la Budapesta.

1 *septembrie*: E înmormântat la cimitirul Iverepes. Elogiul funebru îl ţine scriitorul Moriez Zsigmond.

AS.

Cele două suflete ale Oliviei

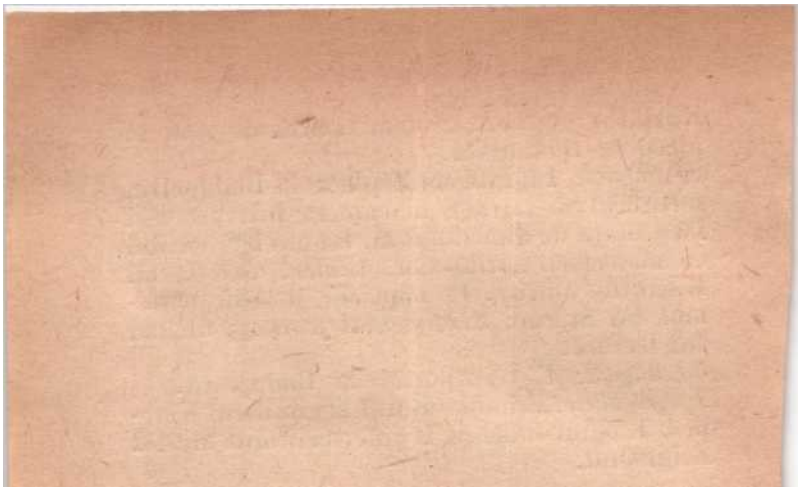

SCHIŢE

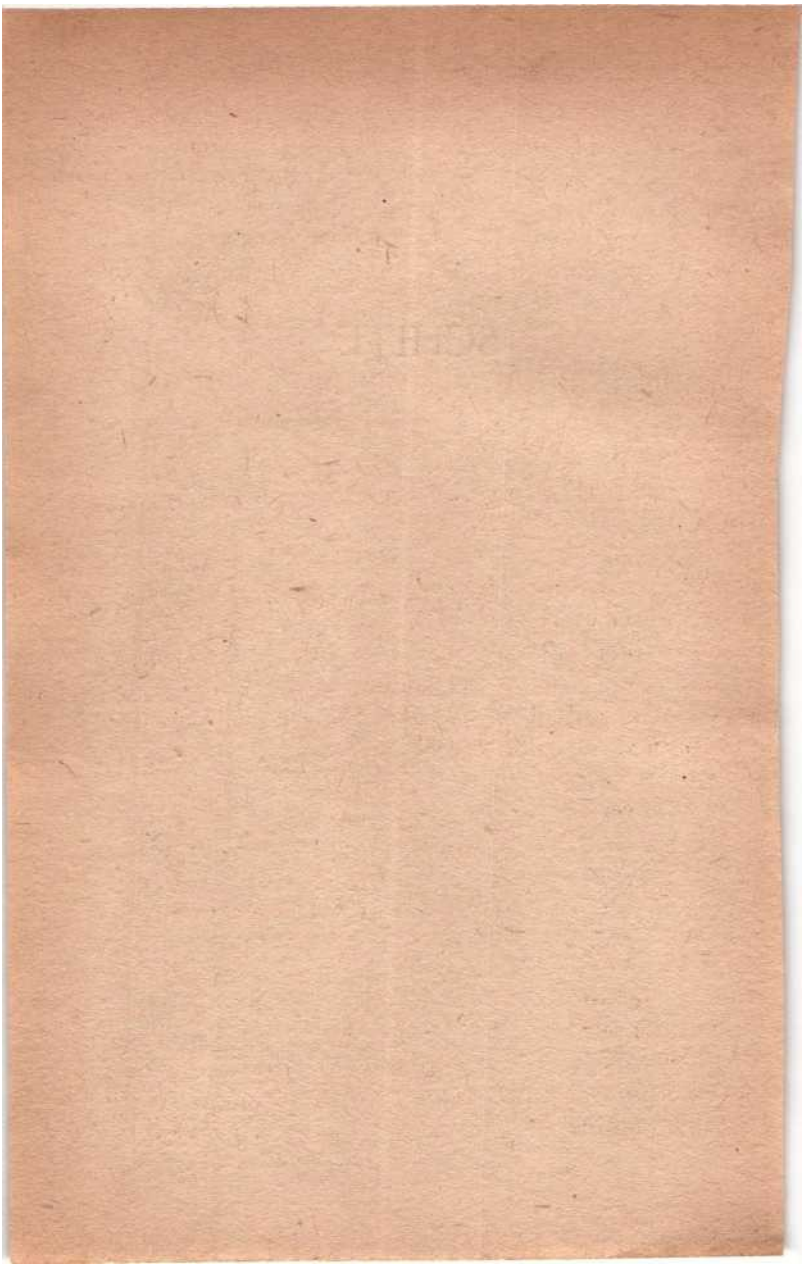

La ora opt dimineaţa lumina zilei e încă tulbure. La fel de tulburi mişună în capul meu somnoros şansele şi posibilităţile zilei de azi. Timp de opt ani viaţa liceanului

nu este decât o luptă continuă, de zi cu zi, o înfruntare neîntreruptă a unor primejdii de moarte. În fiecare dimineaţă, la ora opt fix, el iese pe cimpoi de bătaie plin de capcane viclene, de riscurile hazardului, de evenimente hotărâtoare, împărţind şi primind lovituri şi uneori, umplându-se de sânge. A doua zi însă învie, şi o ia iar de la capăt.

În fiecare dimineaţă alt armament şi alt plan de bătaie. I n plan subtil şi extrem de complicat, în care se împletesc sute şi sute de cauze şi efecte.

Pe ziua de azi armamentul este descompletat, şi tocmai de aceea trebuie selecţionat eu multă grijă. Ora întâia: mateihalică. Am ajuns la ecuaţiile iraţionale (nu le isprăvisem rândul trecut). Probabilitatea că voi fi ascultat: 2 b – 27 la sută. Am făcut acest calcul ţinând seama de împrejurarea că mulţi încă nu şi-au îndreptat notele şi că Fröhlich e un caracter şovăielnic şi lipsit de voinţă.

(-are nu inspiră niciun pic de încredere. Chiar dacă ora trecută avea de gând să cont inue a/. i explicat iile, s-ar putea ca totuşi, aşa. din senin, aproape inconştient, să se apuce să ne asculte…

Există în fundul sufletului omenesc astfel de simptome patologice de care trebuie să ţinem seama!

Şi astăzi fiind miercuri, Doamne-Dumnozeule, după ora de matematică avem două ore de desen geometric. X-am culoare sepia, îmi lipseşte şi florarul, şi tocmai azi o să fie control! Guttraan mi-a făgăduit însă nişte vopsea galbenă, am să i-o cer.

Frumuseţile limbii lui Vbmsmarty[1], ei da, frumuseţile limbii lui Vorosmarty, ştiu, asta-i mi-a pe ziua de azi: dublă ori nimic. X-am citit însă decât partea de la sfârşit, dar înainte de ora de maghiară mai avem două recreaţii de cât «zece minute, în total deci douăzeci, iar acum, până la şcoală, o să repet în gând partea intri; mai câştig aşadar cincisprezece minute. În timpul acesta trec în zbor peste frumuseţile limbii lui Verosmarty, îi cer lui Gnttman vopseaua şi parcurg în galop istoria. Dar ce mă fac că nu-

1 *Voroamarlti Mihaly* (1800— 18,>5», poet maghiar.

mi găsesc maculatorul? „Domnule profesor, azi fiul meu a fost bolnav, aşa că nu şi-a putut face tema la matematică…” „Prea stimate domnule profesor, organismul plăpând al fiului meu cere o îngrijire mai îndelungată, şi în tot acest timp medicul curant al casei i-a recomandat să se abţină de la temele de matematică”.

Ei bine, asta-i egal cu zero. Simple visuri, himere irealizabile. Realitatea crudă e alta; şi pentru a face faţă realităţii crude, e nevoie de o botălire eroică, de îndrăzneală, de voinţă de fier, de prezenţă de spirit, dar mai e nevoie şi de Guttman, din caietul căruia în numai cinci minute pot să copiez tot. Deşi ce folos că o să am lucrarea, dacă habar n-am de dobânda compusă, căci dacă ne ascultăşi e limpede ca bună-ziua – din asta ne ascultă. Aşa că lasă visurile, băiete, şi treci întreabă.

far acum n-ar strica să mă cam grăbesc. Cu domnul acesta care vine din faţă mă întâlnesc de obicei pe la opt şi cinci minute, fa să vedem, să-mi adun gândurile, căci marea clipă se apropie. Aşadar, n-am nevoie decât de sepia şi de florar, în schimb, după cum se ştie, limba lui Vorbsmarty o de o puritate clasică, iar cuvintele lui, de o perfect ¡tine cristalină sâni… Ce sâni cuvintele lui? Sfinte Sisoe, păi eu habar n-am… trebuie neapărat să văd ce-i cu cuvintele de cristalină perfecţiune ale lui Vorosmarly. Şi Ludovic cel Mare! Doamne fereşte, să nu amestecăm lucrurile. Aşadar… Yoiiismarty, prin cuvinte de o puritate cristalină, i-a cerut lui Guttman vopsea galbenă… Da, dar ce se întâmplă dacă Guttman nu i-o dă? în cazul acesta, prea stimate domnule profesor, fiul meu a fost suferind şi de aceea n-a putut să aducă vopsea… Doar o singură scăpare mai există: dacă ar izbucni un incendiu, sau ar muri vreun profesor şi s-or suspenda cursurile de la ora zece.

Ei, dar asta ce-i? Inima începe să-mi bată neliniştită. În faţa intrării, ţipenie de om. Clădirea e cufundată într-o linişte suspectă şi ameninţătoare. Nu cumva?…

Nu, nu… Asta nu se poate. Aşa ceva nu mi se poate întâmpla tocmai mie! în orice caz, să ne grăbim.

La primul etaj e linişte. Pereţii au încremenit în tăcere profundă. Nu se aude decât răsunetul paşilor mei.

Nu încape nicio îndoială! Monstruozitatea inimaginabilă s-a petrecut: a sunat!

Nu mai am decât o singură şansă: să nu fi intrat încă Fröhlich.

Străbat coridoarele pustii păşind în vârful degetelor şi mă strecor până la uşa clasei. Îmi lipesc urechea cu băgare de seamă de gaura cheii. Strâmbătura amară a dezamăgirii îmi schimonoseşte buzele. Liniştea monotonă dinăuntru e cât se poate de elocventă.

Ei bine, nu mai e nimic de făcut. S-ar putea totuşi să nu mă fi trecut încă absent. Deschid uşa, încet, încet de tot, Fröhlich nu scoate o vorbă, dar o satisfacţie crudă îi luminează faţa, în timp ce eu, modest şi politicos, mă furişez în bancă, la locul meu.

În murmur surd, de groază, străbate întreaga clasă. Fröhlich îşi scoate încet ceasornicul şi se uită la el. Îmi vâr repede cărţile în pupitru. Büchner, care şade lângă mine, se apleacă înainte, spre catedră. Faţa lui arde de setea adâncă şi de nestins pe care o simte pentru ştiinţele matematice; numai eu văd că îşi ţuguie gura spre st. inga, adică spre mine şi numai eu îl aud cum sâsâie printre dinţi:

— Te-a trecut absent.

Îmi ţugui şi eu buzele, spre dreapta, bineînţeles. Mă aplec înainte. Pe faţa mea se întipăreşte imensul interes pe care îl nutresc faţă de ansamblul ştiinţelor matematice. Şuier printre dinţi:

— Continuă cu explicaţiile?

Büchner sâsâie spre stânga:

— Nu. Ne ascultă!

„De aşa multe cărţi ai nevoie azi la şcoală?” mă întrebă tata, şi cirul dădui resemnat din cap, mătuşă-mea, care se afla şi ea de faţă, începu, pe nemţeşte, să înjure şcoala de mama focului: „Nişte escroci, fac numai manuale scumpe şi noi. Noi, vorba vine, că nu găseşti nimic nou în ele, deşi îi silesc pe părinţi să le cumpere”.

I’puţin îmi pasă! Să mă văd o dată în stradă. O iau pe

Bulevardul Muzeului, iar de acolo pe Bulevardul Kâroly. Asta e strada, noastră: un şir întreg de anticari. Merg înainte, cu caietele subsuoară, iar cartea, cartea cu pricina, o răsfoiesc pe-ndelete, din mers, de parcă aş fi acasă, în fotoliu. Am mare experienţă în această privinţă; învăţ, ba uneori şi scriu în drum spre şcoală.

Aşadar, să vedem. Asta-i manualul de ştiinţe naturale de anul trecut, „ediţia a cincea, substanţial adăugită şi revăzută”. Ei, da, de revăzut am revăzut-o eu, tot substanţial; coperta din spate s-a dezlipit. Atâta pagubă! Pe coperta exterioară e un desen geometric. I’ila 178, din păcate, lipseşte.

jobenul din capul „scheletului uman” (figura 87) ca şi luleaua din gură le-am desenat, din nenorocire, cu un creion prea tare, aşa că nu le-am putut şterge cu guma, iar anul trecut, când eram încă puşti şi nu mă gândeam la viitor, i-am făcut morsei, de-a dreptul cu tuş, o legătoare de mustăţi. Am încercat cu s-o şterg, am frecat-o cât am putut cu guma, dar ce folos? Morsa s-a găurit, dar legătoarea de mustăţi tot se mai vede. Oare în ce clipă de iresponsabilitate şi tâmpenie mi-a putut veni ideea să frec pagina 1*72* cu nisip până s-a subţiat hârtia ca o foiţă de ţigară? Că din Harta statistică a regnului animal lipseşte o bucată lunguiaţă în formă de pentagon, asta da, o recunosc; îmi aduc aminte că pe vremea aceea construiam un avion şi aveam nevoie de hârtie groasă. Dar fila cu cuprinsul* într-adevăr nu trebuia s-o împodobesc – muncind din greu – dantelându-i marginile, şi nici s-o răsucesc făcând din ea un sul subţire pe care acum nu-l mai pot întinde fiindcă se răsuceşte mereu la loc.

Totuşi, privită aşa în ansamblu, cartea e foarte drăguţă. Dacă te uiţi la ea de departe, cu ochii pe jumătate închişi, e chiar foarte nostimă şi curăţică. Ei, bineînţeles, se vede că-i folosită, dar cu toate acestea e o carte atât de simpatică, de modestă şi de bună! Nouă, costă două coroane şi şaptezeci de fileri. Am să-i explic anticarului că dacă-i şterge cu guma coperta, poate s-o vândă drept nouă. Asta ar fi o mică înşelăciune, evident, dar ce importanţă

are? Dacă mă întreabă de preţ, am să-i cer o coroană; dacă nu mă întreabă, ci-mi spune doar o sumă, voi cere cu douăzeci de fileri mai mult decât oferă.

Mă opresc un minut, două, în l'aţa vitrinei să studiez terenul prin geam. Anticarul e un bătrân mărunţel; se uită, prin ochelari la un tablou. Am să i-o dau şi cu nouăzeci de fileri. E un om bătrân şi serios.

Intru brusc. Bătrânul stă de vorbă cu cineva; mă priveşte pieziş şi mă salută. Îşi cunoaşte clienţii. Nu-l deranjez, stau şi aştept cu răbdare, apoi tuşesc. Deodată inima mi se umple de o nesfârşită tristeţe şi descurajare; în gând mingii, cu înlăcrimată resemnare, sufletul bătrânului. O, moşneogule cu inima împietrită şi rece ca un sloi de gheaţă, de ce nu vrei să înţelegi pe sărmanul, pe bietul licean care de săptămâni întregi râvneşte şi el – şi cât

de arzător şi cu câtă disperare – la câteva fărâme de ciocolată, la o bucăţică de elastic din care să-şi facă o praştie, la un carton din acelea noi din care să poată construi căsuţe, şi la bani, la bani mulţi, o coroană, două, numai de dragul banilor, *Part ponr Part.* Vezi, eu te înţeleg, moşneagule, eu ştiu că, aproape tot atât te costă şi pe tine, că e o afacere dificilă şi că, într-adevăr, cartea e tare murdară. Uite, ţi-o dau şi cu şaptezeci de l'fieri!

Între timp bătrânul continuă să discute. Mie nu-mi spune nicio vorbă, noi ne înţelegem şi fără cuvinte; deodată îşi întinde mina într-o parte iar eu îi pun cartea în mină. El tratează mai departe cu cumpărătorul, răsuceşte cartea între două degete… Doamne… uite, acum, cu nesfârşită scârbă… a deschis-o… A deschis-o tocmai la morsă, acolo unde e şi pagina ştearsă cu nisip, l-o las şi cu şaizeci, dracu' s-o ia de carte…

O aruncă pe masă:

— Ediţie veche. E ruptă şi are foi lipsă.

O pâclă neagră se lasă în faţa mea.

— În strada Marke… pe asta se-nvaţă… îi spun cu o încăpăt luare cruntă, sugrumat de emoţie.

— Ştiu. Şi continuă să trateze cu clientul. Eu nu mai

contez pentru el.

Stau minute întregi, zăpăcit. O amărăciune inumană îmi cuprinde coşul pieptului.

— O dau cu treizeci, izbutesc să-i spun, mai mult în şoaptă.

Anticarul continuă să stea de vorbă cu clientul. După două minute – când nu mă mai aşteptam – îmi răspunde:

— Patruzeci de l'fieri, spuse fără să se întoarcă spre mine.

Fac o socoteală rapidă. Atâta nu-mi ajunge nici pentru cinema. Dar clipa e hotărâtoare. llai, cu oiliii închişi, <îi capul înainte, repede – după mine potopul!

Şi iute scot *Stilistica* nouă-nouţă, de care am nevoie chiar şi azi la şcoală:

— Pe asta cât ¡mi daţi?

I. a casă primesc în total o coroană şi şaizeci de l'fieri. Aha! *Stilistica* o voia ticălosul, diavolul, *Stilistica* mea de anul ăsta! Cred şi eu! Cum a-ntins mina după ca, cum s-a grăbit s-o ia! Mi-a smuls-o pur şi simplu, mi-a smuls-o din mină, nici n-am avut lini]) să mă gândesc bine ce fac…

Şi acum, ce-o să se mi, împle?

Ce să se întâmple? Ce se poate întâmpla? Hanii, deocamdată, sâni la mine.

Mijne îmi voi răscumpăra *Stilistica.* Am să-i cer babacului o coroană pentru riglă, voi adăuga-o la banii pe care-i am şi am să cumpăr cartea! Neapărat.

Mâine mă angajez undeva; o să scriu adrese, o să car moloz, mă fac mus pe un vapor.

Mâine îmi voi răscumpăra *Stilistica.*

ELEVUL EMINENT RĂ8PUNDE

Elevul eminent şade în banca întâi. Trei copii stau în această bancă; iar la mijloc, cel elevul eminent, Steinmann.[2] Numele lui nu serveşte numai la determinarea unui om; numele lui e un simbol. Citi băieţi sunt în clasă, toţi atâţia părinţi cunosc acest nume. „Dar Steinmann de ce poate să învele? ** întreabă la ei acasă treizeci. şi doi de

2 Om de piatră (germ.).

taţi pe cei treizeci şi doi de băieţi ai lor: „Roagă-l pe Steinmann să-ţi explice”, zice tatăl, şi băiatul îl roagă într-adevăr pe Steinmann. Fiindcă Steinmann şi le tot, el ştie lucrurile chiar înainte de a ne fi explicate. El colaborează la reviste de matematică şi cunoaşte cuvinte neînţelese care nu se învaţă decât la universitate. Există, desigur, unele lucruri pe care le ştim şi noi, dar felul cum le ştie Steinmann e unic ca justeţe, e precizia întruchipată, e Absolutul.

Steinmann răspunde.

Pi un moment extraordinar, solemn. Profesorul şi-a consultat îndelung carneţelul, în clasă pluteşte o încordare supremă. Creierii se zbat într-un ultim şi sângeros efort. Mai sunt încă două secunde, răstimp în care fiecare repetă fulgerător în gând regulile progresiei geometrice. „Domnule profesor, eu am învăţat”, zice fiecare în sinea sa. „Domnule profesor, fiul meu a fost ieri cam bolnav…” Ca să nu fie văzut, unul îşi ascunde capul ca struţul, aplecându-se deasupra caietului. Altul se uită ţintă în ochii profesorului, de parc-ar vrea să-l sugestioneze. Al treilea, fire excesiv de nervoasă, se lasă în voia sorţii şi îşi închide ochii: să nu vadă cum cade ghilotina!…

hi ultima bancă, Egimayer se ascunde, dispare, în spatele lui Deckmann. El nu-i aici, Doamne fereşte, el habar n-are de nimic, n-au decât să-l dea absent, să-l şteargă din rândul celor vii, să-l uite, fio-i ţărână uşoară; el nu vrea să mai ştie de zbuciumul vieţii publice.

Profesorul întoarce deodată două foi; trebuie să fie pe la litera K. Elevul Altmann, care la începutul anului îşi maghiarizase numele, devenind K.atona, se căi este amarnic de pasul pripit. Dar în clipa următoare răsuflă uşurat; profesorul închide carneţelul.

— Steinmann! zice el aproape şoptind, cu un ton de zi le mari

Oftat adânc, de eliberare. Atmosferă deosebită, de sărbătoare. Steinmann se ridică prompt. Băiatul de lângă el sare repede din bancă şi stă modest şi politicos piuă ce elevul eminent iese din bancă: stă neclintit ca un soldat de

gardă, element secundar, mut şi decorativ al unui mare eveniment.

Chiar şi profesorul e solemn. Se aşază într-o dungă pe scaun, îşi împreunează degetele şi rămâne dus pe gânduri. Elevul eminent iese la tablă şi ia creta în mină. Profesorul continuă să se gândească. Elevul eminent apucă buretele şi eu mişcări iuţi începe să şteargă tabla. E o infinită distincţie şi demnitate în aceste mişcări care parcă arată că el, Steinmann, are vreme, nu trebuie să se căznească să-şi stoarcă creierii, n-are de ce să se teamă, e gata micind, şi chiar piuă ce va începe să răspundă, el vrea să facă ceva util pentru societate, are răgaz să se gândească la salubritatea publică, la evoluţia paşnică a omenirii şi de aceea şterge tabla.

— Să luăm – începe profesorul, lungind cuvintele, ca dus pe gânduri – să luăm un exemplu interesant…

Elevul eminent tuşeşte politicos şi cu infinită înţelegere. Fireşte, un exemplu interesant., potrivit cu situaţia excepţională. În clipa aceasta ei îl priveşte pe profesor cu atâta căldură şi seriozitate, de parcă ar fi o contesă frumoasă, căruia un conte i-a cerut mina, şi care înainte de a-i da răspunsul se uită adânc, eu simpatie şi înţelegere în ochii lui, ştiind prea bine că privirea aceasta îi farmecă, în timp ce, la rândul lui, contele presimte că răspunsul aşteptat cu fericită înfrigurare îi va fi favorabil…

— Să luăm un eon… – zice contele.

— Lin con, repetă Steinmann, contesa. Dar cum rosteşte aceste cuvinte, cu câtă înţelegere şi pătrundere! Numai el ştie cât de eon e conul pe care îl luăm. „Eu, Steinmann, cel mai bun elev din clasă, iau un con, fiind recunoscut, de societate ca cel mai indicat pentru această treabă. Încă nu ştiu de ce iau conul, dar puteţi fi liniştiţi cu toţii că orice s-ar întâmpla cu el, eu îmi voi face pe deplin datoria”.

— De altfel – se răzgândeşte brusc, profesorul – să luăm mai bine un trunchi de piramidă.

Un trunchi de piramidă, repetă elevul eminent, dacă se poate pe un ton şi mai inteligent. El este în raporturi tot

atât de clare şi de amicale – deşi condescendentecu trunchiul de piramidă ca şi cu conul. Ce-i pentru el un trunchi de piramidă? El ştie perfect de bine – el nu poate fi indus în eroare că trunchiul de piramidă nu-i decât o piramidă ca oricare alta, o piramidă simplă şi obişnuită, o piramidă normală, din acelea pe care e în stare să şi le imagineze chiar şi unul ca Enigmaver – atâta doar că din ea e tăiată o altă piramidă.

Ascultarea nu durează dec.lt câteva clipe. Cei doi vorbesc repede, se înţeleg perfect cu jumătăţi de cuvinte. Încetul eu încetul, un dialog se înfiripează între profesor şi elevul eminent, un dialog intim pe care noi, ceilalţi, nicinu-l mai înţelegem. E ceva ce-i priveşte numai pe ei doi, sunt două suflete înrudite, care aici, în faţa noastră se unesc în atmosfera eterică a ecuaţiilor diferenţiale. Deodată, în mijlocul unei fraze, profesorul tresare: ce rost are, în fond, conversaţia asta? E vorba doar

Elevul eminent se aşază la locul lui, modest şi cuviincios. În clipa următoare el ascultă cu cea mai mare atenţie penibila bâlbâială a celui ce-i urmează la tablă. La un moment dat zâmbeşte ironic şi discret, căutând pe furiş privirea profesorului. Căci încrucişându-şi privirea cu aceea a maestrului, acesta va trebui să vadă că el, deşi nu zice nimic, deşi nu i se mişcă niciun muşchi al feţei, îşi dă perfect de bine seama – cum dovedeşte zâmbetu-i ironie – de inepţiile pe care le debitează cel ce răspunde şi ştie şi ce anume un fi trebuit să spună.

ELEVUL SLAB RĂSPUNDE

Nu, într-adevăr, astăzi nu se aştepta la una ca asta. De gândit, bineînţeles că se gândise, ba noaptea trecută şi visase aşa ceva, deşi în vis fusese ascultat la maghiară nu la matematică. Dar ce-i drept Frohlich preda şi maghiara. I>a răspunzând despre liniile paralele, se descurcase uşor şi luase nota unu pe doi.[3]

Când îşi aude numele, nu-i vine să-şi creadă urechilor. Se uită jur-împrejur – nu se întâmplă, cumva,

3 in şcoala maghiară aprecierea se făcea cu notele I V, cea mai bună fiind nota 1, dar se acordau si note intermediare: 1/2, 2/3, 3/4.

vreo minune? Poate că numai un coşmar apăsător, o zăpăceală cumplită la Jacul să creadă că e numele lui şi în curând se va trezi din acest vis tulbure… Apoi apucă un maldăr de caiete şi în timp ce înaintează de-a lungul intervalului dintre bănci, repetă în gând: „aplusbeoriaminusbe egal ăla pătratminusbela pătrat”.

Da, da, asta îl va întreba. Sigur că asta îl va întreba. „Dacă mă întreabă altceva, voi da diferenţa pentru şcoala civilă[4] şi mă fac ofiţer”.

Adâncil în gânduri se pot icneşte şi scapă din mină caietele. În timp ce le culege de pe jos, la spatele lui răsună râsul obligatoriu, pe care – de data aceasta – nimeni nu-l interzice: elevul slab este în afara legii, de el oricine are voie să râdă.

Profesorul se aşază la catedră, îşi pune hârţoagele în faţă, apoi se uită la el. Elevul slab repetă în sinea lui cu disperare: „aplusbeori…” la creta în mină. Profesorul se uită din nou la el.

— Te-ai pregătit? îl întreabă.

— Da, m-am pregătit.

O, da, fireşte! S-ar putea să nu se fi pregătit? Piuă şi condamnatul la moarte se pregăteşte: primeşte maslul şi e tuns.

— Bine, atunci scrie!…

Elevul slab se-ntoarce spre tablă.

Bepatrat minus plus-minus rădăcinăpatrată beminuspatruaceoridoia.

Elevul slab începe să scrie docil, repetând cu voce tare cifrele. Scrie, scrie, încontinuu, ştie despre ce e vorba, auzise de ternă, dar de undeva de departe, ca atunci când adormise în vreme ce încerca să rezolve problema şi când habar n-avea ce înseamnă toată harababura… Da, da, asta este; vag de tot îşi dă seama că e vorba de-o ecuaţie de gradul doi… Dar ce-o mai ieşi de aici, numai Dumnezeu poate şti!

---

4 Şcoală medic inferioară, cu patru clase, care nu dădeau calificare pentru a intra în cursul superior al liceului, ci numai pentru unele şcoli medii superioare, printre care .şi şcoala militară.

Scrie încet şi Caligrafic. Îngroaşă coada lui patru, şterge cu multă grijă o bucăţică din liniuţa fracţiunii; pentru această operaţie se duce până la fereastră ca să în buretele. Bună manevră pentru a câştiga timp. Căci până una-alta te pomeneşti că sună, sau cine ştie ce e mai poate întâmpla. Mult tot n-o să zăbovească el aici, în faţa tablei. Mai scrie el ce scrie, pune încet, tacticos, şi semnul egalităţii; da, toate acestea Je face la fel cu alţii, la fel cu fiinţele superioare, la fel cu un elev bun. Mai scrie „as [5]… La şcoala militară te scoli cu noaptea-n cap – îi trece deodată prin minte. Da, dar pe urmă ieşi sublocotenent. Şi poţi ajunge la Ciume1.

Între timp scrie încet şi cu chibzuială. Încă n-a isprăvit. I n nepricepător care ar armări cu atenţie scena, ar crede că răspunde un elev bun. Dar cunoscătorul ştie perfect de bine ce înseamnă când cineva desenează cu atâta grijă codiţa lui doi. În jurul elevului domneşte o linişte mormântală. Profesorul nu face nicio mişcare. Acum, fie ce-o fi, trebuie să vorbească.

— Ecuaţia de gradul doi… începe el răspicat, uitându-se la tablă cu ochii încruntaţi şi cu aprofundată atenţie. Ecuaţia de gradul doi… zice el din nou, ca omul care se repetă nu pentru că – Doamne fereşte – nu ar şti ce vrea să spună, ei mai degrabă pentru că din nenumăratele idei ce i se îmbulzesc în minte, vrea să aleagă, drămuind cu minuţiozitate, pe cea mai potrivită, pe cea mai frapantă şi mai desăvârşită.

Dar profesorul, da, profesorul, ştie ce înseamnă manevra asta.

— Te-ai pregătit? îl întreabă, aspru şi sec.

— M-am pregătit, domnule profesor…

Cuvintele acestea le spune cu iuţeala fulgerului; în glasul lui vibrează îndârjirea încăpăţânată şi revolta deznădăjduită.

Profesorul (cu un gest larg):

— Bine, atunci să auzim.

---

5 Fi urne. azi Rijeka, oraş şi port în Iugoslavia. Pînă la primul război mondial aparţinuse Ungariei, fiind singurul ei port la mare.

Elevul inspiră adânc.

— Ecuaţia de gradul doi derivă din ecuaţia de gradul întâi şi anume în aşa fel că înmulţim întreaga ecuaţie…

De data aceasta elevul vorbeşte. Îndrugă ceva – Dumnezeu ştie ce – dar vorbeşte, la a doua frază, aşteptându-se să fie întrerupt, se uită pe furiş la profesor. Dar profesorul îl priveşte nemişcat, fără să spună dacă e bine sau nu… Nu scoate o vorbă. Cu toate că elevul slab îşi dă perfect de bine seama că ceea ce îndrugă el nu poate sta în picioare. De acord, dar în cazul acesta de ce nu intervine profesorul? E îngrozitor! Vocea începe să-i tremure. Deodată vede că profesorul îşi întinde mina după catalog… în clipa aceea elevul păleşte şi începe să turuie cu viteză ameţitoare:

— Ecuaţiile de gradul doi derivă din ecuaţiile de gradul în îi şi anume, în aşa fel, că până la urmă… vă rog, domnule profesor… eu m-am pregătit…

— Polgăr Ernő, rosteşte profesorul cu voce taro.

Ce înseamnă ăst?

A chemat la tablă un alt elev? Cu ei s-a isprăvit? Ce-i asta? Visează?

Începe din nou, ameninţător:

— Ecuaţiile de gradul doi…

Polgár Emd iese sprinten din bancă, se aşează la celălalt capăt al tablei; a şi luat în mină o altă cretă.

— Ecuaţiile… Domnule profesor, eu am învăţat… Nimeni nu-i dă atenţie. Stă în faţa tablei singur, stingher, în mijlocul mulţimii, ca pe o insulă. Daria loc nu se duce. Nu i s-a spus încă să se ducă la loc; stă deci acolo cu inima răvăşită şi goală ca o scorbură, şi fiindcă nu i s-a spus, nu, nu i s-a spus să treacă la loc, el mai răspunde. Să defileze din nou printre bănci? Asta nu! Preferă să stea pe loc, prosteşte; ruina îi umblă nehotărâtă pe tablă printre rămăşiţele ecuaţiei, ca un pilot printre ruinele avionului prăbuşit. Între timp celălalt a început să răspundă. Vorbeşte de linii paralele, iar vorbele lui par atât de ciudate, de străine… ca tot ce se spune şi se face de ani de zile în jurul lui… ca toate problemele de care se ocupă,

veseli, sprinteni şi gălăgioşi, ceilalţi… şi din care el n-a prins niciodată nimic, în afară de c. câteva fraze cu care a încercat să plutească, să se menţină la suprafaţă…

Stă acolo, mai stă, aşteaptă, speră ceva, ascultă politicos ce spune celălalt… Uneori dă din cap aprobativ, dovedind cel puţin astfel că el a citit… a învăţat… alteori, legănându-se în iluzia că a fost întrebat, spune câteva cuvinte, dar timid şi încet, ca nu cumva să fie trimis la loc… apoi, modest, tace din nou, ascultă cu atenţie… se apleacă înainte, participă la răspunsuri, „colaborează” plin de zel cu elevul care răspunde, îi dă creta, ba din când în o tuci îi şi suflă, cu voc-o tare, nu ca să-l ajute, ci ca profesorul să vadă că el suflă, deci ştie… Cu alte cuvinte: nu se dă bătut.

Dar, deodată, toate puterile ¡1 părăsesc, amuţeşte şi se gânde. ştie din nou la şcoala militară. În mintea fui strâmtă, cuvintele răsună ca niste zgomote. Îndepărtate… aude scârţâitul cretei pe tablă… chipurile oamenilor se şterg… o clipă vede dar infinitul despre care Polgár, chiar acum spunecăe locul de ¡miluire ai dreptelor paralele… Da, vede infinitul… e imens şi albăstrui… într-o parte se află o căsuţă cu inscripţia: „Intrare în infinitul al patrulea”… În căsuţă sâni nişte cuiere în care dreptele paralele îşi agaţă pălăriile, apoi trec în altă odaie, se aşază în bancă şi se salută bucuros între ele… Da, dreptele paralele… Acolo, în clasa-infinitului, a înţelegerii, a bunătăţii şi a iubirii de oameni, unde el niciodată nu va ajunge, în acea „clasă superioară” în care. „Din cauza rezultatelor insuficiente” el nu va fi admis niciodată…

UN BĂRBAT CĂZUT…

Bărbatul căzut aşteaptă de mult la uşa cancelariei. Toţi elevii au plecat acasă). unul câte unul pleacă şi profesorii. „Am onoarea să vă salut” – repetase politicos de douăzeci de ori, înclinându-se. El însă îl aştepta pe Schwicker, da, de la unsprezece îl aşteaptă pe Schwicker, căruia îi va vorbi scurt, măsurat şi liniştit. „Domnule profesor – aşa o să-i spună lui Schwicker – e vorba de viaţa unui om. N-aş vrea să se întâmple o nenorocire; aşa ceva

nu puteţi dori nici dumneavoastră. Ştiţi prea bine cum s-au petrecut lucrurile, să vorbim deschis, bărbăteşte, de la om la om. Atunci, ştiţi dumneavoastră când… atunci când am spus Henric al optulea, eu ştiam de fapt că nu de Hernie al optulea e vorba, ci de Richard al treilea, şi în clipa următoare eram gata să mă corectez, fiindcă numele lui Henric al optulea îmi scăpase cu totul involuntar… Dumneavoastră însă – nu vreau să judec, ci numai să constat la rece starea de fapt – da, dumneavoastră m-aţi şi poftit să stau jos. i u e cazul să examinăm acum dacă aii procedat în conformitate cu legea şi cu uzuanlele, eu doresc doar să aranjăm această chestiune, noi între noi. Intrăm în cancelarie, dumneavoastră veţi binevoi să tăiaţi nota «insuficient *>, precum şi propoziţia: «se declară repetent», şi pe urmă ne vom despărţi ca-doi bărbaţi. Vă miraţi, poate, auzindu-mă vorbind pe un ton atât de neobişnuit, dar să lăsăm asta. Faptul că am fost înţeles greşit de domniile voastre se datorează – o ştiu prea bine – firii mele închise; n-am ax-ut până acum niciun motiv să fac declaraţii şi în definitiv ce puteam să vorbesc într-un mediu care nu e în stare să mă înţeleagă?” Da, aşa va vorbi bărbatul căzut la examen, iar Schwicker, care-l va asculta uluit, seva opri brusc, seva uita adânc în ochii lui, va roşi, apoi îi va întinde mâna: „Nougebauer – va zice Schwicker – ajunge! Te înţeleg. Dă-mi, te rog, certificatul. Dumneata m-ai crezut un om rece, eu însă până acum n-am ştiut cu cine-am de-a face, dragă Neugebauer”.

Da, aşa îi va vorbi bărbatul căzut lui Scinvicker. Dar atunci de ce oare, de câte ori se deschide uşa cancelariei, el se dă totuşi, speriat, înapoi? îi aproape ora două şi le-a promis celor de acasă că la unsprezece le va aduce certificatul. Ce bine ar fi să vină o dată Schwicker! Adică de ce ar fi bine? în definitiv el nici n-are de gând să se ducă acasă. Mai are oare casă un bărbat căzut?

Dar iată că vine Schwicker… da, uite*]… vorbeşte cu cineva, s-a întors, acum nu-i poate vorbi. Nici acum… fiindcă acum se îndreaptă spre scări. „Haidem după el, o să-i vorbesc pe scări. Nu, pe scări nu se poate, nu se

cuvine. Eh, o să-i vorbesc în faţa uşii portarului. Dar portarul stă tocmai în uşă... nu se poate; aici nu se poate. Bine, dar acum e gata să iasă pe poartă, şi pe urmă..."

— Îmi daţi voie, domnule profesor... Domnule profesor, îmi...

— Ce-i cu line? Ce vrei?

— Daţi-mi voie, domnule profesor, aici scrie... aici o trecut...

— Ce scrie? Cum te cheamă?

— Neugebauer.

— A, du, la mine ai căzut! Ei, du-te frumos acasă şi pregăteşte-te de corigenţă.

— Da, domnule profesor.

— N-o să-ţi-strice să înveţi puţin în timpul vacanţei.

Neugebauer rânjeşte politicos.

— Da, domnule profesor. Am onoarea să vă salut.

— Servus!

Bărbatul căzut la examen se înclină, apoi o porneşte pe bulevard. Dar ce sens are drumul acesta, şi în definit iv, unde-l va duce? Convorbirea cu Schwicker nu i-a lăsat decât o senzaţie de surdă apatie şi nicidecum de decepţie. Era doar evident că aşa o să se petreacă lucrurile, fiindcă, în fond, el nici n-a vrut să vorbească cu Schwicker; ce are el cu ăştia? Dar să vedem ce avea să mai urmeze? Câteva străzi pe care le va parcurge, câteva prăvălii, câteva cugetări amare, bărbăteşti, despre stupiditatea vieţii, despre nemernicia oamenilor... şi, în sfârşit...; fleacul acela... Să lase oaro ceva scrisori în urma lui? La ce bun? Poate, totuşi, câteva rânduri, cam în felul acesta: „Mai bine primul în Utica[6], dec. îl al doilea în Roma"... Hm, oare e sigur că Cezar a spus vorbele acestea la Utica? Nu, nu e sigur; acolo s-a în timp lat altceva... ştia ce anume, dar a uitat... să scrie mai degrabă aşa: „Prefer să fiu primu' Inn moarte, decât al doilea în viaţă..." Da, vorbele sună foarte frumos, deşi el nu le înţelege tocmai bine, dar asta n-are nicio importanţă, o să le înţeleagă ei... mizerabilii... da, n-

6 Vechi oraş în Africa, ia nord do Tunis, azi ruinat.

- Un forint, două coroane.

au decât să-şi bată capul… Mai bine primul în mormânt…

Un nouraş scăldat în toate nuanţele curcubeului vibrează în faţa bărbatului căzut la examen… Gâtlejul i se strânge şi abia acum observă că tot timpul cât prefirase prin minte aceste gânduri el cântase aproape cu voce tare, voce de tenor, marşul de la parada de gimnastică:

5/fi, *copii ai lăhurii me-he-le, l. (i io treceri pe-he te-he-ren.*

Pe-he te-he-ren!

Da, ciuta melodia aceasta, sărea într-un picior şi izbea pereţii cu Iasca de muşama. Şi-n acelaşi timp avea o senzaţie de nelinişte, de parc-ar fi uitat să cumpere ceva extrem de important, de imediată necesitate. Ce anume, Doamne sfinte, ce? N-ar putea să spună, deşi azi dimineaţă îi trecuse foarte limpede prin minte. Riglă de sticlă? Nul Turbină cu aburi? Nu, fiindcă la aşa ceva nici prin vis nu se poate gândi at-ita. timp cât tiu are toată suma de cinci forinţi. Şi asta când va fi? 1 Gel mai curând la chenzina viitoare… A, da, acum îşi aminteşte: ascuţitoare de creioane… şi încă ceva, da, da, sugiuc.

Sugiuc! îi lasă gura apă! Ce nume curios! Ce o fi oare? E ceva cafeniu şi cioturos ce atârnă în prăvăliile de delicatese, ceva care arată ca un cârnat şi-i făcut din must, dar care trebuie să fie formidabil de gustos! Deocamdată să-l guste pe ăsta, nu se pot toate deodată. Păstrăvul în aspic e încă doar o himeră. Citi bani are? Să vedem: opt piţulo.[7], plus trei pilule, plus şase craiţari şi unfilor, pe care eventual l-ar putea strecura drept crăiţar. Deci, în total, aproape trei coroane.

În mai puţin de două minute e în posesiunea ascuţitoarei de creioane. Peste alte două minute bărbatul căzut se află în prăvălia de delicatese. „Din ăsta, de treizeci” – zice, şi degetul mic şi murdar îi tremură arătând bunătăţile, iar inima îi zvâcneşte parcă în piept. Brusc, o hotărâre temerară, nechibzuită şi fatală pune stăpânire pe el. E în delir… „Vă rog şi două sute grame de ciocolată…

---

7 **Pilulă, monezi do zece crăiţari, în fosta monarhie Aiislro-Ungaru. I n crăiţar, *2* f»Ieri (n. ir.).**

Da, cred că ajunge… şi de douăzeci… şvaiţer… mai daţi-mi de douăzeci şi cinci şi din aia roşie… e batoc? Da, şi batoc…”

Vânzătorul împachetează separat, cu grijă, fiecare lucru şi bărbatul căzut îl lasă să împacheteze, deşi ştie că e inutil, fiindcă în cel dintâi gang le va amesteca… Două coroane şi zece… poftiţi… Mai primeşte şi ceva rest.

În gangul primei porţi desface bunătăţile cumpărate, apoi Je vira de-a valma în buzunar.

Începe cu şvaiţerul. Rupe din el, în buzunar, bucăţi groase pe care le înfulecă lacom, cu fala stacojie, gata-gata să se înece. Apoi devorează sugiucul… şi la urmă batonul… Acum însă parcă ar avea bolovani în stomac. ¡V-arc a face! Să piară totul! Urmează ciocolata. Ah, e bună ciocolata, e caldă şi dulce, ţi se topeşte în gură. A terminat şi eu asta. Dar ce greu îi este acum stomacul! Simte nevoia de ceva uşor, de ceva ce l-ar înviora, l-ar răcori. „Câte parale costă portocalele?” Sunt scumpe, bineînţeles, e sfârşit de sezon. Tot aia-i. „Ce mai aveţi?” I-au mai rămas nouă crăiţari. Ce să laicii ei? „Vă rog halviţă, de nouă…”

Şi acum, iată-l pe bărbatul căzut la examen ¡na intimi de-a lungul străzii „ÎSu-mă-iiita”. Cum a ajuns aici? N-are importanţă. Merge, merge pe strada aceasta lungă, se uită prin ganguri, păşeşte agale, cu o senzaţie de greutate ca de plumb… şi nu ştie dacă apăsarea aceasta îi vine de la stomac sau de la inimă. Se uită prin ganguri, pe sub porţi, îşi molfăie înainte halviţa… în jurul lui: vid ucigător, viaţă fără sens, nedreptăţi strigătoare la cer. Un vaier monoton şi fără sfârşit îl urmăreşte cu încăpăţânare, un vaier de care nu poate scăpa şi care îl torturează infernal.

„Sus, copii ai Iu-ha-i îi me-he-le…11

Molfăie, chinuindu-se cu coca cleioasă ce i se lipeşte de dinţi şi saliva amestecată cu lacrimi e gata să-l înece.

CLASA MOARE DE Ria

A intrat Diavolul în clasă. Dimineaţa, sosind la scoată, am descoperit că avem o ladă nouă de gunoi. O Iadă mare, frumoasă, lustruită.

Ani constatat pe loc că poţi încape confortabil în ea.

Bineînţeles, scoatem numaidecât gunoiul şi-l rânduim frumos pe capac. Pentru aşa ceva e nevoie de simţ artistic. De jur-împrejur, la distanţe egale, aşezăm resturile de pâine, iar la mijloc, drept ornament, un şorie respectabil. Fiecare din noi într-un cuvânt strânge bucăţi de fier vechi, tocuri rupte, face câte ceva, pentru expoziţia de gunoaie pe care Deckner o prezintă vizitatorilor în schimbul unei taxe de intrare.

Ca a doua recreaţie izbucneşte o epidemie – agăţatul bileţelelor, Cel dintâi bileţel apare pe spatele lui Kelemen şi ne aduce la cunoştinţă că respectivul se califică singur drept „măgar”, calitate pe care vrea s-o popularizeze printr-o reclamă asiduă… Peste câtva timp, cineva ai şopteşte confidenţial lui Kelemen că ne-am hotărât să agăţăm în spatele lui Boboz o fiţuică. Kelemen râde în sinea lui şi cât ai clipi din ochi, pe spatele lui Boboz apare o inscripţie identică. Boboz, de cinci minute, râde împreună cu noi de biletul lui Kelemen. Kelemen se îneacă şi el de râs, dându-şi ochii peste cap. Bâsul se intensifică, creşte, devine din ce în ce mai exuberant, se transformă în uragan; dar, cu cât mai furtunos râd ci unul de altul, cu atât mai tare râdem noi, ceilalţi, de ei.

Apoi, unul născoceşte o altă trăsnaie: se repede, gâfâind, cu faţa răvăşită de bucurie, la Auer, care tocmai scrie ceva cu exemplară sârguinţă, şi îl apucă de braţ: „Mai, hai, vino repede…!” îi spune cu vocea sugrumată şi-l trage după el. Auer dă din mâini şi din picioare, se zbate, nu înţelege nimic.

— Ce este, ce s-a întâmplat, unde mă duci? întreabă speriat, şi o ia şi el la picior. Celălalt nu-i răspunde, îl târăşte gâfâind după el, de-a lungul coridoarelor, îl urcă la etajul al treilea. Prin nuntea

lui Auer imaginile diverselor posibilităţi trec cu iuţeala fulgerului. A sosit, unchiul său din America. 11 cheamă directorul, te pomeneşti că la ultima consfătuire profesorii au constatat în sfârşit că el, Auer, este un geniu excepţional, neînţeles, cum istoria nu produce decât o dată

la o sută de ani! şi deci s-a hotărât să i se înmâneze imediat, certificatul de bacalaureat şi o bursă de o mie de coroane, toate acestea însoţite de o cuvântare lungă ţinută de director în cancelarie. Sau l-o fi ehemând ministrul culturii, venit special ca să-l vadă şi îl aştepta acum în cancelarie, fiindcă cineva îi arătase ultima lui lucrare la maghiară, care a fost citită în Parlament şi ascultată cu lacrimi în ochi, aşa că acum reprezentantul guvernului doreşte să-i seringă mina tânărului Auer… Sau îl cheamă profesorul de desen să-i comunice că un mecena bogat a văzut desenul lui în sepia intitulat: „Frunză stilizată1 şi doreşte să-l cumpere cu treizeci de mii de coroane pentru a-l expune în galeria din parcul oraşului, în locul frescei circulare a lui Feszty1, care a fost scoasă la licitaţie. Îl dau şi cu douăzeci de mii, se gândeşte repede Auer, în timp ce sosesc gâfâind la etajul al patrulea. Acolo cel care-l chemase şi care piuă acum nu scosese niciun cuvânt se desprinde de braţul lui Auer şi porneşte încet şi tacticos în jos pe scări. Auer se uită mirat după el.

În capul scărilor stă înghesuită clasa întreagă şi se prăpădeşte de râs. Auer se opreşte o clipă. „Tâmpiţilor”, le strigă furios, apoi coboară ruşinadar peste două minute el e cel care râde mai cu poftă când aceeaşi farsă i se joacă lui Roboz.

Fresca lui *Feszty Arpdl* (1856 – 1914), pictor maghiar, reprezentând scene din istoria poporului maghiar (n. t.r.}.

Între timp Wlach îl desenase pe tablă pe domnul profesor Zambilă, în izmene dar cu joben pe cap, dând împăratului Iosif al 1 l-lea raportul despre purtarea clasei. Iosif al II-lea se scobeşte în nas; îi oferă lui Zambilă o sticlă de analcid, Zambilă îi mulţumeşte „cu adâncă supunere” şi trage din ea o duşcă zdravănă.

Zajesek ţipă că nu-i lăsat să înveţe, apoi, în semn de protest, se vâră în lada cu gunoi cea i-onă, trage capacul peste el şi începe să cânte pe nas. Wlach l’ace un semn şi deodată toată clasa amuţeşte şi se ridică în picioare. Crezând că a intrat profesorul, Zajesek îşi scoate îngrozit

capul din ladă. Hohote sălbatice. Zajesek scuipă din ladă cu dispreţ, apoi, scârbit, îşi trage din nou capacul peste cap.

Dar în clipa aceasta Zambilă intră într-adevăr. Tăcere adâncă. Deodată ne aducem cu toţii aminte că Zajesek a rămas în lada cu gunoi. Dar Zajesek nu se lasă păcălit a doua oară; stă nemişcat în ladă.

l urmează o oră de-a dreptul înfiorătoare.

Întreaga clasă e o unică şi enormă diafragmă supusă unei tensiuni maxime datorate presiunii valurilor de râs catastrofal. Văpaia râsului înăbuşit zvâcneşte în obrajii roşii ca sângele, timp lele se umflă, gata să plesnească. Băieţii stau cu nasul în carte. Liniştea plină de ameninţarea groaznică a unei eventuale explozii ne zumzăie în urechi, aţâţându-ne şi mai tare. Şi se mai găsesc, prin băncile din fund, nişte netrebnici temerari, care nu pregetă să în tindă şi mai mult coarda. Micul Lobi s-a vârât pe sub bănci şi se plimbă prin clasă tacticos în patru labe, apucându-ne pe rând de picior. Lada de gunoi începe să facă nişte mişcări suspecte. Zambilă, avântat, ne vorbeşte despre meritele lui Iosif al II-lea. Dinspate cineva îmi du un ghiont şi o voce îmi şopteşte la ureche: „Atenţie, Lobi se apropie, a ajuns la banca a patra”. Băieţii îşi ridică picioarele pe bănci; buzele tremură de râsul reţinut, eu fac încercări disperate ca urmărind explicaţia să-mi abat gândul în altă parte. Zambilă ne explică cu însufleţire ce gest frumos a făcut Fosil – ol 11 – leaţând, cu o singură trăsătură de condei, şi-a retras toate dispoziţiile şi ordonanţele.

— Mama lui de Joska[8] al doilea!!! spune în acel moment Enigmaver cu o voce guturală neînchipuit de ifrlincă. Auer scoate un ţipăt înăbuşit de durere; Lobi a ajuns la el şi l-a ciupit de picior, fa te uită – zice cineva lângă mine – unul din picioarele lui Zambilă s-a făcut mai scurt decât celălalt.

Ochii îmi sunt gata-gata să sară din orbite. Acum… acum… s-a isprăvii… încă o clipă şi se produce explozia…

8 Joska, diminutivul lui Iosif.

În minutul acela profesorul face următorul spirit:

— Ascultă, Auer, ce le tot fâţâi acolo ea viermele-n brân/.a?

Niciodată un comic n-a avut un succes atât de răsunător... Râsul se dezlănţuie ca un puhoi care sfarmă digurile. Minute întregi râdem cu hohote, descătuşaţi, înecându-ne. Profesorul ne priveşte mirat şi zâmbeşte cu indulgenţă. În sinea lui el face, desigur, constatarea că are un umor frapant şi irezistibil.

fetkli:

Şcoala fetelor e în strada Vadisz; la ora unu ne întâlnim adeseori cu ele. Năvălesc în stradă în valuri pestriţe, chicotind şi şuşotind. Codiţele lor sunt prinse rit panglici roşii şi albastre... Se strâng câte trei-pat.ru, se iau de braţ, una din ele Je şopteşte ceva celorlalte şi deodată toate încep să râdă în hohote.

Mă uit la ele eu duşmănie, nedumerit, invidios. Oare ce prostii şi-or fi spunând de rid într-una eu atâta pofta? Ce-şi tot. şoptesc între ele? Când se întâlnesc două fete, de îndată încep să şuşuie şi să râdă de ceva ştiut numai de ele. Mă întunec, îmi încrunt sprintenele bănuitor. Există, se pare, în lumea asta, anumite lucruri profane, cinice, impure, pe care nu le cunosc decât fetele, şi despre care sunt în stare să pălăvrăgească la infinit. La mine se uită ironic, perfid, apoi deodată o rup la fugă. Oare ce poate să fie?

Ele ştiu ceva ce eu nu ştiu. Asta e sigur. Altfel sunt proaste şi lipsite de preocupări, nu colecţionează nici plante, nici insecte, nici măcar mărci. Nu-şi construiesc nici butelii de Levda, nici emisiei e de Magdeburg.

Într-o zi a fost o eclipsă de soare, umbra lunii a trecut prin faţa discului solar.

Zile întregi am făcut pregătiri, am înnegrit, cioburi de sticlă şi am aşteptat eu bătăi de inimă ziua anunţată de astronomi. Când vârcolaeul a muşcat din discul luminos, am început să strig, plin de entuziasm şi de evlavie. Apoi. cu ciobul de sticlă afumată în mină, am căutat pe cineva căruia să-i pot împărtăşi ceea ce se petrecea la miliarde de

kilometri de noi, acolo sus. În camera de alături se aflau două fete pe care le cunoşteam. Am dat buzna la ele în odaie şi cu sufletul la gură le-am chemat să vină repede, fiindcă minunatul spectacol nu ţine deelt câteva minute. Nu le-am putut convinge să vină nici măcar până în camera dinspre stradă. Râdeau pe-nfundate de cine ştie ce tâmpenie, sau, probabil îşi băteau joc de mine; ia mai la săneiii pace, im i spuneau! Le-am explicat furios şi gestioulind despre ce fenomen important şi rar osie vorba şi că nu mai ţine decât puţin. Ara ţipat la ele exasperat: doar nu trebuie deci! să treceţi în camera dinspre stradă. Mi-au răspuns printr-o stupiditate în doi peri, apoi dintr-odată au început să plângă, dar piuă la urmă tot n-au venit să vadă fenomenul.

Dar ce o li cu ele? Că este ceva, nu încape îndoială. Da, este ceva, există un lucru pe care îl ştie toată lumea – afară de mine – un lucru pentru care fetele sâni tratate ca nişte fiinţe privilegiate, şi ele ştiu aceasta! Hram încă mic de tot când rudele îmi spuneau vorbe ca acestea: „Tu şezi şi o laşi pe fetiţă să stea în picioare? Nu ţi-e ruşine? Ce fel de cavaler ai să i îi şi trebuia să mă ridic de pe scăunelul confortabil pentru ea mica maimuţă, îmbrăcată în dantele, să se poată aşeza ea. Obrajii îmi ardeau de ruşine şi de mânie. De ce? mă întrebam. De ce? Ce fel de privilegii tâmpite, ilegale şi nedrepte sâni acestea? Dacă i-aş arde o palmă s-ar răsturna de pe scaun. Ka însă poate să mă pălmuiască şi să mă umilească, numai fiindcă e mai slabă, iar eu. din cavalerism, n-am voie să-i ripostez? Bine, dar nu vedeţi că ea ştie acest lucru şi râde «la noi, lăfăindu-se ca la ea acasă?

De ce? De ce? Care o fi oare taina?

Pe fele nu le supără nimeni. Nu silit decât nişte mucoase, abia au ajuns într-a doua dar profesorii le şi zic „dumneata”, nu le trag de urechi şi vorbesc politicos cu ele. Celor din cursul superior ce să mai zic – li se spune chiar în şcoală „domnişoară”. Iar pe stradă, profesorii mai tineri le salută ei mai iuţii! Nemaipomenit!

Toată lumea se poartă cu ele atent şi delicat, pe când

ei jj ieri, într-o încăierare, am încasat o directă aşa de puternică, că şi azi respir greu. Însă dacă aş spune cuiva ce am păţit, mi s-ar răspunde: „Bine ţi-a făcut, de ce nu i-ai ars şi tu una, nu ţi-e ruşine?” Dar el a început, domnule profesor! Pe mine nu mă apără nimeni? „Nu ţi-e ruşine? Un găligan ca tine are nevoie de apărare? Ce fel de ostaş o să iasă din tine?”

Da, asta e: milităria! La orele de gimnastică, prin exerciţii libere, prin defilări, ne pregătim de militărie. O să fie o încercare grea, ştiu, am auzit atâtea despre ea. Saltele aspre, raniţa în spinare, marşuri istovitoare, puşcă şi baionetă. Ştiu, e un lucru frumos, înălţător să fii ostaş. Vreau şi eu să ajung militar, dar de ce numai noi? Patria trebuie apărată. Bun! Cine nu-şi riscă viaţa pentru patrie este laş şi ticălos. Dar ele? Ele? Ele de ce nu sunt laşe şi ticăloase? Nici prin minte nu le trece să-şi rişte viaţa – chicotesc şi se fâţâie, şi totuşi nimeni nu le face laşe şi ticăloase, dimpotrivă sunt ridicate la rangul de fiinţe ideale pentru noi! Femeile, plăpândele femei, trebuie apărate! Pentru rege, pentru patrie – şi pentru femei! Bine, dar fetele sunt regi?

De ce? De ce? De ce?

De ce peste tot şi totdeauna această situaţie excepţională, privilegiată, această îngăduinţă – de ce, de ce? în tramvai trebuie să le cedezi locul, la masă cele mai bune bucăţele trebuie să li se ofere lor; dacă le scapă ceva din mină, aşteaptă calme şi nepăsătoare, de parcă ar exista o lege naturală care să mă oblige pe mine să mă aplec. De la optsprezece ani li se sărută mâna ca unor episcopi bătrâni care şi-au trăit viaţa în muncă şi har. Pe stradă trebuie să le cedăm locul din dreapta. Bine, dar de ce? Ce fac ele, ce ne oferă ele, de ce trebuie să le respectăm? Sunt inculte, proaste, leneşe şi nu muncesc nimic.

5 – Cele două suflete ale Oliviei

Cresc în petreceri, apoi se mărită. Din clipa aceea bărbatul munceşte în locul lor şi le întreţine. Prin simplul fapt că s-au născut, ele au obţinut acces la toate bucuriile vieţii, în timp ce noi suntem nevoiţi să cucerim cu sudoare

şi cu sânge fiecare clipă, dovedind mereu şi mereu dreptul nostru la viaţă.

Dar de ce, de ce, de ce?

La şcoală băieţii îndrugă verzi şi uscate despre o chestie ruşinoasă şi stupidă. Nu, nu! Asta e o absurditate, o tâmpenie. Nu se poate! Aici se ascunde o taină, asta e sigur. Dar ar fi o nebunie, un nonsens ca asta să fie taina. O glumă proastă, un joc de copii! Chiar vidul lui Torricelli sau elementul lui Leclanche[9] sunt lucruri mult mai interesante.

De ce? De ce".

Simt că într-o zi voi înţelege şi eu acest de ce... Mi-e frică de ziua aceea, fiindcă atunci mă voi contopi şi eu cu mulţimea cenuşie; în ziua aceea voi descoperi că şi eu sunt la fel cu ceilalţi, cu cei pe care-i întâlnesc. pe stradă, în ziua aceea voi uita de clasă, de elementul Leclanche, de colecţia de plante, în ziua aceea voi uita şi de mine însumi...

JURNAL

5 *sept.*

An nou, jurnal nou, viaţă nouă... Azi a fost prima zi de şcoală. Diriginte: adică Poliţistul, Lenkei, dar încă nu e sigur. Belferii, în linii generale, cei vechi; ce-o mai îi vom vedea. Deocamdată stau în banca a (reia. Tâmpitul de Benkb m-a invitai să intru în cerc. Ce-s nebuni

Am luat hotărârea ca de-acum să descriu exact tot ce se întâmplă. Aseară am fost la tanti Angi; nu le-au adus petrol; plictiseală generală. Soarele răsare la ora 6 şi 15 minute, apune la 17 şi 45. Dejun: supă de cariie, rasol, mâncare de dovlecei. În clipa asta mă aflu în camera dinspre stradă, sub lampă şi scriu.

31 sept.

Azi a fost şedinţa de constituire a cercului literar. Preşedinte: Mautner, vicepreşedinte: Galleri; secretar: Szekely dintr-a opta. Econom: Vârnai. Eu am fost ales în conducere, cu şase voturi, ca membru al comitetului. Se

---

9 *Georges Leclanche* (1839—1882), inginer francez, inventatorul pilei care-i poarta numele.

organizează un concurs de poezii, referate, recitări şi lucrări de matematică. Sunt singurul elev dintr-a cincea ales membru în comitet şi sunt supleant în comitetul de critică. Dejun: ciorbă de ciuperci, chifteluţe, budincă de orez. Fost săptămâna trecută Muzeu Comercial. Sâmbătă Urania[10], apoi duminică; luni n-avem şcoală decât până la douăşpe.

3 octombrie

Ziua martirilor de la Arad2; şcoală ioc; serbare: chiul. În drum spre casă m-am întâlnit cu Gardos, care mi-a spus că n-a fost mai nimic, a vorbit întâi directorul, apoi Foldessy despre martiri. Sebbk a recitat o poezie, dar băieţii chicoteau şi el s-a încurcat. Ni s-a spus că vor fi schimbări în orar:

marţea, de la nouă la zece, vom avea istorie în loc de fizică. Gerd pleacă de la şcoală. După amiază cumpărături: o culoare sepia, un compas şi gumă – rest: cinzeci şi şapte; am făcut desenul la descriptivă, a fost foarte frumos, dar până la urmă l-am pătat cu tuş, abia am reuşit să rad pata. M-am hotărât ca de-acum înainte să am mereu la mine busola. Acum sunt în camera dinspre stradă, dar în faţa comodei, căci masa e plină de rufe proaspăt spălate. Cinăm curând; la prânz am avut plăcintă cu mac.

2 *noiembrie*

M-am hotărât ca de acum înainte toate chestiile mai importante să le scriu cifrat, în locul fiecărei litere voi folosi litera care o precede în alfabet. Zvh zi redbkhs-n zk ehvnbz[11]. Sau, eventual, voi scrie cuvintele invers: Timirp ales ucităt nu tnirof urmep ălgir rad tiutlehe urmep avectla. Azi am citit: *Saltimbancii amorului* de Jókai. Minunată carte! Cu *Copiii căpitanului Grant* am ajuns la canibali; destul de interesantă. Mâine şedinţă la cercul literar. Concurez la recitări, eventual mă înscriu şi la referate. Azi am râs ca nebunii; Prem s-a răstit la mine,

---

10 .Nume de cinematograf din Budapesta.
- Ziua de 24 septcmbrie/6 octombrie 1849 cînd la Arad au fost executaţi prin împuşcare sau spînzurătoare 13 generali, comandanţi-ai oştirii revoluţionare maghiare.

11 Azi am sfeclit-o la fizică.

întrebându-mă ce fel de prostii citesc, în timp ce el predă; i-am arătat cartea şi a ieşit la iveală că era o carte scrisă de el personal. La geometrie stau bine, dar până la Crăciun o să-mi mai îndrept nota. La maghiară am 1/2, la temă 2/3, dar vom mai avea încă un extemporal. Sunt f.f. curios de certificat.

6 dec:

Urania. A rulat filmul *Lumea gheţurilor*, a fost foarte bine peştele-fierăstrău. Organizat aplauze în rafale până ce directorul a ţipat din lojă: „Acu' trimit acasă toată şcoala"; după fiecare tablou am imitat, împreună cu Gârdos, glasuri de animale şi am strigat: „Estem prumos, estem prumos!" Ne-am prăpădit de râs! Ne miram grozav de fiecare tablou şi exclamam mereu cu voce tare: „Vai ce minunat, vai ce minunat, „. Conferenţiarul se uita în jurul său, încântat, parcă el le-ar fi pictat.

Am luat de la bibliotecă *Hectar Servadec*, diseară am să citesc. După amiază am fost în grădina bisericii şi am sirins frunze de dud pentru viermii mei de mătase; ah! da, era să uit: împăratul Chinei a fost asasinat; va fi mare revoluţie. Nu se mai astâmpără chinezii ăştia!

În clipa aceasta mă aflu în camera dinspre curte; mâine nu avem şcoală. Am răsfoit lecţia de istorie, am făcut desenul la descriptivă: răsturnarea conului pe primul plan; a fost greu de tot.

14 febr.

Azi fiindcă m-a pârât Jako, m-a trecut în catalog că mi-am făcut fiţuică pe manşetă, deşi o făcusem la germană şi nu la naturale. Atâta pagubă! O să-l rog pe diriginte să mă şteargă. Azi am citit *Ilamlet* de Shakespeare; e o tragedie foarte bună din condeiul marelui poet britanic. Azi toată ziua am fost foarte trist; n-am avut chef nici măcar să-mi hrănesc viermii. De fapt, de ce trăieşte omul? „A fi sau a nu fi, aceasta-i întrebarea", cum zice Shakespeare în *Hamlet.* Mă gândeam: ce păcat de tinereţea care trece! Niciodată nu voi mai fi atât de voios şi de mulţumit ca într-a treia. Ce să-i faci! Viaţa nu-i chiar aşa veselă!… Dar, s-o lăsăm!…

Stau agăţat de bară.

Ştiu prea bine că am muşchii prea puţin dezvoltaţi şi că pieptul mi-e plăpând. Dar voi nu puteţi şti ce se ascunde în inima mea. Nici eu nu ştiu, bănuiesc doar, vag. Uneori, când tricoul de gimnastică mă învăluie uşor şi picioarele îmi saltă sprintene în tonisi prin rumeguşul sălii de gimnastică, mă gândesc înfiorat la asta. E adevărat că Wlach ridică greutăţi de cincizeci de kilograme, iar la bară Bânyai Milos execută cu uşurinţă marele „salto mortale". Dar în ei – nu-i aşa? lucrează forţe brute, instincte amorfe, în timp ce în mine acţionează Voinţa. Bânyai e incapabil să înţeleagă conjugarea verbului „*savoir*", iar lui Wlach eu i-am făcut lucrarea la algebră. Fiindcă eu sunt altfel de om. Eu înţeleg ştiinţele, deşi, deocamdată la paralele nu pot sta pe umeri. Dar ce o să se întâmple dacă prind mişcarea şi reuşesc totuşi? în cazul acesta pe scena lumii va apărea o fiinţă miraculoasă, un om fenomenal, faţă de care eroii lui Jókai vor>fi nişte oameni de duzină. Închipuiţi-vă că într-o bună zi apare în ziare următoarea informaţie: „Un spectacol uluitor şi fantastic a uimit publicul spectator adunat ieri în sala «Vigado». Un tânăr, până acum complet necunoscut (aici urmează numele meu), a apărut pe scenă, şi în cadrul unei conferinţe rostite într-o perfectă limbă franceză – intitulată «Sensul vieţii în ecuaţii de gradul doi» – a dezlegat taina universului pe care până acum zadarnic s-au străduit s-o rezolve atâtea strălucite inteligenţe. Toate acestea cu o atât de desăvârşită artă a interpretării, încât artiştii de celebritate mondială, care au fost prezenţi, s-au înghesuit entuziasmaţi spre scenă ca să poată strânge mâna genialului tânăr, în vârstă de numai şaisprezece ani… Tânărul zâmbi modest şi liniştit, dar deodată făcu o mişcare neaşteptată: sări pe masă şi luă poziţia «bolta în mâini». Îndată după aceea făcu trei salturi mortale, peste capetele uluite ale publicului, după care se prinse de bara întinsă deasupra capului său, executând o serie de balansări ameţitoare, ca apoi să sară pe soba ce se afla la nouă metri distanţă, de unde, în poziţia de «pe braţe stând» îşi continuă calm şi într-o manieră cuceritoare

expunerea începută, rezolvând definitiv spinoasa problemă…”

Stau agăţat de bară.

Voi vă miraţi, desigur, fiindcă nu vă puteţi imagina că poate exista un om care să fie la fel de perfect în toate. Sunteţi bătrâni şi conservatori, credeţi că şi de acum înainte lumea va fi la fel cu cea de ieri, dar uitaţi că o dată şi o dată o să vină şi ziua bacalaureatului. Voi, de exemplu, nu sunteţi în stare să vă închipuiţi că ar putea exista un prim-ministru (modestia mă împiedică să vă fac să-i bănuiţi numele), care într-o bună zi, după ce, pe un ton calm şi impasibil, va aduce la cunoştinţă Parlamentului că prin câteva operaţiuni diplomatice bine chibzuite (despre care el, nefiind omul discursurilor, nu a vrut să vorbească până atunci) a reuşit să anexeze Ungariei Anglia, ca simplă colonie, fapt pe care, iată, îl comunică Onoratei Adunări, zic, după ce a expus toate acestea pe un ton rece şi indiferent, fără a se sinchisi de ovaţiile delirante ale deputaţilor care vor să-l poarte pe umeri, luând poziţie de luptător, cu o figură până atunci necunoscută de jiu-jitsu, executată ameţitor de repede, îl pune la pământ pe australianul campion mondial de lupte greco-romane pe care opoziţia engleză l-a ascuns în mod perfid în interiorul tribunei cu misiunea de a asasina pe cel mai mare om al Europei. Voi nu vă puteţi închipui că e posibil ca cineva, în calitate de prim Academician, înainte de masă să ţină cursuri pentru profesorii universitari, iardupă-masă să câştige titlul de campion mondial la înotul pe spate, la gimnasticape trapez, precum şi, eventual şi în subsidiar, la săritura cu prăjina, pentru ca apoi, seara, să se încline în faţa publicului extaziat al Teatrului Naţional care aplaudă furtunos cea de-a 500-a reprezentaţie a dramei sale.

Acest tânăr extraordinar care a inventat avionul pentru zborul în lună – şi care şi-ar putea câştiga pâinea de toate zilele cu jocul de oină, în care e un adevărat virtuos! – bărbatul acesta excepţional marchează uneori, cu o elegantă nepăsare, câte treizeci de goluri la poarta Eftece

sau Meace[12], echipe care nici reunite nu-l pot învinge, deşi el le înfruntă singur-singurel!

Stau agăţat de bară.

Ei, da, da, deocamdată, fireşte, trebuie să mă mai antrenez puţin. Sufletul e gata, dar trupul e încă fără putere, iar aparatele au fost inventate de nişte oameni foarte şireţi. Prăjina e lucioasă, îţi lunecă mina pe ea, şi pe baza unor atente observat, luni pot să afirm că e mult mai greu să te caţeri pe partea ei de sus decât pe cea de jos, deşi spectatorul superficial ar putea să creadă că este egal de groasă şi de lucioasă peste tot. Apoi, porcul de Bauer se repede mereu la prăjina mai subţire, şi mi-o lasă mie pe cea groasă. După patru-cinci opintiri ai o concepţie de viaţă cu totul alta decât aceea de pe pământ. Îmi dau seama dintr-odată că ar fi o copilărie să consider drept nenorocire faptul căbauer ajunge mai repede ca mine la vârful prăjinii. Lucrurile nu trebuie făcute în pripă. Vedeţi, există oameni pripiţi şi nechibzuiţi, care la săritura în înălţime se opintesc, îşi iau avânt mare, bat cu piciorul în trambulină, se aruncă în sus, dar foarte adeseori doboară ştacheta. Eu nu mă amăgesc cu speranţe deşarte. La început – Doamne, tinereţea e înflăcărată – privesc şi eu cu încredere viitorul, măsor cu ochi de vultur distanţele şi înălţimea ştachetei, mă apropii cu paşi mărunţi, îmi iau avânt şi mă şi văd zburând, iar apoi planând deasupra ştachetei… În ultimul moment, însă, exact în faţa ştachetei, mă cuprinde o resemnare filosofică. Ce prostie – îmi zic, şi modest ca o micşunea, cu capul plecat, trec pur şi simplu pe sub ca, cu acrul unui om calm şi resemnat căruia nici prin gând nu i-a trecut să execute cine ştie ce salturi, şi care n-a vrut decât să facă o scurtă plimbare…

Stau agăţat de bară.

În fond, dacă stai şi te gândeşti, totul nu-i decât o prostie, o mare tâmpenie, al cărei unic rost pare a fi acela de a nu lăsa pe cât posibil nicio parte a corpului omenesc în locul unde a aşezat-o Dumnezeu, ci de a o face să ia

---

12 1'.T.C. şi M.A.C., cele mai cunoscute echipe dc fotbal maghiare înainte de primul război mondial (n. tr.).

nişte poziţii la care niciodată nu s-a gândit. Picioarele mi se bălăbănesc în aer, genunchii mi se îndoaie, încheietura mâinii nu mă mai ascultă, părul zbârlit îmi cade în ochi, sângele mi se urcă la cap – podelele se suie spre tavan, iar pereţii mi se cocoţează în vârful capului. Şi în timp ce mă aflu în această poziţie imposibilă şi respingătoare, sforţându-mă cu limba scoasă să-mi menţin echilibrul, şi făcând încercări disperate să-mi trec burta dincolo de bara de fier, în cea mai deplină nesiguranţă şi neavând nici cea mai palidă idee dacă mă apropii de pământ sau de cerul înstelat... colo jos, un bărbat cu mutra sălbatică răcneşte tot timpul: Suge!... Suge!...[13]

El răcneşte mereu, dar creierul scăldat parcă în sânge nu are decât o vagă bănuială despre semnificaţia cuvântului pe care-l rosteşte. Ştiu că ceva trebuie încordat, ceva trebuie îndoit, ceva trebuie îndreptat; dar ce anume, picior, şale, spate, burtă, nu mai ştiu, după cum nu ştiu nici unde se află toate aceste părţi ale corpului, şi cum aş putea şti, în poziţia în care mă aflu? Deodată încep să dau din picioare – înainte sau înapoi, indiferent – îmi deschid gura, îmi închid ochii şi, plin de scârbă şi de deznădejde, îmi desprind mina de pe bară... Spatele mi se izbeşte bufnind de salteaua groif să slavă Domnului! De-acum puteţi să râdeţi. l) ucă-se dracului şi festivalul de gimnastică şi concursul şi premiul întâi!

Să-l câştige... o maimuţă.

AM PREZIDAT EXAMEN1 E

Cu alte cuvinte încep să mă impun în fata lui Oa, bi

La şcoala din strada Vâly examenul de sfârşit de an al clasei a patra primară a avut loc ieri. Gabi, pentru care această zi este o îndoită sărbătoare, fiindcă îşi ia rămas bun nu numai de la clasa a patra, ci şi de la întreaga lui viaţă de elev din cursul primar – la toamnă devine licean – Încearcă prin câteva lămuriri binevoitoare, părinteşti, să mă facă să pricep despre ce e vorba.

— Da’ de unde, tăticule – clatină din cap cu indulgenţă – certificatul nu-l primim astăzi, ci abia la

13 Aluzie la comanda uzuală in gimnastică: .,Suge burta"! (n. tr.).

serbarea de sfârşit de an.

— Şi nu-l arată nici părinţilor?

— Vai de mine, cum să-l arate? Nu-l arată nimănui. Domnul învăţător i-a spus lui Dudis că nici Dumnezeu din cer nu-şi poate vârî nasul în ele, înainte de a se distribui.

Mă simt jignit.

— Hai să pariem că mie o să mi-l arate.

Gabi se uită la mine pieziş şi privirea lui politicoasă dar hotărâtă, exprimă o dojană compătimitoare: prea te crezi, amice! Nu i-l arată nici lui papa Dudis, deşi e măcelar...

Ei bine, o să vedem! Băiatul a avut dreptate într-o privinţă: până-n. ziua de azi şcoala mă intimida puţin şi pe mine. În instrucţiunile pe care le cuprinde carnetul şcolar, se vorbeşte precis atât despre elevi cât şi despre părinţi. Elevul este elev, părinţii sunt părinţi. Elevul e obligat să facă cutare şi cutare lucru – glăsuieşte carnetul, iar părinţii sau tutorii vor face cutare şi cutare. Se vorbeşte cu bunăvoinţă, dar sever, despre obligaţiunile părinţilor şi atitudinea lor faţă de şcoală. Când le citesc, am sentimentul ciudat, în parte neliniştitor, în parte satisfăcător că şi eu, părintele, aparţin de fapt şcolii, că stau sub autoritatea ei, că sunt obligat să-mi îndeplinesc datoria de părinte, dar atât, restul să-l las în seama ei. Elevul îşi petrece vremea la şcoală şi învaţă – părinţii îşi petrec vremea acasă şi... va să zică...

Oricât aş întoarce-o şi pe faţă şi pe dos, adevărul e că nu-mi pot ascunde timiditatea; dar ceea ce e şi mai rău, e că Gabi ştie acest lucru şi găseşte că e foarte natural. Găseşte că e firesc să mă adresez portarului – abia stăpânindu-mi tracul şi scoţându-mi pălăria – în felul următor: „Pardon „daţi-mi voie, vă rog, clasa a patra e în partea asta?” Gabi nu ştie că pe portarul îmbrăcat în fireturi de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri l-aş fi luat de sus tratându-l cu un „Ia ascultă, amice!” Gabi ştie că, din punctul de vedere al şcolii, nu există nicio deosebire esenţială între părinţi şi elevi şi că e firesc ca şi eu să trec stângaci şi în vârful picioarelor prin faţa uşilor închise ale

claselor, de unde se strecoară un zumzet caracteristic. Ba, mă şi dăscăleşte:

— Sst, tăticule, aici trebuie să vorbeşti mai încet.

În clasa a patra domneşte o atmosferă de sărbătoare. Pe mese, buchete de flori, copiii, îmbrăcaţi în alb, stau cuminţi la locurile lor, vorbind în şoaptă. Domnul învăţător încă n-a intrat. Câţiva părinţi s-au aşezat pe scaunele rânduite de-a lungul pereţilor. Stau acolo liniştiţi şi smeriţi. Copiii mă măsoară din ochi şi stabilesc că ţin de Gabi, ca părinte sau tutore, şi astfel locul meu e lângă uşă. Gabi înaintează spre bănci, degajat şi familiar. Eu rămân, stingher, în uşă, ca un valet care şi-a condus stăpânul la club. Gabi e înconjurat de ceilalţi şi dintr-odată se înviorează. Mă uit mirat la el cât de degajat vorbeşte cu colegii lui şi-l invidiez văzând cât de familiar este primit de ei. Aş vrea să le pot vorbi şi eu aşa cum le vorbeşte Gabi: intim şi degajat, dar simt că m-aş intimida, m-aş tulbura, iar ei ar deveni rigizi şi mi-ar răspunde politicos şi rece. Ce să-i faci! Aici e clasa elevilor dintr-a patra, iar eu fac parte dinclasa părinţilor dintr-a patra... Nu există acţiune revoluţionară în stare să curme această deosebire de clasă!...

Încep să mă simt pur şi simplu stingher ca un orfan. Mă apropii de Gabi, care stă de vorbă cu doi băieţi, râzând încet. Îi vorbesc pe şoptite, el se întoarce spre mine, devine serios şi îmi răspunde tot în şoaptă.

— Ascultă, Gabi – îi spun, sforţându-mă să mă arăt indiferent – unde poate fi la ora asta învăţătorul? M-aş duce să-i vorbesc.

— Nu se poate, tăticule. Părinţii n-au voie să intre în cancelarie. Vine el îndată.

Băiatul meu îşi drege glasul, iar eu mă dau la o parte. Elevii se uită la mine cu severitate.

Dar iată-l şi pe învăţător. Intră grăbit. Rumoare în sală. Toată lumea se ridică în picioare. Speriat, fac şi eu la fel.

— Staţi jos!

Urmează rugăciunea. După rugăciune e rândul

domnului învăţător să-şi dreagă glasul, apoi îşi roteşte ochii prin sală. Mă observă, îmi face semn din cap, amabil şi binevoitor. Îi răspund zâmbind, apoi mă surprind uitându-mă la Gabi, să văd dacă a observat în ce relaţii bune sunt cu domnul învăţător. Încep să-mi redobândesc încrederea în mine însumi.

Elevii socotesc:

— Opt plus patru… rămâne…

— Gabi, continuă!

Gabi iese sprinten la tablă. Îi urmăresc atent şi agitat fiecare mişcare: cum pune mâna pe cretă, cum îşi încruntă sprâncenele din cauza atenţiei încordate, cum stă cu braţul întins şi cu creta în mână, ca un scrimer care trebuie să-şi măsoare puterile cu marele adversar ce i se înfăţişează sub forma unui pătrat, cu marca Problemă.

Mie însă nu-mi aruncă nici o singură privire. Dar acum intervine un eveniment neaşteptat. Uşa clasei se deschide încet, şi intră directorul. Urmăreşte câteva clipe scena, apoi se uită în dreapta, în stânga, mă recunoaşte şi se apropie de mine.

— Am avea o rugăminte. Nu avem cine să ne prezideze examenul… şi de vreme ce sunteţi aici… să onoraţi şcoala… etc… etc… adică să ocup scaunul prezidenţial.

Simt că roşesc tot. Dar aici trebuie să intercalez ceva ce aş vrea să cuprindă, pe de o parte, toată gratitudinea mea şi mulţumirile mele cavalereşti faţă de excelentul director al şcolii din strada Vâly pentru onoarea pe care mi-a făcut-o, iar pe de altă parte o explicaţie şi o justificare faţă de puţin numeroşii mei aderenţi. Ştiu foarte bine că nu sunt o autoritate nici în materie de învăţământ şi nici în alte materii şi deci nu am ce căuta în scaunul prezidenţial. Dar dacă vă declar că invitat să ocup scaunul de preşedinte al Republicii, aş declina această invitaţie nu din modestie, veţi înţelege – poate – motivele pentru care mi-a fost imposibil să refuz această invitaţie, oricât ar fi protestat sentimentul meu de pudoare şi de modestie. Trebuia neapărat să aflu, să văd cu ochii mei ce va zice

Gabi când mă va vedea în scaunul prezidenţial, în societatea învăţătorului, ba chiar a Directorului?! Aşa se punea chestiunea! Simţeam nevoia să-i demonstrez că în clasa mea, în clasa a patra a Şcolii Vieţii, sunt şi eu cineva, sunt şi eu cât. este el în clasa lui. iertaţi-mă, vă rog.

Mă îndrept prudent spre catedră. Gabi continuă să răspundă, nu mă observă. Abia după ce s-a întors la loc şi şi-a ridicat ochii, rămâne încremenit văzându-mă acolo, în faţa mesei, degajat şi distins.

Dar m-am făcut socoteala greşit.

Câtă vreme răspund elevii, totul merge strună. Dau din cap aprobativ sau dezaprob clătinând din cap. La examenul de geografie admir, în taină, discreţia diplomatică, isteţimea fără pereche cu care pedagogia rezolvă tristele probleme istorico-geografice şi de drept constituţional ale sărmanei Ungarii... Sunt gata-gata să cred că lotul se va „sfârşi cu bine, că voi iscăli procesul-verbal, şi astfel voi avea ocazia să arunc o privire în catalogul clasei, care zace în faţa mea.

În clipa aceasta – nu mai sunt decât cinci minute până se isprăveşte examenul – directorul se apropie de mine şi îmi şopteşte ceva la ureche, un amănunt de care uitasem cu desăvârşire: să fiu bun să rostesc la sfârşitul serbării câteva cuvinte şcolarilor, în chip de adio.

Paff!

Adineaori roşisem, acum am îngălbenit. La aşa ceva nu mă aşteptam. Nu mă aşteptam? Să fim sinceri: „nu eram pregătit!” E momentul să fac o altă digresiune, adresându-mă de data aceasta celor care apreciază cât de cât talentul meu oratoric. Dacă m-ar fi chemat excelenţa-sa Bethlen István[14] în persoană şi mi-ar fi spus: „Uite ce-i, am puţină treabă... fii bun şi fă dumneata în faţa Parlamentului o dare de seamă despre călătoria mea la Londra”, nu aş fi ezitat niciun moment, decât, cel mult, pentru a reflecta dacă o astfel de sarcină este compatibilă

14 *Iicthlcn Jstvdn* (1874—1946), grof, politician reacţionar, jucînd un rol important în politica ţării în perioada regimului Ilorthy. Unul dintre organizatorii forţelor contrarevoluţionare împotriva puterii sovietice din Ungaria (1919). A dus o politică de apropiere a Ungariei de Germania hitle- ristă.

cu convingerile mele politice, dar nicidecum pentru a mă întreba dacă din punct de vedere oratoric siat sau nu la înălţimea acestei sarcini. Acum însă era cu totul altceva. Vă rog să mă înţelegeţi: trebuia să vorbesc (acum imediat) peste cinci minute. Să vorbesc? Nu, trebuia să răspund! Să răspund faţă de Gabi, căruia îi explicasem de atâtea ori că atunci când îţi vine rândul trebuie să răspunzi frumos, cu demnitate şi curaj.

Niciodată nu am făcut eforturi intelectuale mai, mari ca în aceste cinci minute. Ce să vorbesc, Doamne Dumnezeule? Fluvii de teze din psihologia copilului îmi trec vâjiind prin minte, crâmpeie din principii pedagogice îmi zbârnâie în urechi şi nu mai ştiu unde mi-e capul. Patria… datoria… recunoştinţa… cetăţeni bravi… societatea… exemple vii… torţe fâlfâitoare… Kossuth Lajos… Winetou… hărnicie şi stăruinţă… roadele muncii… viitor de aur… praştie.

Fruntea mi-e îmbrobonită de sudori reci. Se face linişte, examenul s-a sfârşit. Directorul se uită la mine compătimitor. Mă înclin.

— Dragi copii!

Atenţie încordată. Gabi se uită la mine cp ochi mari.

— Dragi copii! Am fost şi eu cândva elev în clasa a patra primară… deşi acum sunt om în vârstă, cum vă puteţi da seama uitându-vă la barba mare şi căruntă pe care o port…

Câţiva rid. Mă opresc speriat. Ei, fireşte că râd, de vreme ce n-am nici urmă de barbă. Îmi pierd cumpătul.

— Când se isprăvea examenul, nu aveam decât o singură dorinţă: ca nenea acela care ne vorbea la catedră să-şi încheie cât mai repede cuvântarea, ca să putem pleca acasă… Aşadar la revedere, dragii mei!…

În drum spre casă Gabi se mândreşte că Dudis i-a spus cu admiraţie:

— A vorbit tatăl tău…

I-a comunicat acest lucru lui Gabi, pentru eventualitatea că acesta n-ar fi băgat de seamă.

Dar pe urmă Dudis i-a strâns mâna bărbăteşte iar eu

simt că încep să mă impun în fala lui Gabi.

LA NEUROLOG

Priveam îngândurat, în gol. Deodată exclam:

— Îmi place ciorba de fasole galbenă.

Prietenul meu, care în ultimul timp se ocupă de psihanaliza lui Freud, mă săgetează cu privirea.

— De ce-mi spui că-ţi place ciorba de fasole galbenă?

— Fiindcă-mi place, îi răspund cu sinceritate.

— Hm. La vârsta de şase ani n-ai avut cumva legături de dragoste cu o femeie cu păr albastru?

— Nu-mi aduc aminte. De ce?

— Fiindcă albastrul şi galbenul sâni culori complimentare. Asta-i cea mai mare cucerire a psihanalizei că omul nu vorbeşte nimic fără o cauză oarecare. Orice declaraţie e o manifestare involuntară a unui sadism sau masochism ascuns; toate manifestările noastre au cauze sexuale şi origina tuturor este reductibilă la amintirile copilăriei. Da, în copilărie ai avut, desigur, raporturi cu o femeie cu păr albastru, de aceea îţi place ciorba de fasole galbenă!

— Se poate, dar nu-mi amintesc.

— În schimb îmi amintesc eu. Nervii tăi sunt distruşi. Sadismul, instinctul cruzimii îşi cere dreptul să se manifeste. Mărturiseşte-mi, vrei să ucizi ciorba de fasole galbenă?

— Eu?

Da. Tu vrei să loveşti, vrei să baţi ciorba de fasole galbenă fiindcă ai fost îndrăgostit de o femeie cu părul albastru pe care n-ai putut-o bate. Tu vrei s-o ucizi, nervii tăi sunt complet distruşi! Să te duci imediat la neurologul Berenezv, să fi facă analizele. Eşti un om sfârşit.

XVM alergat, cuprins de groază, la neurologul Berentâzy. M-a primit în cabinet. Când i-am trecut pragul mi-a zâmbit amar.

— De ce te grăbeşti? mi-a spus. Ai dori. nu-i aşa, să se prăbuşească uşa şi să mă strivească sub ea?

— Iertaţi-mă… la asta… zău că nu m-am…

— Ţine minte, tinere, că acţiunile şi gândurile

noastre nu pot fi dirijate decât de două instincte: de instinctul cruzimilor sexuale şi de instinctul. umilinţei sexuale. Besortul tainic al tuturor manifestărilor noastre se reduce la aceste două instincte: sadismul, respectiv masochismul. Dar, de fapt, dumneata ce doreşti?

— Îmi place ciorba de fasole galbenă, i-am mărturisit îngrozit, în timp ce prin şira spinării îmi trecea un fior rece.

— Am bănuit, zise cu adânc dispreţ neurologul. Ei. dar ia loc, o să vedem de-ndată ce putem face pentru dumneata.

— M-am aşezat şi în clipa aceea mi-a trecut durerea de dinţi care mă chinuise venind acolo. Neurologul a luat loc în faţa mea.

— Aşadar, îţi place ciorba de fasole galbenăr zise el. Îţi dai dumneata seama ce însemnătate are faptul că-ţi place fasolea galbenă?

— Vă rog... îi spusei, gata-gata să izbucnesc în plâns; mie îmi place foarte mult ciorba de fasole galbenă... dar când n-o am, pot să renunţ la ea...

— Gura!... se răsti la mine medicul neurolog. Te aranjez eu! Dumitale îţi place deci ciorba de fasole galbenă! Nervii dumitale sunt, distruşi. Dumneata eşti un sadic. Vrei să te dedai la brutalităţi, vrei să omori pe toată lumea, vrei să tai, să spinteci, să-njungliii... ai fost îndrăgostit de bunica dumita e, ai vrut să-i tai capul, dar bineînţeles, despre asta dumneata nu ştii nimic. Ce ai visat azi-noapte?

— Am visat că am primit de la Fuksz douăzeci de coroane, îi răspunsei, clănţănind din dinţi.

— Gura! ţipă şi mai tare neurologul. Visul dumitale înseamnă, deşi nu-ţi dai seama, că eşti îndrăgostit de acest Fuksz, că-ţi plac banii şi că ai dori ca Fuksz că cadă de pe Bastionul Pescarilor[15] şi să-şi frângă gâtul. Dumneata eşti un sadic incorigibil. Un Nero ¡născut! Un adevărat Caligula! Dar, las că te aranjez eu, ticăloşiile!

— Ce trebuie să fac? îl întreb sfios, gata să plâng.

---

15 Cel mai înalt turn al cetăţii Buda. din capitala Ungariei (n. tr.).

— Sadismul dumitale nemărginit trebuie să fie înfruntat de un sadism mai puternic, care să învingă acest instinct şi să trezească în dumneata înclinaţii masochiste. Dumneata vrei să dai dispoziţii, să domini, să stăpâneşti; asta-i mortala dumitale maladie de nervi! Dar las că te vindec eu de ea! O să te expun unor influenţesadiste. Înţelegi?

— Înţeleg, îi răspund, ghemuindu-mă pe scaun.

— Ei! făcu el, ridicânduseşi uitându-se la mine cu nişte priviri fioroase.

— Vai, vai! – am început să mă vait.

— Gura! ţipă el. Sadic netrebnic ce eşti. Să te ridici imediat în picioare, că de nu, te împuşc!!

M-am ridicat.

— Aşa. Iar acum vâră-ţi mina în buzunar. Ai înţeles? Că de nu, îţi trag nişte palme de te duci de-a berbeleacul pe scări!

Mi-am vârât mina în buzunar.

— Aşa. Scoate imediat cincizeci de coroane şi dă-mi-le. Ei, ce facem? Acum, imediat! O să-ţi zdrobesc eu sadismul ăsta ticălos! O să te vindec de sadism, n-avea nicio grijă! Ei, ce facem?

Şi îşi ridică mâna, gata să mă lovească.

I-am întins, tremurând, cele cincizeci de coroane.

M-a apucat de guler şi mi-a dat brânci pe scări în jos. Ajuns la parter m-am uitat înapoi mirat.

Stătea lângă balustradă şi zâmbea.

— Merge bine, îmi spuse; sub binefăcătoarea influenţă contrarie a sadismului, masochismul dumitale începe să evolueze satisfăcător. În câteva ceasuri te vei vindeca de-a binelea. Salutările mele. Te aştept cu plăcere şi altă dată!

4

ŞIRETURILE

V-o spun şi pe asta, aşa, pur şi simplu. Am să povestesc, adică, ce păţesc eu în fiecare dimineaţă cu şireturile. Ştiu foarte bine că asemenea lucruri e cu neputinţă să li se întâmple altora, oamenilor obişnuiţi, aşa

că ei nici nu pot înţelege chestia asta, totuşi eu, iată, vă povestesc, ce păţesc în fiecare dimineaţă cu şireturile.

Îmi cumpăr şireturi în mod regulat, şi le port timp de o săptămână. Le petrec prin găurile pantofilor, le închei şi le înnod frumuşel capetele cu fundă.

Peste o săptămână, mica şi ascuţita bucăţică de metal de la capetele şireturilor, care are menirea să-l ajute pe om să le petreacă prin găuri, da, acea mică bucăţică de metal se rupe tocmai dimineaţa.

— Ei! Am să-mi cumpăr alte şireturi, îmi spun, nervos. Proaste mai sunt şireturile!

Ce să fac? Ud cu salivă capătul rupt al şiretului, îl răsucesc, apoi îl petrec prin găuri.

A doua zi, când apuc şiretul, simt că se întinde într-un mod foarte suspect.

— A naibii de treabă, trebuie să-mi cumpăr neapărat şireturi, îmi spun. Şi trag. Capătul şiretului se rupe brusc. Rămân cu el în mină.

În felul acesta nu mai pot să-i fac nod cu fundă: un capăt este cu şapte centimetri mai scurt decât celălalt. N-are a face, îmi spun, fiindcă o să-mi cumpăr alte şireturi, aşa că rezolv problema cum pot. Capătul mai lung al şiretului îi destind până jos, îl trag spre capătul mai scurt, pe care, în felul acesta, pot să-l întind. Dar n-am procedat bine: iată, acum s-a lungit cu cinci centimetri celălalt capăt, şi iar nu le pot lega în fundă. Mă lupt cu capetele o jumătate de ceas. Simt împotriva şireturilor o ură intensivă; bine, îmi spun cu îndârjire sălbatică, n-o să le mai leg în fundă şi fac un nod, un nod dublu. Pinădiseară, când voi avea şireturi noi o să fie bine şi aşa.

Seara e imposibil să desfac nodul, care s-a strâns şi s-a întărit. Naiba să te ia! După o oarecare ezitare îmi vir arătătorul sub şiret şi astfel şiretul înnodat, care acum e ca un laţ, se întinde. Cu o mişcare îndemânatică şi graţioasă îl desprind din copca de sus. Astfel s-a slăbit toată legătura. O adâncă şi puternică senzaţie de plăcere se revarsă în întreaga mea fiinţă. Acum, uşor şi comod, voi putea desface şiretul de pe celelalte copci, şi pantoful va ieşi din

picior.

A doua zi, şiretul în formă de laţ, atârnă de pantof. Rămân puţin uimit. Ce mă fac acum? Deodată îmi trece prin minte, ca o revelaţie, că dacă seara am reuşit să desprind şiretul din copci aşa cum l-am desprins, acum pot să fac aceeaşi operaţie invers. O să trec laţul şiretului rând pe rând, prin fiecare copcă, iar pe urmă o să trag cu putere de el; după o oarecare sforţare o să-i pot petrece capătul şi peste copca de sus. Am răsuflat uşurat. Minunată soluţie! De ce – în definitiv – din capul locului nu se fabrică şireturi în felul acesta, ar fi mai comode şi n-ar trebui să le legi în fundă. În mod vag şi fugitiv mă gândescla oficiul de brevete… Dar azi, oricum, îmi voi cumpăra şireturi.

Jocul pe viaţă şi pe moarte durează de zile întregi. Dimineţile duc lupte glorioase; laţul, în cele din urmă, intră în copca de sus. Dar se face toamnă, frunzele cad, şi dimineţile mă îngrozesc; încă din pat am presentimente triste, când deodată, brusc îmi amintesc de şireturi. Şireturile s-au întins, nu mai e nevoie să fac eforturi ca să intre peste copca de sus, în schimb, uneori, se desfac singure. Mă înfurii, le întind cu putere, ca să le fac un nod. O mică pocnitură: şiretul se rupe.

Contemplu dezastrul cu ochi sticloşi şi tremurând. Ce se va întâmpla acum? Multă sofisticărie nu mai are rost. Îmi aduc aminte de Dollinger, care m-a invitat o dată să asist la o intervenţie chirurgicală: a deschis abdomenul şi abia atunci şi-a dat seama că trebuie extirpate toate intestinele care erau cangrenate. Ce era să facă? Rana era deschisă, trebuia intervenit, trebuia să încerce imposibilul şi încă în câteva minute. Deodată, brusc, a extirpat totul şi, nerămânând nimic din stomac, cu o mişcare îndrăzneaţă a cusut esofagul direct de capătul intestinului. Şi operaţia a reuşit!

Încep să lucrez cu febrilitate; mi se usucă gâtle –, jul, gâfâi în mod sălbatic. Smulg tot şiretul. Rup smocurile şi nodurile. Am rămas în mină cu o bucăţică de şiret de vreo cincisprezece centimetri. Creierul îmi lucrează cu

rapiditate de fulger. În momentul hotărâtor numai geniile văd şi simt cu atâta claritate! Bucata asta de şiret o petrec pe după cele trei copci superioare. Înnod capetele. Astăzi precis îmi cumpăr şireturi!

Zile întregi umblu cu acest capăt de şiret la gheată. Seara o smulg de pe copca de sus şi dimineaţa o pun la loc. Încetul cu încetul mă obişnuiesc. La amiază o să-mi cumpăr şireturi. N-are a face.

Într-o bună zi, în plină stradă, limba pantofului iese de sub legătură, dar eu nu observ nimic. Gheata îşi scoate limba batjocoritor. Calc pe ea.

Mă împiedic şi cad. Un tramvai trece peste mine.

Acum, într-adevăr, nu mai sunt nevoit să-mi cumpăr şireturi.

Domnul care şade în această clipă alături de mine a luat loc la masa mea acum cinci minute, spunându-mi:

— Sper că nu vă deranjez?

— O! Nicidecum, i-am răspuns strident dar în surdină şi m-am aplecat deasupra filei goale în capul căreia am scris cifra „cinci”, de parcă aş fi fost la cea de a cincea filă a manuscrisului. Şi repede, am mai adăugat cuvântul „deoarece”.

— Dar văd că dumneavoastră lucraţi…

— Ia te uită! am exclamat. Chiar aşa! Dacă nu-mi atrăgeaţi atenţia, nici n-aş fi băgat de seamă.

— Ei, atunci nu vă deranjez. Dar… ce scrieţi?

— O, nimic… Nimic important. O… mică piesă de teatru. O lucrare filosofică de specialitate… despre „solitudine”… în care arăt că pentru a putea lucra ai necondiţionat nevoie de solitudine… ştiţi…

— Hehe!… Ziariştii ăştia… Dar în cazul acesta nu vă mai deranjez. Va fi o lucrare mai amplă?

— De loc!… O lucrare cu totul succintă…

— Scrieţi-o, scrieţi-o, doar sunteţi scriitor…

— Dacă-mi daţi voie…

— Fireşte că vă dau voie… Ştiţi, se scriu fel de fel de lucruri… dar eu, de ani de zile nu mai citesc nimic. Nu

face... Un om ca mine... care a înconjurat pământul de două ori... Dragă domnule, ocolul, în sine, e un roman întreg, crede-mă, e un roman întreg... Dacă ţi-aş povesti dumitale tot. ce am pătimit eu, atunci dumneata...

— Iertaţi-mă, îl întrerup cu modestie, nu vă deranjează în conversaţie se îrţâitul peniţei?

— De loc, dumneata n-ai decât să-ţi vezi liniştit de treabă, nu mă deranjează. Domnule, eu am nervi de fier... nervii mei nu se sinchisesc de aşa ceva... Ehei, tinere! Fiindcă eu nu mă ocup cu scrisul... Asta este! Despre asta să scrii o dată, domnule scriitor!

— O, sunteţi foarte amabil...

Mă bate pe umeri.

— Vezi, eu as putea să-ţi dau o temă, despre care face să scrii! Dacă un scriitor ar descrie toate peripeţiile prin care am trecut, lumea ar zice: astea-s născociri! Asemenea lucruri să scrie un scriitor! auzi, domnule scriitor, despre asta să scrii! Ei, ce zici?

Şi în timp ce-şi răsfrânge proeminent buza de jos, dă într-una din cap.

— Minunat! Ţţţţ, asta da!... mă arăt cuprins de uimire. Într-adevăr ar fi minunat. De ce nu vă apucaţi de scris?

Dă din cap dispreţuitor.

— Ştii, te rog... eu n-am nevoie de aşa ceva...

Eu nu mă ocup < e asemenea chestii. Naiba să le ia. Ce, să se năpustească asupra mea editorii... şi-apoi cum încerc să scriu, cum mi se pune un cârcel la mină... Eu mă las păgubaş, îi las pe ei... Dar într-o zi o să-ţi dau eu dumitale o temă. Şi. ce mai temă! Dacă o scrii se va bate lumea pe ea! îţi faci o casă din câştig... Aşa ceva nu s-a mai scris

— O! Mă îndatoraţi foarte mult, dar... de fapt, n-aş îndrăzni să vă privez...

— Ce? Dar mie nu-mi trebuie! C.3 să fac eu cu ea? Ei da, într-o zi, am să ţi-o povestesc; asta să scrii, domnule scriitor! Să arăţi cum am ajuns eu în America. Ei?

— Cred că-i un subiect foarte interesant.

Îmi dă un pumn în piept.

— Interesant! Zi mai curând: minunat. Aşa să zici!

— Ei da…

— Sau să scrii despre ce am făcut eu în America de îndată ce am ajuns acolo. Cum am curăţat zăpada… uite cu aceste două mâini ale mele… mă. crezi? Da, da, cu mâinile astea am curăţat zăpada cu lopata… Despre asta să scrii…

Gesticulează pe sub nasul meu. E ciudat, dar am văzut mâini mult mai frumoase lopătând zăpada. Nu-mi intră în cap, de ce adică mâinile lui n-ar fi potrivite pentru curăţatul zăpezii?

— Minunată Iernă! îi spun.

— Minunată? Te cred! Când ţi-oi povesti cu odată cum am lopătat zăpada la New York… n-o să mai ai nevoie niciodată de subiecte.

Mă şi văd scriind un roman în şase volume despre lopăta rea zăpezii.

— E de necrezut! zic. Cute nu i se pot întâmpla unui om!

Se uită la mine triumfător.

— Te cred! zice. Ei? Ce spui, domnule scriitor? Ştiu să dau subiecte? Cred că n-am venit degeaba ia masa dumitale! Ce crezi, ştiu să ofer teme?

— Ştiţi, îi răspund cu convingere şi observ uimit că, într-adevăr, mi-a oferit una!

DUC O CARTE…

I-am făgăduit domnişoarei Mariska să-i duc cartea pe care i-o promisesem încă de săptămâna trecută. Azi dimineaţă, în sfârşit, am împachetat-o frumos în hârtie albă şi am legat-o chiar şi cu o sfoară; cu o sfoară fină şi subţire.

Ajung în stradă cam somnoros. Iarăşi m-am culcat târziu.

— Aa, vă salut în dimineaţa asta frumoasă!

— Salu… Eee… pardon…

— Pariem că nu mă cunoşti?

Se uită la mine triumfător. Unii oameni se bucură că

au o mutră atât de tâmpită, încât nimeni nu-şi mai aduce aminte de ea.

— Să pariem pe o mizăă mică, fiindcă dumneata ai şi elştigat pariul.

— Sunt Poştaş… Nu-ţi aminteşti?

— Ba da, îmi amintesc. Un om înalt, brunet, nu?

— Nu; sâni moi curând scund şi mai degrabă blond. Hehehe… dar ce duci acolo, ce duci?

— Doar o carte, nimic altceva.

— O carte? Hehehe… Foarte bine.

Şi clipeşte din ochi de parcă i-aş fi spus o anecdotă picantă.

— Încotro… încotro ţi-e drumul? încoace?

— Către casă. Hehehe. Ei, dar ce fel de carte ai acolo? Arată-mi-o şi mie o clipă.

Îmi scoate cartea din mână, o despachetează şi o deschide.

— Aa… Asta e?

Deschide cartea, răsfoieşte câteva pagini. Se opreşte, apoi citeşte într-o doară un aliniat. Începe să râdă în hohote.

— Hahaha, asta-i foarte bună! Ei da, ăştia ştiau să scrie.

Stau răbdător pe loc.

— Da, ăştia ştiau.

Trece la o altă pagină. Se pare că e bine scrisă, îi place. Se cufundă în lectură.

După câteva minute îi vorbesc cu modestie.

— Ştiţi. Îi spun, eu am treabă acum la redacţie.

— Aşteaptă; nu mă deranja.

Citeşte întreg capitolul. Îndoieşte o foaie, îşi scoate creionul şi face note marginale. Interesant om.

— 7 Ei, pa! îmi spune apoi degajat.

— Pardon: „cartea…

— Aa, da… Cartea. Hehehe! Ce zici, cât sunt de distrat!

Îmi râde în faţă. Nu-i spun nimic, nu cred că-i recomandabil să lungesc vorba.

Împachetez cartea la loc. Acum mă duc la masă, îmi spun în sinea mea. După masă o să trec pe la cafenea. Să dau o raită.

— Servus!

— Servus.

— Unde fugi?

— Am treabă, băieţaş.

— Ei, ce duci acolo, ce duci?

— Nimic, o chestie…

— Arată-mi-o.

Îmi ia cartea din mână. O despachetează.

— Ascultă, tu citeşti asemenea lucruri?

— Da’ de unde. O duc cuiva.

— Cui?

— Domnişoarei Mariska.

— Dar asta cine mai e?

— Verişoara mea… Servus, mă grăbesc.

— Stai un minut!

Şi începe să citească din carte. Ăsta-i un om mai serios. Citeşte şi prefaţa.

— Îmi pare bine că, în sfârşit, am avut ocazia să citesc cartea asta, îmi spune el pe la ora şase seara. De mult mi s-a vorbit de ea. Dar nu te mai reţin. Văd că te grăbeşti.

Mă târăsc până jos.

— Cum îţi merge, ce faci pe-aici?

— Servus, mă grăbesc.

— Ce ai în pachet?

— Nimic, un paravan pentru sobă.

— Nu mai spune! Atât de mic?

— E pentru o sobă tot atât de mică. De altfel nici nu-i paravan, ci o călimară.

— Arată-mi-o.

— Nu se poate, explodează. E fragilă.

— Nu mai spune… Eşti tare ciudat. De altfel mănâncă-ţi-o friptă.

Cu omul ăsta nu pot să mă cert, de el depinde chestia aia.

— Pofteşte dragă, la dispoziţie.

La unsprezece noaptea, pe jumătate mort, mă prăbuşesc pe canapea'. Pun cartea lângă mine.

Două mâini îmi acoperă ochii pe la spate.

— Cucu! Cine e?

— Nu ştiu!

De unde aş şti, când mă împiedică să-mi folosesc tocmai simţul cu ajutorul căruia aş putea să-i stabilesc identitatea?

— Gucu! Hopa! Ce ai în pachet?

Răcnesc ca un leu răpit, iau cartea în mină, o sfâşii în două şi, peste cap, i-o arunc persoanei care mă întreabă.

— Poftim! Uite ce-i în pachet!

Mâinile îmi eliberează ochii. Mă întorc.

Era domnişoara Mariska.

VIAŢĂ NOUĂ

Cu prietenul meu m-am întâlnit pe la orele trei după masă. Nu-l văzusem de mult în acest local. Şedea la locul lui obişnuit… Nu scria, nu citea.

şedea doar, pur şi simplu, privind în gol. Totuşi nu părea nici plictisit, nici obosit.

Gând m-am aşezat lângă. el, m-a salutat scurt şi hotărât, ca un om care îşi dă foarte bine seama de importanţa salutului, dar nu-i acordă decât timpii] strict necesar: nici mai mult nici mai puţin decât se cuvine. Ochii lui m-au învăluit într-o privire limpede, curată şi hotărâtă. Era în această privire o expresie de superioritate ce nu putea izvorî decât dintr-o profundă sinceritate şi onestitate, dintr-o conştiinţă liniştită şi un suflet deschis. Pentru o clipă m-am tulburat.

— Ei… ce mai faci? l-am întrebat.

— Mulţumesc, bine, îmi răspunde prietenul meu pe un ton foarte ridicat şi hotărât. Am rămas uluit.

— Hm, pari… schimbat. Parcă eşti cu totul altul.

— Te cred, îmi răspunde el cu aceeaşi voce tare şi hotărâtă, cu o nuanţă de ironie aproape ameninţătoare. Apoi se uită drept în ochii mei, dar atât de pătrunzător,

încât m-am tulburat şi mi-am întors privirea în altă parte.

— Şi… cum mai trăieşti în vremea din urmă? am continuat să-l descos, cu laşitate.

De data aceasta privirea lui era de-a dreptul batjocoritoare.

— Cum mai trăiesc?… Păi, puţin altfel decât trăiţi voi, de exemplu, în vremea din urmă.

— Ce spui! Cum adică?

A ezitat o clipă, cumpănind parcă dacă mă poate lua în serios. În cele din urmă s-a aplecat puţin înainte şi a izbit cu pumnul în masă. În timp ce vorbea, în ochii lui lucea o lumină stranie, triumfătoare.

— Ascultă, băiete, dacă, după atâtea nopţi pierdute, care ţi-au moleşit, inteligenţa, mai eşti în stare să te concentrezi pentru a putea – cum să zic! pentru a putea aprecia o expunere închegată… ascultă şi gândeşte-te hine la ce vei auzi… Am să-ţi spun cum trăiesc eu în ultimul timp… Sau nu; mai bine am să-ţi povestesc amănunţit, de pildă, lot ce fac într-o zi.

Deci, întâi şi-ntâi:

Da ora opt dimineaţa deşteptarea. Sar din pat, mă spăl cu apă rece, mă îmbrac. Cafenea nu mai există. Se află, în schimb, pe strada mea, o lăptărie. Mic dejun modest la această lăptărie. Modest, dar sănătos şi simplu, care hrăneşte şi înviorează în acelaşi timp. S-a făcut opt şi jumătate. Eşti atent?

— O! Sunt numai urechi!

— E ora opt jumătate, încep deci munca. Scriu. Da, încep să scriu dis-de-dimineaţă, cu capul limpede, proaspăt, cu imaginaţia netulburată. Asta până la ora 11, când mă ridic de la birou şi trec în camera de alături, unde mă aşteaptă micile mele haltere. Urmează un ceas de gimnastică, sănătoasă, înviorătoare. O colaborare armonioasă între trup şi suflet.

— Minunat!!

— Te cred că-i minunat. Aşa se poate face ceva, nu culcându-te în zori de zi. Dar ascultă mai departe. Urmează prânzul. Un prânz uşor, proaspăt, înviorător,

substanţial, care dezvoltă trupul şi măreşte elasticitatea sufletului… adică vreau să zic… dar tot aia-i. Apoi lectură – până la ora patru. Concentrare adâncă în biblioteca mea în curs de înfiripare: adun puteri pentru lucrul ce urmează, ca albina care adună polen.

Prietenul meu dă din mâini.

— Polen… Un moment, te rog; să iau note.

— Poftim. Aşadar: de la patru la şase muncă încordată. La şase gimnastică, urmată de o gus tare. La şapte, plimbare în parc. La opt, o cină sănătoasă, proaspătă şi înviorătoare. O cină frugală. Pe urmă o scurtă plimbare, apoi iar lectură. La ora zece intru în pat. Peste două minute dorm somnul simplu, adânc, curat şi înviorător al oamenilor cărora sentimentul unei zile împlinite cu conştiinţa curată şi în deplină sănătate le face dulce perna albă ca zăpada pe care-şi pleacă spre odihnă capul!!

La fraza de încheiere glasul prietenului meu devenise de-a dreptul maiestuos. Îmi amintea de marele actor Torzs1 din *L'Aiglon*[16] pe scena Wagram. Mă uitam la el uluit.

— Şi… şi… de când trăieşti tu în felul acesta? *».

Îndrăznii să-l întreb, cu glasul tremurând de emoţie.

Prietenul meu îşi lăsă capul în pământ. Lumina – dim ochii lui se stinse. Faţa i se încreţi, iar buzele îi atârnau blegite. Privirea începu să-i şovăie. Îşi întoarse palmele:

— Păi… de mâine dimineaţă vreau să încep… Acum… abia acum o jumătate de oră mi-a venit ideea…

HAL-AND-ALA

Iată ce mi s-a întâmplat la cafenea.

Cineva s-a aşezat lângă mine. Era un tânăr modest şi politicos. Am vorbit despre fel de fel de lucruri. La un moment dat conversaţia s-a poticnit.

Deodată, proaspăta mea cunoştinţă mi se adresează din nou:

— Vă rog să mă iertaţi, îmi spune el cu modestie, şi dumneavoastră aveţi cucinseră mera nin cu chelnerul?

16 *Torzs Jeno* (1887—1946), actor dramatic maghiar, colo.

— Poftim? îi răspund, aplecându-mă moi aproape de el, n-am înţeles!

Prevenitor, tânărul repetă:

— Am întrebat dacă şi dumneavoastră aveţi întotdeauna cucinseră mera nin cu chelnerul?

Am roşit. Ei, ce o fi cu urechile mele de nu aud ce-mi spune omul acesta, deşi vorbeşte clar şi răspicat?

Îi spun deci după o pauză de o clipă:

— Iertaţi-mă, vă rog, e un zgomot infernal în cafeneaua asta. Mi-e ruşine, dar nici de data asta n-am înţeles ce mi-aţi spus.

Omul meu pare încurcat. Se uită bănuitor la mine, nu cumva vreau să-mi bat joc de el? Pe urmă, puţin ruşinat, repetă cu glas mai tare:

— Am vrut numai să ştiu dacă şi în această cafenea chelnerul e cucinseră mera valadat, dacă se poate.

Ce s-a întâmplat cu mine? îmi ţiuie urechile? O clipă îmi străfulgeră prin minte o ipoteză înfiorătoare: te pomeneşti că am înnebunit!! De multă vreme am observat anumite semne ciudate... Ieri, de exemplu, când ieşeam de la cafenea, am vrut să arunc mucul de ţigară în bazinul cu peştişori de aur de lângă tejgheaua casieriţei, dar m-am răzgândit şi l-am aruncat pe jos.

Abia mai târziu mi-am dat seama că am făcut acest gest de mila peştişorilor. M-am temut să nu se ardă vreunul de la focul de ţigară.

De data aceasta cuvintele îmi răsună dogite în urechi, ca nişte aglomerări de sunete ininteligibile. E îngrozitor! Nu le mai percep sensul. Nu sunt în

7 – Cele două suflete ale Oliviei stare să asociez ideile! Cunoaşteţi starea chinuitoare şi absurdă elnd omul repetă disperat în sinea lui un cuvânt, să zicem „supă”, şi nu reuşeşte să-i asocieze niciun sens, ba până la urmă nu mai ştie nici măcar dacă-i vorba de „supă” ori de „sapă”.

Tâmplele îmi zvâcnesc. Mă uit la prietenul meu. El mă priveşte decepţionat şi uimit, desigur din cauză că nu i-am răspuns la o întrebare atât de simplă. Pauză penibilă.

De afară se aud clopoţeii tramvaielor. Mă înfior şi mă gândesc la cimitir. Tramvaiele vor suna la fel. iar eu mă voi odihni în cimitir; sub mine şi peste mine va fi ţarină, iar bietul meu creier înnebunit şi paralizat se va usca printre compartimentele căpăţânii mele.

Ce e cu chelnerul? întreb eu cu o ultimă nădejde, istovit.

— Aş vrea să ştiu dacă aici. În cafeneaua asta, se poate să cucinseră inera begava până la restituire?

Ei bine, asta nu mai poate merge aşa…

— Da, îi răspund cu hofcărâre, sigur că se poate! Bine, atunci te rog să mi-i dai, îi duc eu.

Ce să-i duci?

Se uită la mine nedumerit:

Păi, banii, cele cinci coroane!

— Ah, da, desigur… poftim… bolborosesc eu îngrozit şi îi întind tremurând o hârtie de cinci coroane. Apoi îmi iau rămas bun de la el, şi cobor, clătinându-mă pe picioare, la parter.

Poftim, mă gândesc, iată că-mi tremură picioarele. Gata. Sunt un om sfârşit. Ea vârsta mea! Doamne, sunt încă atât de tânăr!

t: n prieten mă apucă de braţ:

— Ce ai vorbit eu omul halandalelor?

— Ca cine? Dumnezeule sfinte!

— Cu ăla, cu omul halandalelor. Te-a păcălit şi pe tine?

Prietenul meu se uită lung la mine. A înţeles tot. Râde în hohote.

— Bănuiam. Tipul ăsta a născocit limba hal-andala. Amestecă în fraze fel de fel de cuvinte fără sens, iar când cel care-l ascultă, văzând că nu înţelege nimic, stă să înnebunească, îi cere împrumut cinci coroane…

— A, va să zică asta el

Mă îndrept din şale şi din genunchi. îl măsor pe prietenul meu.

— Ei, asta-i. Nu cumva îţi închipui că pot fi „dus” în halul ăsta? Mi-am dat seama numaidecât despre ce-i vorba.

Crezi că mă las păcălit aşa de uşor? îmi pare rău…

TRIUMF ATO ARKA HAL-A \ D-ALA

Am scris şi altă dată despre limba hal-and-ala, plângându-mă de felul cum m-a păcălit un prieten care debita fel de fel de vorbe, cam astfel ticluite: cin sera mera nin cu chelnerul cele cinci coroane. Eu, neînţelegând o iotă din ce-mi turuia, m-a cuprins teama că am înnebunit şi i-am dat cinci coroane.

Cazul, bucurându-se de o mare publicitate, a avut multe ecouri. Am primit o sumedenie de scrisori, prin care cititorii îmi cereau să-i lămuresc de urgenţă dacă a apărut sau nu dicţionarul şi gramatica limbii hal-and-ala, şi unde pot fi ele găsite?

Chiar şi Academia m-a onorat, înaintându-mi un memoriu mai amplu, în care demonstrează că expresiile „cinseră”, „mera” şi „nin” nu sunt de loc nişte permutaţii de litere fără niciun sens cum am crezut eu, ci nişte expresii care, în pofida părerii mele, au un sens bine determinat pe care ei îl înţeleg şi că, dacă doresc, luna viitoare pot să le ţin o conferinţă.

Un lucru este sigur: am ajuns şi eu o dată în viaţă la înălţimea situaţiei şi atunci tocmai eu să fiu omul care-şi aruncă norocul în puţ? În consecinţă, referindu-mă la Marinetti[17] şi la alţi futurişti, am declarat cu hotărâre, că da, limba Hal-and-ala are un înţeles, mai mult chiar, ea e limba viitorului, care va înlătura limba esperanto, limba valaii şi alte asemenea vechituri.

În cursul săptămânii trecute, am studiat intens legile specifice ale limbii hal-and-ala, am făcut eu însumi exerciţii, şi vineri înainte de masă am descoperit că în raport cu situaţia şi condiţiile budapestane, vorbesc deosebit de cursiv hal-and-ala.

Am telefonat de îndată la poliţie.

— Alo! Poliţia? Aici sinvotituctura. Vă rog să ne trimiteţi imediat doi jandarmi, înfrucât priporitolul de dipar a chemalcat panzara cruntetică adânc de tot.

---

17 *Filipo Tommaso Marinetti* (1876—1944), scriitor italian, fondator şi teoretician al futurismului.

— Alo! Alo! Nu înţeleg! Ce poftiţi? Cum? Ce ziceţi?

Strig şi mai tare, nerăbdător:

— Vă rog lăsaţi bancurile în consinostenţe atât de grave. Trimiteţi urgent doi jandarmi din ordinul domnului priporitor. S-a înţeles?

— Dd… Dda… înţeles. Imediat! se bâlbâi la celălalt capăt al firului o voce speriată.

Peste un sfert de ceas cei doi jandarmi mă salu –, tău în pragul uşii, aşteptându-mi ordinele.

Prin urmare aşa devine cazul! Buuun! M-am dus cu cei doi jandarmi la Oficiul de Sare.

— Vă rog, le-am spus celor de acolo, sunt foarte grăbit. Daţi-mi întorşiotul ceneras trei, întrucât trebuie să defilăm acum imediat.

— Ce poftiţi? zise amploiatul.

— Ei, vă rog, lăsaţi gluma, i-am răspuns plictisit. Vă înşelaţi profund dacă credeţi că n-o să exogestaţi poziditia asta veseră. Vă poftesc să-mi puneţi imediat la dispoziţie numărul denesar la tesfedivitatea iganugarată.

— Aa… da! răspunse interlocutorul meu, \a sunt de ajuns opt?

— De ajuns.

Nu trecu mult şi însoţit de opt oameni şi doi jandarmi mi-am făcut apariţia în piaţa Râkoczi, Se ţinea tocmai o adunare populară.

— Ura! Trăiască! striga mulţimea însufleţită.

Efectul a fost de nedescris. Considerat campion naţional am fost coborât de pe tribună, ridicat pe umeri şi, însoţit de cei doi jandarmi şi opt funcţionari, şi de mulţimea entuziastă m-am îndreptat spre Universitate.

— Tineret universitar – am început a mugi de pe spatele poporului – tirania se promaliretează peste tot. La luptă, deci, la luptă comună şi patriotică pentru cea mai deplină chisera mera iniţate!

— Ura, ura! răsuna răspunsul tineretului înflăcărat. Ăsta-i omul nostru!

Întreg oraşul era în fierbere. Nimeni nu ştia de ce, dar era în fierbere. N-a putut să fie scoasă nici măcar

armata: nimeni nu ştia ce anume s-a întâmplat, şi nici de ce şi nici contra cui ar trebui să ia poziţie soldaţii.

După amiază am fost poftit la Ministerul de Externe. Mă aşteptau acolo, cu feţele întunecate de îngrijorare, diplomaţi englezi, ruşi şi germani, care m-au primit cu aceste cuvinte:

— Dumneavoastră sunteţi singurul om care poate restabili ordinea. Spuneţi-ne, alteţă, ce mesaj să trimitem Sublimei Porţi otomane?

— Comunicaţi-i, le-am spus de data asta cu multă hotărâre, că în conformitate cu ultima savageră noi suntem dispuşi a pemila flictonul.

— Foarte bine. Foarte bine.

Ultimatumul a plecat.

După câte am aflat, Poarta turcească s-a intimidat şi astfel e foarte verosimil că mobilizarea nu va mai avea loc.

Cu toată modestia mea, acum pot s-o spun: pentru acest lucru mie îmi sunteţi datori cu mulţumiri. Tocmai de aceea, iubite cititor, te rog ca altedăţi să fii cu canenţia netantă spre ripericosele mitlupe, şi, nui aşa, vei fi amabil?

IMPRESIONISM

Într-o după-amiază, pe la ora patru, şedeam de vorbă cu un prieten şi priveam bulevardul.

Prietenul meu, colaborator la mai multe reviste moderniste, îmi demonstra multiplele binecuvântări ale neoimpresionismului. Spre a mă convinge că impresionismul este cel mai apreciabil curent artistic, mi-a înşiruit fel de fel de argumente. Până la urmă am rămas cu impresia unui om care, citind o reclamă de apă minerală, rămâne uluit de numărul beteşugurilor pe care le vindecă acea apă.

— Impresionismul, îmi spunea amicul meu, este arta în cure omul *vede,* dar nu însoţeşte imaginile percepute de reflexii fără valoare. Vezi şi descrii totul, aşa cum vezi.

Şi, pe loc, am născocit următorul concurs:

Ne aşezăm amândoi lângă geam şi începem să descriem fiecare ce vedem pe stradă. Cel care, în cinci minute, va vedea şi va descrie, în mod inteligibil, cele mai

numeroase lucruri, va fi câştigătorul întrecerii.

Ne-am apucat de treabă şi peste cinci minute ne-am arătat unul altuia lucrarea, pe care am în tocmi i-o.

Las iubitului cititor sarcina de a decide care din aceste lucrări este cea mai bună.

Lucrarea mea

Stradă: pe cele două laturi case. Deasupra caselor cer, pe cer trec doi nori: unul are forma unei linguri pe jumătate ruptă, pe jumătate strâmbă, de marginile căreia par să atârne nişte ciucuri. Casele au uşi. Au şi ferestre. În faţă este o casă galbenă. Pe acoperiş, coşul. O femeie în negru, cu faţa albă, gura normală, priveşte pe fereastră. Stă sprijinită în coate. Pe unul din braţe mineca bluzei i-a alunecat în sus. Pe jos trece un tramvai, cel cu numărul 622. Doi soldaţi traversează şinele. Unul are nasul roşu. Celălalt pare dus pe ginţuri. Dar numai pare. O femeie în negru trece grăbită. Se întoarce brusc. Se uită înapoi. Un domn cu joben dă din cap. Un căţel trece în fuga mare peste el. De pe casa în construcţie cade o cărămidă. Pocneşte teribil. Un domn se prăbuşeşte, un poliţist se duce la el, îl toacă în cap şi ţipă să nu facă panică. Vocea poliţistului e de tenor secund. Femeia din faţă se uită chiar acum încoace. Se uită la mine. Îmi face cu ochiul şi-mi împărtăşeşte ceva printr-un gest al mâinii. Jos, sub poartă, se află un muncitor. Înjură. Îşi şterge hainele. Vrea să ridice un sac. Sacul e alb. Pe o parte e boţit. Muncitorul priveşte acum în sus. Se uită la prietenul meu care scrie lângă mine, şi îi strigă: „Dumnezeii lor de domni! mai au obrazul să caşte gura la mine, în timp ce eu mă chinui aici… pastele lor de…” Cinci minute.

Lucrarea lui

Case, una lângă alta. Norii sunt ca o pilotă. Vizavi, casă galben-brună, cu geamuri murdare. Într-una din ferestre o femeie creolă, într-o bluză cu mâneci. Gâtul îi este acoperit de ambele părţi. Pe unul din nasturii bluzei două păsări mici. Dintr-o prăvălie se uită afară un negustor gras. Chiar în clipa aceasta dă faliment. Jos se închide o bancă. Omul cu reclame poartă joben iluminat. Femeia de

vizavi în această clipă s-a uitat la mine şi mi-a făcut cu ochiul. Parcă ar spune ceva, cred că-mi rosteşte numele. Sau cel puţin iniţialele. Tramvaiul trece peste un copil. O bucată din el e galbenă-cenuşie. Copilul pare a fi elev bun. Un om umblă adus de spate. Din casă cineva aruncă peste el o sobă. Jos, în poartă, un muncitor ridică un sac; acum se uită în sus şi prietenului meu, scriitorul care stă lângă mine, îi spune următoarele: „Dumnezeii lor de domni! De ce se zgâieşte la mine cu faţa lui pocită, în loc să facă şi el ceva, ca orice om cinstit”.

Cipci minute.

Cu mare îndurerare am citit în *Micul magazin ilustrat* cât de tulburat binevoiţi a îi proastimate domnule Diplomat-şef. Eu nu sunt decât un biet soldat rezervist, care nu se pricepe la d-al de astea, dar omul cu minte învaţă pân’ la moarte şi de la oricine se poate învăţa ceva bun, aşa că mă „indii să-l deranjez pe domnul Diplomat-şef cu rândurile mele, deoarece e într-adevăr tare urâtă treabă cât suferă domnul Diplomat-şef din pricina gândurilor pe care le are, şi mie unul mi se rupe inima, fiindcă asta trebuie să fie ceva înfiorător, mai ales că citesc că Rusia i-a trimis vorbă domnului Diplomaştef să răspundă dacă monarhia este dispusă să demobilizeze, adică să trimită acasă pe rezervişti, în numele civilizaţiei, că atunci şi Rusia ar demobiliza, ca să nu mai fie război, ci popoarele să trăiască şi să propăşească şi pe mai departe în bună pace, la care domnul Diplomat-şef le-a trimis vorbă că va cumpăni lucrurile şi a cerut timp de gândire, dar de atunci se împlinesc azi-mâine două luni şi domnul Diplomat-şef într-una şi fără de răgaz se tot gândeşte zicând: „să demobilizez sau să nu demobilizez”, fără să se poată hotărî, de aceea presupun că trebuie să fie o mare suferinţă să te tot gândeşti; o asemenea îndeletnicire este bună pentru un dobitoc, nu pentru un om, că omul are atâtea alto gânduri de care îi fierbe capul şi nu poate să le dea de capăt, aşa că de vreme ce toate astea ţin aşa de multă A’reme, tare mi s-a făcut milă de domnul Diplomat-şef şi în timpul corvezilor şi a programului administrativ,

când ne curăţăm puşca, am tot speculat în sinea mea cum s-ar putea să-l scăpăm şi să-l A indecăm pe domnul Diplomat-şef de atâtea gânduri, fiindcă, deh, omul tot are un strop de inimă, ou care i se face milă şi de dobitoacele fără de minte, nu-i aşa? aşa că am născocit eu ceva cu care l-am putea ajuta pe domnul Diplomaştef în marea lui gândire, o să vedeţi dumneavoastră, numai să binevoiţi a-mi primi sfatul şi a face întocmai, aşa cum vă spun, deşi eu nu sunt decât un biet rezervist, cu şase copii acasă, care a fost mobilizat din pricina războiului, piuă va trece primejdia, aşa că eu vă dau sfatul următor pe care eu l-am încercat împotriva beteşugului gândirii şi carele la mine s-a potrivit foarte bine, aşa că de atunci nu mă mai gândescatâta şi sunt pe de-a-ntregul sănătos, aşa că acum îi dau domnului Diplomat-şef cu inima curată şi pe gratis reţeta care sună în felul următor şi anume că mâine dimineaţă să poftiţi să vă sculaţi exact la ora cinci şi să luaţi în spate o raniţă plină, un sac de pline, două cartuşiere cu gloanţe adevărate şi să poftiţi să porniţi spre Pilisesaba, dar mergând aşa de iute incit la ceasul nouă să fiţi acolo, iar atunci să poftiţi să vă urcaţi pe dealul cel mai înalt, dar în pas alergător, de pe umăr „jos armm”, pe latura dealului cea abruptă de unde bate viforniţa cu zăpada ce vine dinspre văi, de pe drumul de la Vorosvârgâs şi poftim de tot alergaţi într-una iar pe urmă poftiţi deodată brusc a vă culca pe burtă în zăpadă şi a trage focuri vreme de zece minute iar atunci să săriţi în sus, după care iar să poftiţi a vă culca, şi tot aşa, de vreo douăzeci de ori după olaltă, până ce la ceasul unsprezece, când urechile preastimatului domn Diplo –, mat-şef vor fi bine îngheţate, şi atunci poftiţi să mai aşteptaţi până se face un pic mai frig, ca pe urmă să continuaţi drumul până la Esztergom, iar când sosiţi seara acolo să poftiţi să vă culcaţi în barăcile de campanie, dar în aşa fel ca să nu aveţi destul loc, deci între alţi doi oameni între două saltele printre care pătrunde frigul cel plăcut de jos şi atunci o să vedeţi că pe la ora douăsprezece noaptea deodată o să încetaţi a vă mai gândi şi o să binevoiţi a

hotărî în cea mai mare grabă dacă demobilizaţi ori nu şi o să trimiteţi vorbă despre asta Rusiei şi o să vă simţiţi nespus de bine că nu mai trebuie să vă gândiţi drept care vă şalul cu respect Raniţă Ianos rezervist.

FUTURISM

În colţul străzii Rottenbiller, într-un colţ, am găsit o foaie ruptă dintr-un caiet. În capul paginii, desprinsă dintr-un caiet de limba maghiară se puteau citi clar următoarele: el, se, de scrie.

Mai jos, într-o exeeuţie mai puţin îngrijită (literele depăşeau, pe alocuri, când. jos, când sus, liniatura), dar mai energic conturate, erau scrise următoarele cuvinte:

Manifest către Umanitate!

— Decretul literaturii futuriste –

1. Scrie – el – A scrie.
2. El scrie!
3. El – nu – scrie.
4. El nu scrie cum s-a scris până azi.
5. Să glorificăm mişcarea liberă, dezlănţuirea râsului, palma arzătoare şi bobârnacul uşurel!
6. Să distrugem muzeele, bisericile, şcolile clasice, care înlănţuiesc zborul liber al gândirii!
7. Să distrugem însăşi gândirea care-l împiedică pe om să trăiască fără de gânduri.
8. Să distrugem viaţa, care-l împiedică pe om a muri frumos! Trăiască viaţa morţii, care adumbreşte conturul calm al munţilor! Trăiască moartea fierbinte, robustă şi roşcovană, care dăruieşte forme rotunde muşchilor!
9. Să distrugem ruinele spre a le reconstrui cu capul în jos! Cine îndrăzneşte să afirme că locul capului p sus, numai fiindcă acolo l-am purtat până acum? Datele acestea le-a stabilit filosofia grecească. Timp de milenii omenirea s-a lăsat ameţită de această teorie. Să distrugem filosofia greacă, mileniile şi omenirea!
10. De ce îi sunt necesare gândirii cuvintele? Să eliberăm gândirea de sub povara cuvintelor! De ce n-am putea gândi cu ajutorul notelor muzicale? Sau prin culori? Sau prin jetoane? Sau prin cifre? Sau, de ce adică, n-am

putea gândi prin mălai? Noi nu ne mâncăm mălaiul! Cu ajutorul cuvintelor se poate picta minunat – locul lor e pe paletă! Să distrugem strada Dărâmăoaia!

11. Să distrugem consecvenţa care tinde să înghesuie viaţa în făgaşul strâmt al logicii. Trebuie să dărâmăm consecvenţa, deci, nu trebuie s-o dărâmăm! Pista afirmă că minte, dar nu minte, deci minte. Prin urmare trebuie să dărâmăm prostiile asemănătoare cu aceea pe care am avut norocul s-o decretăm adineaori, şi anume că oamenii să umble în vârful capttlui. Ce vorbă-i asta în vârful capului? Cine a mai văzut una ca asta? Prin prezenta decretăm ca oamenii să umble pe picioarele lor.

12. Să distrugem dărâmătorii care dărâmă totul şi pisicile care torc ca torcătorii. Dărâm, dărâm, darom, dolman, dărâm dolmanele. Trebuie să distrugem şi dolmanele, ce fel de… cum le zice, sunt ele? Cine a mai văzut doamane cu nasturi mici de sidef? Trebuie să distrugem şi nasturii de sidef, să n-am gânduri de gherghef!

13. Să distrugem trenurile şi vapoarele, trăiască aeroplanul şi cârceii negri la stomac, care te înalţă. Trebuie să distrugem şi pe piloţii care te înalţă ca apoi iarăşi să te coboare. Trebuie să distrugem aerul, la urma urmelor, ce caută omul în aer? *Was hat ein Fisch aitf einen Baurn zi-i suchen?*[18]

14. Să distrugem rimele derimate şi pe Rimbeau, poetul. Trebuie să distrugem rimele, să dărâmăm dărâmăturile, să dă-rumbăm rumba şi să rumbăm-rombul. Romba, bomba, bomba; Romromrom, Rerriremrem. Bece! Nu ne temem de domn profesor! Rina-runã, ramă-ranã! Cota-ramă – cataramă!

15. El… se… se… El – scrie.

16. Se – el… le… el… se… de.

17. De ce – scrie – el?

EVRICA

Sărind afară din cadă, Archimede se repezi de-a dreptul în stradă. Nu se mai putea stăpâni. Primul om

18 Ce caută peştele intr-un pom? (germ).

care-i ieşi în cale, era fostul său coleg de şcoală, Apollonius, actualmente funcţionar la Banca Comercială Atena-Alexandria.

— Evrica, strigă Archimede. Te rog, spune-mi, ce zici de asta? Orice corp scufundat în apă pierde din greutatea sa o parte egală cu greutatea apei pe care a dislocat-o. Chiar acum mi-am dat seama de asta!

Apollonius îl privi cu gravitate.

— *Zag schön!*[19] îi răspunse într-un târziu. Aş prefera să ştiu cât ar pierde din greutate acţiunile mele Salamis, dacă aş pleca la Contreminos2, spuse el, dând din mină şi luând-o din loc.

— Ce dobitoc! Ce tâmpit! gâfâi savantul. Şleahtă infamă! Dar, de unde să ştie, nenorocitul, ce importanţă are descoperirea mea, şi că ea deschide o epocă nouă în istoria ştiinţelor naturii. Mă duc să i-o vând caldă lui Lepidos, preşedintele Academiei Ptolemeeane!

Preşedintele îl primi pe Arehimede cu multă bunăvoinţă. I-a ascultat teorema, a dat din cap, a declarat apoi cu privirea încruntată că problema este extrem de interesantă, deşi despre aşa ceva au mai avut loc discuţii, chiar dacă ele au fost altfel formulate, iar pe urmă i-a înşiruit pe toţi acei academicieni care s-au ocupat de aceeaşi problemă. I-a făgăduit că va convoca congresul în faţa căruia se va discuta posibilitatea nou ivită, şi i se va fixa locul corespunzător în *Enciclopedia Ştiinţelor.* Pentru asta, însă, e nevoie de timp.

— Dacă doriţi, eu vă pot demonstra teorema chiar acum, de îndată, zise Arehimede. Este pe aici, pe undeva, vreo cadă?

Preşedintele zâmbi cu distincţie.

— Inutil! Pe mine chestiile astea copilăreşti, cu bălăcitul în apă a fel de fel de obiecte, nu mă în

---

19 Expresiegermano-evreiască obişnuită in cafenelele buda- pestane in loc de: „Nu mai spune“, „Ei şi“ etc. (n. lr.).
- Nume de localitate imaginară creată ad-hoc de Karinthy din expresiile bursiere franceze „contreminer“ şi „hausse“ (acţiune potrivnică“ şi „urcare“ — bineînţeles a cotelor de bursă) (n. tr.).

(crescază! Pe mine mă interesează ştiinţa! De altfel, nu obişnuiesc să fac baie.

Archimede părăsi Academia prost dispus, în drum îl întâlni pe Hexamos, un tânăr poet, colaborator al revistei de literatură şi critică futuristă *Poesia.*

I s-a plâns de cele întâmplate. Hexamos, în adevăratul înţeles al cuvântului, s-a înfuriat.

— Fireşte, dacă ai fost atât de tâmpit să le-o oferi acestor babalâci retrograzi. Cum de ţi-ai închipuit că ăştia vor înţelege Noul, îndrăzneala, Pionieratul, pe Mesagerul zilei de mâine şi Ideile Viitorului! Dă-mi mie chestia asta, să i-o duc eu redactorului-şef!

— Ce să-ţi dau?

— Păi. poezia aia…

— Aia, te rog, nu-i o poezie… aia e o… cum să zic?… o descoperire… care încă nu-i scrisă…

— Atunci serie-o şi trimite-ne-o, zise Hexamos, apoi îşi văzu de drum grăbit. Lui Archimede îi veni brusc o idee. Descrise într-o propoziţie descoperirea sa, şi o trimise popularei reviste, în coloanele căreia în scurtă vreme a şi fost publicată.

În numărul următor al revistei a apărut un articol însufleţit, semnat de poetul Hexamos, în care acesta arăta în primul rând, e drept cu modestie, că meritul de a fi descoperit pe acest genial tânăr e al lui, pe urmă trecea la elogiul Teoremei, demonstrând că Poetul Nou şi-a întrecut înaintaşii atât prin lapidaritate cât şi prin expresivitate, mai ales în alineatul doi al acestei dense capodopere, unde cuvintele „greutatea apei dislocate1 au o sonoritate minunată al cărei efect aderă perfect la rândurile de început „orice corp scufundat în apă”. Dar dacă acestui întreg armonios am căuta să-i găsim vreo scădere, ea n-ar putea fi decât cel mult aceea că poetul s-a ataşat manierei vechi, rimate, atunci când s-a folosit de consonanţa expresiilor „scufundat” şi „dislocat”, deşi pentru un Geniu deschizător de drumuri ca Archimede, care nu dă glas ideilor desuete de Ieri, ci face să răsune Muzica Viitorului, cuvântul Zilei de Mâine, ar fi fost mult mai adecvată forma

liberă, cam aşa: „orice corp scufundat în apă, câştigă în greutate!!!”

Archimede citi, mirat, frumosul elogiu ce i se aducea, se scărpină o clipă în ceafă, pe urmă porni în căutarea lui Hexamos.

— Dragul meu, i-a spus, a fost extrem de interesant tot ce ai scris despre mine şi despre faptul că eu aş fi un geniu. Dar în ceea ce priveşte Teorema, cred că ai înţeles-o puţin cam… greşit. Şi anume… Dar, mai întâi, te rog… în ce priveşte noutatea ideii şi chestia aia… cu… muzica viitorului… află că e adevărat că eu am descoperit cel dintâi acest lucru, dar… fenomenul în sine nu e ceva ce n-a mai existat, ce nu s-a mai văzut, cum scrii tu, cu alte cuvinte corpurile scufundate în apă şi până acum pierdeau exact. atâta din greutatea lor cât pierd şi azi, numai că acest lucru nu se şi ia… dar important este că *pierd!…* în loc de asta, evident, nu puteam scrie: *câştigă…* oricât de mult s-ar fi potrivit mai bine cu personalitatea mea, după cum spui tu…

Hexamos se uită la el dezamăgit.

— Ce vorbeşti? Chestia asta exista şi până acum? Nu în ai născocit-o?

— Pardon… eu n-am născocit-o, ci doar am descoperit-o! De asta-i vorba! Nu-i vorba nicidecum de mine, ci despre faptul că orice corp scufundat în apă…

Ilexamos sări în sus, înfuriat.

— Ascultă, te rog să mă slăbeşti cu corpul acela scufundat în apă!!!… Eu am crezut că ne-ai adus ceva ce până acum n-a existat… De unde puteam să ştiu eu că lucrurile stăteau aşa mai de demult., că şi înainte, corpul pierdea tot atâta… Uf, află că m-ai compromis! Din cauza ta… o să fiu nevoit să plec de la ziar. Plagiatorule!

Deznădăjduit, Archimede părăsi în grabă redacţia. Se urcă pe vârful unei stânci, de unde, asemeni profeţilor ieşiţi din minţi, începu să strige trecătorilor:

— Ascultat i-mă! Orice corp scufundat în apă pierde din greutatea sa o parte egală cu greutatea apei dislocate! Priviţi-mă!

Şi se aruncă în mare.

Fapta lui a atras în sfârşit atenţia oamenilor; e drept că Archimede s-a înecat, dar oamenii au început să se intereseze de Teorema lui, şi astfel, prin faptul că a dislocat o cantitate de apă, el a câştigat greutatea de a fi aşezat printre eroii Ştiinţei, ceea ce, în sens figurat, arată că totuşi Ilexamos a avut dreptate, întrucât pe el l-a interesat de la început mult mai mult Archimede decât apa.

VORBEŞTE-NTREG ORAŞUL...

Timar se mai frământa în sinea lui chiar şi a doua zi dimineaţă, pe când cobora scările. Nu se putea linişti; se gândea mereu la lucrul acela care îl răscolise atât de mult cu o seară înainte, încât toată noaptea se zvârcolise în pat: chestia aia cu Kocsis Gyuri şi cu Morvay.

— E un escroc, un escroc ordinar, constată el pentru a douăzeci şi cincea oară. Şi tot el se răţoieşte, dacă-i spui ceva, dacă-i atragi atenţia în mod delicat şi politicos, ca un domni! fu astfel de oameni nu trebuie să tratezi delicat; eu sunt prost; pe de-al de ăştia trebuie să-i laşi în seama celora cu care se adună. Să laşi să li se-ntâmple ceea ce le este scris! Până la urmă tot îşi vor primi palma... de la cineva, *şvarţ auf cais*[20] dacă nu de la altul, atunci chiar de la Ivocsis Gvuri... Nu-i aşa, ce simplu e? Eu încă de aseară mi-am dat seama că nici n-o poate primi de la altul decât de la Kocsis Gvuri... şi că lui asta îi va face bine... bobe, îi va face chiar nespus de bine!...

În faţa măcelăriei auzi o voce veselă:

— Hei, Timar! Servus! Ce rizi de unui singur?

— Noroc, bătrâne! Nu rid, numai că dobitocul ăsta zicea că lui Kocsis îi va face foarte bine; lucru, pe care, tu ştii, eu nu l-aş spune odată cu capul! După părerea mea, asemenea chestii nu se pot tranşa prin palme.

— Despre ce fel de palme-i vorba? fine a fost pălmuit?

— Aa... pardon, tu nu-l cunoşti pe Morvav.

— Pe Morvav? Ai înnebunit? Cum naiba să nu-l

20 *Schtvarz auf Weiss,* negru pe alb (germ.).

cunosc? Pe cine a pălmuit?

— Nu el, tocmai asta e, nu el a pălmuit, ci pe el l-a pălmuit Kocsis Gvuri.

— Drace, nu mai spune! Dar ce s-a întâmplat? A aflat ceva?

— Parcă eu ştiu… S-ar putea să nici nu fie adevărat, dar am auzit-o aşa, cum o auzi şi tu de la mine. fredeam că tu ştii mai multe…

— Eu?

— Da, fiindcă tu circuli mai mult printre oameni… eşti mai aproape de societatea distinsă…

— Ei, da. dar, din întâmplare, tocmai ieri n-am fost pe la club… fu totul întâmplător, nu m-am dus… Ce prostie! Dar să ştii că ai dreptate, ceva totuşi am auzit…

— Iartă-mă, dragă JNyurgas, îmi vine tramvaiul, servus! Plec în excursie pe lac, nu mă întorc decât, diseară!

— Noroc, bătrâne!

În celălalt colţ, în faţă. Băncii de Credit”.

— Servus, Nvarga!

— Noroc, Feri! Ce ştii de afacerea de onoare a lui Morvay?

— De afacerea de onoare a lui Morvay?

— Cum, tu nu ştii nimic? Kocsis Gyuri l-a pălmuit zdravăn pe Morvay. Tot oraşul vorbeşte…

— Extraordinar! Ştiam că aşa o să iasă!…

După două ore, la ştrand.

— Aş! Da’ de unde doar cu vârful degetelor! L-a plesnit cu toată puterea, de i-a dat sângele şi pe nas şi pe gură. A scos un „sa” şi s-a prăbuşit pe spate, Kocsis a mai rămas un timp acolo cu mumie în buzunar, dar nu i-a spus decât atât: „Femei frumoase sunt multe, dar Kocsis Gyuri nu este decât unul singur”!

— Eu am auzit că asta ar fi spus-o înainte…

— As, minte cine ţi-a spus-o. Eu am ajuns acolo chiar în clipa când i-a spus-o; atunci palma era consumată! Tocmai îl culegeau de jos pe Morvay.

— Ei, acum ce se va întâmpla?

— Se spune că va pleca într-o călătorie. Abia după aceea se vor bate. Bună, Olga! Ce noutăţi?

— În clipa asta vinde la Teresi… închipuiţi-vă: Morvay a şi plecat. Nu se bat în duel, îl va da în judecată. După mine, lvocsis are dreptate.

În aceeaşi după amiază, la ora cinci, în cafeneaua „Csillag”.

— Femeia? E în sanatoriu, dragul meu; s-a otrăvit. Dar acum îi merge mai bine.

— Ce să-ţi spun, frumoasă poveste!

Seara la ora nouă. La staţia vicinalului.[21]

— Ia te uită: Timar. Dumneata eşti? De unde vii?

— Am făcut o mică excursie la lac. Ce mai e nou?

— Ce-i nou? Dumneata eşti plecat de azi dimineaţă?

— De la ora opt.

— Atunci nu ştii nimic! A fost un scandal uriaş: vuieşte tot oraşul! Kocsis Gyuri l-a pălmuit pe Morvay, azi dimineaţă; acum, la cafenea, nu-i un ceas de atunci, Morvay a tăbărât asupra lui Kocsis şi l-a rupt în bătaie, fiindcă a povestit la toată lumea… antecedentele!

— Extraordinar! Să fie adevărat?

— Şi încă cât de adevărat!

— Parcă aş fi avut un presentiment! Chiar azi dimineaţă mă întrebam: n-o să fie ceva între ăştia doi? Aş fi îndrăznit să pariez! Dar, ştii, între noi fie vorba, Morvay are dreptate. Ce obrăznicie, ce maniere de arţăgos sunt astea?! Şi, în definitiv, cum îşi permite aşa ceva… un… Ivocsis Gyuri? Un destrăbălat! Unde am putea afla amănunte?

— Să mergem la cafeneaua „Csillag”.

Pornesc agitaţi. Timar, grăbind pasul, ca să ajungă mai repede la ţintă, exclamă congestionat:

— Aşa ceva! Ce scandal oribil! Îţi crapă obrazul de ruşine câte infamii nu se pot petrece în acest oraş, dacă-ţi permiţi să lipseşti de acasă o singură zi…

POVESTE DESPRE UN COPIL PROST

Hei, Jancsi, Pista… Hei, Teresi, Klaresi… să vă spun o

21 Vicinalul, tren cu linie îngustă, care la acea epocă lega Budapesta cu suburbiile.

poveste…

A fost o dată un dogar, iar dogarul avea un copil tare prost, într-o zi dogarul îşi trimite copilul în lumea mare, să-şi încerce norocul, îi dă un bulgăr de aur, mare cât pumnul, poruncindu-i cu străşnicie să-l păzească cu grijă (aurul, nu pumnul 1).

Merge ce merge copilul cel prost, când deodată îi iese în cale un om cu un car cu boi. Copilul cel prost era tare obosit şi-i sta capul să se urce în car, dar omul cu carul îi spune: „Ştii ce? Dă-mi mie aurul, şi-ţi dau în schimb carul”.

Copilul cel prost, el ştie doar ce face, îi dă aurul, ia carul şi se duce iavaş-iavaş. Dar iată că din faţă se apropie un om cu două vaci. Omul îi spune: „Dă-mi mie carul şi-ţi dau vacile”. Copilul cel prost îi dă carul şi pleacă mai departe cu vacile. Merge el ce merge şi în drum se întâlneşte cu un porcar care mina din urmă un porc grăsun. „Dă-mi vacile, îţi dau porcul”. Copilul cel prost i le dă, apoi îşi vede de drum şi nu peste mult întâlneşte un om care ducea o gâscă grasă subsuoară. „Dă-mi porcul – îţi dau gâsca”. Zis şi făcut. Pleacă mai departe cu gâsca. Vine o femeie cu o găină: „Îţi dau găina, dă-mi gâsca”.

Urmându-şi drumul, se izbeşte de un om cu nişte blide smălţuite. „Dă-mi găina şi-ţi dau un blid”. Mai încolo dă de unul cu un briceag. „Dă-mi blidul, îţi dau briceagul”. Ia briceagul şi pleacă; vine altul cu ace: „Dă-mi briceagul, îţi dau un ac”.

Acum copilul cel prost nu mai avea în schimbul bulgărelui de aur decât un ac. Atât era de prost!

Şi cum mergea, mergea înainte, deodată tresări auzind nişte gemete ce veneau dintr-un şanţ. Se apropie, se uită şi ce vede? În şanţ, un om dârdâia de-i clănţăneau dinţii din gură, fiindcă bătea un vânt tăios şi ploua fără milă.

— Cine eşti tu? îl întrebă copilul cel prost.

— Sunt un scriitor maghiar – răspunse omul – şi mor de frig, fiindcă mi s-a rupt un nasture de la haină. Dă-mi un ac să mi-l prind, şi-ţi dau în schimb gloria mea.

— A, nu, chiar aşa de prost nu-s, îi răspunde copilul cel prost, lăsându-l pe om în şanţ.

Şi eroii mei trăiesc şi azi, dacă moartea nu le-o fi curmat firul vieţii.

NUŞTTUDPICE, DAR ÎMI BĂNUIESC NEVASTA...[22]

că de imnă seamă erau să vină pe lume doi gemeni, însă în ultima clipă s-au răzgândit şi s-au contopit din nou, dar, în graba mare, a rămas urechea unuia din ei, ceea ce, recunosc, ar putea să fie destul de verosimil.

2 *martie*

Nu ştiu de ce, dar eu toate acestea, nevastă-mea continuă să fie suspectă. Azi, în timp ce mergeam pe stradă mi-am ridicat privirea, cu totul întâmplător, la o fereastră, şi, ce văd? Nevastă-mea, cu părul despletit, se săruta la geam cu un tânăr mic de statură. Pe loc mi s-a părut nespus de ciudată această întâmplare; am intrat în holul casei unde mi-am aşteptat soţia, întrebând-o ce a căutat acolo, însă dumneaei mi-a tras o palmă, spunându-mi: „Ţi s-a mai născut un nepot, tâmpitule, pe el am venit să-l văd". Am întrebat-o atunci de ce era ou părul despletit, la care ea mi-a răspuns că era caldşi avea dreptate: de la o vreme încoace începuse să fie foarte cald.

11 iunie

Dumnezeu ştie de ce, dar cu toate acestea îmi bănuiesc nevasta. Vin acasă de la birou, trec prin cameră, văd că dumneaei e culcată pe canapea şi-l văd şi pe portar culcat alături. La început n-am zis nimic şi am intrat în camera de alături. Gând a plecat însă portarul m-a râcâit

---

22 *noiembrie.*

Nu ştiu de ce, dar îmi bănuiesc nevasta. Tind m-am întors astăzi acasă, am găsit in dormitor o sabie; e drept, că nevasta mi-a explicat numaideeit că sabia a căzut din stradă' in odaie, cu totul intimplător, pe ciad treceau pe acolo soldaţii; intr-adevăr, ce-i drept e drept: azi toata ziua a bătut un vint puternic.

15 *februarie*

Cu toate acestea eu îmi bănuiesc nevasta. Azi mi-a născut un băiat; mă uit la prunc, ei bine, are pârul roşu şi trei urechi; mă uit la proprietar, şi el are părul roşu si tot trei urechi. Ciudată coincidenţă, mi-am spus, dar nevastă-rnea mi-a explicat

totuşi inima şi am întrebat-o pe nevastă-mea direct, fără menajamente, „ce înseamnă asta”, dar ea mi-a spus că, slavă Domnului, nu era vorba decât de chirie, însă între timp au obosit şi de aceea s-au culcat puţin pe canapea. Mai ales că bietul portar era tare trudit: toată noaptea trebuise să deschidă poarta.

3 *august*

Azi am născocit o chestie grozavă, deoarece nevastă-mea dă mult de bănuit. Noaptea, când crede că dorm, are obiceiul să se îmbrace încet şi să plece de-acasă. Ei bine, de data asta i-am legat de picior o sforicică, de pe un ghem mare, fiindcă, deh, omul se cuvine să-şi păzească soţia când pleacă de acasă. Da, da, bărbatul trebuie să-şi vegheze cu o mie de ochi consoarta ca nu care cumva să-l înşele. Bravo, mi-am zis: acum nevastă-mea poate să se ducă unde vrea, dar de înşelat nu mă poate înşela, fiindcă în orice clipă vreau, pot să înfăşor din nou sfoara pe ghem, şi dumneaei se întoarce, frumuşel, acasă, la domiciliu.

10 august

Cu toate acestea îmi bănuiesc nevasta. Azi-noapte s-a sculat din nou, dar eu, încet, ca să nu observe, i-am legat sforicică de picior, aşa că a plecat tirând sfoara după ea. Acum, măcar, mi-am zis, pot să fiu liniştit, mai ales că în timpul din urmă, v-o mărturisesc, nevastă-mea, devenise de-a dreptul suspectă. După vreun ceas, încep să înfăşor ghemul ca să-mi aduc nevasta acasă; totul a mers bine până când, deodată, în chip ciudat, începu să fie de două ori mai greu la tras, dar asta n-a durat decât un timp, după care înfăşurarea se făcu iarăşi uşoară; mai târziu, după câteva minute iar mergea mai greu, apoi iar uşor, ca la început, până ce, în cele din urmă izbutii s-o trag acasă. Nu înţeleg nici acum cum se face că uneori sfoara se înfăşură atât de greu? Soţia mea, totuşi, mi-e teribil de suspectă.

31 octombrie

De mult aveam intenţia să scriu în jurnalul meu, că îmi suspectez nevasta. Astă seară vin acasă, vreau să mă cule, dar nu pot; încerc eu în fel şi chip, până ce deodată

descopăr că nu mă pot culca pentru simplul motiv că în patul meu mai era culcat cineva. Drace, zic eu, mirat, ia te uită, oare să mă fi culcat azi mai devreme? Dar asta nu-i cu putinţă, că doar sunt încă în picioare. Am întrebat-o pe nevastă-mea ce se petrece, fiindcă eu nu văd lucrurile destul de clar. Soţia mi-a spus să aprind o lumânare, s-o ţin un timp în faţa mea şi atunci le voi vedea mai clar. Am şi aprins luminarea, am ţinut-o un timp aprinsă, în faţa mea, când deodată, nevastă-mea îmi spuse s-o sting. Eu de stins am stins-o brusc, dar cu toate acestea nevastă-mea îmi este foarte suspectă; nu cumva o fi iubind femeia asta pe altul?

7 noiembrie

Nu mi-am văzut nevasta de o lună; acum o lună voia să ne ducem să locuim în cazarmă, dar eu n-am vrut şi de atunci n-am mai văzut-o. Seara mă gândesc totdeauna la ea şi sufăr mult, fiindcă în adâncul sufletului meu s-a furişat o foarte ciudată şi inexplicabilă bănuială, pe care abia îndrăznesc s-o aştern pe hârtie: cred că femeia asta nu mă mai iubeşte chiar atât de mult. Am citit o dată în nişte romane norvegiene că se poate întâmpla ca femeia încetul cu încetul să devină indiferentă faţă de soţul ei şi că transformările acestea interne pot să determine şi o îndepărtare sufletească. Ar fi oare posibil ca şi nevastă-mea să fi ajuns pe pragul unei astfel de transformări?

25 decembrie, *Crăciun*

Nu, nu: nevastă-mea, totuşi, mă iubeşte! După două luni de îngrijorări şi lupte sufleteşti, în cele din urmă, totuşi, s-a restabilit înţelegerea dintre noi: astă seară a devenit din noa a mea. Pe la ora unsprezece, veneam tocmai spre casă prin strada Veche, când, din spatele unei porţi, cine-mi iese în cale? Nevastă-mea! De bună seamă m-a recunoscut imediat, deşi era întuneric, fiindcă m-a invitat să intru cu ea în casă, şi încă ceva: mi-a spus că sunt un bărbat bine. Am intrat. Nevastă-mea mi s-a prăbuşit pe dată în braţe – aşa că tot n-avea dreptate romanul acela norvegian. Sunt fericit că bănuiala mea s-a dovedit neîntemeiată; n-o să mă mai chinuiesc niciodată cu

asemenea probleme abstracte, care nu-s bune decât să ne tulbure liniştea sufletească.

DIPLOMAŢIE

Diplomaţie, I

— Te rog, Alfred, să vorbim în sfârşit şi despre…

— Declaraţia excelenţei-voastre se referă desigur la gravele situaţii politice în rezolvarea cărora prudenţa şi prevederea sunt deosebit de indicate.

— Dă-o-ncolo de treabă, Alfred. Peste cinci zile e Crăciunul. Şi tu de trei săptămâni îmi tot promiţi că vom sta de vorbă despre…

— Dacă aş fi făcut în faţa excelenţei-voastre, fie în formă oficială, fie în formă oficioasă vreo declaraţie care în fond ar fi fost privitoare la anumite investiţii noi, această declaraţie nu aş putea-o considera sub niciun motiv ca obligatorie. Şi asta cu at it mai puţin cu cât configuraţia de atunci a situaţiei europene, chiar corespunzătoare fiind pentru sprijinirea aspiraţiilor naţionale; ale excelenţei-voas-Ire, conţinea, încă, în faşă, posibilitatea unei eventuale schimbări.

— Află, dragă Alfred, că sâni foarte îngăduitor când îţi spun că dai dovadă de o nemaipomenită zgârcenie. Nu mai pot umbla în zdreanţă asta, înţelegi? Mi-ai promis şi săptămâna trecută…

— Dacă am înţeles bine, excelenţa-voastră se referă la *status quo ante,* şi doreşte să dea acordului nostru un caracter de decizie internaţională. Permiteţi-mi ca, în opoziţie cu aceasta, să mă refer ia ultimul expozeu al ministrului nostru de finanţe, în care tezaurul nostru este prezentat într-o situaţie atât de neaşteptată şi de gravă, încât, după cum prea bine ştiţi, am fost nevoiţi să solicităm un împrumut mai mare din partea statelor aliate.

— Ei şi? Cu alte cuvinte i-ai cerut şi lui Blau treizeci de forinţi.

— Excelenţa-voastră uită că suma amintită de excelenţa-voastră a fost destinată acoperirii unor cheltuieli extraordinare, atât de urgente incit pentru a le demonstra acest caracter nu este o exagerare să afirm că fără a

recurge la acest împrumut internaţional, instituţiile noastre de alimentaţie publică ar fi fost nevoite să-şi reducă bugetul sub limita minimală.

— Mie să nu-mi spui că de atunci şi până azi am consumat întreaga sumă de 30 de forinţi.

— Neîncrederea excelenţei-voastre ar putea foarte uşor să răstoarne echilibrul monarhiei.

— Asta-i bună! în schimb eu îţi declar că astăzi încă voi izbi de pământ drăcovenia aia şi-n viaţa mea n-o să mi-o mai pun pe cap; prefer să ies în stradă cu capul gol, iar dacă Elia, fâşneaţa aia de cumnată a ta, îşi mai transportă chipul aici sul) roata aia de moară, zisă pălărie, numai ca să-mi arate că o are, să ştii că mă reped la ea şi îi retez, pur şi simplu, nasul de pe obraz.

— Gondiţiunile ultimative ale excelenţei-voastre le vom supune unui examen aprofundat. Monarhia recunoaşte că pretenţiunile teritoriale ale Ellaniei, pe care prin anexarea acelei Pălării sau Galpag, amintite de excelenţa-voastră, le-a extins până la Marea Ionică, pun mica noastră ţară (în care judeţul Sufragerie în realitate abia dacă este cu ceva mai mare decât Calpagul anexat de Ella) în faţa unei situaţii grave. După câte văd, aspiraţiile naţionale ale excelenţei-voastre au fost foarte mult exacerbate de această anexiune care, luată în sine, se dovedeşte a fi fost suficientă nu numai pentru trezirea acestor ambiţii, ci şi pentru intensificarea lor.

— Vrei să spui, cu alte cuvinte, că fără Ella nici nu mi-ar fi trecut prin minte toată povestea asta cu pălăria! Ei bine, asta-i o presupunere atât de josnică, încât nu poate veni decât de la tine! Ptiu! *(Izbeşte un scaun de pământ.)*

— Situaţia continuă să fie extrem de încordată. Partidul războinic, după câte constat, a recurs la mijloace radicale pentru a face demonstraţii spectaculoase în sprijinul intereselor sale vitale. Faţă de această situaţie, Marile Puteri nu-şi pot exprima atitudinea decât printr-o rezervă glacială.

— Da? Ştii ceva? Atunci mănâncă-ţi friptă pălăria! O să pun amanet fleacul ăla de colier, cu care mi-ai scos ochii

de Crăciunul trecut şi am să-mi cumpăr trei pălării. Salutare. *(Iese.)*

— După câte observ diplomaţia noastră a căzut jertfă unei lovituri de stat. În vremurile acestea grele nu pot face nicio declaraţie serioasă. Trebuie să aşteptăm clarificarea situaţiei. Rog pe domnii prezenţi ea în comunicările pe care le vor face ziarelor despre convorbirile noastre să fie extrem de prudenţi, spre a nu induce în eroare opinia publică.

Diplomaţie, II

— Ei! Sfinte Dumnezeule! Ce vrei?

— Uog stăruitor pe excelenţa-voastră ca prin intermediul ziarelor să influenţeze opinia publică într-o direcţie adecvată, ca această neaşteptată şi, datorită împrejurărilor, din păcate, urgent necesară intervenţie a diplomaţiei Marilor Puteri să nu producă agitaţii inutile.

— Iisuse Cristoase! Prin fereastră! Ajuto…

— Îmi pare sincer rău că agitaţia panicardă care a cuprins opinia publică, obligă Marile Puteri să facă demersuri mai energice pentru menţinerea păcii şi a ordinii, şi luând în discuţie legile statariale[23] şi excepţionale, să recurgă, cu aprobarea dvs., la punerea sub control a opiniilor exprimate de ziare.

— Vai, vai! Lasă-mă în pace, nu mă chinui! Nu mă lega la gură!!…

— Bineînţeles, voi informa pe comanditarii mei despre dorinţele exprimate de excelenţa-voastră. Vă pot raporta cu bucurie că în acest caz Marile Puteri ar fi dispuse să renunţe la susamintita cenzură, cu condiţia ca guvernul domniei-voastre să nu ne facă greutăţi şi să nu împiedice guvernul nostru ca în vederea unei netulburate desfăşurări a unor anumite interese comerciale ale noastre, să ne asigure libertatea circulaţiei pe căile comerciale ale ţării dvs.

— Vai, vai! Nu mai cotrobăi prin buzunarele de la v-estă. N-am nimic acolo!

— În virtutea unei hotărâri internaţionale, dorim să

23 Statariu — stare de asediu.

scoatem din vigoare clauzele tratatului comercial privitoare la Strâmtoarea Buzunarelor de la Vestă. În consecinţă domnia-voastră veţi păstra întreaga stăpânire şi autonomie a acestei strâmtori, respectând însă toate aspiraţiile de ordin naţional. În schimb, Marile Puteri îşi menţin dreptul la controlul tratatelor comerciale care s-ar desfăşura în celelalte provincii ale ţării.

— Vai, vai. nu te mulţumeşti cu ceasul? Nu-mi laşi nici cei câţiva forinţi care-i mai am prin buzunare?... Ajutor... Ia-ţi mina!

— Atitudinea ameninţătoare a instituţiilor dvs. militare ne obligă să le somăm, prin prezenta notă specială cu caracter ultimativ, să-şi retragă forţele pe care le-a deplasat spre frontieră.

— Vai, vai, vezi că-mi răsuceşti mina...

— Punctul trei al notei cere răspuns precis în privinţa intenţiilor excelenţei-voastre şi anume dacă ea este sau nu dispusă să-şi retragă corpurile de armată în interiorul ţării, unde aceste unităţi pot rămâne în stare de alarmă, cu condiţia să nu mobilizeze niciun fel de rezervişti.

— Iisuse, mi-a legat mâinile! Vai, să nu-mi faci vreun rău, domnule spărgător!

— Marile Puteri nu au nicio altă dorinţă mai fierbinte decât aceea ca pacea Europei să menţină în echilibru interesele vitale ale tuturor naţiunilor. Menţinerea păcii în Europa face necesară anexarea Albaniei şi precizarea exactă a limitelor de extensiune ale statului dumneavoastră. De data asta ce

rem, cu toată hotărârea, propuneri relative la această problemă.

— Dar, mă jur că în afară de cele şase coroane pe care mi le-aţi luat, n-am asupra mea alţi bani, Caută-mă şi în buzunarele de la pantaloni, sunt goale. Nici în portmoneu n-am nimic.

— Expozeu] de ieri al ministrului de comerţ s-a extins şi asupra unor mărfuri coloniale, relativ la care, de asemenea, am dori să încheiem cu dumneavoastră acorduri avantajoase.

— Ce? în dulap? N-ai decât să te uiţi dacă mai găseşti ceva pe acolo! Poate nişte bretele vechi, restul toate le-a luat executorul. Dacă aş mai fi avut ceva lucruri, unde puteam să le ascund?!

— Nu ştiu dacă pot să consider definitiv răspunsul domniei-voastre.

— Aşa să trăiesc eu; n-am avut nimic în afară de cele şase coroane pe care mi le-ai luat.

— În acest caz vă pot raporta, cu bucurie şi satisfacţie, că întrunirea Marilor Puteri a luat act de răspunsul domniilor-voastre, şi noi, în virtutea dorinţei de a salva pacea în Europa, nu intenţionăm să întreprindem şi alţi paşi, mai mult chiar, vom respecta şi recunoaşte acele deziderate ale domniilor voastre, care aparţin de drept mândriei naţionale. Cred că pot raporta despre încheierea deplină a păcii… şi acest lucru am să-l fac, dacă domnia voastră va asigura întoarcerea acasă netulburată a ambasadorilor noştri.

— Bine, bine, n-am să strig după poliţie, dar dă la o parte revolverul ăla… Uite, poţi să pleci prin fereastra aia… Vai, vai, vai…

— Graţie politicii noastre prudente şi echitabile am reuşit, prin mari sforţări şi spre satisfacţia tuturor, să ajungem la rezolvarea conflictului, şi astfel în această clipă pacea Europei poate fi considerată ideală. Rog pe domni să informeze presa în acest sens.

Diplomaţie, 111

— Ascultă, dumneata, ăla…

— Vă rog să anunţaţi pe ambasadorul excelenţeivoastre că am primit unele informaţii în afară de obişnuita procedură diplomatică, conform cărora Serbia consideră că ar avea anumite litigii cu noi.

— Ei, ascultă, dumneata n-ai decât să umbli singur pe picioarele dumitale tâmpite.

— Ultima declaraţie a ambasadorului domniilor voastre conţine unele pretenţiuni pe care monarhia este obligată să le supună unor examinări atente. După părerea noastră Serbia nu are dreptul să se amestece în treburile

cele mai personale ale monarhiei, dar, întrucât prezentul apel conţine doleanţe care se referă la împrejurări referitoare la interesele noastre vitale *sine qna non* (fiindcă noi şi până acum am umblat adesea pe picioarele noastre proprii) cred că această problemă va fi definitiv rezolvată, dacă vom aviza pe ambasadorul nostru despre menţinerea situaţiei *statuo quo ante.*

— Ascultă, domnule, nu-ţi mai bate gura! Eşti chior? Acuşi îţi ard una, de-ţi deschizi ochii pe loc!!

— Într-adevăr, domnilor, nu contest că în ultima notă a Serbiei a putut fi descoperită o oarecare palidă nuanţă din ameninţarea ce constituie ultimul argument al dominaţiilor care ar putea aduce pe prim plan într-o eventuală combinaţie vechiul principiu al lui *ultima ratio regis.*

— Ce e-e-e? îndrăzneşti să-ţi deschizi gura? Un pic de răbdare, măi nătărăule. Află că-i pe-aici şi prietenul meu Zediacsek, măcelarul, trebuie doar să-i fluier. O să vedem noi atunci dacă o să-ţi mai ardă de trăncăneală. *(Fluieră.)*

— Situaţia s-a modificat în mod atât de neaşteptat, şi acest lucru ar putea avea consecinţe atât de grave, încât în aceste momente facem abstracţie de orice sentimente meschine de gelozie şi referindu-ne la tripla alianţă, declarăm că dorim să ne ocupăm cu toată seriozitatea de pretenţiile Serbiei, asigurând guvernul său că suntem conduşi de cea mai profundă dorinţă de prietenie şi bunăvoinţă în ce priveşte menţinerea păcii în Europa, şi că alături de noi se află şi Rusia.

— Da? Acum ar fi bine să aranjăm lucrurile, nu-i aşa? Dar de data asta vei rămâne aici, nătărăule, până ce vine Zediacsek. *(Fluieră.)*

— Nu intenţionăm să negăm necesitatea unor pregătiri militare, dar asta încă nu înseamnă că între cele două state ar fi fost întrerupte tratativele diplomatice.

— Ei, dar ce-i asta? Nu mai vine Zediacsek? *(Fluieră.)*

— După cum anunţă ziarele berlineze, diplomaţii întruniţi la conferinţă au reuşit să încheie un acord cu Rusia în sensul că, deşi ea nu participă la tripla alianţă, va

aştepta cu intenţii amicale hotărârile tratativelor de pace de la Londra, rezervindu-şi până atunci adeziunea sa.

— Drace! Da' ce-o fi cu Zediacsek? *(Fluieră.)*

— După lungi dezbateri am ajuns la concluzia că nicio aminare nu mai e posibilă. În consecinţă, îl somăm pe ambasadorul dumneavoastră, în modul cel mai hotărât, ca în decurs de i8 de ore să declare dacă este dispus să accepte oferta noastră, şi dacă sunteţi sau nu dispuşi să ne daţi explicaţiile cuvenite privind declaraţia pe care delegatul dumneavoastră le-a făcut în faţa noastră la începutul lunii trecute.

— Bine, bine, dar asta nu înseamnă să faci atâta gălăgie, domnule, că doar nimeni nu ţi-a făcut niciun rău. *(Aparte.)* Lua l-ar naiba pe Zediacsek!

9 – Cele două suflete ale Oliviei

Cum, adică? Nimeni nu mi-a făcut niciun rău? Ba bine că nu! Te atacă nişte haimanale obraznice şi… Acuşi chem poliţia!

Vă rog să predaţi monarhiei nota noastră din care reiese că noi ne-am arătat tot timpul partizanii soluţionării paşnice a conflictului, iar cât priveşte portul adriatic, n-am avut nevoie de el decât din consideraţii comerciale.

— Ei da, fireşte, hoţ ordinar ce eşti! Acum le-ai speriat de poliţie. O să te aranjez eu de-ndată şi pe tine şi pe Zediacsek, dacă nu te carideaici, în această clipă. Ai înţeles?

— Guvernul nostru vă aduce la cunoştinţă cu multă bucurie că acordul nostru încheiat cu monarhia, precum şi pacea sâni perfect consolidate în urma tratativelor prudente şi amicale duse de diplomaţia noastră, care cu o înţeleaptă prevedere a împiedicat din nou o inutilă vărsare de sânge.

ALEGORIE DESPRE SCRIITORI

Ce este un scriitor, Piştike? Asta vei să ştii? Păi… uite, Piştike, cum să-ţi explic?… e un om care scrie mereu, în faţa lui se află un maldăr de hârtie. Scriitorul lasă să curgă din el un fir subţire şi albastru, care se lipeşte de

lurtie, formând fel de fel de figuri şerpuitoare… ştii, nişte desene dantelate care se aşază unele sub altele… Hm, da. Acestea se numesc rânduri.

Cum să-ţi explic? E ca şi cu viermii de mătase, ştii, viermi din aceia pe care îi creşti tu. Nu-i aşa că după ce s-a îndopat bine cu frunze de dud, într-o bană zi viermele încetează să mai mări ine».1?… şi din cap începe să-i curgă un fir lung de mătase pe care îl răsuceşte, îl strânge, ¡1 toarce, îl înfăşoară şi îl înnoadă în jurul său, făcându-şi ou fel de căsulie în care se piteşte şi doarme dos. ca după un timp să iasă din ea în chip de fluture? în capul ornidei frunzele de dud pe care le-a mâncat se transformă într-un fel de lichid mătăsos, iar lichidul mătăsos se preface apoi în fire de mătase.

Cam la fel se petrec lucruri le şi cu scriitorul-vierme, Piştike. În tinereţea lui nenea scriitorul mănâncă o mulţime de foi. dar nu foi de când, ci foi de hârtie pe care au scris alţii fel de fel de lucruri, foi scrise, foi de cărţi, numite şi file… Acestea, Pişi ike. cum să-ţi explic?… toată mulţimea aceea de foi în capul scriitorului se transformă în cerneală… da, da, în cerneală frumoasă, albastră… Şi într-o bună zi, când capul i s-a umplut cu cerneală, scriitorul încetează să mai mănânce şi începe să dea drumul firului decerneală cu care se va înconjura, ca pe urmă să se prefacă în fluture… Pe unde curge cerneala din el? Păi, din capul scriitorului iese un tub, care îi trece prin braţ, până la mină, unde line în permanenţă un fel de băţ având în cap un mic obiect ascuţit, numit peniţă… tirul de cerneală iese prin această peniţă… Un lucru mi se pare mai ales ciudat. Piştike: că orice fel de foi ar mintea nenea scriitorul, ele se transformă toate în fire de cerneală. De exemplu, speţa numită „poet” no măiiâncă toată ziulica decât scrisori de dragoste. Şi acestea se prefac în capul lui în fire de cerneală.

Aşadar, scriitorul lasă să i se scurgă din cap firul de cerneală care se aşterne pe lu’rt le… Un capăt al firului îl leagă de un ciot numit editor, da, Piştike, apoi îi dă drumul cernelii. Şi cerneala curge, curge necontenit, firul se face

tot mai lung, tot mai îmbelşugat (da, Piştike, fiindcă scriitorul mai are încă multă cerneală în cap!), ies fire groase şi frumoaso care acoperă hârtia. E o frumuseţe de fir, o minunăţie, ce mai – toată lumea e încântată de el. „Vai ce frumos e, ce frumos!” se entuziasmează cu toţii, făcându-i loc cât mai mult. Scriitorul e bucuros şi el, deşi ştie că cerneala din cap i se împuţinează mereu, şi văzând firele nenumărate se gândeşte cu plăcere la viitor. Se va înfăşura zdravăn cu ele şi va dormi ca un popă, iar mai târziu se va transforma în fluture…

Iar cerneala din capul scriitorului scade, scade mereu. Şi pe măsură ce scade, firul se face tot mai subţire, rândurile tot mai rare şi mai firave. În epoca aceasta ia naştere de obicei ceea ce se numeşte „drama în versuri”. Dar scriitorului nu-i pasă, se bucură de gogoaşa ce-l aşteaptă.

Într-o bună zi cerneala din capul scriitorului se isprăveşte. S-a transformat toată în fire de cerneală care s-au aşternut pe hârtie. Scriitorul se gândeşte la acelaşi lucru: ce dulce va dormi el între atâtea lire, până în momentul când se va trezi fluture.

Dar vezi că nu se întâmplă întocmai, nu-i aşa, Piştike? Viermii de mătase nu se cultivă de dragul fluturilor, ci de dragul mătăsii. De aceea oamenii aruncă gogoaşele în apă clocotită; viermii se prăpădesc, iar mătasea e depănată pe mosoare. Din ea se fac ciorapi frumoşi, iar viermii sunt aruncaţi la gunoi.

Aşa se întâmplă şi cu gogoaşa de cerneală, Piştike. Când i s-a scurs toată cerneala din cap, scriitorul e aruncat în apele clocotitoare ale criticii şi scuturat Ai în gogoaşa de cerneală, iar firul de cerneală… păi da, se preface şi el tot în ciorapi de mătase… pentru nevasta crescătorului de scriitori. Sunt unii care se miră de acest lucru şi plictisesc lumea cu fel de fel de întrebări. Despre aceştia se spune în cercul viermilor mai tineri:

— Uite-l şi pe bătrânu’ Cutare… E stors de orice vlagă! Sărmanul…!

Şi tinerii au dreptate.

MAŞINA TIMPULUI

Eu, crl. din 1911 Eu, cel din 19 ÎS

Maşina timpului, excelenta invenţie a lui If. G. Wells, s-a oprit în faţa casei. Am sărit repede în ea şi am dat drumul motorului în sens invers, în direcţia trecutului. Roţile au început să uruie, iar elicea să se învârtă cu o viteză nebună. Stăteam pe Joc, dar eu ştiam că suntem în plină călătorie: cronometrul se rotea cu repeziciune, orele şi zilele îşi derulau cercurile în câteva clipe; peste un minut anno-metrul arăta 1916, după altul 1915. Am mai răsucit o dată volanul de direcţie. 1914... octombrie... septembrie... august... iulie... 28... 26... 24... stop! Am sosit. Un scârţâit scurt şi maşina s-a oprit.

Ara sărit afară din maşină şi am privit în jurul meu. Ne aflam în acelaşi loc ca adineaori, dar ce schimbare! Pe Bulevard felinarele ard strălucind, tramvaiele brăzdează oraşul aproape goale. Din fereastra unei cafenele un domn îmbrăcat în costum de flanelă mă priveşte curios. Are în faţă o ceaşcă de cafea, cu frişcă dublă, şi două brioşe. Pe masă se mai află şi o „păstrâno" 1. Cine-şi mai aminteşte de „păstrâno"?

Un minut mă simt ameţit sub povara şuvoiului de amintiri care mă copleşesc, dar îndată îmi dau seama că n-am venit în această trecută regiune a timpului pentru a visa. Eu, aici, am o treabă importantă şi urgentă şi peste un ceas trebuie să mă-napoiez, fiindcă maşina nu mi-a fost împrumutată decât până la ora şase.

La treabă deci, băiete! Haidera, să ne adunăm minţile: oare unde poate fi la ora asta domnul pe care-l caut? Acasă nu cred să fie, fiindcă e ora patru şi jumătate, oră la care acum patru ani obişnuiam să mă aflu la cafeneaua „Abazzia", în fundul sălii, într-o lojă.

M-am urcat într-un tramvai şi peste puţin timp am coborât. Bănuielile mele s-au confirmat: m-am recunoscut prin vitrină. Şedeam la locul meu obişnuit; părul îmi era ceva mai des şi faţa cu zece ani mai tânără. Tocmai scriam ceva.

Am intrat suflând din greu şi m-am aşezat, la aceeaşi

masă, taţă-n faţă cu mine însumi.

Eu, cel din 1918: Servus! Te rog să nu te miri prea mult. sunt grăbit. Trebuie să-ţi vorbesc de urgenţă.

Eu, cel din 1914 (îşi ridică privirea, e puţin uimit, dar nu prea tare): Ei, drace… Unde te-am mai văzut pe dumneata?

Eu, cel din 1918: Nicăieri. Tu nu mă cunoşti, dar eu te cunosc foarte bine. Acum însă nu de asta e vorba.

1 Un fr-I de plăcintă cu brânză ori cremă, de origine italiană, articol de patiserie care a avut o mare vogă la Budapesta între 1900 – 1914 (n.tr.).

too

Eu, cel din 1914 (dă din umeri): „Mi-o indiferent. Dar puteai să vii ceva mai târziu, după cum vezi, acum lucrez…

Eu, cel din 1918: (le lucrezi, nenorocitele?

Eu, cel din 1914: Scriu un crochiu umoristic. O chestie teribil de amuzantă. Stai să ţi-l citesc *(citeşte)*: „Iarna asta cărbunii sunt. un articol atât de rar, încât am văzut un deputat, membru al Parlamentului, care trăgea el însuşi căruţa cu cărbuni pentru a fi sigur că marfa va ajunge în pivniţa lui”. *(Rid?)* Nu-i aşa că-i bună?

Eu, cel din 1918 (mirat): Asta-i glumă?

Eu, cel din 1914: Asta nu-i nimica, să vezi ce-am scris mai departe: „Nu mai e de suportat! Pentru un ghem de aţă trebuie să dai douăsprezece coroane”. *(Hohoteşte).* E bună, nu?

Eu, cel din 1918: Asta-i ceva de râs?

Eu, cel din 1914: Ei, atunci ascult-o pe asta: „Spre sfârşitul schiţei intervine un evreu în calitatea lui de… hahaha… în calitatea lui de… he… hehe… heh… de prim-ministru… vai, mă dor şalele… în calitatea lui de prim-ministru rus… *(Se îneacă de râs.)*

Eu, cel din 1918 (compătimitor): Dragă băiete, pol să-ţi mărturisesc că în patru ani am făcut progrese foarte mari. Dar altceva voiam să-ţi spun. Easă-te de scris!

Eu, cel din 1914: Nu, zău!

Eu, cel din 1918: Păi, nu ştii nimic de declaraţia de război?

Eu, cel din 1914 (dă din mină): Ba ştiu. Ocupăm Serbia şi gata. În trei săptămâni totul va fi în perfectă ordine.

Eu, cel din 1918: Crezi? Eu sunt de altă părere.

Eu, cel din 1914: Nu mai spune! Vrei să nu te faci de râs. Îţi poţi imagina în secolul al XX-lea un război care să dureze mai mult de două luni? În ciuda tuturor cuceririlor de azi ale tehnicii? În epoca tunului de patruzeci de centimetri? *(Cu superioritate)* De altfel, din punct de vedere economic Europa nu poate rezista nici la un război de o jumătate de an.

Eu, cel din 1918 (înghit în sec): Ei, bine, dar poate e preferabil să nu facem politică. Vreau să-ţi spun lucruri mult mai importante. Aprovizionează-te cu untură.

Eu, cel din 1914: Ai înnebunit?

Eu, cel din 1918 (tot mai aprins): Cumpără untură, măcar zece kilograme, dacă nu mai multe şi pune-o deoparte. G impară piele! G impară aţă! Cumpără săpun! Nu-mi pasă, cumpără orice! Cumpără terebentină!

Eu, cel din 191 i (distant): Eşti nebun? la lasă-mă în pace!

Eu, cel din 1918 (gata-gata să plâng): Vai de capul tău, prostule! Nu vrei să mă-nţelegi? Cumpără fasole, cumpără lămli, cumpără caiete!

Eu, cel din 1911 (indignat): Ajunge! G ed că e cazul să pleci de-aici, lasă-mă să lucrez! *(Pune mina pe loc.)*

Eu, cel din 1918 (disperat, îi smulg hârtia de sub mină): Nenorocitule, vrei să mă distrugi? Măcar nu mai scrie verzi şi uscate pe hârtia asta, n-o strica, strânge-o şi depozileaz-o undeva curată, fiindcă în 1918 e*ci,* mai bine zis *voi* lua pe ea mult mai mult, decât dacă ai mâzgăli-o acum în fel şi chip.

Eu, cel din 1911 (furios): Te-am salutat! *(Se ridică şi iese.)*

Eu, cel din 1918 (renunţând): Bine, bine, nenorocitule! Niciodată nu te-a interesat soarta mea! Mă întorc în 1918, la rolul meu de om sărac.

JUCĂRIE PENTRU FIUL MEU

„… Vai cum s-a dus fără noroc Copilăria-mi ţoală!
Să n-am eu parte să mă joc Măcar o dată”.
(Szep Ernő) 1

Băieţaşul meu împlineşte poimâine un an şi jumătate. N-aveţi idee ce dulce e piciul! Şi asta n-o spun numai eu, că-i sunt tată, ci şi alţii, de exemplu nevastă-mea.

Aşadar, vrând să-i cumpăr nişte jucării, ca orice tată, am ieşit pe bulevard… M-am oprit în faţa vitrinelor să studiez terenul, să mă orientez… Da, da. Acest „Ilopa Mitică” îmi trebuie neapărat: îl apeşi pe piept şi el bate din palme. Dar de ce ţin să-l cumpăr cu orice preţ? Aha, da, ştiu… E atâta vreme de când aş vrea să-i cunosc mecanismul şi să văd dacă înăuntru e din lemn sau din fier… Hm… nevastă-mea mi-a spus să cumpăr o jucărie cât mai rezistentă… Am găsit! Am să cumpăr cuburi de construit, sistem Richter. Da, da, cuburi! Cuburile Richter sunt cel mai minunat şi cel mai frumos joc din lume. Ce turnuri grozave poţi construi cu ele! Şi unde mai pui că ultima figură din caietul de modele n-am apucat s-o construiesc niciodată, fiindcă ultima foaie se rupsese din caiet şi îmi lipseau cele două cuburi albastre; căzuseră sub comodă, pe vremuri, fiindcă toate acestea s-au întâmplat demult, demult… Ei, da, şi am să-i mai iau şi o sfirlează! Vai, ce se va bucura băiatul tatii! O sfirlează din acelea pe care le răsuceşti po sfoară, iar la urmă se

Scriitor, poet şi publicist maghiar (1884 – 1953).

Învârt şi zbârnâie ca o sirenă. Şi ce să-i mai cumpăr? Ah, da, am să-i cumpăr şi o trâmbiţă, cel puţin în felul acesta voi avea şi eu una… adică, vreau să zic, va avea şi băiatul meu o trâmbiţă…

Iată jucăriile! Marika să le ia imediat, săle, ducă băiatului, iar băiatul să se joace frumos, liniştit în odaia lui; să-l lase pe tăticu’ să lucreze, fiindcă tăticii are de scris şi acuma n-are vreme de joacă.

Tăticu’ scrie… da, tăticu’ e un om mare şi serios, care şade la biroul său, tunurid, muncit de gânduri grele, şi scrie, în schimb băieţelul este un copilaş.

— Ei, dar ce s-a întâmplat? ges ţipetele astea? De ce

nu mă lăsaţi să lucrez? Draga mea, treci le rog dincolo şi spune-i Murikăi să liniştească băiatul.

E nemaipomenit! Nu mă lăsaţi să lucrez. Mă siliţi să mă scol de la birou şi să ies din cameră. Ce se întâmplă? De ce nu mă lăsaţi să lucrez?

Asta înseamnă că staţi liniştiţi? Faceţi o gălăgie de se aude până-n a treia cameră. Ce s-a întâmplat? ţipă copilul? Bineînţeles că ţipă, dacă nu-i daţi sfirlează pe care i-am cumpărat-o…

Ei, vedeţi? Cum i-am dat-o, cum a tăcut. Vezi, băiatul tatii, asta-i sfirlează pe care ţi-a cumpărat-o tăticu'. Nu-i aşa că-i frumoasă?

Vai, dar tont mai e băiatul ăsta! Ascultă, Gabi, asta nu se bagă în gură. Se ţine aşa… Stai să-ţi arate tăticu'!

1 Jite, băieţaşule, o prinzi cu două degete de partea de jos… Aşa, uşor, uşor… apoi înfăşori sfoara în jurul ei, pe urmă o smuceşti, hop! o pui repede jos, şi oiţe ce minunat se învârte!… dar bagă de seamă şi n-o atingi, vai, prostuţule, dacă pui mina pe ea se opreşte. N-auzi? Plecă de aici! NTu pune mina! E extraordinar copilul ăsta… strică tot… şi ce frumos se învârtea!

Kiv stai puţin, puişorule, aşa nu se poate. O să-ţi arate tătieu… tu nu ştii s-o potriveşti… Ei, ia mina de pe ea… dă-o încoace… şirengamle, n-atizi?… dă-o la tătiru, să-ţi arate… ei, acuşi îţi dau una peste degete…

orbeşti prăpăstii, draga mea; cum poţi spune că i-am smuls-o din mină şi de aceea ţipă… Nu i-am smuls-o de loc, am vrut doar să-i arăt cum trebuie îovirtilă o sfirlează. El n-are de unde să ştie. Ei, băiete, nu mai ţipa! I ită-te la tăticu' cum o să-i dea drumul… uite aşa… vezi. O iau între două degete, răsucesc sfoara, apoi o smucesc şi în aceeaşi clipă o pun jos… uite ce frumos se învârtel… ce repede şi fără zgomot!

Pleacă de aici, băiete! ia te uită la el, măgarul, acum vrea să calce cu piciorul pe ea… ia-l te rog de aici, du-l mai încolo!

Draga mea, cum poţi spune aşa ceva? Asta mi-i o jucărie potrivită pentru el? Dar cui să i se potrivească,

dacă nu lui? Dacă e jucărie, e făcută pentru el; jucăriile sâni făcute pentru copii, nu peri tru cancelari bătrâni. (vii i se potriveşte, dacă nu lui? Poate ţie? Sau mie? Ei vezi, vol. femeile, n-aveţi nicio logică. Bineînţeles că-i pentru el. Niciodată ii-a avut o jucărie mai frumoasă, îi cea mai frumoasă sfirlează din lume, dar trebuie să ştii a-o învârţi. I de cum faci; o apuci între două degete, aşa… apoi înfăşori sfoara în jurul ei… pe urmă îi dai drumul… N-ai. ce frumos se învârte!… ce minunat!… A, acum se izbeşte de piciorul mesei… Nu… S-a întors… Acum începe să se clatine… Pite cum se bălăbăneşte! Gata. S-a oprit. Nu-l nimic. Am s-o mai răsucesc o dată, sunt sigur că se va învârti de două ori pe atâta, dacă trag sfoara mai tare şi mai brusc… I de aşa, vezi? Acum se va învârti mult mai mult… pe ce pariem?… Vezi?…

Mă întrebi unde-i copilul? De unde vrei să ştiu?!… O fi ieşit afară… O fi trecut în camera cealaltă… sau într-a treia… Nici n-am băgat de seamă… S-o fi plictisit…

Stai!… * Să nu-l aducă încă încoace… Nu vezi ce frumos se învârte?… Ar fi în stare s-o doboare, neatent cum e, tocmai acum, când… n-auzi, aşteaptă puţin, sunt curios să văd cât timp se va învârti… Lasă-l acolo… Stă el şi singur… în cel mai rău caz se va aşeza la birou şi va scrie sfârşitul foiletonului meu…

PROTECŢIE

Am scris o scrisoare într-o chestie măruntă, dar pentru mine destul de importantă, deşi problema în sine nu e interesantă, şi de altfel încă nici nu e sigur că e posibilă, dar chiar dacă ar fi posibilă, cred că nu l-ar interesa pe cititor. Prin urmare, e suficient să spun că am scris o scrisoare în care am rugat pe cineva că dacă e posibil, eventual, să-i vorbească despre chestia aceea domnului respectiv, care l-ar putea ruga pe celălalt ca în ziua când va veni în discuţie acea chestie, să amintească de mine, ca atunci, acolo, acel domn de care depinde, să aranjeze treaba, că doar nu-l costă decât o vorbă! spre a putea să ocup eu acel loc, ceea ce, dacă s-ar putea face, mi-ar fi de mult folos.

Atunci a venit la mine domnul X – numele, de altfel, n-are importanţă – şi după ce s-a prezentat în mod foarte politicos şi condescendent, mi-a arătat. O scrisoare, prin care domnul Y mi se adresează mie, ca să fiu bun să-l iau sul» protecţia mea pe domnul X, cu alte cuvinte să-i scriu acelui domn, care în interesul domnului X ar putea vorbi cu secretarul excelenţei sale, rugindu-l să vorbească cu şeful său despre chestia aceea.

Ar fi trebuit să mă grăbesc, dar nu puteam să-l jignesc nici pe domnul Y arătându-i că nu sunt destul de prevenitor cu domnul X pe care-l pune sub protecţia mea, aşa că vrând nevrând am fost nevoit să mă ocup de această chestie, care de altfel a mers destul de greu, deoarece domnul X, din motive lesne de înţeles, nu a putut pune problema direct, respectiv nu a putut arăta deschis despre ce este vorba şi nici ce anume ar dori. De intervenţia mea avea nevoie doar pentru motivul ca eu să-i scriu acelui domn că domnul X este un bărbat de toată încrederea, talentat şi harnic, care merită întregul său sprijin.

N-am priceput prea bine lucrurile şi la început m-am codit, arătând că protecţia mea nu are cine ştie ce eficienţă, eu fiind un om mult prea neînsemnat, dar domnul X m-a asigurat de contrariu şi mi-a spus că dacă voi scrie despre el că e un om talentat şi bine pregătii, cauza lui e ca şi câştigată.

Întrucât chestia mea era deja foarte urgentă şi scrisoarea trebuia expediată, n-am mai stat să mă tocmesc cu domnul X, ci i-am scris domnului X scrisoarea cerută, rugându-l să primească cu cea mai mare încredere pe domnul X, pe acest excelent şi neasemuit credborezolog (cuvântul acesta l-am scris indescifrabil, deoarece, vă spun drept, habar nu aveam cine-i acest domn X şi în ce materie este atât. de excelent şi de priceput) şi că i-aş fi veşnic recunoscător dacă ar face tot ce-i stă în putinţă în interesul domnului X.

Domnul X a plecat exprimându-şi recunoştinţa, iar eu am terminat de scris scrisoarea privitoare la acea anumită chestie şi am pus-o apoi la cutie.

Peste câteva zile am primit răspuns de la respectivul, care mă asigură că e foarte firesc să facă totul în interesul meu şi că prin urmare va vorbi cu acel domn, care fără îndoială va aprecia dorinţa mea, dar bineînţeles trebuie să mai aşteptăm puţin. fiindcă înainte de asta domnul acela mai are de aranjai pe un alt domn, care a fost trimis tot la el, ca să-l sprijine şi al cărui protector e de asemenea un om de seamă, a cărui cerere ar fi foarte greu să n-o satisfacă.

Încă de atunci am bănuit că lucrurile nu sunt cu totul în ordine şi deci n-am fost prea surprins când peste câteva zile am primit neplăcuta înştiinţare că acea anumită chestie pe care am râvnit-o at .it de mult nu se poate face, fiindcă locul acela fusese dat unui alt domn. Domnul (iutare, în scrisoarea lui de scuze, arăta amănunţit că protectorul pe lângă care intervenise ca să mă protejeze la protectorul său, se vede că nu e un om atât de puternic, încât, să nu i se poată refuza o cerere, iar fără pile o chestie de acest fel nu „merge" şi că Doamne fereşte! nu vrea de loc să mă jignească, dai1 cum eu sunt un om inteligent, pot să-mi dau seama şi singur că în această privinţă eu sunt cel din urmă cu care s-ar putea face o excepţie.

Gouvingindu-mă şi eu de aceasta. am renunţat la acel anumit post la care mi-ar fi plăcut să ajung şi am început alt demers, dar pentru ăst a a trebuit să mă duc acolo unde se afla acest post, ca să vorbesc cu cineva care să mă protejeze. Mare mi-a fost surpriza, găsind acolo unde aş fi vrut să obţin eu un loc, tocmai pe domnul X, care mi-a declarat cu tot regretul că fiind vorba de un post extrem de deli cât şi plin de răspundere, nu mă poate proteja 1 ocina i pe mine. În acelaşi timp, mi-a comunicat, foarte bucuros, că postul pe care-l ocupă îl datorează scrisorii mele şi m-a felicitat, cum spunea el, (ăi sunt „nu-i aşa că v-am spus eu?" un om «a foarte mare trecere I

Lucru despre care m-am convins încă de a doua zi, când am primit o scrisoare de la domnul Z, prin care îmi arăta că el, la rugămintea mea, l-a protejat pe domnul X,

pe care nici măcar nu-i cunoştea, şi drept compensaţie mă roagă să am amabilitatea de a-i scrie o scrisoare domnului A, rugându-l să vorbească în interesul domnului H, cu domnul C, ca acesta să-l roage pe domnul IJ, să vorbească cu domnul E…

…Şi iarăşi şi iarăşi s-o luăm de la început., cum ar zice poetul Babits Mihály…[24]

MUSAFIRUL

— Vai, poftiţi, poftiţi, intraţi. Plineţi-vă pălăria aici.

— Sărut mâinile. Vai ce cuier frumos!

— Oh, o nimica toată. L-am cumpărat la Paris, la o licitaţie publică. Mahagoni, de pe vremuri…

— E splendid.

— Poftiţi pe aici. Faceţi-vă comod, ca la dumneavoastră acasă. Vreau să vă simţiţi bine. Dar nu vă uitaţi prea mult în jurul dumneavoastră, noi aşa trăim, modest, ca oamenii săraci. Nu vrem să fim ceremonioşi.

— O, cum puteţi spune aşa ceva? Aici totul e minunat, splendid. Aş putea spune că de mult n-am văzut o asemenea locuinţă.

— Vai de mine, nici vorbă! Nişte lucruri adunate de peste tot. Poate vreţi să staţi pe taburetul acesta? Sau nu vă place?

— E superb; asta zic şi eu „piesă”. De unde l-aţi achiziţionat?

— Secolul al XVIII-lea. O nimica toată, n-are cine ştie ce valoare. De ar fi piesă unică, ar mai valora ceva, dar, din păcate, mai există două, unul la British Museum, iar celălalt e proprietatea unui colecţionar de artă din Berlin.

— Extraordinar! O adevărată raritate! De altfel se şi vede…

— Aşa, de la prima privire nu arată cine ştie ce. Poate fi confundat uşor cu o mobilă de bilei. Ghid te uiţi însă mai atent la el, din felul cum sunt modelate picioarele, se recunoaşte uşor şcoala…

— Aha, da, aşa e! Ce să zic, e minunat!

---

24 *liniits Mihály* (1888 scriitor maghiar, zugră
vind în romanele sale destrămarea micii nobilimi.

— Lăsaţi vă rog, vă spuneam doar că nu-i cine ştie ce. Dar dacă există un lucru de oarecare preţ în acest interior fără pretenţii, e ăsta de aici. Această scrumieră de pe birou.

— Superbă. Vai cât de… cât e de… cum să zic… cât e de simplă… cât e de cenuşie… şi totuşi…

— Ei da, prin vitrine se văd multe asemenea obiecte, dar… sunt imitaţii. La prima vedere nici pe asta n-ai da doi bani. Dar, uitaţi-vă aici, jos, vedeţi această mică încrustare?

— Da… minunată…

— Nu-i aşa?

— Extraordinară, nemaipomenită!

— Aşadar, ştiţi ce înseamnă?

— Fireşte că ştiu… e de necrezut!

— Dacă n-ar avea acest semn, scrumiera ar valora abia câteva coroane. Dar tocmai semnul, tocmai această încrustare arată că face parte din celebra colecţie Benvenuto.

— Cred că are o valoare considerabilă…

— Dacă îmi făgăduiţi că n-o să spuneţi nimănui, am să vă mărturisesc că am achiziţionat-o pe un preţ ridicol de mic. Prostul care ne-a vândut-o nu ştia ce vinde…

— Cât aţi dat pe e:?

— Cincizeci de mii de mărci.

— Cincize… De necrezut!

— Te cred! Asta-i singurul nostru obiect într-adevăr preţios, ba, poate… şi chestia aia de pe dulap. O vezi?

— Minunată. E de o frumuseţe… înnebunitoare…

— Da… pasabilă.

— Înnebunitor de pasabilă… Aşa ceva n-am văzut în viaţa mea… Superbă!… Mai ales capacul…

— Nu! Nu m-am gândit la crai iţă… Vă vorbeam despre vază.

— Ei da, desigur, vai de mine… Asta voiam şi eu să spun… Vaza. Dar, ştiţi, tocmai mă gândeam… ce capac ar avea, dacă o vază ar avea capac…

— Asta-i tot. Cu asta am şi terminat. Altceva nu mai

avem. Ah, da, poate miniatura aia mică de colo, de lângă ventilator. Anume am aşezat-o acolo, în locul acela e pusă mai în valoare…

— Într-adevăr… mai în valoa… adevărat… aţi avut o idee minunată… genială… ventilatorul… miniatura… şi valoarea… Ventilatorul e superb… Uf, abia mai respir! Multe lucruri de preţ am văzut în viaţa mea, dar aşa ceva încă n-am…

— O nimica toată, o miniatură. E oarecum expediată, deşi pictorul acela din evul mediu a lucrat

JO

vreo cinci ani la ea. Am cumpărat-o ieftin… un chilipir… n-am dat pe ea decât vreo şaizeci de mii de franci…

— Numai cinci ani a lucrat? Ei bine, asta-i o porcărie; să dai gata, de mântuială, o asemenea lucrare!… Numai şaizeci de mii de franci?!… Asta zic şi eu chilipir… Nemaipomenit…

— Dar de fleacul ăsta, ce părere ai?

— De ăsta?… Ce părere am?… Credeţi că găsesc cuvinte… pentru un… pentru un… asemenea fleac? Ştiţi ceva? Am văzut multe fleacuri, dar unul ca ăsta… o asemenea oroare n-am pomenit în viaţa mea… Cum a avut obraz ticălosul ăla să piardă cinci ani de zile cu o mâzgălitură, cu o oroare ca asta, ca pe urmă s-o dea de pomană… pentru şaizoci de mii de franci, când eu n-aş da pe ea nici cinci parale, da, nici cinci parale n-aş da pentru un asemenea ghiveci… pentru gândacul ăsta pictat pe care l-aş scutura de pe haină dacă din întâmplare s-ar desprinde de pe perete şi ar cădea peste mine murdărindu-mi costumul… Trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească de mobilă! Salutare.

PA RAI» OLE BIBLICE ADAPTATE PENTRU VREMURI
DE RĂZBOI

Admit şi Tiv.

Şi zis-a Eva: Şarpele mă-ndeamnă să mă înfrupt din

rodul acestui pom.

Şi zis-a Adam: În ce alt chip aş putea» ¿îndeplinesc acest lucru decât păcătuind împotriva poruncii

Domnului, care mi-a spus că mă va alunga din Grădina Paradisului, iar trupul mi-l va strămuta în alte locuri.

Şi zis-a Eva: Eu totuşi îl voi gusta şi nu-mi voi. opri mina să se atingă de acel fruct.

Şi zis-a Adam: Ei, şi ce o să fie cu noi, dacă de fapt o sărie alunge din Paradis şi n-o să mai savurăm binefacerile de aici?

Vom muri de foame şi ne va pieri săminla, iar trupul nici unuia din noi nu va scăpa din fata dinţilor fiarelor şi-ai unicornilor.

Şi zis-a Eva: Radu te cheamă şi mare fleţ mai eşti, aşa că de anim înainte nu te voi chema Adam, ci Radu.

Fiindcă nu te gândeşt. i la preţul ca din poveşti al merelor, care fiind o marfă maximală, poate fi vândută în oraş.

Fiindcă sădind acel măr, creşte-voi un pom în afară de Paradis şi cu fructele lui voi face o concurenţă aşa de mare Paradisului, încât peste un an de zile îl voi expropria şi El va intra acţionar în întreprinderea mea.

Cine are urechi de auzit să audă.

ıj

tu bii. l ilr linte

Şi Iacob văzându-l pl» Isaia în tindă, carele în fala unui blid de linte stătea spusu-i-a: Dă-mi mie blidul tău de linte şi nu mă lipsi de darul tău.

Şi Isaia i-a răspuns zicând: Ce-mi dai în schimb?

Cdălall l-a îmbiat cu bani, apoi i-a vorbit astfel: Îţi dau în schimb drepturile mele de prim născut.

Şi Isaia datu-i-a blidul său de linte.

Şi Iacob s-a dus atunci la tatăl său, la Isac, şi i-a spus: Dă-mi binecuvârrtarea talar Isac a grăit: Glasul e al lui Isaia, dar mina esic a lui Iacob.

Şi zise Iacob: Vândutu-mi-am dreptul de prim născut pentru un blid de linte şi moştenirea mea ara vândut-o

pentru mâncarea de linte care încape într-un blid.

Şi Isac a grăit: Tu eşti fiul meu cel iubit şi adevăr grăiesc ţie că ţinând seama de preţurile de astăzi ai făcut o afacere bună.

Şi l-a binecuvântat.

Cine are ochi de văzut să vadă.

8

Fini risipitor

Fost-a un părinte care a avut doi copii din care unul plin de sârguinţă şi de hărnicie care a prins cheag Intru toate, iar altul care şi-a risipit averea şi părăsindu-şi părintele, a apucat calea pribegiei.

Ani mulţi trecut-au şi alţi mulţi ani trecut-au, până când fiul risipitor se întoarse şi căzând în genunchi în curtea casei, începu să se tânguiască cu glas tare ca cerşetorii.

Ieşind în curte părintele său întrebat u-l-a: cum de ai ajuns aici şi ce fel de om eşti? Fiindcă scris este să-ţi cinsteşti viaţa ca să ai tată şi mamă pe acest păralnt şi când te speli să-ţi ţii mâinile în jos şi nu în sus că altfel îţi va curge apa în mâneca hainei şi apa nu va avea îndurare şi umezi-va şi capetele mânecilor cămăşii tale, carele numescu-se: manşete.

Iar acela astfel i-a răspuns: Nenorocit sunt eu printre nenorociţi, făcu i-am speculă cu fel de fel de lucruri şi iată-mă întors aici ca cerşetor rugându-te să te milostiveşti şi să porunceşti să mi se dea lăturile pe care le mănâncă unul din porcii tăi.

Iară tatăl său luatu-l-a în braţe şi sărutându-l i-a spus: Tu eşti singurul meu copil.

Celălalt fiu cu sufletul răvăşit grăit-a către părintele său: Cum de cutezi să-l măsori cu măsurătoarea mâinilor tale, pe el, carele risipit-a tot ce-a avut, iar mie, care neguţătorit-am odinioară cu folos, nu-mi dai binecuvântarea ta?

Şi zise tatăl său: Adevăr grăiesc ţie, negustor mult mai iscusit este el decât tine fiindcă el ştie prea bine cât valorează lăturile azi, la preţ maximal.

Cine are degete de pipăit, să pipăie.

DUEL AMERICAN

Mult stimate domn.

Pun mina pe pană înfricoşat şi tremurând. Mai am încă şase luni de trăit, dor mă îngheaţă de pe acum suflul rece al morţii. Sunt abia două luni de când a avut loc groaznicul nostru duel. Ştiu prea bine că am tras bila neagră şi că prin urmare sunt sortit să plec de pe această lume.

Tot atât de bine ştiu că dumneavoastră sunteţi un om dârz şi neînduplecat, şi că nu cunoaşteţi îndurarea. Cu toate acestea, cu mâinile tremurânde şi cu buzele livide simt că trebuie să-mi împreunez în aceste clipe mâinile şi să vă rog: îndurare! îndurare, crunt adversar al meu; mi-e o teamă teribilă de nefiinţă. Cer îndurare şi înţelegere; dezlegaţi-mă de îndatorirea mea şi lăsaţi-mă să mai trăiesc, că şi-aşa nu mai am mult; ştiţi prea bine cu sâni un om debil şi ofticos, pentru care îndurarea domniei voastre înseamnă cel mult o aminare de un an-doi, după care, oricum va trebui să plec, învins într-un duel cu un adversar mai neînduplecat decât dumneavoastră: cu Viaţa. Oh, înduraţi-vă deci de mine, scrieţi-mi un cuvânt, un singur cuvânt de dezlegare, confirmaţi-mi că nu vreţi moartea mea prematură. Iar dacă nu, voi şti care-mi este datoria!

Stimate domn.

La scrisoarea mea de luna trecută nu mi-aţi răspuns nimic, nu m-aţi dezlegat de angajamentul meu. Ştiu prea bine care este datoria mea şi nu şovăiala, ci o ultimă scânteie a speranţei îmi pune pana în mână, spre a vă întreba încă odată cu toată hotărârea: doriţi, într-adevăr, ca, peste cinci Juni să mă împuşc? Fiindcă dacă o doriţi, lucrurile stau cam în aşa fel încât eu într-adevăr va trebui să mă împuşc; am consultat astăzi un Codice al Onoarei în care stă scris fără echivocuri că omul t are nu se împuşcă ea urmare a unui duel american pierdut, va fi descalificat, iar adversarul său, oriunde l-ar în lin i, poate să-l pălmuiască şi să-l biciuiască, în plină stradă. Întrucât eu vreau să evit complicaţiile de acest fel, vă rog încă o dată

să aveţi amabilitatea de a mă dezlega de obligaţia mea.

Vă rog să nu fiţi supărat că de data asta scriu mai pe scurt şi mai neîngrijit decât luna trecută, dar trebuie să ştiţi că din dorinţa tic a uita şi, în acelaşi timp, de a mă distra, m-am înscris la un curs de educaţie fizică; tot timpul iac gimnastică şi nu mai am răgazul şi nici pofta să stilizez scrisori.

Domnule, încă nu mi-ai răspuns, deşi de atunci a trecut o lună.

Sunt tare curios să aflu ce vrei? Adică dumneata n-ai altă grijă deelt ca eu să-mi trag un glonte în cap? Cinrl erai copil te-au pus cumva să alergi în jurul mesei fiindcă nu m-am împuşcal din cauza unei oarecare Krakauer MaJcsi? Ei, nu mai fă pe grozavul, linişteşte-mă o dată şi sorie-mi că nu te mai gândeşti la prostia aia de atunci. A fost minunat, am tras bila neagră; ei şi? Cu acelaşi efort puteai să tragi şi dumneata bila cea neagră! De fapt, nici nu ştiu prea bine cum de s-a iutâmplat treaba aia: în după amiaza aceea eram tare furioşi din cauza numitei Mălesi şi dumneata, deodată, mi-ai pus în faţă cutia zicând: sau-sau; să vedem care trage bila neagră. Eu mi-am vârât mina în cutie, dar acum pot să-ţi mărturisesc că de fapt am vrut să trag cealaltă bilă şi numai întâmplător am pus mina pe cea neagră. Şi, acum, pentru o asemenea prostie, să fiu obligat să corespondez la infinit cu dumneata?

De asta-ţi spun; hai să uităm toată prostia asta! De altfel închei aici rindnrile mele fiindcă alerg la concursul clubului meu: particip la probele de haltere şi de lupte. Adio, serie-mi!

Domnule Svarf.

Vorbind delicat, nu-i tocmai manierat, ca dumneata, la ultima mea scrisoare pe care ţi-am expediat-o acum o lună, să nu-mi răspunzi. Spune-mi, unde ai învăţat dumneata să te porţi astfel? Puteai să spui măcar: bastu. Află că eu n-o să-mi mai tocesc degetele scriindu-ţi; am şi alte lucruri de făcut! Fii bun şi comunică-mi îndată chestia pe care ştii c-o aştept de la dumneata, fiindcă nu sunt dispus să stau de sentine-l pe degeaba, mai ales că trebuie

să plec din Budapesta. De asta-ţi spun!

Svarţ.

c’e facem? Îţi atrag atenţia că asta-i ultima mea scrisoare. Sunt un om destul de răbdător, dar prietenii mei spun că uneori îmi ies din sărite cu totul pe neaşteptate. Îţi atrag atenţia pentru ultima dată că vreau să-ţi vorbesc prieteneşte, că nu-ţi voi face niciun rău, dar nici dumneata să nu-mi faci rău – şi cu asta: basta, ne facem că nu ne-am văzut niciodată. Mâine îţi aştept scrisoarea: un singur rând, ştii foarte bine ce vreau!

Ascultă, Svarţ.

Ţi-am primit scrisoarea prin care îmi comunici că mâine dimineaţă, când se împlineşte termenul, vei trece pe sub fereastra mea şi vei bate în geam, ca să-mi aduci aminte de îndatorirea pe care o am.

Ei bine, ascultă Svarţ! Dacă vrei să te învârti de o mamă de bătaie de să-ţi sară ochii din cap, perfect, transportă-ţi mutra pe-aici. Nu uita, vezi, îţi atrag atenţia că sunt campion al Clubului Atletic, şi dacă îi ard cuiva o palmă, respectivul poate să fie dus de urgentă la clinică, ca să aibă studenţii pe ce să-nveţe câte ceva despre fracturile de craniu. Pe urmă n-ai decât să te duci să te plângi chiar şi la Ponţiu Pilat.

De asta-ţi vorbesc prieteneşte, fiindcă eu, de fapt, n-aş vrea să-ţi fac niciun rău, ba, dimpotrivă, aş putea spune cu toată sinceritatea că-ţi sunt chiar recunoscător, deoarece m-am înscris în acest club, într-o oarecare măsură, din cauza ta. De asemenea îţi fac cunoscut cu multă bucurie că tuberculoza mea a dat înapoi şi cu după părerea medicilor voi atinge cel puţin vârsta de şaptezeci de ani spre gloria sportului maghiar.

PANTOFII

20 *noiembrie*

Azi după-amiază am cumpărat în sfârşit pantofii de tac pe care-i ochisem de mult. Sunt frumoşi, bine croiţi, cu bombeuri şi-s atât de strălucitori că lumina soarelui a alunecat şi a căzut de două ori (abia s-a putut culege de pe jos…), plimbându-se pe lustrul lor… I-am încălţat, am

înnodat bine şireturile. La început mă strângeau puţin la degetul mare, dar mi-a trecut repede. M-au costat, în total, douăzeci de coroane.

21 *noiembrie*

Azi dimineaţă i-am încălţat din nou. Mă mai strângeau puţin, dar o să-mi treacă. Pantofarul mi-a spus să-i port cât mai mult, că se lasă de la sine. Vorba ceea: „ca să-i porţi, se cuvine să-i suporţi!”

22 *noiembrie*

Aoleu, mă strâng rău de tot. ti port, dar abia-i suport.

23 *noiembrie*

Ah, grijania lor!… Chiar şi azi, a treia zi? De purtat îi mai port, dar numai eu ştiu cum îi suport…

23 *noiembrie*

Mă strâng cumplit! Au-au-au, mor de durere! Drace, rău mă mai dor… Mu dor grozav pantofii ăştia. După amiază am făcut şi puţină temperatură. Mamă, ce junghiuri!…

24 *noiembrie*

I ii-ii-au-au-ii-ii-ea-ea-ea…

23 noiembrie în sfârşit, m-am dumirit: pantofii ăştia, vă rog să mă credeţi, sunt bolnavi! Mi-au trebuit cinci zile pentru a face descoperirea asta.

Trei zile la rând am hoinărit prin Hiivos vdigy[25], hrănindu-mă, de durere, numai cu lăcuste şi rădăcini, şi dansând, aşa cum mi-a prescris şmecherul de nenea pantofarul… Am dansat tarigo, de aceea sunt cam nervos.

23 noiembrie

Aşadar pantofii aceştia sunt bolnavi. Mă dor, deci sunt bolnavi! Dacă te dor dinţii, înseamnă, nu-i aşa? că dinţii sunt bolnavi, dacă te doare burta, e bolnavă burta: deci dacă te dor pantofii sunt bolnavi pantofii. \ru spun că-s grav bolnavi… hm, au luat un guturai sau mai ştiu eu ce, apoi au făcut niţică gripă, fapt e că acum mă dor. Mă dor puţintei, un strop, atât cât trebuie pentru a seinei din când în când, însă cel mult o dată la fiecare pas, da, da, şi pentru a urla olecuţă, în timp ce ochii stau să-mi sară din

25 Cartier umbros si răcoros la periferia Budapestei (n. Ir.),

orbite, dar numai un pic; cât pentru cele câteva stele verzi pe care le văd ziua în amiaza mare, Doamne, dar astea sunt un fleac, o nimica ţoală, în drum spre casă o să trec pe la un doctor de pantofi. Până atunci sper să mai pot rezista.

27 *noiembrie*

Doctorul de pantofi, maestrul cizmar, a examinat pantofii, i-a palpat, i-a ascultat, pe urmă mi-a confirmat şi el că nu-i nimic grav: o mică răceală, atâta tot, să iau loc, să-i las în grija lui, îi aranjează el cât ai zice peşte.

A examinat cazul prin prisma medicinii interne; mi-a vorbit mult de rame prost cusute, de bombeuri care taie degetele, de riduri la căpută şi de limbă bolită, dar zău n-am înţeles mai nimic din termenii aceştia medicali.

În cele din urmă a băgat în ei un tub. Probabil a fost necesară o spălătură de stomac. Apoi le-a pus prişniţe reci.

28 *noiembrie.*

Sunt tot aici, în spitalul de pantofi. Umblu în ciorapi, fiindcă prişniţele reci nu le-au fost de niciun folos, Când i-am încălţat m-au mai durut, nu prea tare, ce-i drept, doar atât cât să mă facă să scot limba, ei, nu chiar de un cot, ci cel mult de un sfert de metru. CW toate acestea meşterul mi i-a scos din nou din picioare, spunându-mi că o să încerce şi cu prişniţe calde. Dacă nici acestea nu vor avea efect, va trebui să mă adresez – dar să nu mă sperii – doctorului Kobrak, un mare specialist, fiindcă s-ar putea cu pantofii mei să aibă leziuni organice care, aici, la clinica de boli interne, rui pot fi tratate, şi să fie nevoie de un consult. Mi-a luat zece coroane.

29 *noiembrie*

Am fost nevoit să mă adresez unui specialist, fiindcă în mod brusc, seara pe la ora opt, s-au ivit.

nişte zgârciuri cumplite, iar partea dreaptă s-a umflat. Specialistul a făcut un examen amănunţit, a vorbit pe larg de diagnoză, eu însă n-am priceput nimic. Va face o încercare cu o presă specială, sistem modern, şi dacă nici asta nu va ajuta – zice el – va fi nevoie de o intervenţie chirurgicală, fiindcă la mijloc sunt serioase leziuni

organice şi compresele n-au făcut decât să agraveze boala. Până acum tratamentul mă costă treizeci de coroane.

Buletin

30 *noiembrie*

Pantofii au petrecut o noapte liniştită (poate fiindcă nu i-am avut în picioare). Temperatura normală, pulsul ridicat. Căptuşeala lipită cu un material cleios. Extern s-au aplicat două linguri de Diana. Bolnavii au fost culcaţi în calapoade şi în patul meu. Eu am dormit pe canapea.

1 *decembrie*

Azi la amiază am scos calapoadele şi am încercat pantofii. Dar de la primii paşi i-au năpădit sudorile. Mi-a fost imposibil să ies în oraş. Am telefonat imediat chirurgului. A sosit cu maşina, i-a examinat şi mi-a declarat că intervenţia trebuie făcută fără întârziere; peste o jumătate de oră s-ar putea să fie prea târziu.

2 *decembrie*

A fost ceva înfiorător! mai întâi s-a făcut o incizie în căptuşeală. S-a descoperit că sub căptuşeală limba pantofilor se boţise provocând inflamaţia, care la rândul ei a fost cauza durerilor supraomeneşti care i-au chinuit pe bieţii pantofi. Sărmanii! Nu era nimic de făcut: chirurgul a extirpat limba, integral, făcând o incizie piuă la extremitatea bombeurilor, apoi a cusut-o uşor de marginea căputei. Pe urmă pantofii narcotizaţi au fost din nou traşi pe şanuri. Trebuie să aşteptăm.

3 *decembrie*

G i inima frântă de durere anunţăm că bolnavii nu au putut suporta operaţia. Azi dimineaţă când am vrut să-i inealţ, cusătura s-a rupt, talpa s-a desprins, iar pantofii au scos în acea clipă un ţipăt şi au sucombat *(exitus).* Odihnească-se în pace!

4 *decembrie.*

Faptul cel mai îngrozitor în toată treaba asta este că până după cincisprezece ale lunii nu pot ieşi din casă. Leafa mi-am cheltuit-o cu tratamentul şi abia la cincisprezece voi avea suma necesară pentru a-mi putea cumpăra o nouă pereche de pantofi.

GRIMASA

Nu, pe vremea aceea era imposibil să râzi de el. Boala cu care se întorsese acasă de pe front, o variantă a şocului cauzat de exploziile de obuze, medicii o numeau „tic nervos”: o mişcare ciudată şi simultană a gurii şi a urechii stângi, de la care i se întindea şi ochiul, mijindu-se, de parcă ar fi făcut cuiva semne glumeţe, un râs rânjit pe care numai întâmplarea poate să-l producă. Niciodată un comic, sau un caricaturist n-ar fi fost în stare să născocească ceva asemănător. Pe vremea aceea se mai ştia de unde i se trage, oamenii cunoşteau încă foarte bine iadul din care se întorsese şi cu toţii îşi dădeau seama că grimasa asta era oribila expresie a spaimelor şi a suferinţelor supraomeneşti îndurate în război. La început au încercat să-l vindece cu tratament electric şi prin sugestie, dar se vede că în nervii lui momentele acelea de groază se închistaseră mai adânc decât la alţii, ¡. neet-încet, cea mai mare parte a celor supuşi la şocuri electrice s-au vindecat., au uitat grozăviile prin care trecuseră şi s-au aruncat cu forţe noi în vâltoarea luptelor pentru care ne-am născut.

Pe el nimic nu-l mai putea ajuta. Grimasa a rămas, i s-a permanentizat pe faţă ca o imagine cinematografică care se repetă de milioane de ori şi de care nu-i chip să scapi. În primii ani, pritr. induşi beteşugul ca un luptător roman cicatrizat îşi mai putea câştiga cele necesare traiului, agăţindu-se de firul de pai al compătimirii şi al pietăţii.

Au venit însă revoluţiile, şi totul s-a răsturnat., încetul cil încetul aristocraţia suferinţelor trecute a sângerat, s-a epuizat şi s-a corupt în lupta pentru viaţă. A sosit ziua când suferinţele îndurate nu mai constituiau o bună scrisoare de recomandare. Burghezul pus pe parvenire dădea indiferent din umeri „afirmând – 4 – la început în surdină, dar mai târziu, văzând că nu mai e la modă compasiunea – în gura mare, că suferinţa e semnul incapacităţii de a face faţă greutăţilor vieţii. De ce n-a fost în stare să evite nenorocirea? Suferinţa nu este un merit,

ci senin de slăbiciune şi de iene; ea nu trebuie răsplătită, ci pedepsită.

Încâţiva ani şi-a dat seama că e mai bine să nu mai vorbească nimănui despre înfiorătoarea noapte în care i s-a născut grimasa. Cei de care îi depindea viaţa preferau să audă povestiri mai vesele. Mai târziu s-a întâmplat s-o şi tăgăduiască, iar şi mai târziu, într-un ceas greu al luptei pentru existenţă, copleşit de necazuri, a început să jure furios că grimasa este o meteahnă pe care o are din naştere, moştenită de la tatăl său şi că niciodată n-a făcut armată; n-a făcut-o tocmai din cauza acestui defect at Lui.

Noile frontiere ale ţării l-au despărţit însă de cei în care mai putea să-şi pună vreo nădejde. A trebuit să se desrădăcineze. Un timp a pribegit prin Elveţia, pe urmă prin cartierele periferice ale Londrei. După aceea, ascuns în magazia de cărbuni a unui transatlantic, a ajuns în America. New York-ul însă l-a eliminat, şi cu un alt vapor a ajuns la Rin de Janeiro.

Aici îl aştepta izbăvirea şi dezlegarea; aici, pe cealaltă emisferă a Pământului, s-a ivit mântuirea, oare există undeva, ascunsă, pentru fiecare din noi, dar sunt prea puţini (-ei care izbutesc s-o descopere!

De câteva zile, Juárez, marele milionar, regele plumbului, care de vreo zece ani colinda lumea, căutând vindecarea pentru neostoita lui tristeţe, se afla acasă la el. Omul acesta era celebru prin faptul că nu ştia nimic despre războiul mondial. Toţi cei din anturajul său aveau dispoziţii aspre să nu-i vorbească niciodată despre necazuri şi despre suferinţe. Ziare nu citea, cu oamenii nu avea relaţii, nu frecventa decât localuri de petreceri, circurile şi concursurile de gimnastică.

L-a văzut însuşi Juárez; se prăbuşise chiar sul; balconul acestuia, aproape fericit să scape de gri masă. Era convins că zvârcolirile lui sunt ultimele manifestări ale morţii prin inaniţie.

Deodată, conştiinţa lui, pe cale să se cufunde în visul morţii, i-a fost trezită de un hohot de râs enorm.

— Încă o dată, prietene! Ai fost admirabil. Unde ai

învăţat, să faci aşa ceva?

Juárez se uita la obrazul lui: râdea cu lacrimi.

— Pe onoarea mea! Am luat la rând toate circurile din lume, am văzut atâţia clovni de seamă, dar aşa ceva nu ştie nimeni să facă. Te rog ca pe un Dumnezeu, mai fă o dată figura asta. Dar la fel ca adineaori, să ţi se mişte şi urechea!

Şi tocmai atunci, nefericita faţă s-a contorsionat din nou. Juárez exulta de bucurie.

— Băiete! Eşti un geniu! Mutra asta n-o poate imita nici Chaplin, nici Buster Keaton[26]! Nu ştiu cu cât eşti plătit la circul unde lucrezi, dar dacă rămâi cel puţin trei luni în anturajul meu, îţi dau de zece ori pe atâta. Ce se va întâmpla pe urmă, să n-ai nicio grijă! Prietenul meu Cord, regele filmelor, va întemeia un studio special pentru a exploata această grimasă. Dacă va fi nevoie, voi cumpăra eu singur toate acţiunile.

Astfel s-a născut unul dintre cei mai sărbătoriţi bufoni ai lumii: marele artist comic.

UN COPIL CA ORICARE

— Poftim, ăsta e copilul. Aşa cum îl vezi, n-are decât patru luni. Ştiu foarte bine că cei mai mulţi dintre tăticii tineri au prejudecăţi – ce mai la deal, la vale – şi mai ales când e vorba de primul lor copil, îşi pierd capul, se topesc în faţa lui; mă rog, că aşa ceva n-a existat pe lume. Uitaţi-vă la el ce deştept e şi ce frumos!... Ei bine, asta eu n-o înţeleg. Eu îmi dau perfect de bine seama că băiatul meu e la fel cu ceilalţi...

Ei da, da, atât doar că e puţin mai dezvoltat. Da, e un copil sănătos şi gata. Ei şi? E sănătos tun, osta-i lot. E adevărat că n-are defecte, ăsta-i singurul lucru care parcă nu-i cu totul normal la el, că n-are niciun defect.

I-am spus neveste-mii:

— geo mai fi şi cu copilu-ăsta?... Toţi au ei te un cusur: unul se naşte cu şase degete, altul cu două capete, altceva nici nu mai găseşti prin revistele medicale. Iar ăsta

---

26 *Buster Keaton* (n. 1895), actor comic american, unul din clasicii comediei filmului mut.

e atât de întreg, atât de armonios, încât ţi se pare chiar ciudat. N-o fi ceva anormal la mijloc? Căci încolo băiatul e ca oricare altul…

— De un singur lucru mă tem: să nu fie prea precoce. Observi cum se uită? Te priveşte drept în faţă.

— Ei da, fireşte, nu zic că nu privesc aşa şi alţi copii, dar vezi că ăsta nu se uită ca ceilalţi… Asta te priveşte drept în faţă şi nu-şi ia ochii de la tine pentru nimic în lume. Se uită cu ochii…

— Dar cu ce ai vrea să se uite? Cu urechile? Ei bine, ştiu că nu se poate uita cu urechile, pentru simplul motiv că n-ar vedea nimic. De altfel nu de asta a fost vorba, ci de faptul că băieţelul ăsta nici măcar n-a încercat să privească cu urechile, ca alţi copii, ci de la început s-a uitat cu ochii. Dă-mi voie, te rog! De unde a ştiut el în clipa când a venit pe lume cu ce trebuie să privească? Avea şi picioare, şi cu toate acestea încă nici azi nu ştie că ele servesc la umblat… Şi mai va până când o să şi le… Nu că-i copilul meu, dar uită-te şi dumneata la el, cum îşi întoarce capul după mine când mă dan într-o parte? îi atent!

(Copilul nu-şi întoarce capul.)

— Ei vezi. (le-ţi spuneam eu? Acum dinadins nu se uită. Nu vrea şi pace. Şi tocmai asta-i ciudăţenia: atâta voinţă la un copil de patru luni! Aşa vrea el, să nu se uite! Şi iată că îşi impune voinţa, nu se uită! Vezi, tenacitatea asta e într-adevăr suspectă (

Şi aude, domnule, aude fiecare cuvânt, nu-i scapă nimic, e atent la orice vorbă. Şi nu ca unul care aude numai sunetele, a, nu! Copilul ăsta distinge cuvintele; nu zic că le înţelege, nu judec lucrurile subiectiv, şi ar fi ridicol să susţin că un copil de patru luni înţelege ce-i spun, dar afirm că ştie să distingă cuvintele şi îşi dă seama ce înseamnă fiecare din ele…

— Nu crezi, zici? Ei bine, ce ai spune mâtăluţă cinci ţi-aş povesti că de câte ori îi spun „ţuchi-pruchiu, se uită la

mine şi începe să râdă? Aud? Ei, spune-mi, de ce râde? Oare nu râde tocmai fiindcă înţelege P

— Ce zici? Că nici dumneata nu înţelegi? Ei vezi, tocmai asta-i uluitor: copilul acesta înţelege! Fii atent: „tuchi-pruchi”! „ţuchi-pruchi”! *(Copilul nici nu râde, nici nu se uită la el.)*

— Ai văzut?! A strâmbat din guriţă! Ai observat? A vrut să râdă, dar s-a abţinut. Alt copil, când vrea să râdă, îşi dă drumul şi râde ca un netot. Ăsta însă, îşi reţine râsul, strâmbă din gură, se încruntă, dar nu râde. Nu că e al meu, dar să ştii că piciul ăsta are ambiţie. Nu cred să greşesc prea mult când afirm că acest copil are simţul modestiei, sau Dumnezeu ştie ce, în orice caz, ceva deosebit. Am observat de pildă că s-a jenat să râdă în prezenţa mea, dar când a crezut că am plecat şi că nu-l mai văd, a început să ridăincet şi liniştit. Da, da, a râs în sinea lui. Nu-i ciudat? Uite, am să-i arăt păpuşa de cauciuc, să vezi cum se întinde după ea…

(Copilul îşi întinde mâini. le fără să nimerească păpuşa).

Ai văzut? Poftim! Face un alt copil aşa ceva? Alt copil pune mâna prosteşte pe orice vede. Asta nu. Ăsta aşteaptă, catent, măsoară cu privirea obiectul, da, da, vrea să fii o sigur decelare, îl ocheşte, uite aşa… ai văzut?! îi adevărat că uneori se întâmplă să nu nimerească, dar de cele mai multe oii nimereşte în plin.

l) – aia zic: nu că e copilul meu, dar vei fi auzit şi dumneata de cazuri ciudate de ereditate. Nici nu bănuieşti ce poate aduce cu sine un copilaş ca ăsta. Punicul meu a fost un om foarte ciudat; se spune că ştia să hipnotizeze. Cum se uita la tine, cădeai în transă. Dacă-l întrebai ceva, el nuli răspundea, se uita doar la tine şi tu înţelegeai ce voia să-ţi răspundă. Nu-i interesant?

C nu de m-am gândit la asta? Păi se poate să nu mă gândesc, când observ lucruri aşa de ciudate? Uite, câteodată îl iau în braţe, uite-aşa ca acum, mă uit la ei şi-i vorbesc… Nu-mi răspunde, fireşte că nu-mi răspunde, dor în schimb se uită în ochii mei, se uită, se uită de parcă ar

vrea să-mi spună ceva. Cred că dacă… Ei, se ascunde ceva în aceste lucruri!

Da, da, cred că dacă s-ar cerceta atent… n-ar fi imposibil să… Dar ştii ce? Am să fac o încercare: ia priveşte!

Ţuchi-pruchi… lila-te la mine!… Ai văzut? Se uită la mine! Atent, adânc… ia spune-mi tu, ţuchi-pruchi… ce-pă-re-re-ai-des-pre-li-te-ra-tură?…

Sfinte Dumnezeule… madam, ia te rog ţin cui ăsta şi du-l de aici! Ea naiba… costumul meu cel nou…

În definitiv, dacă ne gândim bine… şi în felul acesta se poate exprima o părere…

STILOUL

Mă aşez la masă cu intenţia să scriu. Îmi pregătesc stiloul. îl iau în mină cu oarecare satisfacţie şi cu o uşurinţă ce se asociază nu conştient, ci mai degrabă inconştient cu o sumedenie de alte gânduri agreabile: în definitiv* viaţa nu e un lucru prea rău

— Chiar dacă nu este instituţia cea mai fericită în cea mai bună dintre lumile imaginabile, cum a spus Leibnitz – şi în orice caz nu este totdeauna şi în chip necesar o bucurie negativă, sau o suferinţă pozitivă. Pe de altă parte, deşi e adevărat că specia umană a evoluat foarte puţin în ceea ce priveşte virtuţile şi moravurile, totuşi există incontestabil un oarecare progres, chiar dacă el nu este general, ci numai parţial. Iar de vreme ce lucrurile stau astfel, să ne pară bine şi să ne bucurăm că dintr-un anumit punct de vedere facem parte din acea categorie care admiră avantajele acestui progres parţial. Să mai adăugăm că unul care purta numele de Razinez – asemănător cu al meu – fiind în închisoare a fost nevoit să-şi scrie lucrarea *Memoriile carierei mele* cu sângele său propriu, cu alte cuvinte, vedeţi că stiloul constituie totuşi un obiect minunat care ajută, la scară redusă, la o treabă tot atât de distinsă şi de privilegiată ca

— Hai să zicem – aceea că unii oameni, pentru a umbla, în loc de picioare se folosesc de automobil…

Uite, n-ai decât să răsuceşti degajai şi uşor un şurub,

în timp ce stiloul îl în drept în sus. Drept, fiindcă e construit în aşa fel, încât dacă îl ţii drept, cerneala nu curge din el, şi sus pentru ca, dacă lotuşi ar ctu'ge, să nu se prelingă pe vestă. Uite ce uşor se învârte şurubul, parcă s-ar învârti în ulei! Ei, ci, au se învârte chiar în ulei, ci în cerneală.

1?0

fiindcă în şănţuleţele ghiventului s-a strecurat, de dinăuntru, puţină cerneală. Bucluc, bucluc, nu zic, dar în definitiv nu putem să-i luăm în nume de rău nici cernelii că a curs, undeva trebuie să curgă şi ea, nu-i aşa? Cu mina bineînţeles nu-l poţi apuca în starea în care se găseşte; nu face nimic, o să-l ştergem uşor, uşor – cu ce, Doamne, cu ce? Ei, cu o bucăţică de hârtie, uite, cu o bucăţică de sugativă, a, nu, sugativa nu e potrivită pentru aşa ceva, e prea tare, iar ghiventurile sunt strâmte şi fine, un stilou ca ăsta e un lucru fin şi tare delicat, aşadar să-l ştergem cu o batistă mai degrabă, uite, cu asta, că tot nu-mi mai trebuie, totdeauna mi-a fost scârbă de batistele de genul acesta şi nu înţeleg cum se pot fabrica astfel de cârpe?!

Ei bine, nu-ţi vine să crezi cită cerneală poate intra în ghiventurile acestea, dar acuma-s curate, negre şi lucioase, ei, da, acum, nu-i aşa, pot scoate din nou şurubul. Tiii… era să uit să curăţ mutelca. adică piuliţa, care de asemenea e plină de cerneală – fireşte, dacă şi matca piuliţei a fost plină – pentru asta însă e nevoie de un obiect îngust, dar moale, pe care să-l pot introduce în adâncituri fără să zgârii nobilul material.

Gata şi asta. Acum trebuie să scoatem, nu-i aşa? bucăţica asta mobilă… lloplala, dar ce-i asta, ce gilgâie acolo?… sau poate halucinez? Totuşi, mi se pare că aud ceva gilgâind… Ce-i… cine-i acolo?… La castel în poartă oare cine bate? Sau suflete îndepărtate oftează undeva… se aud gemetele vieţilor ce se sting?… Da, da, se poate, o, rege Eduard… Dar, pe legea mea, de data asta, ei, drace, iar am auzit foarte clar gilgiitul… nu, asta nu mai e halucinaţie… aici curge ceva… picură… hei… cineva… deschideţi uşa… ha, ha, ha! înainte! fluier! tobă! fanfară!

Să sune trâmbiţele! Gilgiitul se face tot

mai puternic… o mie de gâtleje gilgâie… o mie de gâtleje îşi urlă blestemele în urechile mele… ha, ha, ha! *(înnebuneşte.)*

Dar de fapt ce s-a întâmplat? S-a întâmplat că ţumburuşul ăsta s-a mişcat din loc dând drumul cernelii care a început să curgă frumos şi liniştit. Se pare că au trecut minute întregi de când curge fără să observ, judecând după faptul că amândonă mâinile îmi sunt pline de cerneală. *i*

Cerneală neagră, sânge negru. Cerneala e ca sângele, sângele e ca cerneala. Lumea nu-i decât. vibraţie. Sunt frumoase poeziile, şi frumoase sunt şi metaforele, iar oamenii iubesc metaforele. Eu încă din copilărie mă miram când auzeam spunându-se „slănina asta e ca migdalele" şi mă întrebam de ce în acest caz oamenii nu mănâncă mai bine migdale? La fel mă miram dacă se spunea despre buzele fetelor că sunt dulci ca mierea, pe care puteai s-o cumperi cu câţiva gologani, pe când guriţele fetelor erau mult mai costisitoare! Se vede că oamenilor nu le plac anumite lucruri, şi pentru ca totuşi să le poată savura, sunt nevoiţi să le compare cu altele pe care nu le au la îndemână în acel moment. Astfel îţi dai seama că de fapt nici lucrul respectiv n-are nicio valoare.

Fiindcă, de fapt, nimic nu are nicio valoare! Acesta este adevărul. Nimic nu serveşte scopului pentru care a fost creat. Să nu fim însă pesimişti, să căutăm să ne bucurăm în mod dezinteresat de tot ce există, cum ne bucurăm de o mică floare care nu serveşte la nimic, dar ne incintă ochii prin frăgezimea şi gingăşia ei. Cum şi de ce mi-am băgat, oare în cap că mă voi bucura de acest stilou fiindcă voi putea scrie cu el? Dacă aş fi fost mai modest şi m-aş fi mulţumit să-l privesc, aşa cum priveşti o floricică pe care o striveşti dacă te repezi cu lăcomie la ea, ce metaforă minunată aş fi fost în stare să născocesc, put.

Îndul numi fluture negru, zvelt turn de fildeş care priveşte spre Damasc, da, aş fi putut aşterne pe hârtie nişte metafore minunate… Da, le-aş fi putut scrie, dar… Iun… cu ce? Asta îmi aminteşte că am o straşnică invenţie pe care trebuie s-o brevetez cât mai urgent. Celor competenţi în materie le pot destăinui câteva amănunte: mă gândesc la un beţigaş care să nu fie gol pe dinăuntru, ci compact, şi care, la capătul de jos să aibă o peniţă de oţel, cu care se poate scrie, înmuind-o într-un rezervor dinainte pregătit şi în care se află cerneală. Gând peniţa se usucă, o poţi înmuia din nou în cerneală. Mă mir că ideea asta nu i-a venit încă în minte nimănui!

DAU EXAMEN DIX RĂZBOIUL MONDIAL

La ora trei după amiază m-am urcat în maşina timpului şi am pornit motorul: şuruburile, roţile, au început să zornăie, mecanismele indicatoare de zile, de luni şi de ani să se învârtească cu o iuţeală ameţitoare. În clipa. când am oprit maşina, ceasul meu de buzunar arăta ora patru. M-am uitat în jurul meu. Mă aflam într-o piaţă mică printre nişte case înalte. Foarte vag, aveam sentimentul că aş fi în piaţa Kâlvin, dar casele nu erau aceleaşi. M-am uitat la anometru: arăta exact anul 2015, luna aprilie, ziua a 4-a. Ceasul maşinii timpului indica ora trei.

Am coborât din maşină şi am pornit-o la întâmplare. Pe străzi treceau grăbiţi bărbaţi în rochii largi înfoiate şi femei în pantaloni strânşi pe corp. Unii se uitau după mine şi-şi făceau semne. Deasupra capului meu avioanele brăzdau aerul, în zbor fără zgomot, descriind nenumărate zigzaguri.

Unul din ele îmi trecu atât de aproape de creştet, încât ferindu-mă m-am repezit sub o poartă, de unde urcau spre etaj nişte trepte de marmoră. Când mi-am revenit, m-am uitat mai cu luare aminte în jurul meu. Tineri cu braţele încărcate eu cărţi şi caiete alergau în sus şi în jos pe scări, atât de agitaţi şi de preocupaţi, încât de bună seamă nici nu au luat cunoştinţă de apariţia mea ciudată şi foarte puţin contemporană. Pe unul dintre ei, pe când

trecea în fugă pe lângă mine, l-am oprit. Când s-a întors spre mine, era să cad de uimire văzând cât de mult îmi seamănă. Stăpânindu-mi mirarea, am întrebat foarte politicos în ce clădire mă aflu?

— Acesta-i liceul din cartierul al XX-lea, mi-a răspuns gata-gata să plece.

Îl reţinui:

— Iartă-mă, dar te rog să te uiţi la mine. Nu ţi se pare şi dumitale că semănăm foarte mult?

S-a uitat la mine şi a rămas şi el mirat.

— Ba da, îmi răspunse. E tare ciudat. Dar dumneata eşti ceva mai în vârstă decât mine.

— Ceva. Dumneata câţi ani ai?

— Optsprezece. Şi mă numesc Paczka Pal.

— Eşti sigur? l-am întrebat, gândindu-mă că m-am întâlnit cu cine ştie ce nepot de-al meu.

M-a privit compătimitor, de parcă s-ar fi uitat la un alienat mintal. Apoi a dat din umeri şi a vrut să plece.

L-am oprit.

— Unde te grăbeşti?

— Lasă-mă te rog, îmi spuse el, sunt în cea mai mare încurcătură şi dumneata tocmai acum mă pui să dezleg rebusuri. Mă grăbesc… Mă duc să mă spânzur.

— Ei, ei… Dar ce s-a întâmplat?

— Ce s-a întâmplat? Peste cinci minute trebuie să dau examenul de maturitate la istorie. Am tras biletul şi habar n-am de problemă. N-am avut timp să mă pregătesc. Războiul mondial din nouă sute cincisprezece! Singurul subiect pe care nu l-am pregătit.

„Războiul mondial… din nouă sute cincisprezece *(mi-am spus cu în sinea mea…)* Ei, băiatul ăsta are noroc. De ar şti, de ar bănui măcar, castă de vorbă cu un martor ocular al acestui război!” Eram gata să-i spun în câteva cuvinte subiectul, dar în clipa aceea îmi veni o idee mai bună. Bietul băiat, o să-l salvez. Pare o fiinţă cumsecade şi-mi seamănă atât de mult.

— Uite ce-i, i-am spus. Ne ducem într-o sală liberă şi ne schimbăm costumele. Nicio vorbă, ai încredere în mine,

semănăm atât de mult încât nimeni n-o să observe. Am să dau eu examenul de maturitate în locul dumitale. Dumneata tinere, aşteaptă-mă şi n-aveanici o teamă; m-a trimis Gel de sus ca să te salvez. Cu dumneata se petrece o minune.

— Ştiinţa nu cunoaşte minuni, rosti tânărul după o oarecare ezitare.

— Buun, i-am răspuns, dacă ai atâta încredere în ştiinţă, n-ai decât să intri la examen.

Asta l-a convins. N-au trecut nici cinci minute şi, îmbrăcat cu un alt costum, şedeam în clasă, pe locul lui Paczka Pâl, bucurându-măcu anticipaţie de succesul pe care-l voi avea. Terminasem schimbul hainelor tocmai la timp, fiindcă n-a trecut un nunul şi profesorul îl strigă pe Paczka Pâl.

M-am înfăţişat fudul şi grăbit în faţa catedrei.

Ştii despre ce trebuie să vorbeşti? întrebă cu severitate profesorul.

Ştiu, i-am răspuns curajos. Despre războiul mondial din nouă sule cincisprezece.

Aşteptam cu înfrigurare întrebările, bucurându-mă cu anticipat, le de răspunsurile precise şi perfecte pe care le voi da şi de surpriza pe care voi provoca-o întregului auditoriu prin cunoştinţele mele vaste.

— Aşadar, Paczka Pâl, începu profesorul, spune-mi dumneata cura a vrut Anglia să înfometeze Germania?

Mi-am deschis gura, apoi am închis-o la Joc. Ei, drăcie, da' Ye-mi veni!?… Cum a vrut… Frumoasă treabă! Chiar săptămâna trecută s-a publicat în *Az Ujsdg* un articol mare despre asta. Ara vrui să-l citesc, dar tocmai atunci m-a luat nevastă-mea să mergem să-i cumpărăm pantofi, că nu mai putea aştepta. Poftim. Femeia mi-a dat gata bacalaureatul.

— Asta u-o ştii, zise profesorul după câteva clipe de aşteptare. Cam s-a comportat Italia în decursul acestui război?

Cum s-a corn… adică Italia cum s-a comportat?… Ia te uită, tocmai asta aş vrea s-o ştiu şi eu. Dar de data asta

într-adevăr nu-s eu vinovat... Nicăieri nu s-a scris ceva clar şi precis despre acest lucru.

— Vă rog o altă întrebare, mă bâlbâii, înroşindu-mă.

— Paczka Păi, mi se pare că dumneata nu (c-ai pregătit. Ei dar fie, îţi mai pun o întrebare. Ce a vorbit Tisza Istvâri[27] cu împăratul german?

În ianuarie, nu-i aşa? am întrebat.

Fireşte cu în ianuarie.

— Şi ce anume a vorbit? întrebai eu, cuprins de curiozitate şi ieşindu-mi din rol.

Ce înseamnă asta? izbucni profesorul. Dumneata mă examinezi pe mine sau eu te examinez pe dumneata? Treci la loc!

Iisuse (Uistoase, ce se va întâmpla cu bietul Paczka? Am început să-l implor pe profesor să-mi acorde încă o întrebare. După multe stăruinţe a cedat.

— Unde se afla Hindenburg în luna martie? mă întrebă el.

— Vă rog să mă iertaţi, i-am răspuns cu demnitate, lucrul acesta eu nu sunt dator să-l ştiu, deoarece, din motive tactice, nouă nu ni s-a comunicat.

— Dumneata, după câte observ, eşti tâmpit de-a biuelea, zise profesorul. Treci la loc.

— Încă o întrebare, o unică întrebare, l-am implora t.

Fie, zise profesorul. De partea politică habar n-ai. Poate ştii ceva despre evenimentele culturalistorice. Spune-mi te rog... da, spune-mi, cine a fost cel mai mare umorist al acestei epoci?

Am respirat uşurat... Paczka Pal, eşti salvat! Fără ezitare, cu un aer triumfător, mi-am rostit numele.

— Şterge-o imediat la loc! strigă scos din fire profesorul. Asta-i curată obrăznicie să născoceşti un nume pe care nu l-am auzit în viaţa mea... Da, asta e o

27 *Tisza Ist van* (1861—1918), conte, om politic ungur, prim-ministru al guvernului maghiar îulro anii 1903—1905 si 1913—1917, unul dintre fondatorii şi conducătorii Partidului naţional al muncii, care reprezenta interesele capitalului financiar, al burgheziei industriale şi al marilor moşieri. A dus o politică antimuncitorească şi de maghiarizare forţată a naţionalităţilor asuprite, în special a românilor şi a rutenilor. Adept fervent al menţinerii regimului dualist, a militat pentru o strînsă colaborare cu Germania, raliin- du-se polii icii externe agresive a acesteia. A fost Împuşcat în 1918.

nemaipomenită obrăznicie!

Gi să vă mai spun? Paczka Păi a căzut. Aşa-i trebuie!

CU CINE SEAMĂNĂ PIŞTIKE

Scumpă Olga, nu te supăra, dar eşti foarte ciudată… Cum poţi să spui că nu-mi place Piştike al vostru, care s-a născut acum câteva săptămâni… Cum poţi să afirmi una ca asta, iuţii fiindcă Piştike e un copilaş extrem de drăguţ, al doilea fiindcă, în definitiv, ce poate să-ţi placă sau să nu-ţi placă la un prunc atât de mic? După părerea mea pruncii de vârsta asta sunt toţi la fel… în schimb, pentru că veni vorba, îţi mărturisesc că am plecat de acolo fiindcă n-am mai putut suporta, nu, nu pe tine nu l-am mai putut suporta, şi nici pe voi – dacă eraţi singuri aş mai fi rămas cu plăcere – ci pe oaspeţii voştri veniţi să admire copilul nu i-am mai putut suporta! Nu sunt un om care caută să fie original cu orice preţ, dar unanimitatea cu care aceşti musafiri îşi revărsau încântarea, de parcă s-ar fi înţeles de acasă cum s-o facă, era de-a dreptul obositoare… Să-l auzi pe fiecare repetând că a văzut mulţi copii frumoşi, dar unul atât de frumos, o minune atât de încântătoare ca acest Piştike… că parc-ar fi pictat – (bineînţeles despre un portret ar fi spus: „parcă trăieşte”) – apoi să-i vezi leşinând când auzeau că ţâncul n-are decât câteva săptămâni, „vai, cum se poate, e doar atât de dezvoltat, de parcă ar avea o jumătate de an”, e, totuşi, prea din cale afară! 1 Dar şi cu asta m-aş fi împăcat, de n-ar fi început acel joc de societate anost „cucine seamănă”, pe care-l joacă de când lumea toţi musafirii ce admiră un copil, fără să observe cât sunt de plictisitori. Dar făcând abstracţie că sunt plictisitori, m-au ameţit de-a dreptul cu aceste asemănări forţate născocite de ei. Unul zice despre copil că-i leit taică-său, altul se jură că aduce ca două picături de apă cu maică-sa; apoi se contrazic pe tema asta, trec la amănunte, discută, îşi dau cuvântul de onoare că ochii, da, uite ochii! sâni pe de-a-ntregul ai tatălui, e drept că nasul are ceva şi din expresia mamei, în schimb bărbia, aia parcă ar fi a tatălui, da, dar numai privită din profil, fiindcă privită din faţă e mai mult a mamei… La urmă, de obicei, doi musafiri aproape că se

iau la palme şi nu mai auzi din toată conversaţia decât frânturi din acestea: „Te înşeli profund”, „în schimb urechea, ei da, urechea de fapt seamănă cu gura mamei sale”. Auzind asemenea lucruri şi ţinând seama că tocmai atunci pruncul fusese scos din baie în pielea goală, eu am şters-o grăbii, ca nu cumva să fiu martor când – epuizându-se amănuntele care au, fost o dată discutate – să nu se treacă, eventual, la alte părţi corporale, în legătură cu care aş fi putut ajunge în situaţia penibilă şi deznădăjduită de a nu putea preciza dacă ţâncul seamănă cu taică-său ori cu maică-sa…

HAI DE EM-TE-KA

(Reportaj sportiv)

Dragă domnule redactor, te-am prins cu vorba. Te-am făcut atent că nu sunt specialist, că nu sâni decât un scriitor oarecare, şi deci te-am rugat să pui pe altcineva să scrie reportajul de care ai nevoie, pe umil care se pricepe la chestii de astea ca: „tras la poartă”, „poziţie de şut”, ele. Dumneata mi-ai spus că tocmai de aşa ceva ai nevoie, de un ochi imparţial, care, privind lucrurile dintr-o perspectivă inedită, le vede mai bine decât alţii, le categoriseşte şi le apreciază la justa lor valoare şi în plus se exprimă într-un limbaj ales şi distins.

Ei bine, vorbind deschis şi sincer, sincer şi deschis, ba chiar entuziast şi, în orice caz, distins: nu înţeleg, nu înţeleg de loc de ce se-nghesuie aici treizeci de mii de oameni? Au alergat până aici în goana mure, gâfâie şi transpiră sub bolta aurie, uitându-se cu ochii ieşiţi din orbite la elipsa aceea mare şi verde din faţa lor, în timp ce în mine se încuibează o presimţire sumbră (nu mă mai consola, domnule redactor, simt că am dreptate) că dacă ar fi fost vorba, dacă s-ar fi anunţat că voi ieşi eu în mijlocul pajiste i verzi şi că voi recita, cu mina pe inimă şi vibrând de simţire, poezia mea *Duminică de Paşti*, la a cărei ultimă strofă tocmai lucram când am fost tirit aici, da, da, mă încearcă teribila bănuială că nu s-ar fi adunat nici măcar treizeci de mii de oameni…

Cu toate că, oricum, azi e într-adevăr duminica

Paştilor, nu-i aşa? Deci ceea ce am promis eu publicului se referă, în modul cel mai stringent şi mai exclusiv, la el. Poezia se adresează tuturor şi vorbeşte despre toţi şi despre toate, în timp ce aceşti douăzeci şi doi de oameni nu se ocupă decât de ei înşişi, nu scot o vorbă, mulţumindu-se să dea doar din picioare. Nu pot scăpa de acest gând. Arbitrul fluieră şi parcă fluierăturile lui mi-ar fi adresate mie şi întregii literaturi.

Ba chiar şi publicului. Ciudat. Nu există spectacol public, inclusiv teatrul şi circul, în care interpreţii spectacolului să se sinchisească atât de puţin de public ca jucătorii de fotbal. Cu toate acestea fotbalul este slăbiciunea cea mare a publicului, el dezlănţuie entuziasmul cel mai masiv. Şi dacă jucătorii ar dansa sau ar ciuta măcar în timp ce dau din picioare! Sau cel puţin dacă ar cânta muzica în timpul jocului, ca să auzim din când în când câte lin fox-trot tip-top, bunăoară. Sau dacă jucătorii s-ar înclina măcar în faţa publicului, mulţumindu-i pentru aplauzele *la scenă deschisă* cu care sâni. onorate şuturile la poartă. Dar Doamne fereşte! Nu se uită nici în stânga, nici în dreapta, stau doar gata-gata să se sfâşie. Şi nu au decât picioare: mâinile n-au voie să şi le folosească. Iar dacă vreunul uită acest lucru şi ridică mâna, e o adevărată catastrofă. Treizeci de mii de oameni încep să ţipe ca scoşi din minţi: lienţi, henţ, de parcă s-ar fi comis cine ştie ce neeuvinţă, neruşinare sau act pornografic! Bieţii băieţi, trebuie să-şi ascundă mâinile cum îşi ascundeau pe vremuri femeile picioarele, ca să nu calce prevederile poliţiei de moravuri; trebuie să se ruşineze de propriile lor mâini, să le camufleze şi să nege că le au. Am văzut un cetăţean care în clipa când un jucător de fotbal a atins cu mina din întâmplare mingea, a acoperit faţa nevinovatei sale fetişcane care stătea lângă el, ca nu cumva copila să vadă această oroare.

E de înţeles de ce sunt atât de morocănos! bieţii băieţi. Să ai în faţă o frumuseţe de minge elastică, îi ine umflată, care îţi face cu ochiul zburând zglobie de colo-colo şi să nu ai voie s-o atingi decât cu vârful piciorului!!!

Goi i-ar veni să zburde în asemenea împrejurări? Singur arbitrul e bine dispus; el are voie să prindă mingea cu mina!! Şi el, vezi bine, fluieră, vesel, ca o mierla. Numai ce-l auzi fredonând: pitpalac! Jucătorii se opresc miraţi, se uită întrebători la el; ce l-a găsit să fluiere aşa nitam-nisam? Publicul, în schimb, este din ce în ce mai agitat. Nu-i mulţumit de nimic, îi asmute pe băieţi unii împotriva altora, precum picadorul pe taur. În general lucrul acesta l-am observatpublicul ştie tortul mai bine. Exact ca şi chibiţii la carii. „Huo arbitrul! urlă oamenii din răsputeri, nu vezi că-i ofsaid?”[28] „Opata, Opata” l-strigă alţii. Se vede că cineva a făcut undeva o pată... Ce figură de joc o mai fi şi asta? Ar fi cazul să ni se dea lămuriri din vreme, ca să ştim ce atitudine să luăm când se face o pată... „Nu-l slăbi, dă-l la dracu’! urlă lumea. Nu dribla, n-o tot potrivi! mai repede... aşa... trage la poartă, la păianjen... gol... gol! Prea sus, idiotule! l ită-te la el, ce mai aştepţi?! Nemaipomenit! Revoltător! Gî porcărie! Trebuia să deschidă extrema! Cu capul. Aşa nu se poate face nimic. Hai de Em-te-ka! Ilai de Em-te-ka!” 1

Pe scurt, nu pricep nimic din toată treaba asta! O fi un sport frumos, binefăcător, sănătos – asta nu se discută: – dar treizeci de mii de oameni care nu joacă, ci numai privesc? Orice s-ar spune, e o sugestie în masă. Nu e pentru oamenii aleşi, pentru poeţi – ca subsemnatul de pildă – a căror fantezie e solicitată de cele mai alese viziuni şi care plutesc mult deasupra maselor. De aceea plec, părăsesc terenul. E adevărat că mai am de isprăvit şi poezia mea intitulată: *Duminică de Paşti.*

Da, dar aici la cafenea e imposibil să lucrezi. Toată lumea vorbeşte cu adevărată furie despre rezultatul meciului. Da, da, Slavia a fost mai bună

— Rezultatul 2: 1 e real. Ei, asta-i, Enr-te-ka a jucat sub posibilităţi!

Flaidem acasă... Acolo, în odaia liniştită, cu perdelele lăsatei, culcat în pat... izolat de fotbal, departe de

---

28 Numele unui celebru jucător maghiar do fotbal din al doilea şi al treilea deceniu al secolului nostru (n. tr.).

zgomotul acestei lumi înnebunite, voi crea

— În cap – ultima strofă a poeziei mele…

Las perdelele. Închid ochii. Paşti… Paşti… soare… înviere… înviere… da… de fapt! Em-te-ka nu a atacat cu destulă vigoare… ei, ce-i asta… nori, poarta raiului… fireşte… în ultimul moment, a ricoşat din bară… Molnár trage totdeauna prea sus… am spus de atiţea ori că nu-i bine… A, ce i-aş mai arăta…

În zori, nevastă-mea mă zgilfiie somnoroasă. Nu poate dormi din cauza mea. Zice că vorbesc în somn, că strig într-una: „Opalul Opata!… Haide Em-te-ka, hai de Em-te-ka!…”

CU SUPERIORI b SAli NIMENI NU-I NERVOS – Dizertaţie de neurologie – Rog pe domnul redactor să mă ierte că îi plictisesc cititorii cu acest mic studiu, despre care ştiu prea bine că ar fi mai ia locul lui într-o revistă medicală, dar eu nefiind membru al asociaţiei medicilor, nu pot lucra pentru publicaţiile de specialitate şi astfel sunt silit să mă folosesc de legăturile mele de ziarist, dacă vreau ca, din când în când, să aduc, totuşi, la cunoştinţa publicului modestele rezultate ale cercetărilor mele ştiinţifice.

În ultimii ani am studiat cu deosebit interes literatura neurologiei moderne şi datele adunate, însoţite de modestele mele observaţii, am încercat să le armonizez cu experienţa vieţii de fiecare zi. Nu mi-a scăpat din vedere nici neasemuitul avânt care odată cu cultul ştiinţelor surori, a dus la corecta determinare a fenomenelor nervoase. În ştiinţa diagnosticii acestui avânt îi datorăm faptul că astăzi abia mai există oameni în al căror sistem nervos o practică medicală perfect evoluată să nu poată descoperi caracteristicile schimbărilor patologice, a căror totalitate alcătuieşte tabloul clinic clasic al tuturor neurasteniilor, histeriilor, neurozelor şi psihozelor, pe care 11 oferă, într-o puritate de-a „dreptul încântătoare medicului conştiincios. Pe acest tărâm al diagnosticii, în etiologia patogeniilor şi cu deosebire în examinarea diferitelor leziuni sufleteşti patogene s-au înregistrat

rezultate frumoase, mai ales datorită uriaşei dezvoltări pe care a luat-o metoda psihanalitică a lui Freud şi a urmaşilor săi care au completat teoria fenomenelor practice cu date clinice şi observaţii practice de o bogăţie încă neîntâlnită în ştiinţa secolului trecut.

În cele ce urmează aş dori să îmbogăţesc cu o modestă contribuţie personală tocmai tezaurul mai sus amintitelor observaţii clinice, mai exact, să atrag atenţia celor care studiază nervozitatea. şi fenomenele nervoase, asupra unui lucru, despre care după o amănunţită cercetare a literaturii de specialitate – îndrăznesc să afirm că a scăpat atenţiei psihiatrilor.

Autori de mare prestigiu şi de mare ştiinţă descriu manifestările de multiple feluri şi de mulţi ple grade consemnate în diferitele etape ale nevrozelor, dar nicăieri n-am găsit o simplă indicaţie care să menţioneze această caracteristică specială a bolii nervoase. E adevărat că această caracteristică este de natură negativă, dar ea e atât de generalizată – deci în mod evident are o însemnătate caracteristică pentru însăşi noţiunea nevrozelor în genere – incit sunt convins că nu îndeplinesc o muncă inutilă ocupându-mă de ea şi că, poate tocmai datorită *caracterului* său general, va fi eventual propice a mă ajuta să aduc măcar cu încă un pas mai aproape de lumină esenţa încă necunoscută şi misterioasă a nervozităţii.

Aş dori să prezint congresului medical rezultatele cercetărilor mele, efectuate cu rigoare ştiinţifică, sub următorul titlu*: „Absenţa, respectiv dispariţia fenomenelor nervoase în prezenţa unor persoane faţă de care pacientul se găseşte în raporturi de dependenţă”.*

Ideea de a mă ocupa de problemă din acest punct de vedere, am dobândit-o datorită unei întâmplări norocoase. Soţia mea, a cărei stare nervoasă am avut prilejul s-o studiez în funcţie de apariţia constantă a unor numeroase grupuri de simptome perfect determinate, mi-a oferit, tocmai în timpul prezenţei şi cooperării simptomelor celor mai caracteristice, condiţiile cantitative şi calitative optime

ale manifestării acestor simptome: plângea şi râdea totodată, în timp ce în prealabil făcuse bucăţi un aspirator „Vacuum” (vă pot recomanda în mod călduros marca), şi arunca piesele de schimb în direcţia unde mă aflam eu (şi de unde o ţineam sub observaţie) cu motivarea, în mod evident de natură patologică, că aş fi un ucigaş (ceea ce, în treacăt fie spus, nu-i adevărat). Aceste fenomene nervoase prezentau tabloul patologic al bolii în mijlocul unui adevărat concert, când, pe neaşteptate, a intrat modista spre a-i prezenta nişte modele noi. În acea clipă soţia mea s-a liniştit, a început să trateze amical şi politicos cu modista, iar fenomenele au încetat *per primim,* după cum am constatat din analizele reflexe efectuate fără ştirea pacientei.

M-am gândit mult la acest caz şi am ajuns la concluzia că între încetarea fenomenelor nervoase şi apariţia modistei există raporturi cauzale *categorice* şi nicidecum *incidentale.* Soţia mea se află faţă de modistă în raporturi «le dependenţă, deoarece de modistă depinde dacă ea – adică soţia mea – va avea sau nu va avea o pălărie frumoasă, şi nu invers. Observaţiile mele, în continuare, mi-au permis să constat următoarele:

— Sublocotenentul niciodată nu-i nervos faţă de locotenent, ci numai faţă de plutonier.

— Şeful de secţie niciodată nu-i nervos faţă de directorul general, ci numai faţă de referent.

— Cetăţeanul nervos din cauza scumpetei înjură de obicei chelnerul şi nu guvernul.

— Şi, în general, niciodată nu-i înjurat patronul care oferă cauzele ce duc la apariţia fenomenelor nervoase, ci angajatul.

Această constatare, dacă o supunem la verificările de rigoare, se va dovedi un fenomen atât de general, încât va putea oferi posibilităţi serioase pentru dezvoltarea terapiei nervozităţii în direcţii cu totul noi. Din partea mea, de pe acum, le recomand pacienţilor mei cu toată căldura că dacă nu-şi pot stăpâni nervii, să nu se ducă la neurolog, care, trăind de pe urma clienţilor, se află faţă de ei în

raport de dependenţă, ci să se adreseze mai curând unui alt cetăţean nervos, mai nervos decât ei, să zicem, să se adreseze şefului lor, sau unui om mai bogat şi mai puternic decât ei şi care, dispunând, din aceste motive de nervi mai sensibili decât ei, în mod necesar îi va linişti.

TAI. IO NT

Stăteam în cabină şi aşteptam sfârşitul actului. Deodată de afară se auzi un ropot de aplauze.

— Mosonyi a fost aplaudat la scenă deschisă, observă cu ironie Pallo, intrigantul. Idiotului ăstuia, lipsit de talent, iar n-o să-i mai poţi ajunge nici cu prăjina la nas. Nu-l pot suferi.

— Frumos îţi şade, îl faci idiot, acum, că nu-i de faţă! în fond ţi-e frică şi ţie de el ca şi celorlalţi, fiindcă ştii că e înfumurat şi violent. Şi-i mai tare decât tine.

Pallo zâmbi cu modestie. Apoi îmi spuse, simplu:

— Ascultă-mă. Fii atent la ce se va întâmpla. Eu sunt într-adevăr mai slab şi mai laş decât Mosonyi, recunosc. Ei bine, cu toate acestea nu vor trece nici cinci minute şi am să-l snopesc în bătaie, aici în faţa ta, de o să-i meargă fulgii, am să-i car la palme şi la pumni de va rămâne cu vânătăi, am să-l insult, am să-l fac tâmpit şi escroc, iar el nu numai că nu se va atinge de mine, ci, dimpotrivă, va fi fericit, şi va spune că sunt cel mai bun prieten al lui.

N-am avut vreme să-i răspund, căci vuietul aplauzelor ce marcau sfârşitul actului ne copleşi. Peste câteva clipe în uşa cabinei apăru figura de atlet a l-ai Mosonyi.

— E o nebunie! gâfâia el cu fala aprinsă. E a treia oară că mă cheamă la rampă…

În aceeaşi clipă Palló sări la el şi îl lovi din toată puterea cu pumnul în piept.

Am îngheţat. Şi Mosonyi se uita la Palló uluit; rămase cu gura căscată.

Palló în schimb îl privea calm, rânjind cu gura până la urechi. Apoi îşi ridică din nou pumnul:

— Mă, porcule! strigă el vesel şi însufleţit, lovindu-l încă o dată în piept. Să ştii că eşti dat dracului! Asta cum o

mai făcuşi? Ai fost extraordinar!

Mosonyi începu să surâdă:

— Nu-i aşa? Nu-i aşa că am fost bine? întrebă fericit.

— Ue-i aia. bine? Te-am urmărit din culise… (luna ai născocit cârligul ăla de efect? Mă… mă, ticăloşiile… (şi îl pocni din nou cu toată puterea în umăr). De altfel am spus-o totdeauna, porcule, că într-o zi o să ne arăţi tu ce ştii (nouă lovitură de box).

Mosonyi se legăna pe picioare, beat de fericire.

— Într-adevăr, eşti foarte drăguţ – zise radiosva să zică ai observat?

— Dacă am observat? 1 – auzi? Unde licăreşte un strop de artă, eu o observ imediat, băiete, aşa să ştii i

— Eşti foarte drăguţ.

— Nu mă întrerupe, animalule! Ai talent, auzi hă, ai talent şi pace! Un talent porcesc, pungăşiile. Eşti un porc, un derbedeu, dar ai talent, măă… ce-i drept, e drept. Mă… mă derbedeule (lovitură în burtă) … vită încălţată… (lovitură joasă). Un singur lucru aş vrea să ştiu… (directă în arcadă) de unde dracu' ai moştenit, mă, talentul ăsta t. împit de mare, pe care-l ai?

Cu vânătăi pe sub ochi, Mosonyi se bâlbâia fericit:

— Dragul meu Palló… tu ştii că totdeauna te-am iubit… Îţi mulţumesc că est i aşa de drăguţ cu mine…

— Ce mă? Eu drăguţ? Pe dracu', sunt drăguţ! Şi adică, de ce să fiu drăguţ, mă? Poţi fi drăguţ cu o secătură ca tine?… Dar, n-am ce face, dacă ai talent… Ai şi gata! Asta nu. Ţi-l poate lua nimeni… Eşti un dobitoc? Eşti! (o nouă lovitură). Dar ai talent cu carul! Nici nu înţeleg cum e posibil ca un analfabet, un prost ca tine, mă… (palmă răsunătoare peste ceafă) un cap sec, o căpăţână de dovleac ca asta… (o directă în ureche, cu contuzimii imediate), o asemenea scursoare a speciei umane…

Aci Mosonyi rămase o clipă nedumerit:

— Poftim? întrebă.

— … de unde poate avea atâta talent, atâta spontaneitate, adevărat dur de la Dumnezeu!… continuă Palló cu un calm desăvârşit.

Faţa lui Mosonyi radia din nou. Ar fi vrut să spună ceva, dar în clipa aceea regizorul năvăli pe uşă poftindu-l la rampă, să răspundă la aplauze.

Cum. se întoarse, îl luă la o parte pe Palló şi îi spuse:

— Dragul meu, tu ştii cili duşmani am eu în teatru… dar azi sunt fericit… văd că am şi un prieten adevărat, care nu mă invidiază, care îmi recunoaşte talentul… îţi mulţumesc, dragă Palló… Poţi conta oricând pe prietenia mea… Ai fost, într-adevăr, tare, tare drăguţ…

DISCUŢIE

Şi acum să vă explic, care este cauza războaielor.

Cauza războaielor constă în faptul că oamenii fiind cu toţii foarte înţelepţi şi foarte deştepţi, nu iubesc forţa brută, ci le place să aranjeze toate lucrurile prin superioritatea lor spirituală, prin raţiune şi prin convingere.

Dacă forţa brută ar fi cauza războiului, până astăzi ar fi ieşit de multă vreme la iveală cine e cel mai puternic şi acela ar fi pus stăpânire pe pământ, iar cel mai slab ar fi fost distrus, restabilindu-se astfel echilibrul în lume.

Dar oamenii fiind foarte deştepţi şi foarte inteligenţi le place să aranjeze contradicţiile care se ivesc între ei prin acea gimnastică a spiritului, care se numeşte discuţie. De aici îşi trage originea întreaga literatură, mulţimea cărţilor, feluritele doctrine despre lume, diplomaţia, presa, precum şi celelalte materiale şi unelte de război.

Pentru cel care se îndoieşte de cele de mai sus, vom formula clar şi precis ce înţelegem noi prin discuţie sau prin dispută.

Prin dispută – nu-i aşa? – înţelegem doi oameni deopotrivă de pregătiţi, capabili să-şi exprime gândirea în mod corect şi inteligibil şi care într-o anumită privinţă, despre un anume lucru, au păreri contradictorii şi de aceea se străduiesc cu orice preţ să se convingă unul pe altul că nu părerea celuilalt este justă, ci părerea lui. Scopul acestui procedeu este evident: faptele noastre fiind orientate de concepţia pe care o avem despre lume, prin schimbarea concepţiei despre lume ne schimbăm şi

faptele. De aici îşi trage obârşia întreaga istorie. Spre pildă, să presupunem că două persoane sus-puse şi puternice, investite cu dreptul de a lua decizii în probleme de mare importanţă, eventual chiar şi în problema dacă vom avea sau nu război, să presupunem, zic, că aceste două persoane deosebit de inteligente şi de înţelepte au concepţii diferite despre scopul vieţii. Unul crede că scopul vieţii este valorificarea individuală, celălalt crede că scopul vieţii este valorificarea speţei. î. n consecinţă unul doreşte războiul, celălalt nu, fapt din care se poate isca, în mod evident, un război, fiindcă cel care doreşte războiul ar putea să-l forţeze pe cel care nu-l doreşte, să adopte părerea lui, aşa că la urina urmelor ar putea să izbucnească un război tocmai pentru a şti dacă vrem să fie război sau dacă nu vrem să fie. Acum, să presupunem că aceşti doi oameni, deopotrivă de inteligenţi, ar dori să rezolve controversa prin gimnastică spirituală, printr-o aşa-numită discuţie; în acest scop ei trebuie să se întâlnească spre a căuta să se convingă care din ei are dreptate.

Dar ce urmează de aici? Amândoi fiind la fel de deştepţi, amândoi fiind oameni de seamă, deopotrivă de cinstiţi şi de cumpăniţi, fiecare va încerca să demonstreze justeţea concepţiei sale prin argumente verificate. Lucrurile nu se pot termina decât într-un singur fel şi anume dacă unul din ei îl va convinge pe celălalt, iar celălalt îl va convinge pe cestălalt.

Cel care a avut convingerea că scopul vieţii este valorificarea individului, convins de justeţea argumentaţiei celuilalt, în cele din urmă va recunoaşte, emoţionat şi fericit, că celălalt a avut dreptate şi că deci, de fapt, scopul vieţii nu este acela ca unii oameni să se simtă bine, ci ca speţa, adică urmaşii noştri, să fie fericiţi, în schimb, celălalt, care la început l-a convins despre aceasta pe cel dintâi, la sfârşitul discuţiei va fi nevoit să accepte excelenta argumentaţie a aceluia, că... lua-i-ar dracul de urmaşi, deocamdată încă-i îndoielnic că-i vom avea şi că ei vor exista într-adevăr, dar în schimb e absolut sigur *că eu*

exist: aşa că… fiindcă vedeţi că până şi doctorii, la naşterile grele, dacă unul din ei trebuie să piară, preferă să salveze mama iar nu copilul.

În acest fel, de vreme ce s-au convins unul pe altul, au ajuns să fie din nou de păreri opuse şi deci pot să-şi declare război absolut Hb ist îţi

După părerea mea asta-i cauza războaielor. Cine-i de altă părere n-are decât să vină la mine să mă convingă. Eu sunt bucuros să mă las convins, dar atunci, fir-ar să fie, o să-l conving şi eu pe el, de o să-i meargă fulgii, fiindcă în definitiv, şi eu pot susţine o discuţie tot atât de bine ca dumnealui. Cauza războiului este la urma urmelor faptul că Belzebut în timp ce era tânăr ziarist, cu prilejul unei anchete de Crăciun, a ridicat o problemă: care este cauza războiului? Pe chestia asta ne-am certai apoi atât de grav, încât până la urmă n-a mai rămas altă soluţie decât… războiul.

EXECI ŢI-A MEA

— Domnule, domnule, vă rog!

Mă în torc pe partea cealaltă.

— Domnule, vă rog! E ora şapte! Vă rog seulăţi-vă mai repede.

— Casă-mă în pace, ce vrei?… De ce să mă scol?

— J. a ora opt e execuţia, iar o să întârziaţi.

Execuţie la ora opt? A, da, firește, iarăşi ani uitat de asta. Brrrr… să te scoli aşa dev Teme, în odaie e încă frig… şi în definitiv de ce să mă scol? Ei, da, e execuţia mea… Pentru aşa ceva să nu fie lăsat bietul om să-şi facă somnul?

Oare ce să-mbrac? Smokingul, înainte de masă? Cred că merge şi un costum simplu, negru…

— Aloo! Aloo!

— Poftim…

— Domnii redactor?

— Da.

— Poftiţi, veniţi odată, toată lumea e prezentă; nu-i putem face pe domni să aştepte.

— Bine, uite că vin.

UIT, în sfârşit, am ajuns în stradă. Doamne, dar mă

doboară somnul! E nemaipomenit! Să fie executat un om cu noaptea-n cap! N-am avut vreme nici măcar să iau micul dejun. Ce mai pretenţii! Să se scoale omul la şase şi jumătate, numai fiindcă la ora opt îl execută. Mi-au stricat toată ziua, că de viaţă ce să mai vorbim!

Să iau tramvaiul? Dar, oare, unde-o fi locul execuţiei? Tiii, uite-l pe Milan.

— Servus!

— Servus, Milan dragă! Nu cumva ştii unde-i locul execuţiei?

— Se poate să nu ştiu? Iei tramvaiul 78, mergi până la capăt, pe urmă o iei la stânga. Dar de ce?

— Acolo voi fi executat.

— Adevărat, fireşte!... am citit în ziarele de dimineaţă... la-n te uită!... Condoleanţele mele!

— Mulţumesc. Dar ce părere ai, nu-i aşa că-i o porcărie?

— În zilele noastre se întâmplă atâtea porcării... Mie, bunăoară tocmai acum mi-au luat două camere, acum când eram pe cale să mă-nsor... Sunt descumpănit cu totul. Ştii ce fire nenorocită şi sensibilă am; când mi se întâmplă câte o chestie ca asta, îmi piere zile-ntregi orice poftă de viaţă...

— Lasă, lasă dragă Milan... Se vor îndrepta lucrurile.

— Ţie îţi vine uşor să vorbeşti, tu eşti un om vesel, şi pe urmă, nu te supăra, dar ţi-o spun cu toată sinceritatea: eşti şi un pic egoist, puţin îţi pasă de necazul altuia... Uite, şi acuma, văd că nu eşti în stare să consacri nici cinci minute necazurilor mele.

— Nu te supăra, dragă Milan...

— Eh, las, nu-i nimic... Servus.

— Servus.

— Sunt sigur că am să-ntârzii. Nu vine niciun tramvai. 13 a da, în sfârşit, uite-l că soseşte!

— Doriţi bilet dus-întors?

— Numai dus.

Mă întâlnesc cu alt cunoscut.

— Ce noroc că te-am ajuns din urmă... Spune-mi,

dragul meu, ce să şeriem în semioficios?

— Despre?

— Păi, despre… asta… despre chestia asta a ta de azi…

— Aaa, despre execuţia mea? Scrieţi ce vreţi.

— Extraordinar, ce uşuratic eşti!… N-ai puţin trac?

— N-am. Ince se ocupă de toate, aşa că nu va fi nicio încurcătură.

— Apropo, n-ai cumva un bilet? Am o verişoară care ţine foarte mult să asiste şi ea… Ştii, e o admiratoare a ta…

Iată-mă sosit. Se pare că ăsta e locul… ţinând seama de… lumea adunată. Se vede că oamenii nu m-au uitat încă… Dar nu-i mai puţin adevărat că astăzi lumea cască ochii la orice.

— Servus Ince! E lume multă?

— Destulă. Dar grăbeşte-te! Ar fi trebuit să-nceapă demult!

— Bine, uite, mă grăbesc.

— Brrr… ce urât e. Salutare. Da, am venit.

— Scumpo maestre… vă rog un autograf…

— Poftiţi.

— Aşadar, cu formalităţile am fi gata. Cred că am fost destul de curajos, domnule baron, nu-i aşa? Noroc Deziree, şi tu eşti pe aici? Ce părere ai? Ce spui? Că n-am trimis manuscrisul la revistă? Casă chestia asta, nu v-am promis că o să fie gata săptămâna viitoare? Dar ăsta cine mai e? Aaa, da, preotul.

— Sărut mâna părinte!

— Spovedeşte-te, scumpul meu fiu.

Îngenunchez şi îmi ridic mina pentru jurământ.

— Recunosc, n-am putut face altfel. Ceea ce am făcut, nu mai pot îndrepta. Nici chiar aici, în faţa eşafodului nu sâni dispus să regret şi nici să retractez. Nu şi nu. Dimpotrivă. Aici, în faţa eşafodului, mai declar odată în mod solemn că este o prostie, o imensă prostie, ca magazinele să se închidă la ora patru, chiar şi acum când e lumină până la orele şapte şi când nu se consumă

electricitatea, din cauza căreia a fost născocită ora de închidere. Iată-mă, sunt aici, şi-mi menţin părerea. Şi acuma: haidem!

— Atenţie – gata – foc!

Ei, n-am ce zice, a început bine şi săptămâna asta.

S-ar putea ea începând de joi ziarele din Budapesta să apară numai în opt pagini… dar ce va fi după aceea, nu mai şi le nimeni. Dacă criza de hârtie se va accentua, putem să lini pregătiţi ca în decurs de o lună să apară doar în două pagini, iar după aceea numai într-o singură pagină. Centrala de distribuirea lurtiei va primi instrucţiuni din partea guvernului să nu fabrice decât hârtie cu o singură pagină. Efortul pe care va trebui să-l facem pentru a ne putea păstra toate rubricile nu va fi uşor: vom fi siliţi să ne restrângem, să ne limităm la esenţial. Ca ziarist conştiincios şi prevăzător se cuvine să fac de pe acum exerciţii în acest sens; am deci onoarea a prezenta domnului redactor şef lucrarea ce urmează, cu modesta şi umila menţiune că pe mult iubiţii mei colegi de redacţie poate să-i concedieze cu tot curajul, ba se poate îndepărta chiar şi pe sine însuşi din funcţie, deoarece, după cum se vede din cele de mai jos, subsemnatul slut în stare să redactez singur întreg ziarul:

Abonamentul: Red. şi adm.

câteva coroane. VESTITORUL Budapesta, etajul 1.

Publicitate: micro.

ARTICOL DE FOND

Îngrijorări nutghiarr.

Criza de e. şi de lurt. nu-i del. atât de ameninţ, precum n-ar pros. Guv. lac. tot ca ac. să se încep, cât mai cu Guver. ns. se îngrij. de toate cu plină de înţelep. şi merit, prevăd, car-l earact. Pentru curm. lipsuri’s. luat măs., prec. urm:

Din asta se vede că guv. fac. tot. Lipsurile de p. ac. le just. cu.

Put. fi lin. N-o să fie nim. De ce n-o’s.f? Aşa!

FOILETON

O viaţă de *S.K.*

Moaşa trecu zâmbitoare în camera vecină.

— E băiat, anunţă vesel.

Kurt Păi oftă.

— Slavă Domnului! exclamă el. Să-i punem numele Péter!

Kûrt Péter gingurcă şi scâncea în leagăn, iar după câţiva ani toată lumea îi admira pardesiul de catifea cu care era îmbrăcat. Era un băieţaş frumuşel, blond.

— Peti! Peti! îl certă mamă-sa într-o zi, pe când copilul îşi vedea de joacă în camera lui. Peti îşi înalţă căpşorul cârlionţat, şi peste zece ani îşi trecu examenul de maturitate.

Anii de universitate trecură ca un vis. Într-o zi, în camera lui închiriată cu luna, Péter şedea întristat.

— Ce mai e şi cu viaţa asta, rost i el în şoaptă, uitându-se în gol. Dădu apoi din mină şi peste cincisprezece ani acceptă postul de medic de circumscripţie în satul Tapoleza. Fata rupea cu mâini tremurânde frunzele fremătătoare ale salcâmului şi se uită la Péter. Cu un gest. delicat Péter atrase spre el capul fetei, o sărută, iar pe copilul lor.

Kâroly, la vârsta de cincisprezece ani, îl însoriseră la Şcoala Militară.

Vreau să vă spun că – zise la un moment dat Peter – dar tăcu, aducându-şi aminte că murise cu doi ani în urmă.

POIA TIC A EXTERNĂ

Japonia a atacat America de Sud. Încă n-a învins niciuna dintre părţile beligerante.

Au declarat război: America, Spania, Norvegia, Danemarca, Elveţia, Uruguay. Tendinţa generală: slabă.

Au rupt relaţiile diplomatice: Belgia, Arcansas, Madagascarul, China, India.

Soarele răsare la ora 6 şi 25 minute.

Au fost distruse: Serbia, Muntenegru, Alasca. Muzeul este închis toată ziua.

COMUNICAT DE RĂZBOI

Am ocupat Anglia. Răspundeţi telegrafic ce să facem cu ea. lloefer.

ŞTIRILE ZILEI

Zugrav sinucigaş. Zugravul Ivovacs P. a fost îndrăgostit de Uona G. Fapta nu şi-a motivat-o. Scrisoare n-a lăsat.

Accident. Lucrătorul Fischer G. voia să traverseze strada prin faţa tramvaiului 827. Înmormântarea mâine d.a. de la spitalul Rokus.

Funcţionar escroc. S. Samuilă a vrut să-şi mărească venitul. Poliţia a venit să-l aresteze.

Hoţ în hotel. Fuksz Bela şi-a motivat fapta prin pasiunea morbidă pentru colecţionarea paltoanelor* A fost dus la închisoare colectoare.

Nebun în plină stradă. Conform constatărilor medicale, spiritul de observaţie îi este intact. A fost pus sub observaţie.

Loto. Câştigul principal a fost atribuit unui loz cu cifre mari.

CRONICA VESELĂ

La logodnă.

— Te felicit.

— Dar vă *rog,* nu eu sunt logodnicul. (Poanta în numărul viitor).

CRONICA LITERARĂ

Abrând Leo: *Epopeea războiului.* O tâmpenie.

CURIER JUDICIAR

Tribunalul a condamnat pe Kovács János, Botlik Suzana, Molnár Alajos, Krakauer Bela, Eletkopf Adam şi pe Penzmutter Árpád la 89 de ani de închisoare. Condamnaţii au făcut şi n-au făcut apel.

POEZIE

S-au întâlnit:
Al morţii lacheu
13 – Cele două suflete ale Oltvlei

Şi Olga pescarului.
S-au privit:
Adiou.
Dr. conte Krakauer Bela, junior

VARIETĂŢI

Puricele. Puricele este mai puternic decât elefantul care dacă ar fi purice, n-ar putea sări tot atât de departe, ca puricele.

(Agenţia Havas)

TRIBUNA LIBERĂ

Nu sunt identică cu Korsay Geza, care a fost pălmuit.

SPORT

FTC, MTC, CABP, XYZ. 4: 7, record O. Logan. 2, 3531/31 V 826, Arbitru: P.G.

POŞTA REDACŢIEI

P.N.-G.H. – „Fetiţa” – „Baltimore” şi ceilalţi: 1 Nu. – 2. s-a – 3. tras.

PUBLICITATE

Ziarul nostru publică reportajele, articolele, foiletoanele, romanele şi poeziile cele mai pline de conţinut, cele mai exhaustive şi cele maż«multilateral documentate.

ÎMI MEDITEZ COPILUL

— Dacă în cinci zile şi jumătate nouă sobe consumă doisprezece metri cubi de lemne de fag, în câte zile consumă douăsprezece sobe nouă metri cubi de lemne de fag?

— Dacă nouă sobe…

Stau la birou şi citesc un articol oarecare. Mi-e imposibil să fiu atent. Din camera vecină aud pentru a treizeci şi cincea oară aceeaşi frază.

Ce dracu’ o fi cu lemnele acelea de fag? Trebuie să mă lămuresc.

Gabi stă ghemuit cu coatele pe masă şi îşi roade tocul. Mă prefac că am ieşit din odaia mea pentru altceva. Cotrobăiesc, preocupat, în dulapul de cărţi. Gabi se uită la mine pe furiş. Mă încrunt ca un om copleşit de gânduri, căruia nici prin minte nu-i trece să ia cunoştinţă de prezenţa lui. Simt că Gabi tocmai la aşa ceva se gândeşte şi repet cu încăpăţânare în sinea mea: „Dacă nouă fagi… doisprezece metri cubi… atunci în câte sobe…” Ei drăcie! Cum vine asta?

Trec, distrat, prin faţa băiatului. Deodată mă opresc de parcă numai atunci l-aş fi observat:

— Ei, dragul tatii, merge, merge?

Gabi îşi lasă buzele în jos.

— Tăticule.

— Ce este?

— Nu pricep chestia asta de aici…

ICI

— Nu pricepi?!… Bine, Gabi, cum poţi spune aşa ceva?… Nu ţi s-a explicat la şcoală?

— Ba da, dar…

Îmi dreg vocea, apoi îi vorbesc aspru şi contrariat.

— Eh, ia să vedem, ce nu pricepi?

Gabi începe să turuie repede, cu lăcomie şi uşurat, ca omul căruia i s-a luat o povară de pe umeri.

— Uite ce-i, tăticule… Dacă nouă sobe consumă timp de cinci zile şi jumătate doisprezece metri cubi de lemne de fag…

Intervin furios:

— Tara-tara, tara-tara… Nu mai turui! Aşa nu se poate gândi logic. Hai, spune încă odată, de la început, frumos şi liniştit: să vezi cum ai să înţelegi. Fă-mi puţin loc.

Gabi se dă sprinten şi fericit la o parte. E ferm convins că din clipa aceasta toată grija problemei, fără ca eu să-mi dau seama de acest lucru, a trecut-o în circa mea. El nu ştie, n-are de unde să ştie că acum douăzeci şi ceva de ani s-a petrecut aceeaşi scenă, numai că atunci cel care se dădea la o parte – tot aşa de fericit şi de uşurat – eram eu, iar cel care se aşeza lângă mine, dându-şi tot atâta importanţă şi arătându-se tot atâta de înciudat cum sunt eu astăzi, era tatăl meu. Dar, ceea ce e şi mai înfiorător, e că în clipa aceasta îmi dau limpede seama că şi atunci, ca şi acum, era vorba de exact aceeaşi problemă!… Da, da… aşa e, fără nicio îndoială… lemnele de fag şi soba!… Sfinte Dumnezeule… atunci eram cât pe ce să o înţeleg, dar acum iată că am uitat-o!…

Trecutul de douăzeci şi ceva de ani se cufundă într-o clipită în neant. Cum, a şi fost?

— Uite ce-i, Gabi – îi spun eu plin de răbdare – omul nu se gândeşte cu gura, cicu mintea. Spunemi, ce nu pricepi?!... Totul e doar atât de simplu şi de clar, ca lumina zilei; chestiile astea le pricepe chiar şi un elev de clasa întâia primară, dacă, bineînţeles, e atent. Uite, dragul meu: va să zică, aici e vorba de nouă sobe care consumă, în răstimp de cinci zile şi jumătate, atâtea şi atâtea lemne de fag. Ei? Ce nu pricepi aici?

— Tăticule, asta o pricep... dar nu ştiu dacă prima proporţie e inversă şi a doua e directă sau prima este directă şi a doua inversă, sau amândouă sunt directe sau amândouă inverse.

La rădăcina părului încep să mă săgeteze fiori reci. Ce tot îi dă zor băiatul ăsta, alandala, cu proporţiile? Ce-or mai fi şi afurisitele astea de proporţii?!... Cum aş putea să le dau de rost la iuţeală?

De data asta mă răstesc la el:

— Gabi!... Iar ai început să turui ca o morişcă! Aşa cum vrei să înţelegi?... Omul cu gura se gân... vreau să zic... în definitiv... ce-i aia inverse şi directe, directe şi inverse, tara-tara, tara-tara, parcă ai bate darabana pe perete!

Gabi râde. Eu ţip:

— Nu râde! De asta crezi tu că te ţin la şcoală şi mă zbat pentru tine?!... Uite unde ajungi dacă nu eşti atent la lecţii! Păi tu nu ştii nici măcar... (Mă uit la el uimit, mă prefac că mi-a trecut prin minte o bănuială înfiorătoare.) Tu nu ştii nici măcar ce este o proporţie?!...

— Vai de mine, tăticule... proporţia este... proporţia... proporţia este... raportul dintre doi termeni în care citul termenilor interni... respectiv produsul termenilor externi...

Plesnesc din palme:

— Ei, ce spuneam eu? Cogeamite flăcău de paisprezece ani şi nu ştie ce este o proporţie!

Gabi îşi lasă buza în jos.

— Bine, dar ce este?

— Ce este? Ei bine, păcătosule, să-ţi iei numaidecât

cartea şi să repeţi definiţia de treizeci de ori… Altfel…

Gabi, intimidat, răsfoieşte manualul, apoi începe să turuie:

— Proporţia este acea valoare în care cei doi termeni interni se raportează la alte două valori… ca… da, tăticule, dar care sunt aici termenii interni? Cantitatea lemnelor de fag şi numărul zilelor? Sau numărul sobelor şi volumul lemnelor de fag?

— Iar ai început să turui?! Ia dă cartea încoace.

Şi îi vorbesc cu multă gravitate:

— Uită-te aici şi nu fi prost. Totul e doar clar ca lumina zilei. Uite ce simplu e. Ei! Fii atent! Va să zică dacă nouă sobe consumă, în atâtea zile, atâtea lemne de fag, deci, dacă atâtea şi atâtea lemne de fag se consumă în nouă zile, e clar, nu-i aşa, că în douăsprezece zile nu se vor mai consuma numai atâtea şi atâtea, ci…

— Da, tăticule, până aici înţeleg şi eu, dar proporţia…

De data aceasta mă înfurii de-a binelea.

— Taci din gură şi nu mă tot întrerupe, aşa nu pot înţe… vreau să zic că aşa nu poţi înţelege nimic… Fii atent! Dacă în nouă zile… atâtea şi atâtea, atunci în douăsprezece zile să zicem că tot atâtea, plus cu atâtea mai mult. Dar în schimb… nu, pardon… totuşi nu se consumă mai mult, fiindcă nu e vorba de nouă sobe, ci de douăsprezece, deci cu atâtea va fi mai puţin, adică cu atâtea mai mult, decât dacă ar fi fost mai puţin cu tot atâtea, decât cu cât a fost mai mult… Fiindcă vezi tu, proporţia… da, da, proporţia…

…Deodată mi se face lumină în cap. Marea dezlegare mă străbaţcca o lovitură detrăsnet. Douăzeci şi ceva de ani a trăit mocnită, ascunsă în mine – da, da, şi acum, abia acum am descoperiţ-o. Da, nu-i nicio îndoială că atunci, acolo… e evident da, da, e absolut evident, *că nici tatăl meu n-a înţeles această problemă…*

Mă uit pe furiş la Gabi. Băiatul, între timp a deschis pe neobservate, cartea de istorie, şi, topindu-se de plăcere, se uită cu un ochi la ilustraţia care îl înfăţişează pe Paul Chinezu1 burduşind doi turci.

Îl plesnesc peste căpăţână, de răsună odaia.

— Na! Crezi că-s nebun să mă căznesc cu tine când mintea ta colindă în altă parte?

Gabi urlă cât cei doi turci la un loc.

Iar eu mă ridic uşurat. Prin ceaţa trecutului prinde a se desluşi faţa tatălui meu, în clipa când m-a plesnit peste cap, vesel şi uşurat, spunându-mi parcă: dă-o mai departe copilului tău, mie mi-a fost de ajuns! Şi porni apoi, fără grijă, finierând, cu mâinile în buzunar, spre mormânt, unde-i va fi cu totul indiferent în cele” zile se consumă nouă metri cubi de lemne de fag şi o notă de şaizeci-şaptezeci de ani.

CUVINTE ÎNCRUCIŞATE

Dimineaţa copilul a plecat târziu la şcoală. Îşi căutase bretelele, deşi îi atrăsese atenţia guvernantei încă de cu seară că le pierduse. La ora unsprezece, când am venit acasă, Mariţa bocea, guvernanta

Luptător împotriva turcilor, de o forţă legendară. A trăit în sec. XV (n.tr.).

Îşi făcea bagajele gata să plece, ia coniţa era încă în pat.

Ei bine, e nemaipomenit ce se petrece în casa asta! (

— Vă rog să nu intraţi; de cinci ori a sunat coniţa să n-o deranjăm din somn.

— Cum vine asta? Ei nu, e insuportabil.

Deschid uşa vijelios.

— Ce minunea lui Dumnezeu s-a întâmplat cu bretelele alea?!

Coniţa se ridică alene, cu o faţă palidă.

— Bretelele… Ah, da… Asta o fi!

Dar, în clipa următoare, dă din mână, dezamăgită:

— Nu… Nu se potriveşte, are nouă litere şi mie îmi trebuie şapte…

Mă uit la ea încremenit! Pe urmă încep s-o compătimesc. Fireşte, asta e cu totul altceva, şi eu care mă supărasem pe ea! Bine, dar ieri seară nu avea încă nimica. Prin minte îmi străfulgeră amintirea unui articol pe care-l citisem deunăzi în tramvai şi în care scria că foarte

adeseori gripa se localizează la creier.

Închid uşa cu grijă şi încerc să calmez spiritele:

— Doamna nu se simte bine, trebuie menajată, fetiţo. Piştike, auzi? Să nu plângi. La ora patru vine nenea doctorul să vadă pe mămica. Dacă plângi, te examinează şi pe tine.

Mă las în voia gândurilor. Fireşte, distrat cum sunt… Dacă m-aş fi ocupat mai mult de nevastă-mea, aş fi observat din vreme… Criza trebuie să fi început încă de azi-noapte. La ora două a venit la patul meu şi m-a trezit:

— Se găseşte în Suedia, poate fi asasinat, patru litere, orizontal.

Am crezut că visase ceva urât. Am încercat s-o liniştesc şi am culcat-o la loc. Până să adorm, mă gândeam, cătrănit: Cine dracu' îi pune şi pe gazetarii ăştia să scrie mereu despre asasinatele astea stupide?

Trebuie să înştiinţăm pe tanti Malesi să treacă după masă pe la noi.

— Ce-i cu dumneata, domnişoară? N-auzi că sună telefonul de o jumătate de oră?

— Cine-i? Doamna Manţi? La naiba cu atâtea prietene! Şi eu care mă bucuram că mă cheamă la bancă! Spune-i că nevastă-mea e bolnavă şi a plecat din oraş. Să viu eu la telefon? Ce vrea cu mine? Mi-e lehamite de atâtea prietene!

— Alo, da, scumpă Manţişor, îţi pupic mânuţele (asta-i Manţi, cea cu mâinile mari), sunt la dispoziţia ta, draga mea! Nevastă-mea? îi pare nespus de rău, dar nu poate veni la telefon. A plecat… în Suedia.

— Vai, ce rău îmi pare! Notează-ţi pentru ea, valută şi instrument muzical e liră…

— Poftim?

— Aşadar, la revedere, pa! Vai, pardon, nu cumva ştii, din întâmplare, se află sub apa mării, poţi şedea pe el, patru litere, vertical?

Receptorul îmi tremură în mină, dar fac un ultim efort şi mă reculeg. E clar! Şi îmi aduc bine aminte ce spunea nevastă-mea. Nu încape îndoială că gripa a luat-o

de la Manţi. Trebuie deci s-o liniştesc, să n-o enervez pentru nimic în lume…

— Ba da, ba da, o să mă interesez. Şi o să-ţi telefonez. Am destule cunoştinţe printre ofiţerii de marină.

— Dar să nu uiţi: vertical.

— Da, da, fireşte că vertical, se înţelege de la sine, dar vezi de te culcă şi ia nişte aspirină. N-avea nicio teamă, o să-ţi treacă.

Pun receptorul în furcă cu deosebită grijă. Din camera copilului se aud nişte urlete înfiorătoare. Ce se petrece acolo?

— Domnule preceptor, nu ţi-am spus de atâtea ori să-l convingi făcând apel la simţul lui moral? Dacă-i vorba de palme, eu ce păzesc? Pentru aşa ceva n-am nevoie de pedagogi.

— În cazul acesta, domnule procurist, nu-mi iau răspunderea. Copilul nu şi-a făcut lecţia şi e cu totul lipsit de respect. Zice că atârn în coridor şi miros urât, orizontal. Vă rog să mă credeţi că nu sunt obişnuit cu asemenea maniere.

— Aşa? Ei, aşteaptă, aşteaptă, puiule, că am să-ţi arăt eu ţie… Ţi-ai pierdut minţile? Ce înseamnă aia orizontal? Cum îndrăzneşti să-i spui domnului profesor că miroase urât orizontal?

Pişti ţipă:

— …Păi, tanti Manţi toată după amiaza m-a bătut la cap să-i spun ce-i aia: atârnă în coridor, miroase urât, opt litere, orizontal… Ei bine, profesor are opt litere…

Ce? Ce? Asta nu mai e gripă! E nebunie colectivă. A înnebunit toată casa.

— Domnule doctor, sosiţi tocmai la timp… Spuneţi-mi vă rog ce minune mai e şi asta: orizontal şi vertical? Poftim? N-aţi fost atent? Nu vreţi să lăsaţi ziarul o clipă? La ce vă uitaţi? Poate la ştirile de bursă din ultima pagină?

— Da’ de unde! Mă uit la drăcia asta de aici. Ce o fi, domnule, lua-o-ar naiba? Toată lumea o are, totuşi toată lumea îi duce lipsa, opt litere, dar la mijloc trebuie să aibă un *a* fiindcă vertical, a treia la dreapta, e *a.* Nu poate fi

decât *pasăre.*

— Sfinte Dumnezeule, şi dumneavoastră, domnule doctor? Ce s-a întâmplat cu oraşul ăsta?!!?

— Ce să se întâmple? Păi astea-s cuvinte încrucişate. Astăzi pe oameni nu-i mai interesează nici bursa, nici tratatele de pace, nici crimele, ci numai cuvintele încrucişate.

— A... Aşa... înţeleg. Va să zică petele acestea pestriţe din ziare?

— Exact! Moda cuvintelor încrucişate a venit la noi din America. Acolo lumea nu are decât o singură preocupare: cuvintele încrucişate. Şi mai sunt oameni care se miră că viaţa familiară se destramă!! N-ai decât să o consideri drept o nouă cruciadă pe care America a pornit-o împotriva Europei...

— Bun, bun, am s-o consider. Dar în numele cărei idei tăbărăşte asupra noastră cu această cruiadă?

— Cum în numele cărei idei?

— Ehei, eu am găsit! Acuma ştiu. Gândeşte-te şi dumneata puţin: opt litere vertical, nu se poate mânca, nici înghiţi, începe cu *timp* şi se termină cu *enie.*

CA-n VALGURAR

Ce s-o fi ales de el? Pe unde l-o fi aruncat destinul pe confratele meu intru poezie, pe Joska, prietenul meu drag, de care nu mai ştiu nimic din ziua acelei divergenţe de păreri care l-a mâhnit atât de mult – era doar nespus de sensibil – încât a dispărut cu totul din orizontul meu... Căci eram poeţi amândoi. O, da! şi încă ce poeţi! Era în o mie nouă sute zece, aveam douăzeci şi doi de ani şi ne făceam veacul sus, la cafeneaua New York. Ştiţi voi ce înseamnă asta?

Poeţii de azi – ce ştiu ei – au primit de-a gata cuvintele din care îşi compun poemul, cum primesc copiii alintaţi cuburile de construit. Ce ştiu ei ce era atunci, în epoca de renaştere a culturii, la izvoarele ei, când nu exista decât haosul, nimicul, din care noi, adică eu şi cu Joska, eram nevoiţi să creăm întregul univers. Noi nu

aveam dicţionare, n-aveam biblioteci, cum au azi-iştii[29] sau aceşti fluturişi tradiţionalişti şi anchilozaţi. Noi am fost nevoiţi să ne creăm singuri atât limba, materialul poetic, cât şi vorbirea, materialul gândirii, însă nu ca Zamenhof, care, e drept, a fabricat cuvintele noi ale limbii esperanto, dar tot pentru determinarea noţiunilor vechi! Noi nu aveam nici măcar noţiuni fixate, de vreme ce la cele vechi renunţasem global. Noi am creat mai întâi cuvântul, apoi l-am lăsat să se umple singur de conţinut; da, noi fără să avem habar de ce facem, am asistat la naşterea celei mai pure limbi din univers, limba al-and-ala, care nu cunoaşte decât cuvinte şi lasă la aprecierea vorbitorului sau al celui ce-l ascultă, ce să înţeleagă prin acele cuvinte.

Alandaliştii de azi greu îşi pot imagina ce era pe atunci acolo, la masa noastră. Epoca ancestrală a limbii, poezia şi cultura ei: totul.

Intra Joska, se îndrepta spre masa noastră, alene şi distins, uşor posomorât. Nu saluta pe nimenea (a saluta! – ce obicei vetust) şi spre cea mai mare stupefacţie a străinului neiniţiat, care şedea lângă mine, mă întreba:

— De ce n-ai fost de faţă la congelare?

Iar eu înţelegeam, fără nicio explicaţie, că noi amândoi suntem nişte cadavre depuse în celulele de la morga din strada Szvetensky, de unde nu puteam evada decât uneori şi fără ştirea plutonierului. Deci îi răspundeam liniştit:

— A trebuit să reacordăm şuruburile.

La care el, înţelegător, dădea din cap.

— Bineînţeles, la sfârşitul actului patru! I-am spus idiotului ăla să-i pună ştampila. Ai primit apa de ploaie?

— Nu, s-a amestecat. Am fost nevoit s-o perii.

— Telegrafiază la bancă.

— Dacă n-o fi prea târziu.

— A, nu, nu-i târziu! Abia acum montează botniţele pentru salcâmi. Chiar adineaori trecui pe acolo. De altfel, ce mai faci?

— Făcând abstracţie de acest mic auz al ambelor

29 De la grupul poetic modernist „Azi“, în mare vogă la începutul secolului.

urechi, binişor.

— Las că şi mie-mi merge destul de prost…

— Ce ai?

— Nu ţi-am spus? De două zile am circulaţia sângelui.

După o asemenea scenă chibiţul care la început se încăpăţâna să rămână pe loc, sperând că dacă va fi foarte atent, în cele din urmă tot va reuşi să înţeleagă despre ce vorbim, se ridica tăcut, îşi cerea scuze şi pleca împleticindu-se şi pipăindu-şi capul, spre a se convinge dacă mai e întreg. Rămaşi numai noi, ne lăsam pradă deliciilor creaţiei.

— Azi vom scrie o poezie haiducească.

— Alandală pură sau punem şi câteva cuvinte?

— Al-and-ală pură. Model al genului.

Şi începu să dicteze:

La ran dale, la ran triale Moinicii dopor al fale Moinicii şi-n răreţii Al rărunte meretii.

f

Era o strofă deosebit de reuşită, plină de foc războinic, cu iz arhaic; din păcate n-o mai ţin minte în întregime, refrenul îmi stăruie însă şi acum în urechi:

Nu spin, nu spin, încreţii.

Câte poezii minunate n-am scris noi pe vremea aceea! în toate genurile şi în toate manierele! Balade, serenade, cântece populare, epopei clasice în metru antic! Uneori scriam eu, iar el îmi dicta, alteori rolurile se inversau. Ne-am înţeles perfect, niciodată nu s-a ivit între noi vreo divergenţă de păreri… Doar atunci când am scris acel blestemat sonet, din cauza căruia a rupt prietenia cu mine. Nu mai ţin minte din sonet decât câteva Arersuri de la început şi de la sfârşit. Era o poezie fină, fragilă, lucrată cu migală, puţin în maniera decadenţilor francezi. Titlul ei: *Cântamer…* | sugera atmosfera înnegurată, contemplativă a rândurilor de la început:

Dorur valem de cin darat

Irize luminalt mabai.

Urmau câteva reflecţiuni asemănătoare, în legătură cu acel „dorur” sonor de la început. Nu ne mai lipseau

decât două versuri de încheiere. Joska scria repede, era în febra inspiraţiei, ochii îi străluceau.

…Căci mienil cândor matul

Ca-n vălgurar contrabatur…

După ce le-a scris, mi le-a întins cu un gest triumfal. Le-am citit atent, le-am examinat, apoi am dat din cap.

— Ce zici, sunt reuşite? întrebă el însufleţit.

— Cred că sunt foarte reuşite, i-am spus eu cu modestie, dar uite, aici cred că ar trebui schimbată o literă.

— Unde?

— Aici, la sfârşit, în rândul din urmă… Ai scris matul, iar apoi, contrabatur. Ce ar fi să punem în loc de „contrabatur” – „contrabatul”?

Făcu ochi mari şi se uită la mine întrebător:

— De ce?

— De dragul rimei. Dacă e matul, atunci să fie „contrabatul”. E rimă mai bogată, se termină cu aceeaşi literă.

Nu puteam prevedea efectul ce-l va produce modesta mea sugestie. Amicul meu a pălit, apoi s-a aprins la faţă. A sărit în picioare. Ochii îi scânteiau.

— Nu cumva îţi închipui, ţipă el pe un ton de extremă indignare, că, de dragul unui efect ieftin de rimă, 0 să sacrific înţelesul întregii poezii?! Pfui!… întotdeauna am bănuit că pentru tine poezia nu-i decât un joc al formelor…

A plecat fără să-mi zică o vorbă. De atunci nu l-am mai văzut.

UN OM CINSTIT

— În sfârşit…

— Nu mă-ntrerupe, continua să peroreze Omul Cinstit, cu vocea ridicată, în timp ce se străduia să surprindă, cu privirea lui sinceră, deschisă şi dreaptă, căutătura tulbure şi plină de îngrijorare a Omului Flămând, te rog să nu mă-ntrerupi! Eu ştiu prea bine ce vrei să-mi spui, dar nu-ndrăzneşti, fiindcă ţi-e frică să te uiţi în ochii mei, deoarece nu eşti sincer, şi nefiind sincer, sunt silit să fiu eu sincer cu dumneata, spunându-ţi

răspicat ce doreşti: dumneata ai nevoie de bani!

— Dar tocmai cu asta am început şi eu…

— Nu mă-ntrerupe, continuă pe un ton şi mai ridicat Omul Cinstit; eu ştiu prea bine cu ce ai început. Chiar m-a inte de a da ochi cu mine m-ai şi jignit în sinea dumitale, socotindu-mă un om necinstit, cămătar, escroc, care profită de strâmtorarea dumitale şi vrea să câştige bani.

Omul Flămând se îngrozi:

— Pentru Dumnezeu… nici vorbă de aşa ceva… cum aş fi putut crede una ca asta?

— Dacă nu-i aşa, atunci de ce mi-ai spus că cei trei pomi fructiferi din grădina dumitale, pe care vrei să mi-i vinzi, au de fapt o valoare mult mai mare decât preţul cerut de dumneata, fiindcă din roada lor se acoperă împrumutul încincit?

— De ce am spus aşa? Fiindcă-i adevărat, n-aveţi decât să-ntrebaţi pe orice expert. De altfel puteţi să vă daţi seama chiar şi dumneavoastră…

— Aşadar valorează de cinci ori mai mult decât preţul cu care vrei să mi-i vinzi. Bun! Cu alte cuvinte dumneata presupui despre mine că sunt un bandit de cămătar, şi nu un om cinstit. Aşadar, dumneata ai venit la mine, fiindcă m-ai socotit un cămătar care profită de situaţia strâmtorată a altora.

— Da’ de unde, vă rog să mă credeţi, vai de capul meu… se bâlbâi Omul Flămând, cuprins de slăbiciune şi legănându-se pe picioare, gata-gata să se prăbuşească. Nici prin minte nu mi-a trecut aşa ceva. Ca să fiu sincer, nicio clipă nu m-am gândit la caracterul domnului Mayer, nu m-am gândit decât că domnul Mayer este un angrosist de fructe…

şi având în vedere… cum să zic… ca eu am trei pomi fructiferi… şi că, oricum, pomii aceştia nu vor da roadă decât la toamnă, neavând cum să-i fac să rodească mai devreme… cu toate că… deşi… cum să vă spun, eu… adică mie mi-ar trebui chiar acum… cum să zic… o sumă… de aceea m-am gândit să vând „i Dumnezeu mi-e martor că la nimic altceva nu m-am gândit.

Cu privirea aspră dar compătimitoare, Omul Cinstit, clătina din cap.

— Adică: la felul meu de-a fi nu te-ai gândit. Asta o recunoşti chiar dumneata. Din tot ce ai spus până acum, asta-i esenţialul, şi anume că dumneata nu te-ai gândit la caracterul meu. Asta fiindcă dumneata, dragă prietene – iartă-mă că-ţi vorbesc deschis – dumneata n-ai. caracter! Judeci şi pe alţii după dumneata, deoarece nu poţi să-ţi închipui că printre atâţia negustori ticăloşi, cămătari, exploatatori, s-ar putea găsi şi o excepţie, un om cumsecade, un comerciant cinstit, care nu profită de ocazie, nici măcar în vederea unui câştig mai substanţial, când cineva – împotriva intereselor salevrea să-l convingă să facă o cămătărie.

— Dar vă rog, pentru Dumnezeu, eu n-am vorbit de cămătărie… eu n-am spus decât că…

— Nu mă-ntrerupel… strigă de data aceasta cu o neîndurătoare severitate Omul Cinstit. Dumneata deşi eşti un caracter slab, ai totuşi un gram de bună-credinţă care mă-ndreptăţeşte să cred că meriţi din partea mea această lecţie. Vei avea multe de învăţat! îţi voi face dovada că există încă negustori cinstiţi care nu acceptă cu niciun preţ să spolieze şi să facă ticăloşii. Eu n-am să cumpăr aceşti pomi fructiferi, ţi-i las dumitale fiindcă ai dreptate: recolta lor valorează de cinci ori suma pe care ţi-aş putea-o oferi eu în clipa asta. Vreau ca dumneata 14

să te bucuri, să savurezi rodul muncii dumitalo… să te odihneşti sub umbra pomilor încărcaţi de fructe, să fii vesel şi mulţumit în sânul iubitei dumitale familii. Iar în zilele de toamnă luminoasă când vei culege recolta să-ţi aduci aminte că s-a găsit un om cinstit care în acest ceas greu te-a luat de mână şi ţi-a arătat calea cea adevărată, munca cinstită, perseverentă, munca valoroasă în cadrele legale şi de drept, depusă pentru binele nostru şi al societăţii, în interesul tuturor acelora care au încredere în noi şi în semenii noştri şi care constituie izvorul şi piatra de temelie a unui viitor mai bun şi mai fericit.

Omul Cinstit şi-a şters fruntea de sudoare. Omul

Flămând a vrut să-i răspundă, dar n-a mai fost în stare. Şi-a şters lacrima care i s-a prelins din ochi, s-a prăbuşit şi, fiindcă era l'Lămând, a murit de foame…

VIOARA

Caravana trecu, vioara rămase pe loc. Indigenii stăteau descumpăniţi în jurul ei. Ce minune mai poate fi şi asta?

— Ce minune? întrebă fudul Tani-Tani, şeful tribului Maori. Nu vedeţi? E o ploscă! Albii şi-o agaţă în spinare şi o folosesc pentru apă. De asta e goală pe dinăuntru. Pentru acest motiv o iau în stăpânirea mea.

Ca ploscă însă nu era tocmai potrivită. Avea două deschizături dar nu în partea de sus, ci laterale, prin care turnau laptele de capră, ceea ce îi obliga să o poarte întotdeauna în poziţie orizontală, ca laptele să nu curgă afară prin aceleaşi orificii.

După un timp Tani-Tani se plictisi de ploscă; în sufletul lui se iviră chiar îndoieli: oare a judecat bine rosturile acestui ciudat obiect? îi era însă ruşine să mărturisească în faţa tribului. Preferă s-o dăruiască, în taină, lui Roda-Roda, slujitorul lui, cunoscut ca un om tare isteţ la minte. Roda-Roda ţinea în vioară pietrele lucioase pe care le şterpelea de pe unde putea, dar în scurtă vreme ajunse şi el să fie nemulţumit de acest obiect, fiindcă nu putea scoate destul de repede – când avea nevoie de ele – pietricelele păstrate în el. Ga puşculiţă, poate că ar fi corespuns, dar nu îndrăznea să distrugă darul şefului de trib.

Într-o bună zi obiectul fu atârnat de grinda casei tribului, drept ornament. În această calitate le-a adus numeroase servicii, fiindcă triburile învecinate văzând în vioară un *totem* îi dădeau cinstea cuvenită. La început, partizanii şi agitatorii politicii naţionale a tribului, folosindu-se de forţa de sugestie pe care o reprezenta vioara, timp de generaţii întregi au obişnuit tineretul să vadă în acest obiect simbolul Coroanei Naţionale a Maorilor, cu care cei tineri puteau fi chemaţi la luptă şi îndemnaţi la solidaritate. Cu timpul, în jurul obiectului

numit când „plosca tribului Maori”, când „plosca Tani-Tani” s-au născut adevărate legende, adevărate mituri, care i-au situat originea în cele mai primitive vremuri şi au încercat să-l prezinte drept operă a unor forţe necunoscute. După unii poeţi, obiectul căzuse din cer în chip de meteor aprins, după alţii răsărise din măruntaiele pământului şi ar fi fost găsit de un păstor.

În deceniile Renaşterii Maoriene, în epoca propăşirii artelor, s-au născut noi puncte de vedere, la 14*

Început timide şi abia exprimate. Artişti, sculptori care ajunseseră în această epocă la cunoaşterea perfectă a tainelor şi legilor măiestriei lor, au rostit întâi numai în şoaptă, ceea ce mai târziu au strigat în gura mare, şi anume că era cu neputinţă ca această „ploscă” să fie de origine maoriană, întrucât conturul şi stilul ei conţineau elemente formale categoric străine, care excludeau posibilitatea oricărei asemănări cu vreun produs al culturii şi artei maoriene. Spre sfârşitul acestei epoci, plosca a fost chiar scoasă din Sanctuarul Casei Tribului, unde fusese păstrată de preoţii cultului şi, în mod provizoriu, ajunse în palatul şefului de trib.

După războiul de o sută de ani şi după căderea regatului Maori, „plosca” fu depusă la muzeu. Da, la muzeu, fiindcă începuse marele secol al Cunoaşterii, epoca enciclopediştilor maorieni, care a încheiat marea operă a analizării noţiunilor şi a aprins făclia atotbiruitoare a voinţei omeneşti şi a cunoaşterii: făclia ştiinţei. Prin ameţitoarea dezvoltare a ştiinţelor şi a tehnicii, acest mare secol, cu pantalonii săi de piele, cu cerceii din os veritabil, cu spânzurătorile automate, cu lecticile purtate de oameni, cu pâlniile prin care se putea striga la mari depărtări, şi cu bărzile de luptă sculptate, a învins natura, luminându-i tainele, dar în acelaşi timp şi-a făcut simţită forţa eliberatoare şi în politică. Şi-a făcut apariţia liberalismul şi minunata epocă a cercetării nestânjenite.

Tot în această epocă marele savant Elem-Elem a descoperit că plosca – vioară, este de fapt un *instrument muzical.* E adevărat că scepticii s-au îndoit că el ar fi făcut

singur această descoperire, afirmând că vreun alb i-o fi vândut babacului şpuaceastă taină, dar lucrul acesta nu mai era esenţial: descoperirea se făcuse şi noul instrument muzical trebuia încercat. Însuşi Elem-Elem l-a făcut să răsune pentru prima oară.

În faţa unui public numeros a început să râcâie cu două pietricele spatele viorii, reuşind în cele din urmă să intoneze imnul naţional „Nye-Kapi-Ka-Minga”.

Succesul a fost limitat. Muzicienii au declarat că toba cu piele de capră emite sunete mult mai plăcute.

Şi astfel, vioara a ieşit din modă.

CURA DE SLĂBIRE

Vizitând galeriile de artă, în tovărăşia frumoasei mele iubite, i-am arătat minunatele tablouri ale lui Rubens, spunându-i: „Oh, priveşte Idealul care străbate prin pâcla trecutului şi face nemuritoare beţia fugară a unei singure clipe; priveşte această femeie pe care o strânge în braţe iubitul ei, în timp ce în ochi îi străluceşte bucuria vieţii; oh, vreau să simţi şi tu eternitatea artei!” Iubita mea răspunse emoţionată: „Da, femeia e foarte bine fardată, dar, nu-i aşa că pe atunci nu se purtau corsete? Vezi, dragul meu, că ar trebui să preferi legumele, şi să nu mai mănânci prea multe făinoase, pentru că te îngraşi”. „Să ştii că n-am să mai mănânc făinoase”.

Cu frumoasa mea iubită ne entuziasmam în templul Thaliei, în focul geniului lui Shakespeare şi, cutremuraţi de adâncimile simbolurilor înfricoşătoare ascunse în dosul cuvintelor autorului, admiram genialitatea neîntrecută a divinei Duse[30] care avea darul de a. ridica în înălţimi eterice tragismul lui Macbeth; iar când această preoteasă a reprezentării scenice se ivea cu paşi surzi din penumbra blinda a fundalului, pe buzele ei mai tremurau minunatele vorbe, de parcă ar fi fost o aparii, le supraomenească, care nu păşea pe pământ, ci îşi plimba pe norii cerului imponderabilitatea spirituală. Atunci, în sfârşit, iubita mea frumoasă, care fusese hipnotizată Împreună cu mine de

30 *Eleonora Duse* (1859—1924), actriţă italiană, considerată cea mai mare actriţă a vremii sale.

această apariţie, mi-a spus cu glas tremurat: „Vezi, despre Duse asta am auzit că nu mânca decât măcriş cu alune fără sos, de asta-i atât de zveltă, dar în schimb vai ce picioare groaseţire! Am să comand şi eu din conserva asta de ceapă, să am pe vreo patru luni. Carne n-o să mai mănânc de loc!”

Tot cu frumoasa mea iubită ne-am dus la grădina zoologică, unde i-am dat explicaţii despre fabuloasa faună a globului nostru, arătându-i cât de minunat este pământul nostru cu miile de frumuseţi care strălucesc în umbra codrilor, cu miile de vietăţi sălbatice, şi cât de minunate sunt cultura şi inteligenţa, care l-au făcut pe om capabil să parcurgă lunga cale pământeană ce ne duce de lafiară pânălaun Goethe. Frumoasa mea iubită rămase multă vreme copleşită de gânduri, dar la un moment dat, tot meditând la chestia asta, îmi spuse: „Da, dar cum se face că maimuţele rămân atât de zvelte; de bună seamă nu mănâncă pâine nici la supă şi nici la rasol, cum face madam Kranach, care a luat sare de lămâie şi a slăbit cinci kilograme săptămâna trecută; s-o fi văzut ce burtă avea şi cum i-a scăzut după patru săptămâni. De-acum n-am să mai mănânc pâine şi nici legume”.

Şedeam şi visam cu frumoasa mea iubită la poalele ruinelor, pe iarba proaspătă. Deasupra capetelor noastre cânta privighetoarea; în iarbă ţârâiau greierii şi în timp ce pe cerul înstelat se perindau umbre argintii, pe boltă apăru suava navă a semilunii. Ţinutul se umplu de farmec şi dragoste, iar eu, cu lacrimi în ochi, îi spuneam iubitei mele: „Priveşte, priveşte clopotul înstelat de deasupra noastră şi priveşte stelele. Fiecare din ele reprezintă o lume şi pe fiecare se iubeşte, se plânge şi se «suferă; peste tot sunt şi oameni fericiţi; oh, priveşte stelele şi priveşte cum scade mereu luna…” Iubita mea în cele din urmă m-a înţeles; şi-a aplecat capul ţie pieptul meu şi în timp ce din inimă îi ţâşni un oftat adânc, mă întrebă în şoaptă: „Oh, spune-mi te rog, ce fel de regim ţine luna de scade şi se subţiază atât de mult? Trei săptămâni n-o să mai mănânc mazăre!”

Frumoasa mea iubită a venit în cimitir, la moroi intui meu şi prin plânsul ei m-a chemat din adâncimi. Eu i-am ascultat chemarea, m-am înfăţişat în faţa ei în chip de schelet înfăşurat într-un cearşaf alb şi i-am vorbit: „Oh, tu femeie, dacă ai putea să mă-nţelegi, ai veni cu mine, acolo, în pământ, spre a ne uni pe lumea cealaltă”. În extaz, iubita mea mi-a răspuns: „Spune-mi, te rog, ce te-a făcut să slăbeşti atât de mult?” Iar eu i-am răspuns: „Moartea”. Iubita mea, la rândul ei mi-a răspuns pe Joc, plină de entuziasm: „Atunci vin cu tine! Da, viu cu tine! Totuşi, moartea e cea mai bună cură de slăbire!”

Şi, într-adevăr, m-a urmat…

Dimineaţa m-am sculat devreme. Soţia mea se mai afla încă în pat şi citea *David Copperfielel.* La întrebarea mea: „ce se aude cu micul dejun?” am înregistrat, drept răspuns, o privire reprobatoare, aşa că am coborât să dejunez la cafenea. La ora zece m-am întors, m-am dus sus şi mi-am găsit nevasta cu ochii scăldaţi în lacrimi.

— Ce s-a întâmplat, pentru Dumnezeu?

— Ticălosul ăsta de Murdstone! îmi răspunse soţia plângând cu sughiţuri.

Credeam că-i supărată pe servitoarea nouă, că nu i-a pregătit dejunul.

— Ce-a mai făcut?

— Îl chinuieşte, vai ce-l mai chinuieşte pe bietul copilaş.

Într-adevăr, tocmai atunci menajera îi trăgea nişte palme fiului meu Pista, despre care aflase că în loc să se ducă la şcoală, s-a închis în cămară şi a mâncat tot muştarul pe care l-a găsit.

— Îl chinuieşte pe Pişti? am întrebat-o cuprins de furie.

— Da’ de unde, pe David îl chinuieşte, zise plângând nevastă-mea.

Am rămas foarte mirat, fiindcă nevastă-mea nu-mi spusese niciodată că am avea şi un copil cu numele de David. Dar până să-mi reviu în fire, doamna dispăruse între paginile 68 şi 69 ale cărţii.

M-am întors acasă pe la ora unu. Soţia mea era încă în pat cu prişniţe pe cap. Pe masă ardeau două. luminări. Mă privi cu nişte ochi sticloşi.

— A murit! mi-a spus cu voce stinsă.

— Sfinte Dumnezeule, cine a murit?

— Sâeerforth, zise nevastămei plângând şi dispăru pe dată între paginile 238 – 239.

Am comandat mâncare de la restaurant, am chemat un pompier ca să-l scoată pe fiul meu Bandi din conducta de apă în care se vârâse în cursul dimineţii şi am început să mâncăm încruntaţi.

De la ora unu până a doua zi la ora 12 pe femeia mea n-am mai zărit-o decât incidental, dar şi atunci numai până la gât: mai sus de gât capul ei era tot timpul acoperit de cartea pe care o ţinea în faţă. Încetul cu încetul, m-am obişnuit cu gândul că am o nevastă atât de ciudată, încât pe gâtul ei nu-i aşezat un cap, ci o carte deschisă, cu scoarţele pe dinafară. Un timp cartea se mişca mereu când în sus, când în jos. Femeia mea plângea necontenit. Spre seară băiatul meu Joska, un copil dotat cu o mare sensibilitate tehnică mi-a făcut surpriza să-mi arate planurile uneia din invenţiile sale. Imaginase un mic jgheab care se putea fixa la marginea de jos a cărţilor, în aşa fel încât precipitaţiile produse în timpul lecturii să aibă pe unde să se scurgă.

La orele patru după masă cartea lui Dickens apăru în camera mea de lucru pe gâtul nevesti-mii.

— E îngrozitor, se tânguia în hohote cartea, bietul David de luni de zile n-are niciun penny.

M-am bâlbâit, am spus ceva foarte încurcat că şi eu sunt cam strâmtorat, că ziua de-ntâi a trecut demult, dar de îndată ce voi primi banii…

Copilul meu, biet orfan fără de mamă, a doua zi de dimineaţă a fugit de acasă lăsând în urma lui o scrisoare prin care ne anunţă că a intrat în Uniunea celor Zece Cercetaşi Sălbatici.

— Bietul David, se tânguia cartea, adică nevastă-mea.

— Ce-i cu David? am întrebat cu interes.

— Şi-a pierdut mama.

— Să facem o mică plimbare, i-am propus.

Totuşi, la plimbare nu ne-am putut duce, deoarece David devenise între timp ajutor în birourile firmei Murdstone. Fiul meu Gyuri s-a îmbrăcat dimineaţa în hainele Mariskăi şi a apărut în clasa a 111-a B – în rochie. A fost eliminat din şcoală. Dimineaţa zugrăvindu-se în odăi, varza cu roşii a fost dată pe pereţi, iar vopseaua albastră amestecată cu cârnaţi de casă ne-a fost servită la masă. Fiul meu Feri a emigrat în America.

A doua zi seara am ajuns să plâng împreună cu nevastă-mea. Despre David auzeam ştiri din ce în ce mai proaste. Soţia mea m-a asaltat revoltată: o calfă ticăloasă l-a bătut pe David eu băţul de prăfuit. Plângeam în hohote amândoi. A început să plângă şi fiul meu Bandi.

— Nu mai plânge netrebnicule, am ţipat ia el amândoi; mititelul ne deranja cu scâncetele lui, şi fiindcă nu ne-a ascultat, i-am tras o mamă de bătaie, mai ales că Bandi era mai slab decât noi. Băiatul s-a refugiat la mătuşa mea.

A treia zi m-am dus să chem un doctor. Soţia mea făcuse o inflamaţie la sacul lacrimal, şi boala luase o evoluţie îngrijorătoare. Când m-am întors acasă cu doctorul, nevastă-mea nu era de găsit nicăieri. Am chemat un detectiv, care a căutat-o prin toată casa. Degeaba. În cele din urmă mi-am adus aminte de carte, de cartea lui Dickens. Zăcea pe masă; am deschis-o, am răsfoit-o. Pe ultima pagină, acolo unde e scris cuvântul „Sfârşit”, zăcea, presată, soţia mea. Căzuse în carte. Şi-a şters lacrimile, s-a uitat fericită la mine şi a declarat că în viaţa ei n-a citit o carte atât de amuzantă”.

STUDIEZ SUFLETUL

În timpul din urmă ocupându-mă foarte serios de psihopatologie, am studiat toate maladiile vieţii sufleteşti: dementele, paranoiele, ideile fixe. I-am audiat timp de doi ani pe Moravesik, pe Rausburg, pe Sigismund Freud, precum şi toate cursurile de neurozâ, de diagnostic şi de

terapie a tulburărilor sufleteşti. După modesta mea părere am descoperit că sunt înzestrat cu o excelentă şi neobişnuită sensibilitate, extrem de eficientă în descoperirea ideilor fixe şi stabilirea cauzelor depresiunilor sufleteşti. Creierul omenesc, i-am spus odată unui celebru profesor, poate fi studiat în modul cel mai eficient la nebuni, după cum mecanismul unui ceas nu-l putem cunoaşte decât atunci când ceasul s-a stricat şi suntem nevoiţi să-l desfacem.

În vederea stimulării talentului meu, am rugat pe medicul şef al unui sanatoriu să mă introducă în institut, unde doream să studiez, în mod practic, ad hoc, de la caz la caz, funcţionarea ieşită din comun şi plină de învăţăminte a creierului bolnavilor cu depresiuni sufleteşti.

Cea mai corectă metodă, mi-am spus mie însumi cu o logică remarcabilă, este aceea de a studia bolnavii direct, unul câte unul, fără a ţine seama de părerea medicilor, pentru a stabili, din simple impresii, germenele tulburării sufleteşti. Astfel, fără sugestia unui complex de păreri deja formate, intuiţia mea ascuţită poate lumina adâncimile unor cauze şi corelaţii care prin sistemul observaţiei directe, bazat pe teorii osificate, nu ar putea fi clarificate niciodată.

Medicul m-a introdus în parcul destinat paranoicilor. L-am rugat să mă lase singur cu aceste nefericite cadavre ambulante. Bolnavii şedeau în parc în grupuri picturale. Unul din ei încremenise într-o poză napoleoniană, altul alerga agitat de colo-colo rostind cuvinte fără şir. Doi inşi jucau şali, iar al treilea râdea sălbatic şi îşi agita pumnii.

Ghidaţi de un minunat instinct, ochii mei s-au oprit asupra unui tânăr cu faţa obosită, indiferentă, îmbrăcat într-o bluză albă, care şedea la marginea parcului, în apropiere de gard. M-am decis să-mi încep studiul cu el. Stăpânindu-mi fireasca înfiorare, m-am apropiat de tânăr şi l-am întrebat cu blândeţe:

— Ce mai faci?

Tânărul mă privi. Pe faţa lui tânără nu se distingea nici cea mai mică urmă de agitaţie.

— Mda, merge, îmi răspunse liniştit.

Da. Acesta-i cazul meu! *Dementia praecox,* indiferenţă, stare melancolică. Bolnavul vorbeşte liniştit şi inteligibil. Până la apariţia ideii fixe nu poate fi deosebit de oamenii normali. Dar în curând o să-l fac să reacţioneze.

— De când eşti aici?

— Dracu' s-o ia de treabă. De patru ani.

Aha, aha! Simptome normale. Bolnavul ştie unde se află şi se crede victima unei confuzii sau a unei nedreptăţi. El e sănătos, a fost adus aici cu forţa. Cf. Moravesik, p. 248, rândul 4 de jos. Biată şi nenorocită fiinţă!

Acum e cazul să-l ches tionez cu prudenţă şi pe ocolite. Între timp îi privesc fix pupilele.

— Ce-i cu dumneata? Suferi de ceva?

Bolnavul dă din mină. Da, asta-i mişcarea lor, acest gest obosit, ieşit din comun, specific.

— Ce-i cu mine? Ce-i cu mine? De ce sufăr? Asta nu-i viaţă, domnule! Să n-ai tu nici duminici, nici sărbători! Să te scoli în fiecare zi la cinci dimineaţa! Dar, deh, trebuie să trăieşti.

Aha, aha! acuşi va ajunge acolo unde vreau eu.

— Situaţia noastră e foarte grea, aşa s-o ştiţi. Răspundere mare, foarte mare, dar ce bucurie are omul în toate astea?

Aha, aha!

— Noi purtăm răspunderea pentru toate, dar de vreme ce m-am angajat, îmi fac datoria.

În sinea mea exult. Iată deci: răspundere mare. Asta înseamnă *cezaromanie.* Se crede mare om politic. Poate crede că e *Bismark* sau cine ştie ce conducător de oşti, căruia i s-a încredinţat soarta patriei.

Să fim prudenţi. Să ne prefacem că acceptăm totul. Ăsta-i cel mai bun tratament.

— Şi te-ncrezi în puterile dumitale?

— De ce nu m-aş încrede? Peste două luni vine *urcarea*, atunci va fi mai suportabil.

Aha, totul e în ordine! Cu alte cuvinte se crede pretendent la tron. Peste două luni vine urcarea pe tron.

Iată, asta-i ideea lui fixă şi ce simplu am descoperit-o. Bietul băiat. Oare nu-l apucă furiile?

— Şi cum va fi urcarea? stăruiesc eu.

— Cum să fie?... Nicicum!... Se urcă cu un fleac de douăzeci! Oameni de nimic!... O să le pară lor rău!

Îşi agită pumnii. Mă dau îngrozit la o parte. Se vede că totuşi e furios. Mă izbesc piept în piept cu doctorul care sosi tocmai la timp. Slavă Domnului!

— Oh, domnule doctor, îi şoptesc tremurând. Ăsta cum şi de ce a ajuns aici?

— János? înainte a fost tâmplar. L-am angajat; e un om tare isteţ, numai de n-ar cere mereu să i se mărească salariul. De altfel, e unul dintre cei mai buni îngrijitori ai noştri.

Aşa m-am lăsat de studiul bolilor sufleteşti.

MAHLZEIT ŞI ZATUREK

Am făcut cunoştinţă, nu demult, la Budapesta cu un foarte simpatic coleg scriitor polonez. El mi-a povestit istorioara ce urmează.

Un compatriot de-al său, un anume Zaturek, a fost anul trecut la Berlin. Ca un călător modest ce era, mai întâi a căutat o pensiune poloneză, ca seara să se poată simţi ca la el acasă. Ziua colinda singur prin oraş să vadă muzeele şi toate vestitele monumente ale oraşului. împrejurarea că nu ştia nicio vorbă nemţească l-a obligat să întrebuinţeze mijloacele de comunicare primitive folosite de ltobinson şi Vineri, ceea ce nu scădea cu nimic, ba mai curând potenţa farmecul acestor peregrinări.

Pentru a lua masa de amiază şi-a ales un local mic, modest.

La o masă cu două locuri se afla un unchi aş neamţ cu înfăţişare prietenească.

Şedeau amândoi la masă şi mâncau tăcuţi. Neamţul terminând dejunul cu un minut mai devreme, se ridică şi, înclinându-şi puţin capul zise:

— Mahlzeit.

Polonezul nostru se ridică şi el, gândindu-se că dacă cineva este atât de politicos încât se prezintă chiar

aflându-se într-un restaurant, nu se cuvine ca el să se arate mai prejos. Deci, se prezentă şi el:

— Zaturek.

A doua zi l-a găsit pe neamţ la aceeaşi masă. Au dejunat amândoi în tăcere. Şi dedata asta tot neamţul s-a ridicat primul de la masă şi, înclinându-şi puţin capul, rosti din nou:

— Mahlzeit.

S-a mirat oleacă Zaturek; chiar şi-a zis: ce o mai fi şi asta? să fi uitat neamţul că s-a prezentat ieri, sau, cine ştie, poate că aşa o fi pe aici obiceiul, să te prezinţi de fiecare dată? Pentru orice întâmplare, s-a conformat situaţiei, s-a ridicat şi şi-a spus numele:

— Zaturek.

Când scena s-a petrecut la fel şi a treia oară, a adus vorba în faţa compatrioţilor săi despre acest curios obicei nemţesc, întrebându-i dacă acel domn Mahlzeit poate fi considerat drept un german obişnuit, sau poate avea de-a face cu un tip excentric.

Bineînţeles, ceilalţi s-au amuzat întâi copios, dar până la urmă l-au lămurit că „Mahlzeit” nu-i un nume, ci o expresie de politeţe, echivalentă cu „bună ziua” sau cu „am avut onoarea”; clientul german rostea acest cuvânt ca să-i ureze simplu: „să-ţi fie de bine”.

Polonezul s-a ruşinat foarte din pricina acestei dovezi de incultură pe care a dat-o; s-a făcut roşu numai gândindu-se ce poate crede despre el neamţul acela, care, fără îndoială, dispunea de o frumoasă cultură europeană.

La amiază a venit deci la restaurant din timp. Neamţul era la locul lui. Polonezul nostru a înfulecat mâncarea nervos şi grăbit, luându-se intenţionat la întrecere cu germanul. A şi izbutit să sfârşească dejunul înaintea lui. Atunci s-a ridicat, şi-a înclinat capul şi, triumfător şi mândru, rosti:

— Mahlzeit.

Germanul s-a înroşit puţin. De bună seamă de bucurie, gândindu-se probabil că polonezul este un om extrem de delicat dacă după o cunoştinţă atât de scurtă îi

acordă onoarea să-i facă obişnuita urare în limba ţării sale. Ca un bun cosmopolit, germanul se hotărî să demonstreze pe loc că ştie perfect de bine ce înseamnă politeţea internaţională. S-a ridicat deci, s-a înclinat şi, zâmbind, a repetat, cu un accent suportabil, cuvântul pe care-l învăţase şi el pe de rost:

— Zaturek.

ADIO REBUSURI

Iubite colega Grătzer, te rog să consideri plângerea şi spovedania de mai jos – căreia i-aş fi putut da şi titlul: *Eu şi literatura rebusistă* – ca adresată dumitale personal.

Am fost, de când mă ştiu, un înflăcărat adept al literaturii rebusiste. Mă gândeam cu admiraţie la minunaţii bărbaţi care întocmeau rebusurile şi eram mândru când figuram şi eu pe lista celor ce reuşeau să le dezlege.

De când ziarele cele mai populare din lume organizează cu duiumul concursuri – ce concurs? adevărate derby-uri rebusiste! – în America a avut loc un concurs de cuvinte încrucişate cu un premiu în valoare de cincizeci de mii de dolari – preocuparea aceasta a devenit şi mai pasionantă. Vremea lă O

premiilor în cărţi sau în Frantzbrantwein Diana s-a dus; azi câştigătorilor li se dau automobile, case de locuit, ferme la ţară, rente viagere. Un om prevăzător, căruia nu-i este indiferent viitorul lui şi al familiei sale trebuie să se ocupe cu toată seriozitatea de această ştiinţă, care, în cazul că norocul îl favorizează etc… etc… Mai ales că celelalte profesii sunt şi mai puţin sigure…

M-am pus pe lucru cu toată seriozitatea.

Am început să studiez revistele de specialitate, indigene şi străine şi rebusurile de prin toate ziarele pe care mi le puteam procura. Am încercat să găsesc un principiu unitar care să-mi permită să pun mâna pe cheia generală, valabilă atât pentru întocmirea problemelor cât şi pentru dezlegarea lor; să mă orientez cu uşurinţă în acel labirint unde cuvântul înseamnă imagine, iar imaginea cuvânt.

Am ajuns să rezolv cu uşurinţă şi dintr-o singură ochire cele mai dificile probleme, uimind pe cei grei de căpăţână care te întreabă disperaţi: „Ce-o fi aia: patru litere, e aşezată de obicei în mijlocul camerei, se mănâncă pe ea şi se termină cu «aşa».

Până la urmă am dobândit o îndemânare atât de mare, încât ajunsesem să dezleg şi figuri care nu erau rebusuri.

Într-o zi, redactorul unei reviste de specialitate mi-a povestit râzând că, în lipsă de material, la închiderea ediţiei, a dat la tipografie un desen oarecare, decupat dintr-o revistă străină, care înfăţişa o casă, iar lângă casă se afla o bucată de cărămidă spartă în formă de ic. Se gândea că o să găsească el mai târziu o „dezlegare". Dar n-a trebuit să-şi bată prea mult capul, deoarece dintre miile

15 – Cele două suflete ale oliviei de concurenţi care au trimis răspunsuri, vreo treizeci au descoperit că edificiul desenat nu avea coş şi au dezlegat problema în felul următor:

CASA
CĂRĂMIDARULUI
I. C. FARC AŞ

Când am aflat de chestia asta, instantaneu mi-a trecut prin minte ideea că nu mai e necesar să născocesc rebusuri, fiindcă toate obiectele, toate figurile şi toate desenele din lume devin probleme misterioase, de-ndată ce nu le privim drept ceea ce sunt, ci le atribuim cine ştie ce sensuri tainice.

(Aşa a procedat şi filosofia când a făcut un mister din cel mai minunat şi mai transparent fenomen al lumii: femeia – deşi rezolvarea problemei era foarte simplă: nouă litere verticale, nouă orizontale şi e gata crucea pe care trebuie s-o poarte veşnic bărbaţii.)

Dacă e adevărată vorba lui Hamlet că binele şi răul nu există decât în gândul nostru, au dreptate şi cei care susţin că nu există taine şi rezolvări decât pentru inteligenţele analitice.

Credeam că sunt aproape de perfecţiune, când iată

ce mi s-a întâmplat:

Cineva mi-a pus următoarea problemă:

S.U.N.

CADE CASA

Trei săptămâni mi-am bătut capul cu ea. ’N-am fost în stare s-o rezolv. Am încercat în fel şi chip, am căutat să înlocuiesc cuvintele „cade” şi „casa” cu echivalentele lor franceze, engleze şi germane. N-a mers şi pace.

Să înnebunesc, nu alta.

Într-o zi, nepoţelul meu de cinci ani – care tocmai acum învaţă să citească – a descoperit între hârtiile mele însemnarea aceasta şi a început s-o silabisească.

N-a trecut o jumătate de minut şi puştiul a citit următoarele:

„Şuncă de casă”.

De atunci nu mai dezleg niciun fel de probleme. Adio, rebusuri!

CURAJ Şt NOROC

De mult nutresc bănuiala că numeroşii zei, semizei, sfinţi şi genii, pe care creştinătatea i-a alungat din străvechiul lor paradis n-au dispărut cu desăvârşire, ci se oploşesc cine ştie pe unde, despuiaţi de ranguri şi de titluri, fără de credit şi capital, ducându-şi existenţa în condiţii materiale neprielnice, lansându-se în afaceri dubioase şi încercând, în amara lor emigraţie, să pună beţe în roate lumii noi, în nădejdea deşartă că odată şi odată tot o să se întoarcă şi vremea lor.

Amintirea celor mai însemnaţi dintre ei ne-a fost păstrată de mitologie şi de programa şcolilor secundare. Foarte multora le-am uitat chiar şi numele. Pe minusculul zeu maliţios, rău şi perfid, de exemplu, cel care după cum ştiţi stătea altă dată la dispoziţia femeilor dornice de aventuri şi le ajuta să se descurce din noianul de complicaţii amoroase pe care singure şi le creau la repezeală nici nu ştiu cum îl chema – îl mai identificăm uneori, e drept că numai după urmele specifice lăsate de viclenele lui tertipuri.

Iată ce mi-a povestit prietena mea Terka:

— Ştii, dragă, a fost ceva îngrozitor. O clipă mi s-a părut că se prăbuşeşte lumea şi împreună cu ea liniştea mea, senina şi fericita mea căsnicie şi că-l pierd pentru totdeauna pe scumpul şi dulcele meu Sándor.

— Adică pe bărbatul tău.

— Bineînţeles; pe cine altcineva? Dar de ce mă-ntrerupi?

— Cititorul încă n-avea de unde să afle că acest Sándor e bărbatul tău.

— Pardon, uitasem că mă aflu în faţa cititorului. Aşadar, ştii că Arpi…

— Adică, prietenul tău…

— Ei da, prietenul meu… dacă cititorul trebuie s-o ştie şi pe asta! Dar să-ţi povestesc: Arpi, după cum ştii, locuieşte în stradaturi. Închipuie-ţi că ieri, foarte bine dispusă fiind, sar într-un taxi şi îi spun şoferului: „Stradaturi, numărul cutare”. Dar până să pornească motorul, deodată se deschide cealaltă uşă a maşinii şi, ce crezi? Cine se aşază lângă mine? Sándor! Dumnezeu ştie de unde s-a ivit tocmai atunci, aşa, pe neaşteptate. S-ar putea să mă fi urmărit. În orice caz, era livid, ursuz? şi fără să mă salute mă întrebă rece unde mă duc.

I-am răspuns fără să clipesc:

— La mama.

— Bine. Te conduc. Putem pleca.

Ce o să iasă de aici? N-am scos nicio vorbă; aşteptam să se întâmple ceva, o minune, o prăbuşire, orice. Taxiul porni. Spre stradaturi. Peste un minut era evident că nu ne îndreptam spre casa mamei mele. Deschid uşa.

— Unde ne duci dumneata, pentru Dumnezeu?

Şoferul se întoarse cu mutra lui bleaga spre noi:

— Dumneavoastră mi-aţi spus stradaturi…

— Eu?!… Nenorocitule, eşti surd?…

— Eu… aşa am…

Şi acum urmează minunea! în clipa aceea mi-am dat seama că numele străzii pe care locuieşte mama, adică strada Un, rimează perfect cu stradaturi. Interesant; până atunci niciodată nu observasem această asemănare. Sunt

salvată! mi-am spus.

Şoferul rânji:

— Scuzaţi-mă… Da… Strada Cri… Vă rog să nu vă supăraţi… dar ştiţi, sună la fel…

Şi, schimbă pe loc direcţia maşinii.

Peste un minut, cuprins de remuşcări, Sándor săruta cu foc mâinile soţioarei sale fidele şi pure, care, era evident! nu putea fi atinsă nici măcar cu o umbră de bănuială…

ELEFANTUL

Am avut un vis îngrozitor.

Am avut însă şi eu o parte din vină: nu ştiu ce m-a găsit de-am stat la taifas o după-amiază întreagă cu prietenul meu B. despre asemenea lucruri. Dar nu-i mai puţin adevărat că prietenului meu îi promisesem vag că la toamnă o să-l vizitez, pe el şi simpatica-i familie, în Somalia; ştiţi unde vine? vizavi de Zanzibar, la treizeci de kilometri de Ecuator. Prietenul meu are acolo o plantaţie înfloritoare de banani, patruzeci de vapoare pentru transportul bananelor, deli… o nimica toată! într-o oarecare măsură asta explică interesul viu şi amănunţit arătat de mine faţă de distracţiile pe care le voi putea avea în timpul şederii mele în Africa. Fantezia mi-a fost subjugată mai ales de existenţa elefanţilor. Prietenul B. mi-a povestit că în tufişurile din apropierea oraşului trăieşte o turmă de vreo şaptezeci – optzeci de elefanţi şi întrucât el beneficiază din partea statului de dreptul de vânătoare – dacă îmi plac astfel de îndeletniciri – ar fi bucuros să-l însoţesc la bătaia elefanţilor, distracţia lui preferată din fiecare toamnă. Apoi, tot în legătură cu elefanţii, mi-a povestit şi câteva aventuri îndrăzneţe. Cel mai mult m-a impresionat constatarea – despre care, de altfel, citisem şi în cartea lui Brehm[31] – că elefantul este un animal foarte blând care din iniţiativa lui nu atacă niciodată omul, dar pe care dacă vrei să-l dobori, trebuie să aranjezi lucrurile în

31 *Alfred Ed ¡tund Brehm* {1829 1884), zoolog german, explorator al lumii animale din Europa, din Asia şi din Africa, autorul vestitei lucrări *Viata animalelor.*

aşa fel, încât să-l dobori dintr-o singură împuşcătură, altfel vai de pielea ta! Elefantul rănit îşi pregăteşte răzbunarea cu încăpăţânare şi cu perseverenţă. Îşi părăseşte turma şi hăţişul fiind în stare să se ţină, cale de sute de mile, cu calm şi tenacitate pe urmele agresorului, până îl ajunge din urmă. Nu se grăbeşte, nu face eforturi, ci înaintează cu paşi siguri săptămâni şi luni întregi pe urmele celui care l-a supărat, până când acesta oboseşte. Când îl ajunge din urmă, termină cu el dintr-o singură lovitură.

De bună seama la asta mă gândisem şi eu aseară, înainte de a adormi şi astfel s-a întâmplat că în vis mi s-a părut că mă aflu în Somalia, alături de prietenul B. Se făcea că urmăream tocmai o turmă de elefanţi, când unul dintre ei, un exemplar minunat, însuşi conducătorul turmii, se îndreptă spre râul Zambezi cu vădita intenţie de a-l trece. Fără să stau prea mult pe gânduri am ridicat excelenta mea armă Lanchaster şi, lini ind drept între ochii animalului, am tras…

După asta visul devenise confuz. Iot timpul mă stăpânise un sentiment de nelinişte, apărându-mi fel de fel de imagini ciudate, oraşe africane, Sahara, Timbuktu, oaze, piramide, precum şi, fără de nici (justificare, domnul profesor Horesik dintr-a IV-a. Profesorul, urcat în spinarea unui sfinx, îmi făcea parcă semne dezaprobatoare, reproşându-mi că nici de data asta nu mi-am pregătit lecţia şi că nici pe elefant nu l-am nimerit în plin, fapte reprobabile de pe urma cărora voi avea neplăceri la consiliul profesoral.

În cele din urmă, am izbutit să mă liniştesc. Se făcea că voiajul din Africa, cu toate neplăcerile lui, se isprăvise de mult şi că mă aflam din nou acasă, la Budapesta, unde mă complăceam în sărbătoririle de care aveam parte în calitatea mea de celebru călător african şi vânător de elefanţi. Şedeam, adică se făcea că şedeam, în cafeneaua Hadik, la masa mea obişnuită, şi în timp ce-mi sorbeam în linişte şi pace cafeaua, îmi povesteam aventurile, când, deodată, se îndreptă spre mine Friţ, chelnerul, şi oarecum tulburat, ca un om care nu înţelege prea bine ce se petrece

în jurul lui, îmi şopti la ureche: „Vă rog, domnule redactor, obosiţi-vă pentru un minut piuă afară, în faţa cafenelei: sunteţi căutat!…” La care, eu de colo: „Ce-i aia că sunt căutat? Mai întâi vreau să ştiu cine mă caută? apoi: nu crezi dumneata că s-ar cuveni ca individul care mă caută să-şi spună numele? auzi, să mă poftească aşa, tam-nisam, la el afară! Ce lipsă de educaţie! A mai auzit cineva una ca asta?” am perorat eu fudul, dar Friţ se mulţumi să dea din umeri şi să-mi spună: „Vă rog credeţi-mă, domnule redactor, aţi face mai bine săpoftiţitotuşipână – afară, fiindcă ar fi neplăcut, da, foarte neplăcut, dacă… Dar, de altfel, aflaţi că respectivul pur şi simplu nu poate să intre în cafenea… şi chiar de-ar putea… e mai bine să nu intre… fiindcă… o să vedeţi dumneavoastră… ar provoca o surpriză penibilă pentru toată lumea dinăuntru…” La care eu, furios, dar şi mistuit de curiozitate, sării de la locul meu şi ieşii grăbit afară, să văd despre ce este vorba…

Afară, în faţa cafenelei, la marginea trotuarului, chiar lângă uşa de intrare, modest, dar îndârjit, se afla un elefant uriaş… Da, un elefant uriaş… care mi se părea tare cunoscut… Când l-am zărit am căutat să mă întorc, dar elefantul mă observase… îşi înălţă-trompa… şi… îndoindu-şi-o spre sine, ca pe un uriaş deget arătător… îmi făcu nişte semne care deşi blânde erau atât de categorice încât nu îngăduiau niciun fel de ezitare… nişte semne cum nu-mi făcuse nimeni niciodată, în afară de domnul profesor Horesik, pe când eram într-a patra şi mă prindea că fac vreo şotie în bancă… Elefantul mi-a tot făcut la semne… până când, cu ochii în pământ şi cu paşii împleticiţi, m-am dus în faţa lui… Ajuns acolo s-a răstit la mine cu severitate:

— Bine, măi ştrengarule, e voie să tragi asupra lui nenea elefantul? Ce? Vrei să spui că ai crezut că nu voi da de urma ta? Vezi: te-ai înşelat!!

Şi în minutul următor mi-a tras cu trompa două palme zdravene. Una peste obrazul stâng, alta peste cel drept. Pe urmă, ca unul care şi-a îndeplinit cu succes misiunea în Europa, s-a îndreptat cu paşi mari şi liniştiţi spre capătul bulevardului Horthy, în direcţia Africii.

N-a avut nici măcar curiozitatea să se uite înapoi, să vadă cum dădeau buzna clienţii din cafenea, ca la urs, şi cum râdeau în hohote de mine…

ORAŞUL OMENIRII

Am citit undeva, nu mai ştiu unde, îmi aduc însă foarte bine aminte de încântarea care m-a cuprins aflând că americanii se ocupă de un proiect minunat şi grandios. Vor să construiască Oraşul Omenirii, un oraş uriaş, un „cosmopolis” superb, numai din piatră şi marmură, în mijlocul căruia un turn înalt de trei sute de metri va răspândi idealul Progresului Uman. Fiecare artă, fiecare ştiinţă va avea acolo un bulevard impunător; în acest oraş nu vor exista nici blocuri de locuit, nici fabrici şi nici cazărmi poliţieneşti, numai muzee, universităţi şi monumente comemorative. Casele, datorită ambiţiei arhitecţilor, vor fi construite cu cea mai mare rigoare artistică, fiecare piatră a străzilor şi fiecare cărămidă a caselor va fi o operă de artă. Va fi un oraş al nimănui şi al tuturor. Tot ceea ce în cursul dezvoltării spiritului uman se va dovedi a fi frumos şi valoros va fi adus aici, spre a dobândi caracter de eternitate în acest oraş al Spiritului şi al Progresului.

Gândul acesta înălţător m-a făcut să plutesc într-o adevărată stare de extaz. Radiam de fericire.

I-am scris de îndată o scrisoare prietenului meu, Omului Reconstruit, care îmi trimite din când în când mesaje din viitor, rugându-l să mă anunţe când se va realiza Oraşul Omenirii şi dacă copiii şi nepoţii mei vor putea dobândi acolo drept de reşedinţă şi de cetăţenie.

Drept răspuns, Omul Reconstruit mi-a trimis două extrase din ziarele viitorului: unul din 1962, altul din 1983. Amândouă cuprind câte un articol însufleţit, în care se vorbeşte cu încântare despre Oraşul Omenirii, aşa cum urmează aci mai jos:

20 noiembrie 1962

„… Astăzi a fost, în sfârşit, inaugurat, în cadrul unor festivităţi grandioase Cosmopolis, Oraşul Omenirii. Pe Turnul Progresului fluturau treizeci şi două de drapele,

toate fiind opere de artă realizate de treizeci şi doi de pictori de celebritate mondială. Când a început să sune clopotul de sticlă, iar porţile oraşului s-au deschis, mulţimea îmbrăcată în straie de sărbătoare a inundat străzile şi, cuprinsă de însufleţire şi uimire, a admirat rând pe rând somptuozitatea bulevardelor, Palatul Artelor Plastice, Universitatea Ştiinţelor, Căminul Gratuit al Artiştilor, Academia Experienţelor, Oraşul Progresului ele. Ordinea pe străzi era menţinută de studenţi voluntari, iar profesorii şi specialiştii de toate naţionalităţile călăuzeau mulţimea curioasă.

Atmosfera solemnă a fost tulburată însă de un incident neplăcut: ambasadorul belgian, după câte spune lumea, s-ar fi simţit ofensat fiindcă la poarta de intrare s-a dat întâietate unui prinţ domnitor ceremiz şi, în consecinţă, n-a mai participat la banchetul care a avut loc în Palatul Concordiei...”

Din al doilea articol, care va apărea într-un ziar francez, reproducem un singur pasaj:

4 *august 19S*.

Minunata şi marea campanie a ajuns la punctul ei final: glorioasele noastre oştiri au repurtat azi o victorie decisivă asupra trupelor trădătoare ale englezilor. În inima fiecărui patriot arde astăzi cu fâlfâiri puternice flacăra bucuriei triumfătoare: glorioşii şi vitejii soldaţi francezi, sfidând moartea, au spălat în sânge şi lacrimi drapelul nostru redându-i strălucirea de altă dată! Pentru naţiunea franceză ziua de azi este o mare sărbătoare. S-o sărbătorim cu toţii!

Astă-seară la orele 6 generalul Intrépide a reuşit să distrugă definitiv forţele concentrate ale generalului Irksome, zădărnicind astfel toate operaţiile de război ale englezilor. Ştim că englezii au pătruns joi în oraşul Cosmopolis, fortificându-se pe poziţiile de apărare ocupate. Le-a fost uşor să facă acest lucru, Oraşul Omenirii neavând nici măcar trupe de garnizoană! După pregătiri de două săptămâni, gloriosul nostru general Intrépide a început asediul oraşului spre a alunga, întru gloria naţiunii

noastre, pe ticăloşii şi ordinarii invadatori englezi. Marele *siège*[32] a început în zori; englezii s-au apărat cu disperare, dar bravii noştri artilerişti, sfidând cu eroism moartea, au înaintat şi au dist rus cu bombele şi şrapnelele lor Zidurile, apoi printr-un asalt îndârjit corp la corp au ocupat Palatul Poeţilor Lirici, pe care l-au transformat în fortăreaţă. De aici forţele noastre au avut posibilitatea să bombardeze în mod confortabil marele turn din mijlocul oraşului, în care se pitiseră elinii de englezi.

Bravii noştri soldaţi au reuşit prin tirul lor să dărâme turnul, în numai două ore, după care, cu pierderi mari, dar cu un curaj sporit, au atacat artileria engleză, care se ascunsese în Universitatea Ştiinţelor. Am distrus întreaga clădire şi am capturat treizeci de vagoane de mămăligă, care le place atât de mult bravilor noştri soldaţi.

La ora şase întreg oraşul zăcea în ruine, englezii, bătuţi şi umiliţi, se retrag spre Belgia… Străzile oraşului sunt acoperite de cadavre, dar pe acoperişul unei case dărâmate flutură drapelul francez.

Generalul Intrépide a adresat trupelor următoarea cuvântare:

— E sărbătoare! Naţiunea franceză a dat din nou dovadă că, înfruntând moartea, mamele franceze nasc cei mai viteji soldaţi, al căror eroism patriotic este un râu în umbra căruia se ascund cutremuraţi duşmanii acestei glorioase ţări… Tramtadaramtadaram”.

Aceasta e tot ce am putut afla despre oraşul Cosmôpolis.

UN CHINEZ POLITICOS

Ciudata întâmplarede mai jos mi-a povestit-o o foarte drăgălaşă cunoştinţă feminină, care merită toată lauda pentru că n-a făcut din ea un secret.

Această cunoştinţă a mea, pe când se afla la Berlin, prin relaţiile ei a fost admisă într-o societate chinezească distinsă, asemănătoare cu aceea pe care o cunoaştem din piesa *Taifun* a lui

32 Asediu (fr.).

Lengyel Menyhert.[33] Invitată la un dineu, a gustat mâncărurile originale din depărtata patrie a chinezilor şi le-a ascultat muzica. Printre invitaţi se aflau şi câţiva reprezentanţi ai aristocraţiei chineze, care s-au comportat faţă de ea cu o politeţe şi o condescendenţă care întreceau orice imaginaţie europeană, astfel că a rămas sincer încântată de delicateţea bărbaţilor chinezi şi de gradul înalt al cultului lor pentru femei, pe care la noi nu l-au atins nici măcar cavalerii secolului al XVIII-lea.

În timpul dineului a avut ca vecin un chinez foarte amabil şi foarte tânăr. Conversaţia decurgea în englezeşte. Au abordat fel şi fel de subiecte. La un moment dat veni vorba despre vârste.

— În privinţa dumneavoastră, noi europenii nu suntem în stare să ne orientăm niciodată. Parcă n-aţi avea vârstă. Eu, cel puţin – i-a mărturisit cunoştinţa mea – sunt cu totul incapabilă să-mi dau seama de vârsta chinezilor pe care îi întâlnesc. Te rog să-mi spui, dumneavoastră, chinezii, aveţi aceleaşi dificultăţi când e vorba de noi?

Chinezul a surâs cu delicateţe şi s-a uitat la interlocutoarea lui cu admiraţie.

— Văd că te înspăimântă răspunsul pe care urmează să mi-l dai, a continuat cunoştinţa mea. Tocmai de aceea m-am hotărât să-ţi uşurez sarcina. Uite, pur şi simplu am să-ţi mărturisesc deschis vârsta pe care o am, lucru pe care nu l-aş face în faţa nici unui bărbat european. împlinesc, în curând, treizeci de ani. Ei, acum e rândul dumitale să-mi spui câţi ani mi-ai dat? Ce vârstă credeai că am?

Chinezul a făcut ochi mari. Se vedea pe faţa lui că-i profund surprins. Dar, deodată a început să râdă.

— Foarte bine, nu trebuie să mai joci teatru! continuă cunoştinţa mea. Sunteţi teribili cu această exagerată politeţe! Te rog, spune-mi odată, ce viralâ mi-ai dat? Douăzeci de ani, optsprezece?

Vădit, chinezul se îngrozi:

— Da’ de unde!... îmi spuse în şoaptă. La ce

33 *Lengyel Menyhert* (n. 1880), dramaturg maghiar.

văgândiţi, doamnă?! Apoi, privindu-mă admirativ, continuă:

— După cât sunteţi de cultă şi de înţeleaptă am crezut că aveţi cel puţin cincizeci de ani!

*

De toate acestea mi-am adus aminte nu demult, când am citit că doi medici canadieni au descoperit un nou ser de întinerire pentru femei.

Oare medicii s-au gândit şi la acest punct de vedere chinezesc?

SCENETE

FOTOLIUL FERMECAT

Comedie într-un act

PERSOANELE

MINISTRUL

SECRETARUL GENERAL SZIV SÂNDOR, scriitor KALLAY, referentul brevetelor de invenţie FULDA, medic

BERTA, soţia Secretarului general DÂVID, om de serviciu MĂRCI, alt om de serviciu UN hamal GENIUS

Acţiunea se petrece în biroul secretarului general, după-amiază. La dreapta, la stânga şi la mijloc uşi.

În stânga un şemineu. După-amiază, apoi seara.

DÂVID *(intră, ridică jaluzelele lăsând să pătrundă în încăpere lumina blândă a după-amiezii. Adună câteva hârtii din jurul mesei, căzute pe jos).*

MĂRCI *(intră din stânga)*: Iar a venit!

DÂVID: Cine?

MĂRCI: Inventatorul!

DÂVID: Dracu’ să-l ia! De ce nu-i spui că după-amiază n-avem ore de primire?

MĂRCI: Zice că vrea săjntre…

DÂVID: Nu i-ai spus că domnul secretar general nu vine astăzi?

MĂRCI: Cum să nu-i spun. Da’ zice că el aşteaptă.

DÂVID: Dar de vreme ce domnul secretar general nu vine… degeaba aşteaptă!

MĂRCI: Pe naiba aşteaptă degeaba. Că doar vine…

DÂVID: Ştiu şi eu că vine.

MĂRCI: Ei vezi, atunci?

DÂVID: Bine, omule, vine, da' nu pentru el! Nu-nţelegi? Hai, trimite-l încoa, să-l lămuresc eu pe deşteptul ăsta!!

MĂRCI *(vorbeşte din uşă)*: Ascultă! Ăsta! Domnu'… profesor… Ei, poftim încoa! Da repede! *(Iese.)*

GENIUS *(un excentric, cu plete şi barbă mare; agitat tot timpul, cu ochii arzând în orbite, ca unui vizionar)*: Bună-ziua.

DÂVID: Bună-ziua, domnule profesor. Care-i necazul?

GENIUS: Domnul secretar general nu-i aici?

DÂVID: Nu.

GENIUS: Nu vine azi?

DÂVID: Nu. E plecat la Viena.

GENIUS: Hm. Dar… poate referentul pentru brevetele de invenţii… s-ar putea să fie aici.

DÂVID: Ce treabă aveţi cu el?

GENIUS: Vreau să-i vorbesc.

DÂVID: În ce chestiune?

GENIUS: Într-o problemă de… brevet.

DÂVID: Imposibil! în probleme de brevet audienţele sunt suspendate.

GENIUS: Atunci cu cine pot vorbi în chestiunea brevetului?

DÂVID: Cu domnul secretar general. Dardomnia-sa nu-i aici.

GENIUS *(cu amărăciune crescândă)*: Uite ce-i: eu ştiu foarte bine că domnul secretar general nu vrea să mă primească. Am fost pe aici de vreo zece ori… Prima dată când am inventat un perpetuum mobile… nu m-a primit… În schimb a intrat la el un filfizon care a tratat despre brevetul pentru prelungirea acelor de pălărie la cucoane… Pe filfizon l-a primit… Am auzit chiar cu cum schimbau amabilităţi între ei… A doua oară am fost aici când am inventat avionul cu care se poate zbura în lună. Nici atunci nu m-a primit. L-a primit însă pe domnul Spitz, care a inventat scuipătoarea fluo rescentă, ştii, ca omul să vadă şi noaptea unde scuipă, *(scuipă).* Ultima dată am fost aici

ieri, da, chiar, ieri; am alergat încoace ca un nebun, fiindcă inventasem omul mecanic, rezolvând problema vieţii eterne… dar nici ieri nu m-a primit… în schimb a primit pe un oarecare Berger, care a inventat o pilă care face ca unghiile cucoanelor să iasă cu marginile dantelate…

DÂVID *(dă din cap)*: Cunosc chestiunea. În legătură cu afacerea asta sunt în curs tratative importante…

GENIUS: Uite ce-i… Eu de data asta n-am descoperit nimic.

DÂVID: Bravo! înseamnă că de data asta te-ai descoperit pe dumneata însăşi. Ha, ha. Am întors-o bine? Nu?

GENIUS: Foarte bine. Însă acum du-te, te rog, la domnul referent şi comunică-i că a venit domnul cu care a vorbit data trecută. Nu eu.

DÂVID: Cum adică?

GENIUS: Du-te, Dâvid şi anunţă-l. Mai ales că-l deranjez pentru ultima dată. Mâine plec. Plec în America.

DÂVID: Adevărat?

GENIUS: Îţi dau cuvântul meu de onoare.

DÂVID: Bine. În cazul ăsta mă duc să văd care-i situaţia… *(Iese.)*

GENIUS *(se uită atent în jurul său, se duce brusc la uşă, apoi în şoaptă)*: Nene G im…

HAMALUL *(apare în uşă)*: Ei?

GENIUS: Adii-l repede…

HAMALUL *(dispare din uşă, apoi reapare cu un fotoliu, de care alinia fel de fel de sârme).*

GENIUS *(agitat)*: Repede, repede. Aşa. Stai puţin. *(Pune minaşi el pe fotoliu.)* Aici. Nu. Din.

ts.

coace e mai bine. *(Examinează peretele.)* Dar unde-i o priză? A… da… aici… ajută-mă… aşa… bine… aici… *(Cu ajutorul hamalului pune fotoliul lângă şemineu.)* Aşteaptă o clipă… Ţine-l puţin… *(Scoate diverse instrumente, face contacte, strânge şuruburi etc.)* Aşa. *(Pe neobservate face legătura fotoliului cu cablul. Se aşază.)* Aşa!… E în

ordine… cred că funcţionează. *(Se ridică repede.)* Nene Giiin, mai ştii ce trebuie să spui?

HAMALUL: Lăsaţi pe mine… Am adus fotoliul comandat de excelenţa-sa domnul secretar general!!…

GENIUS: Bine. Bravo! *(îi dă bani.)* Pe mine nu mă cunoşti, ai înţeles? Nu m-ai văzut niciodată.

HAMALUL: Nu vă cunosc. Nu v-am văzut niciodată.

GENIUS: Atenţie! Vine! Va să zică, nu ne cunoaştem. *(Sare la fereastră.)*

HAMALUL: Lăsaţi pe mine.

DÂVID *(intră din dreapta)*: V-am spus eu că nu-i aici?

GENIUS *(fredonând)*: Hm… rău, foarte rău.

DÂVID: *(observă hamalul)*: Ce-i cu dumneata, ce doreşti?

HAMALUL: Am adus fotoliul comandat de excelenţa-sa domnul secretar general…

DÂVID *(se uită la fotoliu)*: Eşti sigur că te-au trimis aici?

HAMALUL *(citind un bileţel)*: Etajul unu, biroul Secretarului general.

DÂVID: Eh, atunci e-n regulă. Lasă-l aici.

HAMALUL: Semnaţi vă rog de primire.

DÂVID *(semnează)*: E-n ordine?

HAMALUL: E-n ordine. Vă salut. *(Iese prin stânga.)*

DÂVID *(priveşte fotoliul)*: Frumoasă mobilă; *(îi pipăie, îl observă apoi pe Genius.)* Vă spuneam că domnul referent nu-i aici…

GENIUS *(se preface că-i încurcat)*: Vai de mine… Zău, nu-i aici?

DĂVID: Nu-i…

GENIUS: Şi nici nu mai vine?

DĂVID: Nu. E plecat şi el la Viena.

GENIUS: Nici domnul Secretar general nu vine?

DÂVID: Nu. V-am mai spus-o doar.

GENIUS: E plecat?

DÂVID: Da.

GENIUS: Nici mâine nu va fi aici?

DÂVID: Nici.

GENIUS: Ilm… atunci… Hm… Da, da… Totuşi, mă mir, văd că a comandat şi mobilă. *(Arată spre fotoliu.)*

DÂVID: Ei da… Ilm…

GENIUS *(se uită la fotoliu, parcă l-ar vedea întâia oară)*: Frumos fotoliul Dar numai pentru ochi. Nu-i practic.

DÂVID: De ce n-ar fi practic?

GENIUS: Nu se poate şedea comod în el.

DÂVID *(dă din umeri)*: Ei asta-i! De ce să nu poţi? *(Se aşază.)* Ba, stai foarte comod.

GENIUS *(a pândit acest moment. Sare brusc în faţa uşierului şi-l întreabă energic)*: Domnul referent e aici?

DÂVID: Evident că-i aici. E în biroul lui.

GENIUS: N-a plecat la Viena?

DÂVID: Ce să caute acolo?

GENIUS *(din ce în ce mai triumfător)*: Dar domnul Secretar general vine azi?

DÂVID: Bineînţeles. Peste cinci minute va fi aici.

GENIUS *(se înclină)*: Mulţumesc. Atât am vrut să ştiu. *(Aparte:)* Funcţionează perfect. *(îşi agită pumnul:)* o să mi-o plătiţi! *(Către Dâvid)* Să-i spui domnului Secretar general că-i doresc petrecere frumoasă! Eu am plecat în America. Salutarei *(Se înclină batjocoritor. Iese repede.)*

DAVID *(se scoală în picioare, îşi netezeşte fruntea):* Se vede c-a fost cam tare ţigara de foi pe care am şterpelit-o; m-a cam ameţit. Zău aşa. *(Se freacă la ochi.)* Bătrânul a şi plecat? *(Priveşte jur-împrejur.)* Să ne vedem de treabă. *(Continuă să facă ordine.)* Ei! Dar ce mi-a spus oare bătrânul, la plecare?

KALLAY *(intră din dreapta)*: Domnul Secretar general n-a venit încă?

DÂVID: Vine în curând, domnule consilier.

KALLAY: Brrr… e cam rece pe la noi. Nu încălziţi încă?

DÂVID; Chiar acum am aprins focul.

SECRETARUL GENERAL *(intră prin uşa din mijloc. Gesturi de om înfumurat, manieră afectată)*: E cam răcoare aici… Dâvid… A, bună ziua, domnule consilier.

KALLAY *(agreabil, umil)*: Vă doresc bună-dimineaţa

excelenţă, în această frumoasă după amiază, excelenţă…

SECRETARUL GENERAL: Am plecat de acolo! Vorbea şeful partidului. *(Către Dâvid:)* Ce mai e nou? M-a căutat cineva?

DÂVID: Au adus fotoliul ăsta… Au zis că l-a comandat excelenţa voastră.

SECRETARUL GENERAL: A, da… dar nu… nu l-am comandat, am spus doar că ne-ar trebui… Dar, în sfârşit, nu e rău… să rămână aici. Altceva?

DÂVID: A fost pe aici şi inventatorul acela…

Secretarul GENERAL: A… Maestrul Genius… şi ce voia?

DŸVID: Mi-a spus că pleacă în America.

SECRETARUL GENERAL: Slavă Domnului.

K YLLA.Y: Ăsta şi pe mine mă bate mereu la cap.

SECRETARUL GENERAL: Eu nu sunt omul care să nu contribui la afirmarea talentelor… dar individul ăsta mă deranjează întotdeauna tocmai când am cele mai importante treburi.

KALLAY: E un tip imposibil. De un an de zile îi explic de fiecare dată că nu am timp pentru el.

SECRETARUL GENERAL: Eu într-adevăr nu sunt omul care…

KALLAY: Da, într-adevăr, excelenţa voastră nu e omul care…

SECRETARUL GENERAL: Totuşi, s-ar cuveni să ştie că actualmente sunt extrem de ocupat. Contractul acela… de pildă…

KALLAY: A da, contractul cu pilele… pentru America… e formidabil…

SECRETARUL GENERAL: E un contract frumos. L-ai citit?

KALLAY: Oh, excelenţă, se poate? E lectura mea preferată.

SECRETARUL GENERAL: Şi cum îţi place?

KALLAY: Doamne, ce să zic? E grozav…

SECRETARUL GENERAL.: Cred că n-am muncit degeaba… Pot să spun lucrul acesta fără falsă modestie…

KALLAY: Excelenţă… Istoria se va mai ocupa de aceste pile… şi de omul care le-a pilit… pardon, vreau să zic de omul care Le-a dibuit secretul.

SECRETARUL GENERAL: Domnule consilier, dumneata mă măguleşti…

KALLAY *(entuziast)*: Sunt sincer, acesta-i adevărul I

SECRETARUL GENERAL: Aşadar, crezi că… că (ara e mulţumită de mine?

KALLAY *(respirând adânc)*: Excelenţă, convingerea mea fermă este că răstimpul de un an de zile de când excelenţa-voastră binevoieşte să ocupe fotoliul de Secretar general, constituie o dovadă pentru orice cetăţean cinstit că în istoria semiseculară a ministerului nostru, mulţi oameni de seamă au fost ridicaţi la posturi de covârşitoare răspundere *(ridică vocea, traversează scena, gesticulează)* dar niciunul, nici unul singur, nu a fost *(se aşază în fotoliu şi continuă cu vioiciune)* un măgar mai patentat ca tine, care nu faci altceva pe aici decât să arzi gazul de pomană…

SECRETARUL GENERAL *(se întoarce, nu-i vine să-şi creadă urechilor, rămâne cu gura căscată)*: Cum? Ce e-e? Po… Poftim?

KALLAY *(vorbeşte natural, bălăbănindu-şi degajat picioarele. În general toţi cei care vor şedea în fotoliu, şi atâta. timp cât vor şedea în el, vor vorbi calm, natural, fără efecte convenţionale sau manierisme, adică aşa cum vorbeşte omul despre sine însuşi)*: Ei, ce căşti gura aşa, bătrâne? Ştiu prea bine că ai dinţii negri!

SECRETARUL GENERAL *(sufocându-se)*: Ce-i asta? Ce înseamnă asta?

KALLAY: Spune-mi, bătrâne, dar sincer: mai ai de gând să trăieşti mult?

SECRETARUL GENERAL *(ţipând)*: Domnule consilier!

KALLAY *(speriat de ţipătul Secretarului general se ridică din fotoliu)*: La ordinele dumneavoastră, excelenţă!

SECRETARUL GENERAL: Ai înnebunit?

KALLAY *(speriat)*: Pentru Dumnezeu, excelenţă, de

ce? Ce s-a întâmplat?

SECRETARUL GENERAL *(încetul cu încetul îşi redobândeşte stăpânirea de sine; rece)*: Constat că ai avut un moment de nebunie, domnule consilier! Dar aceasta nu-ţi scuză purtarea! Te previn că-mi voi face datoria. Pleacă imediat în biroul dumitale!

KALLAY *(îngrozit)*: Pentru Dumnezeu… dar despre ce este vorba, domnule Secretar general? Ce s-a întâmplat?… Habar n-am de nimic… desigur cineva m-a bârâiţ, m-a calomniat.

SECRETARUL GENERAL *(tare)*; Pleacă!

KALLAY *(speriat, se retrage spre uşă).*

SECRETARUL GENERAL *(extenuat, se prăbuşeşte în fotoliu)*: E nemaipomenit. Şi tocmai dumneata, Kallay… Nu înţeleg… doar eu ştiu (*implorator:)* ştiu prea bine căeânt un dobitoc… dar trebuia să mi-o spui în faţă?… N-a fost frumos din partea dumitale…

KALLAY: Sfinte Dumnezeule *(semn că Secretarul general probabil a înnebunit)*, ce înseamnă asta? Vă rog să mă ieraţi… Vă salut. (*Iese repede.)*

SECRETARUL GENERAL *(se ridică. Se plimbă prin cameră. Vorbeşte singur)*: E nemaipomenit! Ăsta sau a aflat ceva… sau a înnebunit. *(Se opreşte, iar se plimbă.)* Nu înţeleg nimic. *(Telefonul de pe măsuţa de lângă fotoliu începe să sune.)*

SECRETARUL GENERAL *(în picioare)*: Alo, da… aici Secretarul general… Alo… Excelenţa-voastră? *(Se înclină.)* Bună-dimineaţa, excelenţă… Da, dispune, te rog… da, da, desigur, contractul pentru brevetul american, da, în legătură cu pilele… da, ştiu… cu care se fac unghii cu margini dantelate… da… Alo… dacă l-am citit?… Desigur că l-am citit… e grandios… poftim?… dacă am observat?… da, desigur, că da… e genială, da, expunerea de motive… mi-am dat seama de la început că soluţia cea mai bună ar fi să te ocupi personal… da… Alo… Sigur… sigur, sunt foarte mulţumit… O, le rog, excelenţă… trebuie să caut cuvintele potrivite… cred că nu exagerez când afirm că acest contract, deşi este primul tău concept de genul acesta…

excelenţă, totuşi… *(Se aşază în fotoliu)* totuşi este cea mai gogonată prostie în acest gen pe care mi-a fost dat s-o cunosc… alo… alo, desigur… ai înţeles bine, da, da… cea mai go-gonată, da. prosti-e, da prostie, cu P de la Petru, r de la Romulus, o de la 0 – limpia. S de la salamandră, da, da, dragul meu, mi s-a făcut părul măciucă când am citit contractul… ne facem de râs în faţa Americii… Ce? Să iscălesc eu un asemenea fleac? O asemenea idioţenie, această sinistră porcărie? Alo, alo… ia spune-mi, papá, nu-ţi crapă obrazul de ruşine… alo… alo… Nu-i bun nici să te ştergi cu el… la… *(Se ridică)* nici măcar un cuvânt nu trebuie să ştergi din el, totul e perfect… alo… alo… dar ce e? ne-aţi întrerupt… alo… (*Aşteaptă, apoi repune receptorul în furcă, dă din umeri.)* Da, se vede că am fost întrerupţi.

DÁVID *(intră din stânga)*: Domnul Sziv Sa odor!

SECRETARUL GENERAL: Da… da… Pofteşte.

SZIV *(foarte elegant, vorbeşte afectat, graseind puţin. Mişcări moi de om manierat)*: Bună-dimineaţa, dragul meu Rajos.

SECRETARUL GENERAL *(îi. Întinde ambele mâini):* Dragul meu Sándor! Bine-ai venit… poete dragă… Cărui fapt îi datorăm…

SZIV: A, nimic deosebit… Am trecut pe-aici… şi m-am gândit să intru puţin… Am avut un presentiment violet pal, că te voi găsi singur… şi casele mă priveau atât de ciudat.

SECRETARUL GENERAL: Oh, tu! Eternul poet… Aşadar vizita ta o datorez atmosferei… Dar, ia te rog loc…

SZIV: Nu te deranjez?

SECRETARUL GENERAL: Se poate?… Chiar acum am vorbit cu ministrul…

SZIV: Pari puţin nervos. *(Se aşază în faţa biroului.)*

SECRETARUL GENERAL: Da, am avut adineaori o mică neplăcere…

SZIV: În treacăt, de fapt, m-am gândit că am putea vorbi şi despre chestia aceea…

SECRETARUL GENERAL: Despre care chestie?

SZIV: Doamne! *(îşi duce mâna la frunte:)* Despre ce a

fost vorba? Sunt aşa de distrat de parcă între mine şi bolta cerului ar pluti un voal verde…

SECRETARUL GENERAL: Poate, totuşi…

SZIV: Da, da… redactorul mi-a amintit ceva… nu mai ştiu ce… eu ştiu doar că mirosul de migdale e uneori tot atât de fierbinte, ca în nopţile de vară… batista dantelată a unei femei frumoase…

SECRETARUL GENERAL: Stai! încep să bănuiesc… E vorba de contractul cu America, nu-i aşa? De brevetul privind pilele de unghii… Da, da, înţeleg, aşadar ziarul te-a încredinţat pe tine… da, da… îţi stau la dispoziţie… Uite cum devine cazul… Chestia stă cam aşa, încât ministerului i-ar conveni ca ziarul să consacre un articol de fond acestei probleme… bineînţeles un articol elogios, arătând aşa… şi aşa… că industria maghiară de pile de unghii… etcetera, etcetera… şi fireşte, dacă ai accepta chiar tu… aş fi bucuros… nu-i aşa… şi bineînţeles mi-ar părea bine dacă ziarul… şi-ar exprima faţă de ţine recunoştinţa într-o formă oarecare, şi fireşte că nici ministerul nu s-ar da înapoi, nu-i aşa, ca să uşureze ziarului… ca să zic aşa… în anumite forme… înţelegi, posibilitatea de a-ţi fi recunoscător…

SZIV *(îl întrerupe)*: Te rog… eu nu mă pricep la de-al de astea… la chestiuni… comerciale… La ce mă pricep eu? … o şuviţă de păr… o frază frumoasă… un acord suav… de Chopin… *(Se scoală de pe scaun, se plimbă.)* De alt fel nu ştiu dacă…

SECRETARUL GENERAL *(perplex)*: Dar, dragul meu, nu insist… dacă tu nu accepţi…

SZIV: Dacă accept sau nu… Doamne… *(Se aşază în fotoliu, apoi continuă pe un ton sec de calfă de negustor evreu, fără să mai graseieze.)* Ba bine că nu accept! De ce să nu accept dacă-i vorba să-mi iasă şi mie o şpagă… Vorba e, taică dragă, cât daţi dacă voi scrie aşa cum trebuie, cu sosul cuvenit, despre porcăria asta…

DÂVID: *(intră)*: Excelenţa-sa…

SECRETARUL GENERAL *(surprins, se ridică)*: Personal?

DÂVID: Da.

SECRETARUL GENERAL *(se repede la uşă)*: O… pofteşte… excelenţă…

MINISTRUL *(intră. E agitat, dar încearcă să pară calm. Priveşte bănuitor în jurul său)*: Bună ziua, domnule Secretar general *(îl priveşte ţintă.)*

SECRETARUL GENERAL: Cărui fapt îi datorez, excelenţă… o, pardon… excelenţă, dă-mi voie să-ţi prezint pe marele poet… Sziv Sándor, a cărei reputaţie sunt sigur că ţi-e cunoscută…

SZIV *(se ridică)*: Sunt fericit că pot fi prezentat excelenţei-voastre spre a depune omagiile unui biet preot al lui Apollo, în faţa celui mai demn locţiitor terestru al zeiţei Themis.

MINISTRUL: Îmi pare bine de cunoştinţă, domnule redactor… a fost o lucrare frumoasă, am citit-o. *(Către Secretarul general:)* Văd că de fapt nu ştii ce s-a întâmplat.

SECRETARUL GENERAL: Ce anume, excelenţă?

MINISTRUL: Adineaori… *(îl priceşte bănuitor.)* Ah, e foarte penibil… *(Izbucneşte.)* Cineva mi-a făcut o farsă sinistră…

SECRETARUL GENERAL: O farsă?

MINISTRUL: Da… îmi pare totuşi bine. M-am convins că nu ştii nimic… Se vede că a fost implicat cineva din afară… vreun imberb obraznic… sau poate vreun ziarist…

SECRETARUL GENERAL: Dar ce a spus?

MINISTRUL *(văzând că Secretarul general tiu ştie nimic de cele întâmplate)*: Un fleac… Acum totul e în ordine… Nu-i un caz atât de important ca să… mai vorbim despre el… Dar aş vrea să ştiu… De fapt n-a spus nimica…

SECRETARUL GENERAL: Totuşi, ce a fost?

MINISTRUL *(degajat)*: Dacă spun, nimic deosebit… Aş putea zice că mai curând a fost extrem de politicos… mi-a cerut oarecare lămuriri… în sensul că… Ah, dar e o nimica toată. Să vorbim despre altceva.

SECRETARUL GENERAL: Cum doreşte excelenţa-ta!

MINISTRUL: A… a… de fapt nici n-am vrut să te deranjez… ci doar să schimbăm câteva vorbe despre contractul acela… dar dacă eşti ocupat…

SECRETARUL GENERAL: Excelenţă, cred că în faţa domnului autor putem vorbi liniştiţi... Mai ales că adineaori am fost întrerupţi... Lucrurile stau aşa, că domnul Sziv Sándor defapţ ne-a onorat ou această vizită... din însărcinarea redacţiei ziarului.

MINISTRUL: A... a... a... a...

SECRETARUL GENERAL: În problema contractului american relativ la brevetul... pilelor... E vorba, aşa cum ţi-am amintit şi data trecută, ca ziarul său să publice un articol de fond despre această chestiune, dacă bineînţeles ziarul ar putea primi... ca să zic aşa... oarecare material documentar...

MINISTRUL: Aşadar... material documentar...

SZIV: Pe noi ne interesează foarte mult problema şi ne dăm seama perfect de bine de importanţa ei internaţională, precum şi de profitul european care...

MINISTRUL: O, da... profitul... există. Ţara va profita... Te rog... Prin urmare... îmi pare bine că pot să-ţi stau la dispoziţie...

SZIV *(scoate un carneţel)*: în acest caz aş dori să pun câteva întrebări...

MINISTRUL: Poftim.

SZIV: Cu aproximaţie ştiu despre ce este vorba... Despre o invenţie de mare importanţă, nu-i aşa?

MINISTRUL: Da! *(Declamator:)* După modesta mea părere, în cazul că vom putea încheia cu America acest contract, cu atâta parcimoniozitate cântărit în toate detaliile lui...

SECRETARUL GENERAL: Excelenţă, nu vrei să iei loc?

MINISTRUL *(în timp ce vorbeşte, se uită în jurul său, (lupă aceea se apropie de fotoliul fermecat)*: E... e... va trebui... adică doresc ca marele public să-l cunoască, iar în acest caz, bineînţeles... e de dorit... şi avem nădejdea că *(se aşază) ...* vom putea ieşi din haznaua în care am intrat...

SZIV *(uimit)*: Hazna?

MINISTRUL: Da, da, din porcăria asta pe care am

făcut-o cu căile ferate…

SZIV: Dacă înţeleg bine…

SECRETARUL GENERAL *(face ochi mari).*

SZIV: Aha… Contractul cu căile ferate…

SECRETARUL GENERAL *(neliniştit)*: Excelenta-ta… poate…

MINISTRUL *(dă din mină)*: Nu te mai agita, Lajos… că doar a fost ideea ta „subtilă” ca panamala asta să fie intermediată de acel ovrei…

SZIV *(acid)*: De baronul Fuchs?

SECRETARUL GENERAL *(râde în silă, face semne, aruncă priviri disperate)*: IIE… he… lie… exeelonţa-ta, glumeşte da, da, binevoieşte să glumească… lie… lie… lie…

MINISTRUL: Asta-i!… Grozav chef de glumă am!… Parlamentului i-am tras chiulul… asta ar fi în ordine… De-aş mai fi încă odată tânăr, puţin mi-ar păsa de s-ar duce dracului întreg Parlamentul.

SECRETARUL GENERAL *(verde)*: Dar, excelenţă, e vorba de… contractul acesta nou…

MINISTRUL *(izbucneşte)*: Lasă-mă în pace cu contractul… O să le astupăm gura la cei câţiva scandalagii… dar cine se pricepe la aşa ceva? Eu unul nu mă pricep… Şi nici Lajocsi *(amuzat).* Lui Lajocsi de mult ar vrea să-i facă vânt bătrânul…

SECRETARUL GENERAL: Da… da… excelenţă…

MINISTRUL *(râzând)*: He, he, lie… s-a-ncurcat toată treaba… oh, ce tâmpit… hehe, vai… mor de râs… *(Se prinde de coaste.)*

SECRETARUL GENERAL: Excelenţă, poate vă simţiţi rău.

MINISTRUL: Rău pe dracul. Sunt un măgar bătrân, o mârţoagă dată la reformă. De-aş mai putea strânge în braţe o fetişcană, aş vinde Americii şi holeră dirijabilă.

SECRETARUL GENERAL: Excelenţă… domnul redactor ar putea răstălmăci glumele acestea…

MINISTRUL: Ce vrei cu mine? Tu ţi-ai luat jumătatea ta de milion… de la fabrica de pile… Câtă vreme nu ştie

nimeni de acest lucru nu-i nicio primejdie… Dar şi când s-o afla… ne ducem dracului amândoi… He… he… he…

SECRETARUL GENERAL *(ţipă, îşi astupă urechile).*

DĂVID *(intră)*: Excelenţă… Doamna Secretar general.

SECRETARUL GENERAL: Cine? Ce?

DÂVID: Doamna, soţia excelenţei-voastre…

SECRETARUL GENERAL: Vai… nevastă-mea… desigur a crezut că sunt singur la birou…

MINISTRUL *(se ridică)*: Nu face nimic, de vreme ce a venit…

SECRETARUL GENERAL: Roagă pe doamna să aştepte un minut.

DÂVID: Am înţeles. *(Iese.)*

SECRETARUL GENERAL *(surescitat)*: Vă daţi seama, excelenţă, ce consecinţe pot avea lucrurile pe care le-aţi spus de faţă cu un ziarist?

MINISTRUL *(uimit)*: Ce fel de lucruri?

SECRETARUL GENERAL *(ieşit din fire)*: Bine! Excelenţa-ta a afirmat că eu am primit o jumătate de milion… Dar excelenţa-voastră cât a primit?

MINISTRUL *(sufocându-se de indignare)*: Domnule Secretar general… ce înseamnă asta?… ai înnebunit?

SECRETARUL GENERAL: Eu nu… Poate ceilalţi… Aici, după cum se vede, a înnebunit toată lumea… Să fie demascat guvernul… în faţa unui ziarist…

MINISTRUL: Domurile Secretar generalte. fac răspunzător pentru aceste cuvinte… Cum îndrăzneşti?!… \ oi răspunde pentru toate! *(Iese grăbit.)*

SECRETARUL GENERAL *(se ia de cap)*: Ce o fi asta? Am înnebunit? Vai… Mi-e rău… *(Se prăbuşeşte în scaunul din faţa biroului.)* Vai de mine… Izbucneşte revoluţia.

SZIV: Sfinte Dumnezeu… i-a venit rău… Dâvid… Dâvid… Dă o fugă până la domnul doctor Fulda… *(Dâvid intră şi iese.)*

BERTA *(intru pe uşa rămasă deschisă)*: Ce este? I-e rău lui Lajos?

SZIV: Nu-i nimic…

BERTA: Lajos, dragul meu…

SECRETARUL GENERAL: Nu-i nimic, mi-e mai bine.

BERTA: Dar ce s-a întâmplat?

SECRETARUL GENERAL: Am avut nişte ameţeli… ia loc, te rog. Am şi halucinaţii. Se vede că mă lasă nervii. Dar, mi-a trecut. Excelenţa-sa a plecat?

SZIV: Da, a plecat.

SECRETARUL GENERAL: Bun. Ia le rog loc. Scuză-mă… o cunoşti pe nevastă-mea?

SZIV *(se înclină)*: N-am avut încă onoarea.

BERTA *(îi întinde mina)*: Eu vă cunosc, după fotografii şi din cele scrise de dumneavoastră. Sziv Sándor, dacă nu mă înşel, nu-i aşa?

SZIV *(îi sărută mâna)*: Mă măguliţi, doamnă.

BERTA *(mai degajată)*: E îngrozitor că am venit tocmai acum… N-aş fi vrut să te deranjez… Credeam că azi vei fi singur.

SECRETARUL GENERAL: De unde vii?

BERTA: Am fost la croitoreasă. Am avut foarte mult de aşteptat… Te simţi mai bine?

SECRETARUL GENERAL: Acum mă simt bine de

17 – Cele două suflete ale Oliviei tot. *(Se uită în faţa lui.)* Ia loc, scumpa mea…

BORTA: Îmi pare nespus de bine că am ocazia să-l văd pe marele nostru scriitor. *(Se îndreaptă spre fotoliul fermecat.)* Eram tare curioasă, nu l-am văzut niciodată până acum *(se aşază.)* … clipind din ºC. la atât de bleg. Acum o jumătate de oră, la el acasă, se chiora cu totul altfel la mine…

SECRETARUL GENERAL: Ce zici?

SZIV: Doamnă…

BERTA: Desigur, în pijama un bărbat arată cu totul altfel…

SZIV *(încurcat)*: Prea stimată doamnă…

BERTA: Prea stimată doamnă în sus… Prea stimată doamnă în jos… Eşti un maimuţoi… Acum o jumătate de oră eram încă pisicii la ta cea dulce, iar acum sunt prea stimată doamnă!… Vai ce maimuţoi scump eşti *(îi face*

bezele) … Of, purceluş mic şi drag…

SECRETARUL GENERAL *(stupefiat)* Ce-i asta?

BERTA *(jovială)*: Lajos, uită-te la el… îl vezi ce maimuţoi e… Nici nu-ţi imaginezi cât e de tont… hi-hi-hi… a trebuit să-mi prind bluza cu un bold *(caută locul pe bluză)* fiindcă mi-a rupt-o cu broşa cu tot… Hi-hi-hi. Marele donjuan… nu ştie cum se descheie bluza unei femei…

SECRETARUL GENERAL *(se năpusteşte asupra lui Sziv)*: Ticăloşiile!

SZIV *(fuge în jurul mesei)*: Stai… Linişteşte-te!… Să nu te atingi de mine… ce dracii, suntem oameni, de ce te repezi la mine?

SECRETARUL GENERAL: Îţi arăt eu ţie…

BERTA *(se ridică din fotoliu şi ţipă)*: Lajos… Ce faci? Ai înnebunit? *(Aleargă după el. Toţi trei fug în jurul mesei.)*

SZIV *(extenuat, cade într-un fotoliu)*: Vai… Te rog lasă-mă-n pace… Voi fi cuminte… Cruţă-mă…

BERTA *(ţipă)*: Eu leşin, leşin… *(Se aşază într-un alt fotoliu.)*

SECRETARUL GENERAL *(speriat)*: Borta!

BERTA *(se uită ia el)*: Ce s-a întâmplat cu tine? Ai înnebunit?

SECRETARUL GENERAL: Bine, dar chiar acum mi-ai mărturisit că m-ai înşelat, cu el!

BERTA: Eu? Doamne, Iisuse Gristoase! Ai înnebunit într-adevăr!

SECRETARUL GENERAL *(se apucă cu mâinile de cap).*

BERTA: Doar vorbeam despre croitoreasă.

SECRETARUL GENERAL: Ce o fi asta? Halucinez?

SZiv *(gâfâind)*: Desigur, desigur…

DÂVID *(intră)*: Domnul doctor fluidă. *(îl introduce pe medic.)*

FULDA: Bună ziua, bună ziua… Unde-i bolnavul?

SECRETARUL GENERAL *(se repede la el)*: Bună ziua, scumpe domnule doctor… Bine că ai venit… dumneata mă vei salva… dumneata vei clarifica totul… dumneata ne vei spune, nu-i aşa, ce-i acest coşmar, această nebunie care

ne-a cuprins pe cei de aici… pe mine, sau pe alţii… nici nu mai ştiu…

FULDA *(binevoitor)*: Ei, dar despre ce-i vorba? Ce s-a întâmplat, excelenţă? *(îl bate pe umeri.)*

SECRETARUL GENERAL: Scumpe domnule profesor… (*lamentându-se).* Ceva nu-i la locul lui aici… totul e încurcat… azi după-amiază… ajută-mă… spune-mi sincer… ce am… ce-i cu mine? Să fie adevărat că halucinez? Aud înţi-adevăr nişte glasuri? *(Se prinde cu truinile de cap.)* E îngrozitor… Oare visez?

FULDA: Linişteşte-te, linişteşte-te, scumpe domnule Secretar general. Nu e nimic serios… o tulburare de moment… de ordin nervos… Nu trebuie să vă temeţi. Sunt aici, lângă dumneata.

SECRETARUL GENERAL. *(recunoscător)*: Da…

Fulda… marele Eulda… Asul ştiinţei medicale… Numai Fulda mă poate ajuta…

FULDA *(îi ia pulsul)*: Hm, Iun. O mică neurovibraţie, cauzată de exaltare. O nimica toată. O să treacă imediat. Vă prescriu îndată ceva. (*Scoate carnetul din buzunar şi se aşază în fotoliul fermecat.) …* ceva, o prostie oarecare, de la care nu te vei face mai bine, dar în schimb se poate să ţi se facă mai rău, sau s-ar putea chiar să crăpi, spre bucuria tuturor… nu-i aşa, acesta ar fi singurul chip în care aş putea sluji ştiinţa, de care, de altfel, am tot atâta habar! cât are boul de cum se face oul şi de care mi-e tot atât de silă, ca de bolnavii mei şi mai ales de tine, măgar bătrân ce eşti! *(Scrie.)*

SECRETARUL GENERAL *(se înfurie, ţipă. Îl prinde de gât pe medic, îl ridică din fotoliu şi-l târăşte afară)*: Afară cu tine, ticăloşiile!

FULDA *(se apără, pl fiind)*: Ce înseamnă asta?

SECRETARUL GENERAL *(ţipă)*: Afară de aici. Ajunge! Afară de aici!

FULDA: Protestez! Cer satisfacţie… mă duc la ministru… Ai să mi-o plăteşti scump!

SECRETARUL GENERAL: Afară! Afară! *(îl împinge pe uşă afară, apoi revine ştergându-şi fruntea. Priveşte în*

gol.)

BERTA *(emoţionată, cine spre el)*: Sărmanul meu prieten... tu eşti într-adevăr bolnav... *(se aşază în fotoliu.)* dar, în sfârşit, doctorul a spus în general adevărul... Cel mai bine ar fi să nu te ocupi de treburile altora, să fii bucuros că trăieşti şi să ou mai stai în calea celor tineri...

SECRETAltUI, GENERAL: Afară de aici! *(O înşfacă şi o împinge spre uşă.)*

HERTA: Ptiu! Escroc las ce eşti! Eu sunt bună cu el – iar dumnealui uite cum îşi arată recunoştinţa... Divorţez, *(lese.)*

S/.1V *(se apropie de Secretarul general)*: Dragul meu prieten... te compătimesc din toată inima pentru tot ce s-a întâmplat... şi-dacă după toate acestea mai poţi crede că ai un prieten bun, atunci află că *(se aşază în fotoliu)* ai face foarte bine dacă ai şterge puţina... Cum de rabdă pământul un tâmpit ca tine?

SECRETARUL. GENERAL *(se năpusteşte, asupra lui):* Afară! *(îl împinge spre uşă.)*

S7. IY *(ameninţător)*: Protestez... Asta-i porcărie... am să public tot ce am auzit aici. Să izbucnească revoluţia, *(lese.)*

SECRETARUL GENERAL *(revine, se opreşte sufiind din greu. Afară continuu să se însereze).*

I) AVTL> *(intră)*: De la excelenţa sa domnul ministru. *(îi întinde o scrisoare.)*

SECRETARUL GENERAL *(aprinde lumina, desface scrisoarea, citeşte)*: „Să-ţi prezinţi demisia... imediat... înainte de a izbucni scandalul. *(Scapă scrisoarea din mină, stinge lumina. Acum scena ar fi complet întunecată, dar focul din şemineu începe să răspândească o lumină roşie. Secretarul generat se plimbă, cu mâinile la spate, priveşte împrejur, parcă ar căuta ceva. Clud ajunge în faţa şemineului, se sperie: în lumina roşie a focului îl vede pe Genius.)*

GENIUS: Da, eu sunt.

SECRETARUL GENERAL *(în şoaptă)*: Cine eşti?

GENIUS: Nu mă cunoşti, domnule Secretar general?

SECRETARUL GENERAL *(se freacă la tâmple)”*.

GENIUS: Sunt Genius, inventatorul.

SECRETARUL GENERAL *(în şoaptă)*: Ce vrei de la mine?

GENIUS *(urcând tonul)*: Acum nu mai vreau decât să tragi consecinţele minciunilor dumitale…

SECRETARUL GENERAL *(în şoaptă)*: Ce înţelegi prin asta?

GENIUS: Că s-a prăbuşit castelul din cărţi de joc pe care l-aţi construit în jurul vostru din minciuni şi din egoism… în faţa mea n-a rămas decât omul gol, despuiat de minciuni. Hai, domnule Secretar general, mărturiseşte: mai are vreun rost viaţa dumitale?

SECRETARUL GENERAL: Vai! Vai!

GENIUS: La ce v-a trebuit pila de unghii în locul maşinii fericirii universale pe care am inventat-o eu? îţi mai aduci aminte de mine?

SECRETARUL GENERAL: Îmi aduc aminte.

GENIUS: Ştiai cine sunt. dar n-ai vrut. să ai de-a face cu mine. V-a fost totdeauna teamă de mine, v-a fost teamă că voi dezvălui nimicnicia şi minciunile voastre… Geniul care ardea în sufletul meu l-aţi decretat drept elucubraţie… Nu mi-aţi dat nici măcar ocazia să vă dovedesc ce ştiu şi ce am inventat… în consecinţă am recurs la un şiretlic, ca să mă răzbun pe dumneata, domnule Secretar general.

SECRETARUL GENERAL: Nu înţeleg.

GENIUS: Nu înţelegi? *(Se scoală (lin fotoliu şi i-l arată.)* Acest fotoaiu a ajuns aici acum un ceas, datorită şiretlicului meu.

SECRETARUL GENERAL *(se uită încremenit la fotoliu)*: Fotoliul acesta?

GENIUS: Da. M-aţi alungat. Nu m-aţi primit. Sărbătoreaţi pila de unghii. N-ai observat, domnule Secretar general, că toate nenorocirile şi catastrofele pe care le-ai avut în acest răstimp de un ceas şi jumătate au pornit din acest fotoliu?

SECRETARUL GENERAL*” (se apucă cu mâinile de*

cap): Ah!... Ai dreptate! Aici a stat fiecare.

GENIUS: Fotoliul acesta este invenţia mea cea mai nouă. Cine se aşază în acest scaun spune cu voce tare tot ce gândeşte. Spune adevăru I fără să vrea.

SECRETARUL GENERAL *(se prăbuşeşte într-un scaun)*: îngrozitor!

GENIUS *(se postează în faţa Secretarului general. Cu voce tenebroasă)*: Acum e prea târziu. Micul dumitale castel construit din cărţi de joc, din minciuni, din egoism şi din cupidităţi s-a prăbuşit. Activitatea dumitale mincinoasă a fost demascată, iar dumneata ai fost pur şi simplu strivit. Sunt răzbunat, domnule Secretar general! Dumneata, domnul meu, eşti un om distrus, un cadavru. Nu mai ai decât o singură datorie... *(Se duce la masă, ia un revolver şi i-l pane în mină.)*

SECRETARUL GENERAL *(priveşte revolverul).*

GENIUS: Ţara minciunii şi a nedreptăţii s-a prăbuşit. S-a isprăvit cu nulităţile perfide şi răuvoitoare, care au reuşit să se ridice prin viclenie şi minciună. Să vină oameni adevăraţi şi puternici, să apară ţara talentului şi a capacităţilor, să vină revoluţia! Domnule Secretar general, ai revolverul în mână... nevasta te-a înşelat şi te-a părăsit... ţara te-a alungat... prietenul te-a trădat... Domnule Secretar general: trage consecinţele!!

SECRETARI I. GENERAL, *(genând)*: Nu există salvare! Nu există salvare!

GENIUS: Niciuna. *(îi întinde arma.)*

SECRETAREI. GENERAL, *(se uită în revolver)*: Şi acum, l. ajos (*rosteşte numele artistului care joacă pe Genius)* să întrerupem povestea asta cu Secretarul general!

GENIUS *(consternat)*: Ce vorbeşti, domnule Secretar general!

SECRETARUL GENERAL: Te rog, ajunge pentru azi. Zi-mi pe nume... *(Rosteşte din nou numele actorului care joacă pe Genius.)* Be altfel şi de piesa asta mi-e lehamite. *(Se ridică.)* Ideea de bază e bună, dar textul e cam peltea. Publicul şi-a cam pierdut răbdarea.

GENIUS *(îşi scoate barba, îşi şterge fardul eu o batistă)*: Ideea de bază e bună! Pe dracii! Cu „fotoliul fermecat”! E o prostie.

SECRETARUL GENERAL: Dar s-a râs tot timpul.

GENIUS: Da, dar nu de spiritele autorului ci de noi, actorii, de jocul nostru… Când o piesă place, întotdeauna e meritul actorilor. Autorul n-are niciun merii.

SECRETARUL GENERAL *(îşi şterge şi el fardul):* Vechiul cântec: actorul e mai important decât autorul.

GENIUS *(declamând)*: Fără nicio îndoială! Actoria e treapta cea mai înaltă a artei! Autorul e suficient să fie doar talentat, actorul trebuie să fie genial. Eu unul m-am gândit mult la asta… Din mine, de exemplu, s-ar putea croi douăzeci de autori dramatici. Eu acest lucru l-aş putea scrie minunat de frumos, dar un scriitor, n-ar fi în stare să-l joace.

SECRETARUL GENERAL.: Spune-mi, totuşi, cum crezi că s-ar putea face acest lucru?

GENIUS *(încurcat)*: Uite, eu cred că, da, da mă gândesc că… *(se aşazâin fotoliu)* mî… m^3… lui… mi… iii… iii… mî… me…

SECRETARUL GENERAL *(speriat)*: Dragă Mărci, ce-i cu tine, pentru Dumnezeu?

GENIUS *(gemând)*: Vai!… N-am replica finală… S-a terminat rolul… Porcul de autor m-a lăsat în aer… Cortina! Goborâţi repede cortina!

SECRETARUL GENERAL *(transmite în fundul scenei)*: Repede, cortina!![34]

CELE DOUĂ SUFLETE ALE OLIVIEI
sau
CALEA ASCENSIUNII
PERS O A N E L E
REDACTORUL-şef
BEZEREDI
UNGLÜCKLICH[35]

34 (C o r l i o a)

35 Nefericitul (germ.)

OMUL DE SERVICIU al rea – actli DACTILOGRAFA

Acţiunea se petrece într-o redacţie, în biroul redactorului şef. Birou, scaun, telefon.

OMUL DE SERVICIU *(în uşă, oprindu-l să intre pe Unglücklich, pe care nu-l vedem, dar îi auzim glasul)*: Vă rog să nu insistaţi; la domnul redactor-şef nu se poate intra!

UNGLÜCKLICH *(cu glas plângăreţ)*: Numai un singur minut… pentru manuscris… Doar un minut…

OMUL DE SERVICIU: Vă rog să aşteptaţi, până ce anunţă… *(Se uită în birou.)* De altfel nici nu este aici.

UNGLÜCKLICH: Să văd.

OMUL DE SERVICIU: Vă rog să aşteptaţi afară; intrarea interzisă. *(îl împinge afară, închide uşa. Se duce la birou, pe care pune nişte şpalturi.)*

¡REDACTOROL-şef *(intră din stânga grăbit, examinează manuscrisele)*: János!

OMUL DE SERVICIU: Ordonaţi!

REDACTORUL-ŞEF *(examinând şpalturile)*: E nemaipomenit. Articolul de fond încă nu-i cules. Peste un ceas trebuie să închidem ziarul.

OMUL RE SERVICIU: Fondul se face, dar ce se-ntâmplă cu foiletonul, care nici nu-i dat încă la tipar.

REDACTORUL-şeF *(apucându-se cu inimile de cap):* Ei, drăcie. Iar am uitat!… Noroc că poate fi cules şi la noapte… Trimite-mi-l pe Bezeredi.

OMUL DE SERVICIU: Am înţeles. *(Iese.)*

REDACTORUL-ŞEF *(deschide un sertar din care scoate fel de fel de manuscrise, se uită la ele, apoi unul câte unul le aruncă pe masă. La umil din ele se uită ceva mai mult timp, apoi îl apropie de ochi) (revoltat)*: Nemaipomenit!! *(Cl & ttinându-şi capul aruncă eu scârbă manuscrisul la coş. Continuă să caute printre celelalte.)*

DEZERED1 *(intră din dreapta, cu un teanc de manuscrise)*: Am venit, domnule redactor-şef.

REDACTORUL-ŞEF: Dragul meu Bezeredi, e nenorocire: încă nu s-a dat la tipar foiletonul.

¡BEZEREDI: Domnule redactor-şef, foiletonul îl dăm

întotdeauna în ultimul minut, fiindcă de cules tot noaptea se culege.

REDACTORIÂL-ŞEF: Dar, băiete, pentru mâine vreau un foileton foarte bun. Numărul de mâine fiind un număr» festiv, vreau ca şi foiletonul să fie deosebit de original şi de interesant.

BEZEREDI: Mă rog, ne-a rămas de săptămâna trecută o chestie despre Shaw…

REDACTORUL-ŞEF: A, nu… *(Arată spre teancul de pe masă.)* Dacă-i vorba de celebrităţi, am aici destule nume răsunătoare. Dar eu. vezi, u. Şi vrea ea mâine să avem ceva cu totul nou… ceva inedit, interesant, un articol scris eu curaj… Rubrica foiletonului e cam neglijată; vechile personalităţi nu mai interesează pe nimeni. Deuş putea descoperi un talent ascuns, un nume nou, care încă nu e… uzat. N-aş avea nimic împotrivă, chiar de-ar fi cineva cu totul necunoscut.

BEZJDRÉDI *(surâzând)*: Domnule redactor-şef, dacă-i vorba aşa, tocmai acu l-am zărit pe sală pe domnul Unglücklich.

REDACTORUL-ŞEF *(se înfurie, îşi izbeşte palmele):* Să nu îmi mai aminteşti de acest escroc, de acest şacal al redacţiilor! Ştii că individul ăsta a izbutit să ne strecoare din nou *Olivia*, cu alt titlu şi sub altă semnătură?

BEZERÍIDÍ*}, Femeia cu două suflete*?”

BEDAGTORUL-ŞEF: Da, da, exact; am recunoscut-o imediat. Omul ăsta e o adevărată catastrofă! Dacă nu mă crezi, uită-te aici *(Caută în coşul cu lurtii, de unde dă la iveală un manuscris.)* Poftim! *(Citeşte:) „Cele două suflete ale Oliviei*”, Aceeaşi nuvelă pe care în ultimii trei ani i-am restituit-o de şaptesprezece ori. De fiecare dată, ticălosul, ca să ne inducă în eroare, îi dă alt titlu. S-a chemat *„Destin de femeie.*”, *„Cariera*”, *„Bărbatul biruitor*alteori avea titlul concis de *„Femeie*”, sau altul sentimental, *„O amintire*”, şi în nu mai ştiu câte altele eroina, Olivia, se numea când Erna „când Piroska, sau, diminutival: „Manei”. Dar nuvela era, cuvânt cu euvuit, aceeaşi! Ia citeşte-o! *(îi întinde manuscrisul.)*

BEZERlâDI *(fără să se mai uite la manuscris, dă din mină)*. O şi în pe dinafară: „Avea părul ca soarele tropicelor într-un amurg de pe malurile Gangelui”…

REDACTORUL-ŞEF *(consultă manuscrisul, hale cu pumnul în masă)*: Exact! Cuvânt cu cuvânt! Nemaipomenit!

BEZERÂIDI: Mi-a dat-o şi mie de vreo trei ori, tot sub diverse titluri.

REI) ACTORI 1 – ŞEF *(aruncă din nou manuscrisul lu’ coş)*: De acum n-o să ţi-o mai dea. Am făcut greşeala că de fiecare dată i-l înapoiam şi astfel putea să-l recopieze. Acum, ştiu ce avem de făcut! Nu-i mai restituim textul. Manuscrisele nu se înapoiază.

BEZERAM» 1: îl ştie pe dinafară!

REDACTORUL-ŞEF: Un tâmpit ca el nu poate să ţină minte o nuvelă întreagă.

OMUL DE SERVICIU *(intră)*: Domnule redacţor-şef, o doamnă

REDACTORI I.

— ŞEF: O doamnă? Ce fel de doamnă? Ce vrea?

OMUL DE SERVICIU: N-o cunosc… N-am mai văzut-o pe aici…

REDACTORUL-ŞEF: Bine, să intre.

OMUL Dl”, SERVICIU: Da, dar nu vrea.

REDACTORUL-ŞEF: Ce?

OMUL DE SERVICIU: E sus, în sala de primire şi roagă pe domnul redactor-şef să poftească acolo.

REDACTORUL-ŞEF: gee?… Eu să mă deplasez până acolo?!… Eu, redactorul-şef?… Nu înţeleg!!

OMUL DE SERVICIU *(se uită tulburat în jurul lui).*

REDACTORUL-ŞEF *(se apropie de el)*: Cum o cheamă?

OMUL DE SERVICIU: Zicea că… a, da, că… *(îi şopteşte la ureche).*

REDACTORUL-ŞEF: Da… a… da… vin imediat.

OMUL DE SERVICIU: Am înţeles. *(Iese.)*

REDACTORUL-ŞEF *(vizibil încurcat, turuie)*: Bezeredi, dragul meu, mă-nţorc în câteva clipe…

0 chestie de familie… Până atunci fii bun, mai caută

prin teancul ăsta de materiale... Poate găseşti ceva bun... deşi, să fiu sincer... aşii preferat ceva original... Vin imediat... *(Iese grăbit.*

1 *se aude glasul, lipind: „Jdnos! Jdnos, stai... aşteaptă... merg eu...)*

BEZEREDI *(se aşază la birou, răsfoieşte manuscrisele făcând uneori note cu un creion roşu).*

UNGLÜCKLICH *(un tip palid, cu părul lung. necăjit. Se uită prudent, în jur, apoi, folosindu-se de absenţa servitorului Jdnos, se strecoară înăuntru, închide uşa încet şi se apropie tiptil, în vârful degetelor, de birou. Nefiind observat de Bezeredi îşi drege glasul, apoi, în sfârşit, rosteşte timid):* Maestre Bezeredi, vă rog...

BEZEREDI *(îşi ridică privirea, apoi continuă să cerceteze manuscrisele)*: Ei, ce mai este, taică Unglücklich? Ce-i nou?

UNGLÜCKLICH: Ar fi ceva nou, domnule redactor Bezeredi... şi anume că am venit pentru a vedea ce se mai aude cu nuvela pe care am prezentaf-o acum două zile domnului redactor-şef.

BEZEREDI *(fără să-şi ridice privirea)*: Ştiu, tinere.

„Cele două suflete ale Oliviei!" (Notează ceva.)

UNGLÜCKLICH *(cu patos)*: Da! *„Cele două suflete ale Oliviei"*.

BEZEREDI: *(acelaşi joc)*: „care „avea părul roşu ca soarele tropicelor într-un amurg de pe malurile Gangelui"...

UNGLÜCKLICH *(radiind)*: O ştiţi pe de rost?

BEZEREDI *(acelaşi joc)*: Da. Precum poliţia ştie pe dinafară datele personale ale. răufăcătorilor cu cazier...

UNGLÜCKLICH *(bănuitor)*: Cum binevoiţi a înţelege lucrul acesta?

BliZERÜDI *(acelaşi joc)*: Aşa că Olivia dumitale nu ne mai dă mare bătaie de cap. Când detectivii o aduc în faţa noastră, nu-i mai luăm interogatoriul, nu ascultăm ce ne spune, ci o trimitem direct la destinaţia ei... la cos!

UNGLÜCKLICH *(înghite în sec)*: Adică, vreţi să spuneţi că nu-i publicabilă?

BI. ZERÜDI *(acelaşi, joc)*: Da, asta vreau să spun. *„Cele două suflete ale Oliviei”* nu-s publicabile. Nici măcar unul din ele! Olivia nu atinge nivelul! Chiar dacă i-ai aşeza cele două suflete unul peste altul, tot n-ar atinge ştacheta. Într-un loc, în nuvela dumitale, uitându-se în vid, Olivia se întreabă: „Unde Aroi ajunge?!” Dumneata, ca autor, nu eşti în stare să-i dai Oliviei răspunsul cuvenit! Noi, în schimb, putem să-i spunem Oliviei unde va ajunge: în coşul de hârtii!!

UNGLÜCKLICH *(apăsat)*: Aşadar, e nepublicabilă?

BEZERfă DI: Da, tinere. Ne-pu-bli-ea-bilă!

UNGLÜCKLICH: Atunci, vă rog să-mi restituiţi manuscrisul.

BEZERÜDI *(acelaşi joc)*: Nici nu mă gândesc. Asta n-o mai pupi, dumneata, drăguţule. Manuscrisele nu se restituie! Ca să-l duci la altă redacţie şi peste două săptămâni să arii iar la noi cu el? Nu, tinere. Manuscrisele nu se înapoiază. Am cerut poliţiilor din provincie şi tuturor redacţiilor s-o aresteze pe Olivia dumitale, de îndată ce vor zări-o!

UNGLÜCKLICH: Nu-mi restituiţi manuscrisul?... Dar atunci cum va putea fi executat testamentul meu?

BEZERÜDI *(acelaşi joc)*: Ce fel de testament?

U.N’OLOCKLICII: Ca manuscrisul *„Oliviei”* să fie incinerai împreună cu mine, mâine după-amiază, la crematoriul din Osepel, în dreptul căruia va i-i pescuit din Dunăre cadavrul meu. *(Arată spre buzunar:)* 11 am aici. În buzunar.

BEZERIÂD1. În primul rând: la Csepel nu există crematoriu. În al doilea rând: de ce trebuie incinerat cadavrul dumitale de îndată ce va fi pescuit din apă? îţi dai seama ce greu arde un cadavru umed? Trei: de ce trebuie pentru a te incinera să sări mai iuţii în apă? sări direct în cuptorul cremalorului. Patru: în definitiv, de ce trebuie să sari?

UNGI. OCK – ldlH *(se prăbuşeşte în scaunul de lângă birou)*: Fiindcă nu mai pot! Mi-ajunge. De altfel, dacă nici azi nu voi izbuti să-mi plasez nuvela, nu mai am altă

alternativă. Din casă, m-au dat afară, demnitatea mea… puterea mea de rezistenţă s-au prăbuşit… nu mai am încotro… *(Glasul i se îneacă, îşi acoperă fata cu mâinile.)*

BEZERHDI *(îşi ridică privirea din manuscris, se uită cu compătimire la autor, apoi dă din cap)*: Spune-mi, fiule, cum poate să fie cineva atât de timpii?

1 VGL. flKLICH *(printre lacrimi, dus pe gânduri):* Mulţumesc, bine.

BEZEREDI: De ce te cramponezi de ideea asta fixă că dumneata trebuie să-ţi plasezi nuvela, că, în general, dumneata a trebuit să scrii nuvela asta? Sunt doar atâtea şi atâtea alte meserii. Omul poate să se facă chiar şi episcop. Iar dacă ai neapărat ambiţii scriitoriceşti, de ce te cramponezi de nenorocita asta de Olivia?

UNGH JCKLICH *(cu glas surd)*: Fiindcă în acest subiect mi-am pus lot sufletul.

BRZBltÂIDL: Iii, asta-i! Aşadar Olivia are două suflete, dumneata unul, deci în total trei. Şi totuşi din aceste trei suflete puse la un loc nu poate ieşi un foileton acceptabil.

rMirLUCKL – icil: Ce să fac? \u pot să scriu altceva decât ceea ce zace în sufletul meu.

BKZER & DI: Ei vezi! Asta nu vrei s-o înţelegi. Zadarnic zace sufletul dumitale în ea, publicul nu e curios de aşa ceva. Publicul, tinere, vrea poveşti, o povestire, o întâmplare, acţiune! O acţiune palpitantă, interesantă.

UNGLCCKLICH: Bine, dar în nuvela mea…

JÂEZERED I *(nerăbdător)*: Mai las-o, nenişorule!

La urma urmelor ce cuprinde nuvela dumitale? Că un băiat iubeşte o femeie şi femeia nu ştie pe care să-l aleagă, pe băiat ori pe bărbatul ei, şi că până la urmă îi face vini junelui. Tânărul pleacă şi suferă, dar după un timp realizează o afacere mare sau aşa ceva…

L’NUEUCKMCII *(la început a ascultat cu încântarc, dar acum e indignat)*: Da’ de unde o afacere… devine un om celebru… scriitor cu renume…

1 ÎEZERET) I: Fie şi scriitor cu renume, pul în îmi pasă, voiam să spun că realizează câştiguri mari. Şi atunci

femeia se întoarce la el şi i se oferă…

UNtllficiv LIO.H: Mai precis spus: ea crede că i s-a schimbat sufletul…

EE/. EREW: I s-a schimbat sufletul, fie; puţin îmi pasă, iar atunci băiatul…

LMJL – fâl KLICII *(se ridică, joacă scena)*: „se uită la ea cu tristele şi dragoste apoi îi spune doar aceste cuvinte: „Doamnă, odinioară am plina mult; când vei fi în stare să-mi înapoiezi aceste lacrimi, gândeşte-te din nou la mine. Dar acum, adio!”. Şi o părăseşte… *(Oftează.)*

PKZEUED (: Ei da. Ăsta-i subiect? O povestire? Asta-i o tâmpenie, o măgărie plată, melodramatică, romantică. Aşa ceva nici ziarele din provincie nu mai publică de prin anii o mie opt sute opt zeci…

UNGLCCKLICH: Dar, domnule redactor! Lucrul acesta s-a în t! în p 1 a t, s-a întâmplat în realitate. Nu în anii optzeci, ci acum, în aceşti ani… de ei trând.

Itll ZERÂIDI *(ironic)*: Şi cui i s-a întâmplat o chestie ca asta?

INGLÜCKLICII *(îşi lasă privirea în jos).*

BKZE – itfi Dl: Aşadar, dumitale. Dumneata eşti scriitorul sărbătorit.

Îi\Gt, ÎÂCIvI.K. H *(lammtindu-se)*: Da, eu aş fi acela… dacă mi s-ar publica foiletonul.

CEZERfiDI: Aşadar, dacă ţi-am accepta foiletonul s-ar realiza întocmai subiectul lui şi dumneata ai respinge-o, ai respinge-o orgolios pe respectiva doamnă, în timp ce ea s-ar văicări la picioarele dumitale. Cu alte cuvinte, nuvela asta tâmpită şi plictisitoare ar deveni bună prin simplul fapt că ar vedea lumina tiparului.

UNGLÂllKLICH *(visător)*: Viaţa e plină de astfel de minuni.

BEZERÂÂDL: Da, fiule, viaţa e în general plină de astfel de minuni, dar nu viaţa dumitale în care crezi că s-au întâmplat lucruri cu totul inedite, când de fapt ea e plină de cele mai mari banalităţi. Scriind despre ceea ce ţi s-a întâmplat dumitale, crezi că realizezi ceva deosebit, numai fiindcă acele lucruri ţi s-au întâmplat dumitale. Dar lucruri

asemănătoare li se întâmplă tuturor oamenilor, numai că dumneata nu şi îi de ele.

tiNGIICCKLTC.il *(începe să fie atent)*: Hm. Aşadar dumneavoastră credeţi că trebuie să scriu despre ceea ce li se întâmplă altora, nu despre ceea ce mi se întâmplă mie? *(Rămâne pe gânduri.)*

BEZEREDI: Ştiu eu? Nu sâni critic. Voiam să-ţi spun doar atâta, că relatarea unei întâmplări nu constituie înşine o scrisoare de recomandare. Lucrurile descrise – indiferent dacă s-au întâmplatsau nu – trebuie să fie interesante. Dar de fapt nici măcar interesante nu trebuie să fie! Ştii cum trebuie să fie un foileton ca să apară la noi?

UNGLÜCKLICH: Cum?

BEZEREDI: Să fie pe placul domnului redaetor-şef! Dacă mie îmi place sau nu, n-are importanţă, mai ales că singur nu-l pot da la publicat. Şi nici dacă place publicului nu-i important, fiindcă nu publicul îl dă la tipar. Domnului redaetorşef trebuie să-i placă. Dar, vezi, ăst. a-i necazul, tinere, că lui foiletonul dumitale nu-i place. Şi de-ai şti cât de aprigă nevoie are el în această clipă de un foileton! Tocmai asta-mi spunea adineaori, că pentru mâine îi trebuie un foileton bun, şi că ar fi bucuros să poată publica ceva interesant, chiar semnat de un nume nou, dacă ar găsi un astfel de material. Dar pentru asta, repet, materialul trebuie să fie pe placul lui.

UNGLÜCKLICH: Şi cum ar trebui să iii1 acel material, ca să-i placă?

BEZEREDI: Asta o ştie el, nu eu.

UNGLÜCKLICH *(stă pe gânduri, apoi hotărât)*: Voi afla!

BEZERliDI *(ironic)*: Acum, cu un ceas înainte de închiderea ziarului?

UNGLÜCKLICH *(se ridică repede şi febril)*: Acum, cu o oră înainte de închiderea ziarului! Nuvela mea *trebuie* să apară! Altfel astă-seară ştiam unde să dorm. Şi va apărea! *(Se postează în faţa lui Hezerc. U.)* Dragă domnule redactor, mâine, în numărul festiv, nuvela mea va apărea!!!

BEZERED! *(ironic)*: în acest caz eu voi înghiţi

numărul festiv. J i-am spus doar că nu-i place tema nuvelei dumitale!

UNGLtÂGKLllH: O să-i placă!

BEZERED!: ti plac ou totul altfel de teme.

UNGLÜCKLICH: O să creadă că e cu totul altfel de temă!

BEZERfiDI: Lui nu-i plac decât temele pe care le-ar putea născoci şi el însuşi.

UXGLOCKC lllf: O să creadă că el a născocit-o.

BEZEREDI: E un om orgolios, îi place să sugereze el temele.

UNGLtJCKLK. H: O să mi-o sugereze el!

BEZERfiDI: Dar când o să ai vreme s-o scrii?

UNG – llcklil. H: Nu vă cer decât să mă lăsaţi să vorbesc cu domnul redactor-şef. Restul mă priveşte. Mai am o oră. Ceasul acţiunii! Şi încă ceva: unde-i Olivia?

BEZEREDI *(arătând spre cos)*: Acolo.

UNGLtÂCKLICIL: Bine.

BEZERED (: Dar ce vrei cu Olivia?

UNGLfJCKMC.il E foarte probabil să mai am nevoie de ea.

REDACTORI L-ŞEF *(intră grăbit din stânga. Se vede pe el că e distrat, dar plin de vioiciune şi binevoitor)*: Ei, şi-acum, să ne vedem de treburi!!... Daţi bătaie! Daţi bătaie, peste o oră închidem ziarul!... Dragă Bezeredi, ia te rog chestia aia... *(il vede pe Ungliic Mich, se uită bănuitor la el)*. Pardon, cu mine doriţi?

BEZEREDI *(ironic)*: Domnul Unglucklich Lajos, autorul nuvelei *Cele două suflete, ale Oliviei...*

REDACTORIT L-ŞEF *(izbucneşte în rh)*: Aşa... dumneata eşti?

BEZEREDI: ... Vrea şti vă vorbească... i-am spus că sunteţi foarte ocupat...

REDACTORUL-ŞEF *(binevoitor)*: Ei, mă rog. Tu minut, două pot să sacrific... Mai ales că tot voiam să vorbesc cu dumneata... voiam să-ţi explic... Dragă Bezeredi, nu uita de cronica judiciară... şi foiletonul, ai găsit ceva?

BEZEREDI: Încă nu.

REDACTORI L-ŞEF: Atunci lasă, rezolv eu chestia asta. Grăbeşte-te, dragă Bezeredi, închidem ziarul.

BEZEREDI: Am plecat. *(Iese.)*

UNGLCCKLICH *(se aşază luându-şi o mutră de om disperat).*

REDACTORIIL-ŞEF *(distrat, răsfoieşte printre manuscrisele de pe masă)*: A da... va să zică chestia aia a dumiţale... Desigur, domnul Bezeredi ţi-a spus...

r\e; LflKLir. *II (cu capul plecat, prefăcându-se a fi resemnat)*: Da, mi-a spus că nuvela mea nu se poate publica. Păcat.

REDACTORI L-ŞEF: Nu. tinere, nu se poate. Acţiunea e fără semnificaţie, şablonată, nu poate interesa publicul.

UNGLOCKLICH: M-am străduit...

REDACTORI L-ŞEF: Desigur, bineînţeles că le-ai străduit. Dar, de fapt, nu felul cum e scrisă e deficitar... Asta mă preocupă prea puţin. Îţi repet, tema nu e interesantă...

UNOL-ul KLtlH: Un om nu poate povesti decât ceea ce trăit.

REDACTORI L-ŞEF: Ei da, dar ceea ce ai trăit tu însuţi, nu constituie ceva deosebit pentru alţii.

UNGLÜCKLICH: Ştiu. Aşa mi-a spus şi domnul Bezeredi.

REDACTORUL-ŞEF: Vezi! Deşi e păcat de dumneata; văd că ai ambiţie, eşti plin de însufleţire. Să ştii că mie îmi plac foarte mult tinerii entuziaşti. Dar atâta timp cât dumneata te cramponezi de această unică experienţă de viaţă, numai şi numai fiindcă ai trăit-o dumneata, nu vei izbuti să te afirmi. E mai bine să renunţi la că Ar trebui să cauţi alte subiecte. Viaţa e atât de bogată în teme...

UNGLÜCKLICH *(cu tristeţe)*: Da, dar acelea nu sunt ale mele...

REUACTORUL-ŞEF: Tinere, de asta nu eu sunt vinovat!

UNGLÜCKLICH *(meditând)*: Într-adevăr... m-am gândit de multe ori... că poate ar trebui să studiez viaţa

altora… să găsesc ceva cu totul special, original! Viaţa mea de fapt e cenuşie, da, dar tocmai la asta m-am gândit adineaori, când v-am zărit, domnule redactor-şef, afară, pe sală.

REDACTORUL-ŞEF *(interesat)*: Când?

UNGLÜCKLICH: Când v-aţi urcat sus, în salonul de primire… vă aştepta o doamnă…

RED ACTORUL-SEF *(tulburat)*: A, da! A fost un caz cu totul excepţional, de altfel, de obicei, nu primesc decât aici, în biroul meu…

UNGLÜCKLICH *(însufleţit)*: Ştiu, ştiu, că doar tocmai asta m-a făcut să-mi dau seama imediat că-i vorba de un caz special… M-am gândit că mie nu mi se întâmplă, nu mi se poate întâmpla nimic deosebit, nimic excepţional. În schimb, sunt oameni a căror viaţă este o continuă aventură pasionantă şi ieşită din comun… Da, ştiu!… Ştiu că viaţa acestora ar trebui s-o urmăresc… a oamenilor care trăiesc din plin, care sunt cineva, care fac parte integrantă din marele… pasionantul… flux al vieţii. Oameni care lucrează, care luptă, care fac carieră… Atunci poate că aş putea şi eu scrie ceva ca să-mi placă şi mie.

REDACTORUL-ŞEF *(cu modestie)*: Vai, dacă faci aluzie la mine… eu n-aş putea…

UNGLÜCKLICH *(radios)*: Oh, dumneavoastră, fireşte, nici nu vă puteţi da seama… Cariera dumneavoastră s-a desfăşurat într-un ritm atât de vertiginos, încât n-aţi avut timp să meditaţi la tot ce vi s-a întâmplat în viaţă… Dar eu m-am gândit de multe ori: Doamne, cât de interesantă i-o fi fost. viaţa!… Ce minunat lucru este să faci o mare carieră!

REDACTORUL-ŞEF *(onctuos, cu tremur în glas):* Tinere prieten, crede-mă, viaţa mea n-a fost decât muncă şi luptă. Şi dacă am avut oarecari succese modeste, ele se datoresc numai şi numai faptului că nu m-am abătut de la calea pe care mi-am impus-o!

UNGLÜCKLICH: Da, asta-i ceea ce se cunoaşte în public. Dar într-o viaţă atât de minunată ca a dumneavoastră, domnule redactor-şef, întotfileauna există ceva ce nu poate fi înţeles decât de un artist, ceva ce se

petrece în dosul culiselor, la pornirea la drum – … ceva ce pentru un artist explică totul…

REDACTORUL-ŞEF *(surâzând)*: Dumneata s-ar părea că vrei să-mi iei un fel de interogatoriu?

UNGLÜCKLICH: Nu… de loc… dar m-am gândit că…

REDACTORUL-ŞEF: Doamne, dar ce însemnătate au lucrurile acestea… Am fost şi eu un tânăr oarecare, sărac şi necunoscut, ea atâţia alţii odinioară…

UNGLÜCKLICH: Sărac şi necunoscut, asta o cred. Dar nu ca atâţia alţii. Fiindcă ceilalţi au rămas săraci şi necunoscuţi „în vreme ce dumneavoastră… Cu ceilalţi nu s-a întâmplat, nimic. Cu dumneavoastră însă s-a petrecut ceva, încă de pe atunci!

REDACTORUL-ŞEF: Asta de unde o scoţi?

UNGLÜCKLICH *(ferm)*: Sunt sigur!

REDACTORUL-ŞEF *(furat de gânduri)*: Da, s-ar putea, dar ce curios lucru, că tocmai acum… *(Se ridică; începe să se plimbe cu mâinile laspate.)* Ei, da… da… *(Se opreşte brusc în faţa lui Unglücklich, îl bate pe umăr surâzând:)* Tinere, văd că dumneata ai nevoie de un subiect! De ceva aparte, interesant… luat din viaţă, nu-i aşa? Ceva ce depăşeşte cercul dumitale strâmt, da, în sfârşit, ceva din viaţa adevărată. Ei bine, am să-ţi spun o poveste. O poveste despre cineva, să zicem despre… oricine, n-are importanţă. Să presupunem că-i vorba despre un vechi cunoscut al meu. Să-l numim chiar aşa: ORICINE. Acest ORICINE, a fost odinioară sărac, necunoscut…

UNGLÜCKLICH *(cu umilinţă)*: Da, vă rog… înţeleg. Domnul redactor-se! nu vrea ca eu să ştiu că-i vorba de domnul redactor-şef…

REDACTORUL-ŞEF: Ei, Te rog, asta n-are nicio importanţă. Dar, hai să presupunem că viţa acelui tânăr a fost asemănătoare cu a mea…

UNGLÜCKLICH *(brusc)*: Tânărul a iubit pe cineva… a iubit o femeie minunată…

REDACTORUL-ŞEF *(ezitând)*: Ei da… se poate…

UNGLÜCKLICH *(entuziast)*: Vă rog, continuaţi… vă

rog, povestiţi-mi totul… e atât de interesant…

REDACTORUL-ŞEF: Ce-aş ni, ¡ putea spune?

UNGLCCKI. ICII: Femeia era măritată, nu-i aşa?

REDACTORUL-ŞEF: Da. Femeia era măritată.

I NGLtÂGKLICH: Dar, nu-i aşa, ea Fa iubit mult pe domnul redactor… adică pe… respectivul. Dar n-a ştiut pe care să-l aleagă: pe soţ sau pe domn… pe respectivul?

REDACTORUL-ŞEF *(se uită la el)*: Te interesează – atât de mult tema?

UNGLÂÂCKLICIL *(cu aviditate)*: Mult, mult de tot, nici nu vă imaginaţi cât de mult, domnule redactor-şef! E o temă cu totul ieşită din comun, da, da… Mi-o închipui pe femeia aceea… aşa cum mi-aţi descris-o adineaori… cu părul roşu… o văd în faţa mea atât de plastic… aşa cum mi-aţi descris-o în câteva cuvinte… nu-i aşa, spuneaţi că avea părul roşu?

REDACTORI L-ŞEF *(nesigur)*: Da… un fel de păr roşcat…

UNGLIOCKLllH: Dar, vă rog continuaţi; de ce a rămas, totuşi, alături de soţul ei? N-am înţeles tocmai bine…

REDACTORI L-ŞEF: Fiindcă… a crezut că…

UNGL – tâl KLICH *(îi întrerupe, se apucă eu mâinile de cdp)*: Desigur! Ce zăpăcit sunt! Din cele spuse de domnul redactor-şef, reiese totul, motivul e perfect clar! A crezut că tânărul n-o iubeşte îndeajuns… că dac-ar iubi-o, ar lupta pentru ea.

REDACTORI L-ŞEF: Aşa, aşa a spus, cuvânt cu cuvânt

UNGLÜCKLII.il: Da, ştiu, sunt asemenea femei, abi i! acum simt că în viaţă există asemenea femei… *(avid:)* Şi pe urmă? Pe urmă, ce s-a mai întâmplat?

REDACTORUL.

— ŞEF: Pe urmă… tânărul s-a luptat…

UNGLtJCKLICII: S-a luptat cu viaţa şi a învins! A devenit cineva: s-a afirmat, a ajuns celebru. Redactor-şef al unui ziar important

REDACTORUL-ŞEF *(măgulit, se arată tulburat):* Vezi,

însă, na cumva să scrii: redactor-şef, ar fi prea străveziu…

UNGLÜCKLICH: Sau… Atunci… un scriitor admirat, n-are importanţă. Şi pe urmă? Vă rog să continuaţi… e atât de pasionant…

REDACTORUL-ŞEF *(încrunlmdu-se)*: Bine. Dacă te interesează atât de mult, voi continua; unde am rămas?

UNGLÜCKLICH *(cu aviditate): …* Că într-o zi, a venit la redacţie, mărturisindu-i că nu mai poate îndura…

REDACTORUL-ŞEF: „Şi că vrea să-i vorbească cu orice preţ.

UNGLÜCKLICH: Ei da, fireşte! Dar ce a răspuns ea când domnul redactor-şef… vreau să zic… când domnul respectiv i-a aruncat în faţă acele cuvinte?

REDACTORUL-ŞEF *(perplex)*: Care cuvinte?

UNGLÜCKLICH: Cuvintele pe care aţi binevoit a mi le spune adineaori, adică: „Doamnă… când îmi vei putea restitui lacrimile… gândeşte-te din nou la mine. Până atunci, adio!”

REDACTORUL-ŞEF *(cu interes)*: Aşa am spus eu?

UNGLÜCKLICH *(cu entuziasm)*: Aşa. Cuvânt cu cuvânt! Am luat note! Sunt cuvinte atât de frumoase, atât de calde, încât nu se pot uita. Dar, abia acum observ că, în definitiv, nici nu mai e important ce a răspuns femeia. Cu aceste cuvinte subiectul s-a încheiat, povestirea e terminată. *(Se ridică, oftează adânc.)* Ei Das Asta subiect!

REDACTORUL-ŞEF *(surâde)*: îţi place, nu-i aşa? Ehei, tinere, asta înseamnă o poveste adevărată!

UNGLÜCKLICH: Dacă aş putea-o scrie… Ce nuvelă minunată ar ieşi din ea!

REHACTORUL-ŞEF: N-ai decât s-o serii!

UNGLÜCKLICH: Dar tema ar fi recunoscută imediat. E atât de personală… ş-apoi, se poate să fur tocmai eu tema domnului redactor-şef?!

RKDACTORUL-ŞEF: Ei asta-i. Un scriitor bun îşi ia temele din viaţă!

UNGLÜCKLICH: Dacă aş scrie-o, eroul ar fi recunoscut cu uşurinţă!

REDACTORUL-ŞEF: Nu-i nevoie să spui că femeia a

venit la redacţie, ci – hai să zicem că s-a dus… acasă la scriitor. Iar cât priveşte numele… poţi să-i dai orice nume vrei… Să zicem, Manei!

UNGLÜCKLICH: Manei! Minunat nume… *(ezitind).* Aşadar… domnul redactor-şef mi-ar permite să scriu eu o nuvelă cu tema asta?

RKDACTORUL-ŞEF: Ce înseamnă că, mi-ar permite”? Pur şi simplu îţi cer s-o scrii…

UNGLÜCKLICH: Ar avea un succes imens!

RKDACTORUL-ŞEF *(cu modestie)*: Şi eu cred la fel… *(După ce a rămas câteva clipe pe gândnri.)* Spune-mi, tinere, de cât timp ai nevoie ca s-o scrii?

UNGLÜCKLICH: De cât timp? *(Gest dezinvolt.)* De-o jumătate de oră! E o poveste gata elaborată, nu mai trebuie să stai să meditezi…

RKDACTORUL-ŞEF *(se gândeşte, apoi. brusc)*: Ai putea s-o dictezi?

UNGLÜCKLICH: Pe nerăsuflate!

REDACTORUL-ŞEF *(frecându-şi mâinile)*: E-n ordine! Fii atent! Voi dispune să vină imediat dactilografa, dumneata îi dictezi nuvela, pe urmă trimiţi manuscrisul direct la tipografie. Va apărea mâine, în numărul festiv.

UNGLÜCKLICH: Am înţeles.

REDACTORUL-ŞEF *(scrie o dispoziţie tic plată):* Poftim onorariul; lariful maxim. Omul ilo serviciu îi va aduce hanii. *(Sinai.)*

OMUL DE SERVILI! *(intră)*: Ordonaţi!

REDACTORUL-ŞEF: Rite o dispoziţie de plută. Încasezi banii şi-i aduci domnului Unglücklich. Iar acum, să poftească la mine domnul Bezerédi şi dactilografa.

OMUL, DE SERVICII *(uluit)*: Am ¡nieles, *(lese.)*

REDACTORUL-ŞEF *(îşi freacă mâinile, însufleţit):* Şi totuşi miinc vom avea o nuvelă originală!

UNGLÜCKLICH: „Numai de-ar avea succes…

REDACTORI L-ŞEF *(cusuperiori late)*: Tinere, ai încredere în mine… Va avea un mare succes! Publicului îi plac întâmplările ieşite din comun. Poţi să fii liniştit. Dumneata, de-acum, eşti un om făcut. O să ne obişnuim

unul cu altul şi, *(cu modestie:)* îndrumat de mine, vei scrie în fiecare săptămână câte o nuvelă.

BEZERÉDI *(intră)*: La dispoziţie, domnule redactor-şef.

REDACTORUL-ŞEF: Dragul meu Bezerédi, avem nuvela pentru numărul de mâine!

BEZERÉDI: O avem?

REDACTORUL-ŞEF *(bătându-l pe umăr pe Unglücklich, care în timp ce redactorul e întors cu fala spre Bezerédi. scoate pe furiş manuscrisul din coşul de hârtii şi îl vira în buzunar)*: Domnul Unglücklich mi-a relatat un subiect... luat din viaţă... *(ocheadă complice spre Unglücklich)*, pe care-l are gata elaborat... nu trebuie decât să-l dicteze... fi un subiect de primul rang, ţi-o spun eu! *(către Unglücklich:)* Aşadar, litiere, dă-i zor! *(Către Bezerédi:)* Cum termină domnul Unglücklich, trimiţi imediat manuscrisul la tipografie...

BEZERÂIDI *(uluit)*: Fără să lip citit?

REDACTORUL –, ŞEF: Fără să fie citit! Mi-a povestit totul, cuvânt cu cuvânt, e un material pus la punct, n-avem de ce să-l mai citim. Repet, nuvela e excelenţă. Va avea un succes enorm; ştii, eu n-am obiceiul să greşesc! Mda. Slavă Domnului, suntem gata şi cu asta. Eu mai dau o fugă piuă la administraţie. *(Către Ungluckclich:)* Dumneata te închizi aici: vezi, nu te lăsa deranjat de nimeni.

UNGLOCKLICH: Da, am înţeles.

DACTILOGRAFA *(intră, aduce o maşină de scris).*

redactori t.

— ŞEF: Aici, fetiţa mea... Maestrul îţi va dicta... *(Dactilografa se aşază.)* La revedere... *(fese.)*

UNGL – tâl KLICH *(se plimbă de colo-coto).*

BEZEREDI *(nevenindu-i să creadă)*: Spune-mi, cum de ai izbutit să-l duci în halul ăsta? Ce i-ai vârât pe gât?

UNGLtJCKLlllI *(ca superioritate)*: O să citeşti mâine, dragă domnule Bezeredi. Iar acum... *(politicos, dar cu fermitate),* mă iertaţi, nu-i aşa, dar nu pot dicta dacă sunt deranjat...

BEZEREDI *(uluit)*: lo-te-te...

UNGL – tic KLICH: Nu te supăra, dar ai auzit ce a spu «domnul redactor-şef: N-avem timp; într-o jumătate de oră închidem ziarul.

BEZERÂJDI *(înţepat)*: Mă rog, mă rog, iertafi-mă! *(Porneşte spre uşă.)*

UNGLUGKLICI1 *(din urmă)*: Ar fi mai bine să vezi de cronica faptelor judiciare, o să întârzie din nou ediţia!... Literatura las-o în seama mea, nu-i resortul dumitale!

BEZEREDI *(rânjind chinuit)*: Mă rog... Mă rog... *(Iese, dând din umeri.)*

UNGLÜCKLICH *(închide uşa inurtna lui)*: Of, Doamne! Reporterii ăştia... nu mai Iaşi la cale cu ei. Îşi închipuie că literatura e tot un fel de agenţie de presă! Aşadar, domnişoară, începem.

DACTILOGRAFA *(pune hârtie în maşină)*: La dispoziţia domneavoastră.

UNGLÜCKLICH *(scoate manuscrisul din buzunar):* Gata?

DACTILOGRAFA: Da.

UNGLÜCKLICH: Poftim. Sus, titlu: *Olivia...* adică nu. Să mai aşteptăm puţin, titlul îl vom pune mai târziu. Lăsaţi un loc liber.

DACTILOGRAFA: Da.

UNGLÜCKLICH *(aprinde o ţigară, se trânteşte în fotoliu, îşi pune picior peste picior şi începe să dicteze)*: „Avea părul ca soarele tropicelor într-un amurg de pe malurile Gangelui".

DACTILOGRAFA *(bate la maşină în timp* ce *cade*

Cortina

OEP. SĂ MI SE RESTITUIE TAXELE ŞCOLARE

P E R S-O A N E L E

DIRECTORUL PROFESORUL de geografie PROFESORUL de istorie PROFESORUL de matematici PROFESORUL de fizică WASSERKOPF PORTARUL

(Scena se petrece în cancelaria unui liceu.)

DIRECTORUL *(şade în birou, în faţa lui portarul):* Ce doreşti!"

PORTARUL: A venit un domn. Zice că vrea să vorbească cu domnul director.

DIRECTORI L: Am dispus să se comunice părinţilor precum că în chestiuni privind învăţământul nu primesc decât miercurea şi sâmbăta, cu excepţia duminicilor şi sărbătorilor şi numai în orele oficiale.

PORTARUL: Am înţeles, să trăiţi, dar ăsta nu-i părinte.

DIRECTORUL: E elev?

PORTARUL: N-aş crede, să trăiţi, fiindcă are barbă 1

DIRECTORUL *(sincer mirat)*: Nu-i 11 îi elev, hii i părinte? Atunci ce-i?

PORTARUL: A zis să vă spun doar atât că el e Wasserkopf.

DIRECTORUL *(neliniştit)*: Cum arată?

PORTARUL: Are o mutră cam tâmpită.

DIRECTORUL *(s-a liniştit)*: A, da, înţeleg. Să intre.

PORTARUL *(iese).*

WASSERKOPF *(intră, e îmbrăcat neglijent, are o barbă zburlită, e foarte energic şi hotărât)*: Bună ziua. *(Se opreşte brusc.)*

DIRECTORUL *(se ridică)*: Ce dorit i?

WASSERKOPF: Sunt Wasserkopf. *(Pauză.)* Domnul director nu mă recunoaşte?

DIRECTORUL *(face semn că nu).*

WASSERKOPF: Se parecăm-am schimbat. Dar n-are a face. Drepturile mele de a veni aici se vor constata din registre.

DIRECTORUL: Din registre? Cum adică?

WASSERKOPF: Domnule director, eu sunt Wasserkopf!

DIRECTORU L: Nu mă-dndoiesc precum că… dar cu toate acestea…

WASSERKOPF: Nu vă mai aduceţi aminte nici măcar de numele meu? *(Cu superioritate.)* Ei da, dda, dda, sau mai degrabă vă prefaceţi că nu vă amintiţi. Aveţi toate motivele să mă repudiaţi. Dar nu face nimic. Aşadar, eu, acum optsprezece ani am fost elevul acestei şcoli.

DIRECTORUL: Nu-i exclus, totul e posibil! Ce doreşti? Ai nevoie de o copie după certificat?

WASSERKOPF *(cu semnificaţie)*: N-am nevoie de certificatul dumneavoastră. Vi l-am adus înapoi şi pe cel pe care mi l-aţi dat pe vremuri. Am venit pentru altceva.

DIRECTORUL: Dar însă...

WASSERKOPF *(îşi drege glasul, solemn)*: Onorată direcţiune!

DIRECTORI L *(se uită în dreapta, în stânga, speriat).*

WASSERKOPF: Ca fost elev al acestei şcoli am onoarea să vă cer cu toi respectul restituirea sumelor pe care le-am plătii drept taxe şcolare acum optsprezece ani. *(Se uită cu mândrie în jurul său.)*

DIRECTORUL *(nu pricepe)*. Ceri restituirea taxelor?

WA88ERKOPF: Da, cer restituirea taxelor şcolare. Dacă aş fi bogat, îmi zic, vi le-aş lăsa dumneavoastră, să fiţi fericiţi cu ele, dracii să le ia... Dar de două zile n-am băgat mâncare caldă în gură, aşa că am urgentă nevoie de bani.

DIRECTORI! Rine. dar nu înţeleg... pe ce bază?

WAS & ERKOPF: Pe ce bază? Pe baza faptului că m-aţi învăţat prostii, pe baza faptului că mi-aţi eliberai un certificat în care scrie că în schimbul banilor mei aş fi învăţat ceva, dar piuă la urmă s-a dovedit că n-am învăţat nimic.

DIRECTORI 1. *(contrariat)*: Vai de mine... nu pricep... Ce idee!

WAS8ERKOPF *(cu mândrie)*: Cil priveşte ideea, dumneata să mă slăbeşti! Ideea e foarte bună, încât mie nici nu mi-ar fi trecut prin minte, întrucât după cele învăţate aici, am devenit un măgar şi un nepricopsit. Ideea asta mi-a dat-o, acum *d* jumătate de oră, amicul meu Csetovies.

DIRECTORUL *(uluit)*: Csetovies?

WASSERKOPF: Chiar el. Acum o jumătate de oră mă plimbam pe bulevard, frământându-mă cum şi de unde să fac rost de nişte bani, că nu mai aveam nicio para chioară. Mă întâlnesc cu Csetovies. Ce faci. Csetovies? zic.

Mulţumesc – zice el. Mă grăbesc la lianca de Scont, să în casez diferenţele de valută pe care le-am câştigat. Zic, ce-i aia diferenţă de valută? N-am vreme să-ţi explic – zice el. Am pierdut pe hârtie şaptezeci de puncte, dar am câştigat la diferenţă, nu înţelegi? Nu – zic eu. Ce înseamnă că „am pierdut la (tunete şi ara câştigat la diferenţă? 1 Ei – zice el – dacă nici atâta lucru nu ştii, nu ştii nimic. Ai plătit degeaba laxele şcolare. Du-te şi-ţi cere banii înapoi! Şi cu asta m-a lăsat în mijlocul străzii, iar eu mi-am zis: iote, domnule, o idee excelentă! Are dreptate omul, cum de nu mi-a Amonit până acum în minte? Am făcut stingă împrejur şi am venit întins aici, unde cer respectuos ca onorata direcţiune să-mi restituie taxele şcolare, fiindcă eu nu ştiu nimic. *(îşi roteşte cu mândrie privirea prin sală.)*

DIRKCTORUL *(abia găsind cuvintele)*: Ei da… într-adevăr, numai că… un astfel de caz n-am avut de când sunt… Şi zici că Gsetovies ţi-a spus?…

WASSKRKOPF: Da. Bunul meu amic Gsetovies. El mi-a vândut – cum se zice – „pontul”. O să-i fiu recunoscător. Dacă iau banii, îi cumpăr un cadou. Neapărat.

DIRECTORUL *(îngrozit)*: Banii?… Ce fel de bani?… Vorbeşti serios?

WASSERKOL F: Dacă vorbesc serios? Foarte, foarte serios. De nu mi se face dreptate, mă duc până la Minister şi la legiuitorul suprem, am să dau în judecată toată şandramaua… toată liota asta de puşlamale, care-ţi fură banii din buzunar şi nu te învaţă o boabă. Uite, stau aici ca un măgar bătrân, şi nu ştiu nimic, deşi am făcut atâta şcoală.

DIRECTORUL *(aparte, speriat)*: Asta-i nebun. *(Căutând să-l potolească.)* Bine (bine, dragă… domnule YVassermann… Pofti I i dumneavoastră, plecaţi liniştit acasă, o să examinăm cazul…

WASSERKOPF: O fi, dar eu nu mă mişc de-aici până când nu se rezolvă chestia asta. De aia am cheltuit atâţia bani pe învăţătură ca să ştiu ceva. Or eu nu ştiu nimic, deci m-aţi învăţat prost, aşa că am dreptul să-mi cer banii înapoi.

DIRECTORUL *(deznădăjduit)*: Dar de unde ştii dumneata că nu ştii nimic?

WASSERKOPF: De unde ştiu? Ei vezi, asta nu-i treaba mea, ci a dumneavoastră. N-aveţi decât să mă examinaţi şi să-mi spuneţi ce ştiu. Chemaţi-i pe domnii profesori, să mă examineze.

DIRECTORUL: Penibilă afacere, extrem de penibilă! … Aşadar, dumneata vrei să fii reexaminat?

WASSERKOPF: Da, vreau Ăă fiu reexaminat. M-aţi lăsat să ircc examenele fără să ştiu nimic, deşi nu încape îndoială că trebuia să cad. Dacă – aş fi căzut, măcar puteam să-mi dau seama că nu ştiu nimic, dar aşa, m-aţi indus în eroare. Rog să fiu reexaminat, deoarece celălalt examen nu e valabil, tocmai fiindcă l-am trecut. Vă rog să mă admiteţi la corigentă ca să vedeţi că nu ştiu şi vă mai rog să mă trântiţi la examen în toată regula şi să-mi restituiţi taxele şcolare.

DIRECTORUL: Aşadar precum că… dumneavoastră să fiţi examinat?

WASSERKOPF: Exact. Am tot dreptul.

DIRECTORUL: Gazul este foarte dificil! *(Se scarpină în ureche.)* Niciodată n-am mai avut un asemenea caz. Nu mă dumiresc de loc, trebuie să consult corpul profesoral. Voi convoca o conferinlă. Treceţi vă rog în anticameră şi aşteptaţi acolo.

WA8SERKOPF: Bine, dar vă rog să vă grăbiţi. N-am vreme de pierdut. *(Iese.)*

DIRECTORUL *(îşi exprimă prin gesturi neputinţa, apoi sună).*

PORTARUL *(intră).*

DIRECTORUL: Pofteşte pe domnul profesor Hornyak, pe domnul profesor Pemete, pe domnul profesor Kolmizo şi pe domnul profesor Reczege la o conferinţă extraordinară.

PORTARUL: Am înţeles. *(Iese.)*

DIRECTORUL *(singur)*: Precum că… întrucât.: trebuie să luăm în considerare… *(îşi pregăteşte cuvântarea pe care urmează s-o ţină la conferinţă)*, o afacere extrem de delicată, de aceea mi-am îngăduit să vă

poftesc aici, domnii mei... întrucât... *(Intră profesorul de fizică, profesorul de istoric, profesorul de geografie, profesorul de matematici; toţi stau în picioare în jurul mesei.)*

DIRECTORUL *(solemn)*: Deschid conferinţa. Mi-am îngăduit să vă poftesc aici, întrucât... trebuie să supun corpului profesoral o afacere extrem de delicată... Binevoiţi a lua loc.

PROFESORII *(iau loc.)*

DIRECTORUL: S-a prezentat în faţa mea un fost elev al şcolii, unul Wasserkopf, care... mi-a făcut o cerere cu totul neobişnuită şi neprevăzută în regulamentul învăţământului, cu rugămintea precum că, întrucât... *(se gândeşte puţin, apoi izbucneşte).* Nemaipomenit, domnilor, e nemaipomenit!

PROFESORII: Ce este? Despre ce-i vorba?... Ce s-a întâmplat?...

DIRECTORUL: Omul acesta cere să-i restituim taxele şcolare.

PROFESORII: Să-i restituim taxele şcolare?

DIRECTORUL: Pe motivul că nu ştie nimic. Rog pe domnii profesori să-şi dea părerea asupra acestui caz nemaipomenit.

PROFESORII *(se uită unii ia alţii.)*

PROFESORI L DE FIZICA *(dregindu-şi glasul)*: Onorată conferinţă! După părerea mea problema aceasta constituie o imposibilitate fizică. În baza principiului conservării energiei, fiecare elev pierde cu timpul tot atâtea din cunoştinţele sale cât ciiităreşte în această chestiune părerea profesorului dislocat din institut.

PROFESORUL DE ISTORIE: Istoria modernă nu cunoaşte nicio altă întâmplare similară. Se spune despre Bourboni că n-au învăţat şi nici n-au uitat nimica, şi cu toate acestea ei n-au dat în judecată statul pe motivul că din această cauză a izbucnit revoluţia din 1792.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Întrebarea este dacă cere restituirea capitalului sau cere întreaga sumă, inclusiv dobânzile compuse, fiindcă în acest caz...

PROFESORUL DE GEOGRAFII!: Unde e situat acest om?

DIRECTORUL: Aşteaptă în antreu. Vrea să fie admis la corigentă. Doresc să aflu părerea domniilor voastre în această chestiune.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Onorată conferinţă! După părerea mea noi nu pierdem nimic dacă pe fostul elev Wasserkopf ¡1 admitem la reexaminare. Consider că este cu totul imposibil să cadă, creându-se astfel cine ştie ce complicaţii financiare. De când a plecat de la noi, de bună seamă a învăţat multe la şcoala vieţii, aşa că noi trebuie să fim atenţi doar la un singur lucru: să nu-i punem întrebări prea grele. Mai ales că, după cele văd, avem de-a face cu un om extrem de şiret, care vrea să ne compromită cu orice preţ şi să pună mina pe bani. N-ar fi imposibil să fie unealta unui institut concurent. Trebuie să fim mai abili decât el.

PROFESORUL DE FIZICĂ: Cum credeţi că trebuie să procedăm, domnule coleg?

PROFESORUL DE MATEMATICI: Foarte simplu, să ne sprijinim unii pe alţii. Scopul nostru este ca domnul Wasserkopf sub niciun motiv să nu cadă la examen, fiindcă dacă domnul Wasserkopf nu ştie să răspundă, păgubiţii suntem noi, iar el elştigă. Acest lucru trebuie împiedicat cu orice preţ! Să fim solidari, domnilor colegi, să fim cu ochii-n patru pentru ca acest caz penibil să nu se transforme într-un scandal de mari proporţii pentru învăţământ. Orice ar răspunde domnul Wasserkopf, noi trebuie să-i dovedim că a răspuns bine.

PROFESORUL DE ISTORIE: Eu, dacă aveţi încredere în mine, îmi asum această sarcină, şi acum rog pe domnul director să dispună introducerea candidatului. Iar noi să ne purtăm cu el cât se poate de delicat.

DIRECTORUL *(neliniştit)*: N-o să iasă ceva rău? Mă gândesc la ziare, la presă…

— PROFESORUL DE MATEMATICI: Lăsaţi totul în seama noastră. Să luăm loc.

DIRECTORUL *(sunând)*: Să intre domnul Wasserkopf.

PORTARUL *(iese.)*

PROFESORII *(se aşază la locurile lor.)*

PORTARUL *(il introduce pe Wasserkopf.)*

WASSERKOPF *(intră nepăsător, cu pălăria pe o ureche, fără să salute, cu mâinile în buzunar şi fluierând cu insolenţă.)*

PROFESORII *(se ridică, apoi cu afabilitate)*: Bine aţi venit!

WASSERKOPF *(condescendent)*: Servus! Staţi jos, mueoşilor! *(Se uită obraznic la ei, aşteptând să-i fie dat afară.)*

DIRECTORUL *(revoltat)*: Ei bine, dar…

PROFESORII *(se uită unii la alţii. Profesorul de matematici îi face semn directorului să accepte orice. Se aşază cu toţii)*: Da, vă rog.

DIRECTORUL: Dar maniera aceasta… *(e foarte tulburat).*

PROFESORUL DE MATEMATICI: Maniera aceasta înseamnă că domnul Wasserkopf cunoaşte foarte bine stilul patriarhal al acestui vecivi institut de învăţământ. Dânsul ştie prea bine că şcoala noastră a existat în această formă şi în clasicul ev mediu, când profesorii şi elevii trăiau în perfectă armonie, iubindu-se unii pe alţii şi ţutuindu-se… Domnia sa a vrut, desigur, să ne atragă luarea-aminte asupra acestui lucru. Delicata şi amabila domniei sale atenţiune ne încântă pe toţi şi în consecinţă cred că nimenea dintre dumneavoastră nu va avea nimic împotriva propunerii pe care o fac, ca pe elevul Wasserkopf, care, după câte ni s-a spus, doreşte să fie reexaminat, să-l considerăm încă de pe acum promovat la purtare, cu nota foarte bine.

DIRECTORUL *(a înţeles, cu vioiciune)*: Aşa-i, aşa-i: la purtare foarte bine! *(Scrie.)*

PROFESORII *(aprobând)*: Aşa-i, bravo, foarte bine!

WASSERKOPF *(o clipă e uluit (apoi dă din umeri):* Bine. Nu mai pot de onoratul corp profesoral… Nota la purtare n-are nicio importanţă. Trântiţi-mă la examen şi daţi-mi banii înapoi; restul e fleac!

DIRECTORUL *(cil amabilitate)*: Tocmai de asta e vorba. Justa dumneavoastră cerere am supus-o înţeleptei hotărâri a corpului profesoral, care a găsit că e necesar să efectuăm examenul şi de rezultatul acestui examen depinde dacă pretenţiile dumneavoastră vor fi recunoscute ca îndreptăţite, şi, întrucât da, în ce măsură pot fi ele satisfăcute. Binevoiţi a lua cunoştinţă de acest lucru.

WASSERKOPF: Asta să i-o spui lu'... altuia, şefule. Cu mine să laşi vraja. Eu am nevoie de bani. *(Işiscoate haina şi îşi suflecă mânecile.)* Haidem. Întrebaţi-mă, belferilor, să vedem care sunteţi mai tari, care sunteţi mai măgari. Mor să văd care va izbuti să scoată din mine un răspuns ca lumea.

DIRECTORUL: Prin aceasta declar examenul deschis. Primul obiect istoria. Rog pe domnul profesor Reczege să înceapă examinarea candidatului.

PROFESORUL DE ISTORIE *(se ridică. ia un scaun şi i-l oferă, politicos, lui Wasserkopf)*: Poftiţi, domnule candidat.

WASSERKOPF *(fără să se uite la el, stă cu mâinile în şolduri)*: Una caldă.

PROFESORUL DE ISTORIE *(se uită neajutorat la director. Pauză de câteva clipe).*

PROFESORUL DE MATEMATICI: Bravo, urraa, excelent! Domnul Wasserkopf doreşte să ne dovedească că e dispus să stea tot. timpul acestui greu şi obositor-examen în picioare, cu mâinile în şolduri, ca să ne scutească de a-l examina, la urmă, şi la gimnastică. Propun deci să-i dăm la gimnastică nota foarte bine, bineînţeles cu consimţământul domnului director, care e şi profesorul de specialitate.

PROFESORI I: *(răsuflă uşuraţi)*: Bravo, bravo, foarte bine! La gimnastica foarte bine. *(încep să intre în rol şi să se învioreze. Începe lupta între Wasserkopf şi profesori.)*

DIRECTORUL *(scrie)*: La gimnastică foarte bine.

WASSERKOPF *(energic)*: Ei, ei... *(Se aşază.)* Bun, de data aceasta m-aţi tăiat. Să ştiţi însă că de acum voi fi mai atent. Poftiţi, puneţi-mi întrebări.

PROFESORUL DE ISTORIE *(se uită împrejur, apoi*

râmâne îngândurat şi încruntat. Profesorii sunt extrem de agitaţi.)

WASSERKOPF *(ironic)*: Ei, ce-i, domnule profesor? Mi se pare că nu te-ai pregătit?

PROFESORUL DE ISTORIE *(speriat)*: Ba da; aveţi puţină răbdare.

WASSERKOPF: Bineînţeles, nu găseşti la repezeală o întrebare destul de uşoară. Reozege, Iieozege, toată viaţa ta ai fost un timpii.

PROFESORUL DE ISTORIE *(se îndreaptă din spate, triumfător)*: Să ne spună domnul candidat câţi ani a durat războiul de treizeci de ani?

WASSERKOPF: Treize… adică, vreau să zic… nu şi în…

PROFESORUL DE ISTORIE: Vă rog să răspundeţi. Suntem siguri că ştiţi. Vă rog să răspundeţi.

WASSERKOPF *(se gândeşte încruntându-se. Profesorul de fizică se duce în spatele lui şi îi suflă cu voce tare*: *„treizeci”. Ceilalţi profesori îi fac semne în acelaşi sens, arătând pe degete şi pe mâini cifra 30.)*

PROFESORUL PE ISTORIE *(îndemnându-l)*: Ei „ei?

WASSERKOPF *(ridică degetele)*: Daţi-mi voie, domnule director, în felul acesta nu se poate da un examen. Pemeţe nu se asţâmpără. Îmi suflă tot timpul.

DIRECTORUL *(energic)*: Domnule profesor, am să te elimin!

PROFESORUL DE FIZICA *(dispare din spatele lui Wasserkopf).*

PROFESORUL DE ISTORIE: Ei asta-i, dar domnul candidat ştie foarte bine. Răspundeţi, vă rog.

WASSERKOPF *(după o lungă gândire)*: Cât a durat războiul de treizeci de ani?

PROFESORUL DE ISTORIE: Da, da.

WASSERKOPF *(cu indiferentă)*: A, da… şapte metri optzeci de grame. *(Se uită în jurul său triumfător.)* Ha, ha. Şapte metri. Eu ştiu cât a durat: şapte metri! S-ar putea să greşesc. Dacă am greşit, n-am reuşit la examen. Şapte metri, lle, he. A durat şapte metri. *(Se uită în jurul său.)*

Ger restituirea taxelor.

PROFESORII *(se uită nedumeriţi unul la altul.)*

PROFESORUL DE ISTORIE *(prompt)*: Şapte metri? Foarte corect. Candidatul a răspuns foarte bine.

WASSERKOPF *(năucit)*: Ce… e… e…?

PROFESORUL DE ISTORIE *(înghite în sec, apoi se întoarce spre director şi începe)*: Răspunsul a fost foarte corect, întrucât domnul candidat, ne-a dovedit că nu se gândeşte superficial, ci s-a ocupat de problemă cu toată seriozitatea, fiindcă după ultimele cercetări…

PROFESORUL DE MATEMATICI *(îl întrerupe)*: Da, ai dreptate, înţelegem. Ajunge. E foarte simplu, în conformitate cu cele mai noi cercetări. E foarte simplu. În conformitate cu cele mai noi cercetări, timpul este o realitate egală cu spaţiul şi cu materia; el se compune din atomi şi formează un întreg continuu, deci putem să-l măsurăm şi cu unităţi de lungime. Dacă unificăm sistemul de măsuri, se constată că lungimea de un metru corespunde în materie de timp, unui an. Şapte ani fac şapte metri. Şi, într-adevăr, războiul de treizeci de ani, în sensul strict al cuvântului şi după concluziile celor mai recente cercetări, nu a durat decât şapte ani, ceea ce se dovedeşte de îndată… ce… ce… ce…

PROFESORUL DE ISTORIE: De îndată ce luăm în considerare că o jumătate de zi, adică 12 ore, trebuie scăzută din durata totală a războiului, întrucât în acest timp, fiind noapte, oamenii n-au putut lupta. Deci din cei treizeci de ani nu mai rămân decât cincisprezece. Dar nici acest timp nu l-au petrecut în lupte neîntrerupte fiindcă oamenii trebuiau să şi mănânce, ceea ce necesita, în medie, trei ore pe zi. Nu-i greu deci să calculăm că cei cincisprezece ani devin nouă ani şi jumătate, din care dacă scădem timpul pe care combatanţii l-au petrecut cu odihna şi cu alte ocupat luni paşnice, rezultă cu precizie matematică… *(îşi şterge sudoarea de pe frunte.)*

PROFESORUL DE MATEMATICI: Rezultă că a durat şapte ani. Exact durata indicată de domnul candidat pentru războiul de treizeci de ani. Răspunsul este deci

excelent… Propun ca la istorie să-i dăm nota foarte bine. Tiii *(îşi şterge din nou. fruntea.)*

PROFESORII: lira, ura! A reuşit!! *(îl felicită pe Wasserkopf.)*

WASSERKOPF *(protestând)*: Dar, dom ni lot…

DIRECTORUL *(strigând)*: Ajunge, gala! La istorie, nota foarte bine. *(Scrie.)*

PROFESORII *(îl înconjoară pe profesorul de istorie şi îl felicită).*

DIRECTORUL: Urmează examenul de fizică.

PROFESORUL DE FIZICĂ *(schimba locul cu profesorul de istorie, postindu-se faţă în faţă cu Wasscrkopf.)*

WASSERKOPF *(se îndreaptă din şale. cu îndărătnicie)*: Aşteptaţi, aşteptaţi, escrocilor!

PROFESORUL DE FIZICĂ *(are trac)*: Păi…

WASSERKOPF *(cu severitate)*: Ei? Poftim, întreabă-mă! Sau nu eşti în stare? Nu prea am vreme să mă hărţuiesc eu voi. De altfel, crimm îmi aduc aminte că tu eşti Pemeţe. Ştii cum îţi ziceam când nu erai de faţă?

PROFESORUL DL FIZICĂ *(rânjeşte jenat).*

WASSERKOPF: Urechelniţă, aşa-ţi ziceam, fiindcă tot timpul te scobeai în urechi, aşa cum faci şi acuma.

PROFESORUL DL FIZICĂ *(îşi scoate degetul din ureche, ceilalţi râd.)*

WASSERKOPF: Linişte! Nu râdeţi!

PROFESORII *(tac.)*

WASSERKOPF: Ştii tu cine ţi-a lipii capacul călimării de pantaloni, când ai căzut în nas pe catedră? Eu!

PROFESORUL DE FIZICĂ *(sare în picioare înfuriat):* Dumneata?

WASSERKOPF *(cu aere de superioritate)*: Nu-ţi lua nasul la purtare!… Aştept întrebările. Vezi să fie grele.

PROFESORI I. DE FIZICĂ *(văzând că* 11 *asscrkopf vrea să-şi bată joc de el, se stăpâneşte, apoi mieros):* Foarte drăguţ, într-adevăr sunteţi foarte drăguţ. Binevoiţi a ne spune, domnule candidat, dacă I urmei bisericii devine realmente mai mic când ne uităm la el din

depărtare, sau avem de-a face numai cu o iluzie optică?

W ASSERKOPF: Ce fel de prostii sunt astea? De unde să ştiu eu aşa ceva? Dacă mă duc lângă el să-l examinez se face mai mare. Ca să constat dacă s-a făcut sau nu mai mic, ar trebui să mă apropii de el, dar cu cât mă apropii cu atât se face mai mare…

PROFESORUL DE FIZICĂ *(chinuindu-se)*: Aşadar… nu-i aşa

WASSERKOPF: Aşadar, ai întrebat o prostie gogonată, măgarule. Iată răspunsul meu.

PROFESORUL DE FIZICĂ *(furios)*: Ăsta-i răspunsul? Atunci totul e-n regulă! *(Spre profesori:)* Răspunsul a fost foarte bun. Un răspuns excelent. Domnul candidat a spus cuvântul măgar. Iii bine, domnilor (*ambalându-se*), despre măgari se spune în general că…

PROFESORII *(cu trac)*: Că… că…

PROFESORUL DE FIZICĂ: Că dau mereu din cap în semn de mâhnire, de tristeţe, deoarece, prin volumul lui, capul măgarului e mai indicat să exprime tristeţea, aşa că *(se gândeşte îndelung, apoi izbucneşte triumfător).* Am găsit!

W ASSERKOPF *(compătimitor)*: Ce ai găsit, mă nenorocitule?

PROFESORUL DE FIZICĂ: Am găsit! Am găsit răspunsul corect. De ce sunt trişti măgarii şi în general animalele şi chiar noi, de ce suntem noi trişti? Fiindcă avem nemulţumiri şi dezamăgiri. Dar ce fel de dezamăgiri poate avea o fiinţă primitivă, un animal? Bineînţeles că numai deziluzii senzoriale, fiindcă un animal nu gândeşte, n-are imaginaţie. Iar iluziile şi deziluziile lui senzoriale nu pot fi decât iluzii şi deziluzii optice, întrucât lucrurile îndepărtate animalul le vede şi el mai mici decât pe cele apropiate. Domnul candidat ne-a dat prin urmare un răspuns cu totul corect, constatând că tristeţea, adică iluzia optică a animalului, este direct proporţională en aparenta diminuare a obiectelor din natură, cu alte cuvinte, în speţă, faptul că turnul bisericii devine mai mic, trebuie categorisit ca o evidentă iluzie optică. Răspunsul a

fost corect şi eu propun ca la fizică să-i acordăm candidatului nota foarte bine.

DIRECTORUL *(scriind)*: La fizică foarte bine.

PROFESORII: Ura, trăiască! *(îl înconjoară pe profesorul de fizică, care primeşte, mândrii, felicitările, apoi se aşază la lor.)*

WASSERKOPF: Prot est ez!

DIRECTORUL: Ajunge. Urmează geografia.

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(îşi ocupă locul faţă în faţă cu Wasserkopf.)*

WASSER KOPF: Io-te-te la el… Piţeghe poreţ în carne şi oase. Ce mai faci, Piţeghe poreţ?

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(uluit)*: Poftim?

WASSERKOPF: Tu m-ai notat odată în catalog. Tu, derbedeu bătrân ce eşti! Dar n-avea grijă, de data asta am să-ţi fac figura!

PROFESORUL DE GEOGRAFIE: Domnule candidat, vă rog să binevoiţi a-mi spune…

WASSERKOPF: Îţi spun, frăţioare, n-avea grijă! Uite, îţi spun: te-am detestat cu toţii…

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(imperturbabil)*: Binevoiţi a-mi spune cum se numeşte oraşul de reşedinţă al judeţului Arad, oraşul având acelaşi nume?

WASSERKOPF: Qe întrebare Uni pită! Păi, răspunsul e cuprins în întrebare.

PROFESORUL DE GEOGRAFIE *(bucuros)*: Nu-i aşa? Va să zică cum se numeşte?

WASSERKOPF: Cum? Acelaşi! Aşa se numeşte. Dacă numele e acelaşi, atunci se numeşte Acelaşi.

Ile… he… Ue… l-am dreptate? Daţi-mi laxele înapoi!!

PROFESORUL DE GEOGRAFIE: Foarte corect. La început oraşul s-a numit într-adevăr *Acelaşi…* Cu timpul însă a intervenit rotacismul, ultima literă schimbându-se în „r”. Astfel numele localităţii a devenit *Acelar*. Apoi adăugându-se acestui cuvânt prepoziţiunea latină ad, s-a format Acelarad. Numele fiind prea lung, în cursul secolelor trecute lumea a tot prescurtat cuvântul, până a ajuns să-l pronunţe pur şi simplu Arad. Uf! *(Îşi şterge*

sudoarea de pe frunte.) Deci răspunsul a fost foarte corect. Rog să-i daţi notă de trecere. *(Istovit, îşi părăseşte locul.)*

DIRECTORUL: La geografie aţi luat nota „foarte bine”. *(Scrie.)* Constatăm că domnul candidat a obţinut până acum la ştiinţele teoretice note strălucite. Nu mai are de răspuns decât la matematică. Dacă trece şi de acest hop, îl promovăm.

WASSERKOPF *(aparte)*: Trebuie să fiu mai atent.

PROFESORUL DE MATEMATICI *(îşi ocupă locul. Ceilalţi profesori sunt extrem de nervoşi. Profesorul de matematici le face semn să fie liniştiţi.)*

WASSERKOPF *(din ce în ce mai obraznic)*: Ei, falcă de porc – ştii, aşa îţi ziceam – „falcă de porc”, adună-ţi puterile dacă vrei să mă dai gata. Fiindcă în ce priveşte matematica ţi-o declar de pe acum că pentru mine doi ori doi fac cinei, şi că ceea ce mă întrebi tu n-are nicio importanţă dacă e plus sau minus, totul fiind egal cu zero. În afară de asta, după părerea mea, regula de trei este egală cu o piuliţă şi opt mere plus două g ăşte, care fac în total treizeci şi şase de ştrudelecu mac. După toate acestea aş fi foarte curios să văd cum voi trece examenul de matemutici. Azi e prohodul matematicilor. He… Iie… he… asta-i grozavă! Ai face mai bine să declari că nu te-ai pregătit şi că eşti silit să mă trânteşti.

PROFESORI I. DE MATEMATICI *(cu severitate)*: Vă rog să respectaţi seriozitatea examenului. Am să vă pun două întrebări: una mai uşoară şi una mai grea.

WASSERKOPF *(imitându-l)*: Una mai uşoară şi una mai grea… Măi falcă de purcel, ai rămas acelaşi! Odată le-am desenat pe tablă, în chiloţi de baie. oferindu-i lui Iosif al II-lea o sticluţă – le Analcid.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Întrebarea mai uşoară: Dacă prelungirea razei unui cilindru cu aburi de nouă kilometri şi un sfert se întâlneşte, la o distanţă de opt milioane şi două treimi de mile marine, cu coeficientul distanţei dintre Sirius şi Soare, se pune întrebarea de cele ori se cuprinde cateta poliedrului cu o sută nouă laturi, egal cu placa de sus a cilindrului cu aburi, în l-ai a lunară a

unui funcţionar cadastral pe care înainte cu 35 de ani l-a părăsit nevasta din cauza unui locotenent de husari?

PROFESORII *(uluiţi)*: Vai, domnule colegi

DIRECTORUL: Domnule profesor!

WASSERKOPF *(ironic)*: Lăsaţi-l, vă rog. Vreţi să-mi repetaţi întrebarea?…

PROFESORUL DE MATEMATICI *(cu severitate)*: Asta nu se poate. Sau ai fost atent, sau nu, sau ştii, sau nu. Poftim, răspunde, fiindcă altfel… Dacă nu ştii…

WASSERKOPF: Să nu ştiu? Bineînţeles că ştiu. V-o şi spun: două mii şase sute douăzeci şi nouă de litri. Exact. Ei, nu-i aşa că am răspuns bine?!

(lihle ironic şi satisfăcut.) Ştiu că pentru dumneata, şi răspunsul ăsta e bun.

PROFESORUL DE MATEMATICI: *(cu severitate.)*: Nu! Răspunsul e greşit. Două mii şase sute treizeci de litri, nu douăzeci şi nouă. *(Se ridică cu solemnitate.)* Candidatului nu-i pot da nota de trecere. Sunt silit să-l declar corigent.

WASSERKOPF *(sare în sus)*: Ei, ce v-am spus!

DIRECTORUL *(contrariat)*: Dar, vă rog, domnule profesor…

PROFESORUL I) E MATEMATICI *(imperturbabil)*: îmi pare foarte rău, a greşit cu o întreagă fracţiune zecimală. A căzut.

WASSERKOPF: Cer restituirea taxelor!

PROFESORUL DE MATEMATICI: Părerea mea este că cererea candidatului e îndreptăţită. Convingându-ne că nu ştie atât cât ar trebui, are dreptul să i se restituie taxele şcolare pe care le-a plătit.

WASSERKOPF *(începe să sară de bucurie)*: Aşa-i, foarte corect. Are dreptate! Daţi-mi banii înapoi.

PROFESORII *(se uită unii la alţii dezamăgiţi.)*

DIRECTORUL *(acru)*: Crezi că într-adevăr…

PROFESORI L DE MATEMATICI: Neapărat! Noi suntem un institut particular. Trebuie să fim foarte atenţi, nu putem compromite prestigiul institutului. *(Politicos către Wasserkopf.)* Cât vă datorăm, domnule Wasserkopf?

WASSERKOPF *(avid de bani, uită de tot restul)*: Păi, să vedeţi... Eu ara frecventat acest institut timp de şase ani. În primii trei ani am plătit trimestrial 150 de coroane, ceea ce face 1800... apoi semestrial 400, ceea ce, socotind şi taxele de examen, face 3240 coroane şi 95 de filleri...

laxele de bacalaureat, inclusiv timbrele, i>4G... deci în total 4598 coroane în cap.

PROFESORUL DE MATEMATICI: Aţi calculat exact? *(Se preface că socoteşte şi el.)*

WASSER KOPF: Exact!

PROFESORUL DE MATEMATICI: Da, e adevărat. Calculul e exact, *(îi întinde mina.)* Vă felicit. Aceasta a fost întrebarea mai grea.

WASSERKOPF *(na înţelege)*: Poftim?

PROFESORUL DE MATEMATICI *(către director)*: Vă rog să-i daţi nota de trecere. La întrebarea cea uşoară a greşit, dar la întrebarea mai grea, care a constat din calcularea sumelor ce i s-ar fi cuvenit dacă întâmplător ar fi căzut la examen, a răspuns strălucit. Domnul Wasserkopf e un calculator genial.

WASSERKOPF *(se ia de cap)*: Aoleo, mi-au făcut-o 1

DIRECTORUL *(se ridică)*: Prin aceasta aduc la cunoştinţă publică rezultatul examenului. Domnul Wasserkopf a trecut examenul cu deosebit succes, obţinând note excelente şi dovedind prin aceasta deplina valabilitate a certificatului pe care i l-am eliberat odinioară, îl rugăm să primească felicitările noastre şi să ia seama de faptul că niciunul din noi nu mai avem niciun fel de pretenţ luni faţă de celălalt. Iar acum că ne-am convins de capacitatea şi de cunoştinţele domniei sale *(îşi întinde braţul)* marş afară, haimana obraznică!

PROFESORUL DE ISTORIE *(tăbăceşte asupra lui Wasserkopf)*: Stai, stai, derbedeule! ziceai că nu ştii nimic! Totdeauna ai fost un netrebnic. Îmi aduc eu bine aminte de tine! Ieşi afară!

WASSERKOPF *(cu umilinţă)*: Dar, domnule profesor vă rog...

PROFESORUL DE FIZICĂ *(scobindu-se în ureche)*:

Porcule, mai îndrăzneşti să spui că nu ştii nimic... Şi că mă scobesc în urechi... O să-ţi plătesc eu capacul de călimară, n-avea grijă!

WASSERKOPF: Domnule profesor, vă rog, daţi-mi voie, capacul nu eu l-am lipit... Vă rog să mă credeţi... Nu eu, ci Maver...

PROFESORUL DE GEOGRAFIE: Eu sunt, Piţeghe poreţ? Na, na. *(îi dă câţiva pumni în spate.)* Am să te notez în catalog. Ieşi afară!

PROFESORUL DE MATEMATICI: Falcă de purcel?! Ai? Eşti un şantaj ist ordinar. Marş afară! *(li ia de guler şi îl duce până la uşă.)*

WASSERKOPF *(din uşă, umil)*: Vă sărut mâinile, domnule profesor! Şi sper ca certificatul bun pe care mi l-aţi dat să-mi ajute să obţin un post de măturător de stradă... *(Iese, trist.)*

Cortina

NENEA DOCTORUL

PERSOANELE

BOLNAVIE SOŢIA

NENEA DOCTORUL

*(Bolnavul zace în pat şi geme. Soţia vorbeşte s*la *telefon).*

BOLNAVUL *(geme).*

SOŢIA *(vorbeşte la telefon)*: Dacă nu puteţi veni domnia voastră, domnule profesor, vă rog să-l trimiteţi pe doctorul acela tânăr... Da... Atunci, nu-i aşa... da, da... Aşadar, imediat... da... mulţumesc... vă rog lăsaţi... *(Aşază receptorul în furcă.)*

BOLNAVUL *(gemând)*: Ce să lase? Să mă lase să mor?

SOŢIA: Da' de unde. A zis „sărut mâna", de aia i-am spus „lăsaţi"...

BALNAVUL *(geme).*

SOŢIA: Mi-a vorbit de un tânăr eminent; îmi spunea că deşi abia a terminat facultatea i se prezice un viitor frumos.

BOLNAVUL: Nu mai spune! Dar mie oare ce viitor mi

se prezice? Asta-i bună! Facultatea îi învaţă pe doctori să prezică. De ce nu chemi în acest caz o prezicătoare, care să-mi spună că voi „muri în pat, între perne” 1, că un june oacheş se gândeşte la tine, şi că în curând vei primi o scrisoare şi că vei dansa pe morminte] meu cu un cavaler blond?

SOŢIA: Nu te agita. Iar n-o să-şi facă efectul sarea amară.

BOLNAVUL *(plânge)*: O să-şi facă efectul moartea amară! De ce vrei tu să dansezi pe mormintel meu? Cine a mai auzit asemenea chestii! Nu ai destul loc să dansezi aici în casa ta, în sufragerie, sau la „Saphir”[3637]? Trebuie oare ca tu, *aiisgewăhit*[38], să dansezi pe mormântul meu?

SOŢIA: Ei... ei... ei...

BOLNAVUL *(urlă)*: Trebuie sau nu trebuie?

SOŢIA: \u trebuie, nu trebuie de loc.

BOLNAVUL: Atunci, promite-mi că nu vei dansa pe mormântul meu; că vei dansa aici, sau oriunde vrei tu, dar în altă parte.

SOŢIA: Bine, îţi promit.

BOLNAVUL: Şi, în definitiv, dacă eu mor, tu trebuie neapărat să dansezi? De ce îţi împuiezi de pe acum capul cu gândul că de îndată ce am murit eu, tu va trebui să dansezi? Ai tu un pic de inimă?

SOŢIA: Bine, dar eu... *(Se aude soneria.)*

BOLNAVUL *(tremură, dinţii îi clănţănesc)*: Harara. Uhrararara. Brâbribribrâbrî. Ba ba bra lira ba... drdridrî... *(Bătaie în uşă.)*

SOŢIA: Intră!

DOCTORUL *(foarte tânăr, abia are vreo douăzeci şi doi de ani. Ţinută extrem de degajată, îşi dă aere de mare superioritate. Vorbeşte lungind silabele şi graseind, pe un ton condescendent şi binevoitor, imitând felul de a vorbi al profesorilor celebri de la facultate)*: Ei, unde ne este bolnavul?

---

36 Aluzie la o-cunoscută poezie do Petflfi Sândor (n. tr.).

37 Cunoscută sală de dans din Budapesta antebelică.

38 Neapărat (germ.).

(BOLNAVUL *dirdiie, de parcă n-ar fi în stare nici să vorbească).*

SOŢIA: Soţul meu… de azi-dimineaţă…

DOCTORUL: De azi-dimineaţă are febră, pulsul fluctuant, la palpare gelatinos. Ei, ei, junã domniţă, nu trebuie să ne speriem. *(O bate pe umăr.)*

CBOLNAVUL *nu mai dirdiie).*

(„SOŢIA *aduce un scaun).*

DOCTORUL *(se aşază lângă bolnav, îl bate uşor eu mina pe obraji)*: Ei, ei, băiatule, nu-i niciun necaz. Şi ia spune: ne doare pieptişorul? Aici?

BOLNAVUL *(speriat)*: Pieptişorul?

DOCTORUL: ia să vedem. Stai liniştit. *(Prinde cu două degete mina bolnavului: se uită. la ceas. Am îndoi sunt cu atenţia încordată. Pauză lungă.)*

DOCTORUL *(deodată)*: Ei asta-i: s-a şi făcut cinci şi jumătate. (*Pune ceasul în buzunar.)*

SOŢIA *(surprinsă)*: Aşadar… domnule doctor… C, e credeţi?

DOCTORUL *(cască, se întinde… Zăreşte un tablou):* Foarte frumos portret. Murillo1.

SOŢIA *(surprinsă)*: Nu. E un Rippl-Ronai2 Nu-i portret. E natură moartă.

DOCTORUL: A…!… e… Scriitorii noştri moderni: ehei, acest Ady de exemplu. Sunt nişte aiuriţi

1 *Bartolomeesteban Murillo* (1618 – 1G82), p clor spaniol.

A pictat compoziţii cu subiect religios şi sione de gen.

2 *Rippl-Rdnai József* (1861 – 1927), pictor, grafician şi decorator ungur.

27S

cu toţii. Nici ei nu înţeleg ce scriu. *(Deodată se întoarce spre bolnav; îi vorbeşte tărăgănat, plictisit:)* Dumneata, băieţaşule, ai puţină reminiseentia, mintia „tripociplonciatropigetilinis, golecubitise vâri ante, apud, ad, adversum…

BOLNAVUL *(dârdâind)*: Gircum, circa, citra, cis şi se poate muri din asta?

DOCTORUL *(mângâind barba căruntă a bolnavului):* Ei, n-o lua aşa… Un anumit procent. Un procentaj micuţ de tot. Da, da. *(Brusc:)* Dar se şi absoarbe. Da, se absoarbe. Se absoarbe în ţesături, se absoarbe în stofuliţă. Să n-ai nicio teamă, băieţaşule. *(Foarte amical îl bate pe bolnav pe obraji.)*

SOŢIA *(încurajându-l)*: Ei vezi, ţi-am spus eu. Se absoarbe în ţesături şi nu mai ai nimica! Ţesăturile, pe urmă, se pot spăla. Numai să asculţi de domnul doctor, el ştie mai bine!

DOCTORUL *(o priveşte pe soţia bolnavului, se ridică):* Aşşaa… Prin urmare, coniţă, de acum nu mai trebuie să aveţi nicio teamă, mititelul se va face mai bine, pe urmă iar vă puteţi vedea de… ţifli-ţufli.

BOLNAVUL *(neliniştit, se ridică, într-o rină.)*

SOŢIA: Ţifli-Ţufli?

DOCTORUL *(o ciupeşte pe soţie de obraji)*: Ei, acu' dă fuga, coniţă, şi adu-mi nişte prişniţe calde, chiar fierbinţi, iar masa asta s-o iei de aici.

BOLNAVUL *(plângăreţ)*: Domnule doctor, vă rog…

DOCTORUL *(bătând-o pe soţie peste burtă)*: E nevoie de o mică intervenţie dermică, dar care, să ştiţi, coniţă, n-o să afecteze cu nimic capacităţile micuţului…

BOLNAVUL *(cu glas mai ferm)*: Domnule doctor… Vă rog veniţi puţin…

DOCTORUL: Ce dorinţă ai? *(Se dace la bolnav.)*

BOLNAVUL *(plângăreţ)*: Vă rog, domnule doctor, să nu-i mai spuneţi astfel de lucruri soţiei mele… că adică… ţifli-ţufli, fiindcă soţia mea a primit o educaţie foarte austeră.

DOCTORUL *(supărat)*: Ei, ei! la-n te uită! Asia las-o în grija mea. Dumneata trebuie să stai culcat şi nemişcat. S-a înţeles? *(Se întoarce la soţia bolnavului, care a adus un lighean cu apă. În timp ce se spală, îndelung, pe mâini, vorbeşte:)* o să-i facem o mică injecţie, cu un aculeţ, o intervenţie cu totul neînsemnată; de curs, va curge puţintel sânge, dar să fim calmi. *(Către soţie:)* Să nu avem nici cea mai mică teamă. *(O bate peste şold.)* Dar bine, cori

iţă, de ce ţi-e frică?

BOLNAVUL *(gemând cu voce tare)*: Vă rog, vă rog, domnule doctor…

DOCTORUL *(se duce la el)*: Ei, ce doreşti?

BOLNAVUL *(tânguindu-se)*: Domnule doctor, vă rog să mă ciupiţi pe mine, nu pe soţia mea. Eu sunt bolnavul, nu ea.

DOCTORUL *(supărat)*: O să vedem noi îndată dacă o să fii lot atât de viteaz şi la intervenţie. *(Pune mina pe capul bolnavului şi-l apasă în jos.)* Nu simţi nimic?

BOLNAVUL: Nu.

DOCTORUL *(il apasă cu şi mai multă putere)*: Nici acum?

BOLNAVUL: Acum da. Mă doare capul.

DOCTORUL: Aşa? Hm. Vă rog, coniţă, poftiţi aici.

BOLNAVUL: Arnalia, rămâi acolo. Domnul doctor o să-mi facă injecţia singur. Poftiţi, domnule doctor, faceţi-mi injecţia!

DOCTORUL *(consternat)*: Ei, da' grozav ţi s-a mai deschis guriţa, ţinere! Nu mu zori chiar atât de tare.

BOLNAVUL: Vă rog, am zis şi eu o vorbă… doar aşa…

DOCTORUL *(ezită, apoi în cele din urmă îşi pune mina pe soldul său propriu)*: Aici simţi vreo durere?

BOLNAVUL: Nu.

DOCTORUL: Imposibil. Uite aici! Priveşte!

BOLNAVUL: Privesc. Nu simt.

DOCTORUL: Imposibil. Uite, aici! Vezi?

BOLNAVUL: Văd.

DOCTORUL: Şi, nu simţi nimic?

BOLNAVUL: Nu; acolo unde îşi pune mina domnul doctor, pe şoldul domnului doctor, zău că nu simt nicio durere.

DOCTORUL *(înfuriat)*: Ascultă, cu mine să nu glumeşti. *(Scoate seringa din buzunar.)* o să te vedem noi, îndată!…

BOLNAVUL: Vă rog, cât mai repede…

DOCTORUL *(uimit)*: Ei, asta-i… Şi, mă rog, de ce atât de repede?

BOLNAVUL: Fiindcă aş vrea să mă văd trecut şi peste asta… şi, pe urmă, nu mai vreau să-l reţin pe domnul doctor…

DOCTORUL *(se apropie cu acul de mina bolnavului. Ezitând)*: Dar, se pare că matale ţi-e frică…

BOLNAVUL: Nu mi-e frică de loc…

DOCTORUL *(îi tremură mâinile)*: Ba da, dumitale ţi-e frică… *(Ţipă la el:)* Să nu te temi! auzi?

BOLNAVUL *(ţipă)*: Nu mă tem de loc. Asta-i!

DOCTORUL: Să nu ţipi… Să nu… *(îi tremură mina pe mina bolnavului.)* Cum se poate să fii aşa de fricos?

BOLNAVUL: Ei drăcia naibii, dar nu mi-e frică de loc; înţepai i-mă odată…

DOCTORUL *(clănţănind din dinţi)*: Nemaipomenit… să-ţi fie aşa de frică… de o mică înţepătură… *(Implorându-l:)* Vă rog mult, să nu vă fie frică…

BOLNAVUL *(răstindu-se la el)*: Pentru Dumnezeu, dar înţeapă-mă odată, domnule şi apoi… carate de aici…!

DOCTORUL: He… he… he…

SOŢIA: Bine, Adolf, cum poţi să ţipi la el în halul ăsta, nu vezi că s-a îngălbenit de tot?

BOLNAVUL *(sare din pat)*: Tiii! Domnule doctor, vino-ţi în fire! Vrei un pahar de apă?

DOCTORUL *(tremurând)*: Ei asta-i bună! Nemaipomenit!… Să te… să te temi… de o… mică înţepătură…

BOLNAVUL: Hai, hai… Culcă-te colo în pat, pentru Dumnezeu. Îţi aduc, îndată, un pahar de apă… *(îl culcă pe doctor în pat, aşa îmbrăcat cum este şi îl acoperă. Iese grăbit să aducă apă.)*

DOCTORUL *(geme în pat)*: Telefonaţi-i repede mămicuţei… să trimită după nenea doctorul… că Piştike este bolnav…

Cori în a

ANCHETĂ LA FAŢA LOCULUI
sau
MĂRTURISIREA TOTALĂ CA CIRCUMSTANŢĂ

ATENUANTĂ

PERS O A NEL E

HORCSOG

SCHYVERKOPF

JUDECĂTORUL de instrucţie

GARDIANUL

GREFIERUL

CHELNERUL

C11ELN E RUL *(vorb în d spre cu l zise)*: Poftiţi aici!

JUDECĂTORI E DE INSTRUCŢIE şi GREFIERUL *(intră; grefierul are în mină o servietă plină de dosare).*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(spre chelner)*: Dumneavoastră rămâneţi pe loc până ce vă chem.

GREFIERUL: Excelenţa sa aşteaptă în maşină.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Foarte bine. *(Se uită-mprejur; către chelner:)* Aşadar, aici e „faţa locului".

CHELNERUL *(dând din umeri)*: Aici? Aici e cafeneaua Zeppelin… Doriţi cafele negre?

GREFIERUL: Tacă-ţi fleanca! Noi nu facem afaceri la negru, noi îndeplinim o procedură legală. Aici, din această clipă, nu mai e cafeneaua

Z'ppelin, ci „locul delictului 1! Prin urmare: teren oficial! Vezi de răspunde cinstii la întrebările domnului judecător de instrucţie, altfel te dau afară…

CilELNERL l. *(dând din umeri)*: Dac-ă-i aşa, mă rog…

judecătorul de instrucţie: Lasă-l în pace, domnule grefier. Poate să avem nevoie de el ca martor… Te rog. ia loc.

GREFIERI L *(se uită jur-împrejur, apoi ia loc lângă una din mese, scoate dosarele, din servietă, le riuda este pe masă, îşi pune călimara în faţă, se pregăteşte, apoi. către chelner)*: Aşază scaunele unele lângă altele, la perete. Acolo vor şedea cei ce urmează a fi audiaţi. Masa de colo s-o aduci aici lângă mine.

*(*CUELNERUL *execută.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(se aşază la cea de-a dona masă, îşi pune ochelarii)*: Dă-mi, te rog, depoziţiile şi procesul-verbal al primei audieri. *(Grefierul îi întinde*

nişte acte.) Mulţumesc. *(Sună.)*

CHELNERUL *(sare în picioare de pe scaunul pe care se aşezase)*: Doriţi cafele?

GREFIERUL: Ce obrăznicie!... O să te dau afară... Sunetul clopoţelului înseamnă că a început procedura oficială... Stai jos...

CHELNERUL: Mă rog... *(Se aşază la loc.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(sună clin nou):* Deschid cea de a doua şedinţă de audiere, efectuată în deplasare pentru a ancheta la faţa locului cazul Hdresdg...

ORE FIERUL: Ce obrăznicie! Scoală-te în picioare!

CHELNERUL: Aţi binevoit a-mi spune că...

GREFIERUL: Da, dar acum se îndeplineşte o procedură oficială. (*Chelnerul se ridică.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Să fie introduse părţile lezate.

GREFIERUL: Aprod! Să vină părţile lezate.

(Pauză.)

GREFIERUL *(chelnerului, lipind)*: N-auzi?

CHELNERUL *(uimit)*: Eu, mă rog?

GREFIERUL: Bineînţeles! Deoarece aici nu avem la dispoziţie un aprod, vei îndeplini dumneata acest rol oficial. Du-te imediat afară la automobilul din faţa clădirii şi pofteşte în sală, la dezbateri, pe excelenţa-sa domnul Schwerkopf, care se află actualmente în acea maşină...

(CHELNERUL *iese, dând din umeri –, impasibil.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(cufundat în acte; pentru sine)*: Hm. Depoziţia nu-i de loc coerentă... Întâi spune că i-a spart capul, şi abia apoi, s-a-ntors... Dar... în sfârşit... o să lămurim lucrurile îndată.

(GREFIERUL *începe să redacteze procesul-verbal.)*

SCHWERKOPF *(intră, se înclină)*: Vă salut, domnule judecător de instrucţie.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(politicos)*: Bună ziua excelenţă... Vă rog luaţi loc... Binevoiţi a vă aduce aminte de motivul pentru care doriţi să fie prezent aici conducătorul anchetei?

SCIIVVERKOPF: Fireşte că da... Am primit citaţia...

Anchetă la faţa locului”… cazul acela…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Da, vă rog, exact, în căzu I Jloresog. Binevoiţi a vă da seama de importanţa procedurii oficiale pe care o efectuăm?

SCHWERKOPF *(încurcat)*: O da… desigur… cum de lui… e o anchetă la faţa locului, anchetă oficială… Vă rog, ştiţi, eu sunt abonat la… *Ancheta…* revista redactată de domnul Pekâr, şi îţi…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: În erhninologia modernă anchetele la faţa locului joacă un rol deosebit de important, ele fiind un instrument esenţial pentru descrierea exactă a felului cum s-a comis crima…

SCHWERKOPF: Da, da, vă rog…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Comisia se deplasează la locul crimei, fiind adus totodată şi făptaşul său, eventual, făptuitorii, urmând să li se ia un interogatoriu chiar acolo, la faţa locului. Revederea locului crimei îi demască chiar şi pe cei mai inveterali răufăcători, care de obicei tăgăduiesc totul.

SCHWERKOPF: Foarte bine! Să fie demascaţi. Altfel nici nu se poate.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: În cazul că e necesar, criminologia bazată pe psihologia modernă merge mult mai departe. În cadrul anchetelor de acest fel se face reconstituirea crimei, făptuitorul fiind pus să arate cum şi în ce fel a comis fapta incriminată. Instrucţia dobândeşte astfel o imagine clară despre modul cum s-a desfăşurat executarea crimei. Valoarea judiciară a unei astfel de depoziţii demonstrative este aproape egală cu surprinderea în flagrant delict. Rezultă deci că din punct de vedere juridic nu există probe mai perfecte, iar din punct de vedere psihologic actul acesta procedural exercită o influenţă covârşitoare asupra vinovatului.

SCHWERKOPF *(rânjind)*: Aha! Aha! Foarte bine. Porcul de el! N-are decât să se prăbuşească sub povara acuzaţiei!!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Până acum aceste

aşa-numite anchete reconstitutive la faţa locului le efectuam numai în anumite cazuri spet iale, când era vorba de spargeri sau de omoruri. Reprezentantul juridic al excelenţei-voastre făcându-ne propunerea ta în vederea unei mai eficiente desfăşurări a anchetei să aplicăm şi la această speţă respectivele prevederi, întrucât prescripţiunile referitoare la acest mod de procedură nu exclud – restrictiv – această posibilitate, respectiv nu definesc îi mit abilitat ea procedurii din punctul de vedere al calificării probabile a condiţiilor calitative, am fost nevoiţi să dăm curs propunerii privind îndreptăţirea faptică a acestei proceduri juridice.

SCHWERKORF *(n-a înţeles nimic)*: l) a, da, aşa vă rog şi eu, ştiu... platnică... Dacă aşa a spus avocatul meu, aşa este... *(Aparte:)* Ce Dumnezeu o mai şi născocit capul întortoeliiat al acestui Pacskay? *(Cu glas tare:)* Legea-i lege! Trebuie silit să se supună!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(sună)*: Să intre acuzatul.

*(*GARDIANUL şi HORCSOG intră.*)*

GREFIERUL: Staţi jos.

*(*GARDIANUL *îl pune să sadă pe Horesog, apoi se aşază lângă el.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Deschid în continuare şedinţa anchetei în deplasare la faţa locului. Rog pe domnul grefier...

GREFIERUL: Da, am înţeles. *(începe să scrie grăbit, în restul timpului el va continua să serie, orice s-ar întâmpla, fără să-şi ridice capul.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Apropie-te, tinere.

f HORESOG, *un tânăr vizibil intimidat şi neliniştit se prezintă în faţa judecătorului de instrucţie.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Uită-te împrejurul dumitale. (*Horesogse uită.)* Cunoşti acest local?

HORCSOG *(încet)*: Da, vă rog. Este sala din fund a cafenelei Zeppelin unde seara se serveşte masa.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Aşa-i. În cursul primei audieri ai recunoscut partea principală a delictului,

aşa încât acum nu mai trebuie să ne dai lămuriri decât despre unele contradicţii privind anumite amănunte. Va trebui să răspunzi sincer la tot ce te voi întreba. În acest fel vei contribui, în bună măsură, ca la stabilirea verdictului să ne arătăm cât mai îngăduitori faţă de dumneata. *(Horesog îşi lasă capul în jos.)* Aşadar, tinere, asta-i încăperea în care s-a săvârşit asasinatul?

HORCSOG *(se înfioară)*: Asasinatul?! *(Se uită în jurul său îngrozit; îl zăreşte pe Schwerkopf.)* Bine… Dar excelenţa-sa…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: A, pardon, am făcut o confuzie… Am consultat alt dosar… Nu-i vorba de asasinat. Aşadar aici s-a produs „fapta”?

HORCSOG *(plângăreţ)*: Domnule judecător, eu toată viaţa mea am fost un om paşnic şi blând…

SCHWERKOPF *(sare, furios, în picioare)*: Om paşnic şi blând?… Eşti un porc de câine!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(agită clopoţelul):* Vă rog, liniştiţi-vă, excelenţă… *(Către Horesog:)* Dumneata să nu răspunzi decât când eşti întrebat. De aceea suntem noi aici, ca să anchetăm totul, amănunţit. Aşadar, în acea anumită seară *(consultă dosarul),* după orele nouă, dumneata te aflai în acest local.

HORCSOG: Da, vă rog, eram aici… îmi sorbeam liniştit cafeaua… da, vă rog, de fapt îmi… dejunam cafeaua… ştiţi… asta la ora cinei… fiindcă… cu dejunez întotdeauna Ia…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(energic)*: Să răspunzi exclusiv la întrebările rar** ţi se pun. Arată-ne, unde şedeai:

IIORCSOG *(se uită în jurul lui)*: A iei… *(Descumpănit)*: Aici era o masă…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Da, acolo era masa asta. Dar, n-are a face. Imaginează-ţi că masa ar fi şi acum în acel loc.

HORCSOG: Vă rog, eu nu pot să-mi imaginez nimic.

JUDECĂTORI I. DE INSTRUCŢIE: Cum nu poţi? Eşti obligat să-ţi imaginezi de vreme ce eşti invitat oficial să

faci acest lucru.

IIORCSOG: Vă rog, eu sunt invalid de război, am fost împuşcat în cap.

JUDECĂTORUL de INSTRUCŢIE *(se gitideşte)*: Hm. *(Arc o idee.)* Atunci să se aducă două mese. *(Agită clopoţelul:)* Aprod!

CHELNERUL *(intră)*: Poftiţi; vă rog.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Două mese.

CHELNERUL: În sfârşit. *(Ia o listă de bucate.)* Poftiţi, la alegerea dumneavoastră, o gustărică, un papricaş…

GARDIANUL *(se răsteşte Iaci)*: S-aduci ce ţi s-a spus!

CHELNERUL: Mă rog… *(Aduce două mese din camera vecină: vrea să iasă.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Rămâi aici. S-ar putea s-avem nevoie de dumneata, ca martor. *(Chelnerul se aşazu lângă Horesog.)* Pune masa exact în locul unde era în timpul când s-a produs fapta.

(IIORCSOG *se gândeşte, umblă cu masa de colo piuă colo.)*

GREFIERUL *(ţipă la el)*: <! e mi-lo plimbi… ce-i aici? Anchetă sau dansul meselor!

HORCSOG *(lamentându-se)*: Vă rog, eu vreau s-o pun exact. (*Aşază masa.)* Cam aşa a fost…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Deci, masa era acolo, iar dumneata te aflai la masă. *(Culte Schwerkopf:)* Aşa a fost, excelenţă?

SCHWERKOPF: Aşa, domnule judecător de instrucţie. E bine. Masa acuzatului era acolo.

JUDECĂTORI I. DE [N’ŞTI – ttl ŢIE: Dumneata, aşadar, stăteai la masă şi îţi sorbeai cafeaua. Acum arată-ne unde era masa lezatului?

(HORCSOG *pune era de a doua masa în apropierea cetei dinţii).*

JUDECĂTORI I. DE INSTIG GŢIE *(către Schwerkopf):* Acolo era?

SCHWERKOPF *(priveşte distanţa dintre cele două*

mese): Aproximativ... Coate, ceva mai aproape de cealaltă... Prea exact, nu ştiu. Totuşi... cred însă că erau ceva mai apropiate...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(se ridică, se duce acolo, apropie mesele)*: Cam aşa?

SCHWERKOPF: Da, cam aşa!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(către floresog):* Ei, acum continuă!

HIM – tesoG: Aşadar... ăsta... cum să zic... *(plin de respect)* excelenţa-sa domnul lezat, şedea la masa de colo şi mânca...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: C, e mânca?

HORCSOG Vă rog... cred că mânca nişte sarmale.

JUDECĂTORI I. DE INSTRUCŢIE *(către Schwerkopf):* Este exact?

SCHWERKOPF *(făcând pe importantul)*: Vă rog, lucrul acesta nu se poate afirma cu aii ta exactitate... C.e mâncam eu, era un fel de varză, e drept, dar nu era varză umplută, adică sarmale... ci, mai curând... un fel de perişoare cu varză! Poate chelnerul ne va lămuri mai bine...

JUDECĂTORUL Dl – INSTRUCŢIE *<către chelner):* Dumneata i-ai servit masa?

CHELNERUL: Da, eu.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Îţi aduci aminte de varză?

CHELNERUL: Desigur că da Era o mâncare foarte bună. Mâncare de varză dulce: „lucicoş[39]. Asta o ştiu precis, fiindcă era sâmbătă şi sâmbăta întotdeauna avem varză „lucicoş"... încercaţi odată şi dumneavoastră...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Bine, lasă asta. Acum vom face reconstituirea situaţiei de atunci. Lezatul, aşadar, şedea la masă şi îşi consuma cina. *(Către Schwerkopţ:)* Binevoiţi a lua loc şi a vă preface că mâncaţi. *(După ce Schwerkopi se aşază la masă, lui Hdresog:)* Aşa a fost?

HORCSOOL Nu, vă rog, n-a fost aşa. Dumnealui cina.

39 Mincare de varză specific, ungurească.

Avea în faţă o farfurie şi tocmai începuse să mănânce.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Ei, asta-i. Imaginează-lj că are şi acum în faţa lui o farfurie.

HORCSOO: Vă rog, eu am fost împuşcat în cap…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(către chelner);* Aveţi varză la bucătărie?

CHELNERUL *(sare)*: Avem, desigur că avem „varză cu burtă", proaspătă!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Adu o porţie.

CHELNERUL: O porţie mare?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: *(către Schwerkopf):* A fost o porţie mare?

SCHWERKOPF: Da, aşa mi se pare. O clipă… Da, da… a fost o porţie mare.

CHELNERUL: Vine… vine. *(Aleargă.)* Ştiam eu că piuă la urmă tot îmi pică o comandă.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Iii, acum să vedem. Aşadar, lezatul şedea aici. *(Către Schwerkopf:)* Chiar aici?

SCHWERKOPF: Ceva mai încoace. Aproximativ aici.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Buun. Şi acuzatul?

SCHWERKOPF: La doi paşi: colea.

HORCSOG: Nu. La cel mult un pas şi jumătate. Altfel, cum puteam să aud ce au vorbit?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: La prima audiere ai mărturisit că eraţi la doi paşi…

HORCSOG: Da vă rog, dar am fost maltratat în I impui instrucţiei…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Bine, bine… Aşadar, acuzatul recunoaşte că şedea aici. Stai jos.

HORCSOG *(stă jos.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Aşa s-au petrecut lucrurile? (*Horesog dă din în² cu timiditate: către Schwerkopf:)* Prin urmare… dumneavoastră, după declaraţia martorului, eraţi în cursul mesei, şi în timp ce mâneaţi, stăteai, i de vorbă cu chelnerul…

CHELNERUL *(aduce, mimarea şi o pune în faţa lui Schwerkopf)*: Poftiţi.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Ai venit la timp.

Rămâi aici şi treci în faţa mesei. *(Către 11 oresog)*: Acolo stătea chelnerul?

HORCSOG *(nesigur)*: Aşa cred.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Prin urmare recunoşti că stătea acolo. *(Către Schwerkopf):* Excelenţă, aţi putea să-mi spuneţi ce anume i-au zis chelnerului înainte de a vă fi ajuns acel atac neaşteptat?

SCHWBRKOPF: Cu exactitate! Îmi amintesc precis. De altfel am menţionat acest lucru şi la prima audiere. Prin urmare, îi spuneam chelnerului că ne-ar fi tare necesar un mic război mondial, fiindcă războiul înnobilează sufletele şi are şi efecte bune asupra sănătăţii oamenilor.

JUDECĂTORUL TIK INSTRUCŢIE *(consult md dosarul)*: Da, aşa aţi declarat. *(Către Hdresog:)* Aşa a spus excelenţa-sa?

HORCSOG: \u chiar aşa! Domnia-sa a spus – asta e drept – cam acelaşi lucru, dar nu chiar exact aşa. Domnia sa a zis că războiul face bine plămânilor. Dacă ar fi vorbit despre sănătate, cred că nu mi s-ar fi urcat otrava amărăciunii la cap. Dar a spus cuvântu’): plămâni, da, da, aşa a spus, vă rog să mă credeţi, cred că a zis chiar „ciulama de plămâni”. V zis că războiul îi prieşte ciulamalei!

SC11WERKOPE *(furios)*: Nu-i adevărat. Am spus sănătate. Dacă acuzatul se dedă în acest mod la despicarea firului de păr în patru, ţin şi eu să se precizeze exact cuvintele. Ce ciulama? Nu rostesc niciodată acest cuvânt.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Asupra acestei chestiuni vom reveni. Eventual, vom consulta – în cursul cercetărilor viitoare – pe expertul tribunalului, care va stabili dacă obişnuiţi sau nu să utilizaţi această expresie. Acum continuăm reconstituirea! *(Către, I/dresdg:)* Şi atunci dumneata ce ai făcut?

110RCSOG *(tinguindu-se)*: Vă rog… eu sunt invalid de război… Dintr-odaţă sângele mi s-a urcat la creier… Vă rog, eu ştiu din experienţă că nu-mi face bine ciulamaua…

SCHWKRKOPF: Am apus plumini! Doar atâta! Ăst a-i obrăznicie!

UORCSOG: Bine, atunci plămânilor…

41 URC. VIORT 1. I>H în vTRfji/rii; Şi dumneata ce ai făcut?

UORCSOG *(pungâreţ)*: Vă rog, eu nu mai ştiu ce şi cum s-a întâiujilat. Eu, vă rog…

Jt t’ RCĂTORT. R tu: insmt JCI IK *(îl apostrofează cu severitate)*: Ce te fandoseşti atâta. ba că-i aşa, ba că-i invers, cu asta nu – ţi pledezi cauza. Spune adevărul, povestoşte-ne totul aşa cum s-a întâmplat.

HOUCHOG: Mă rup. inani înfuriat. Şi… m-am repezii ta… ăsta… la capul excelenţei sale… vreau să zic… la cinstitul cap al excelenţei sale şi l-am cam zeăiţiit…

Jb RKCATOBM» 1. M₂ ÎXKTBC – iyj’f 12: Ce-nseamnă aia: l-am zgtiţâit?

HOKCSOG: Adică, l-am apucat de cap… şi l-ara atins…

SCU\VKH. KOPlr: Şi în acelaşi timp răcneai, nu-i aşa?

liOklSOG: Nu răcneam… îi spuneam doar atâta: „Uite, aşa ţi-a făcut bine războiul”. Adică voiam să-i arăt că războiul mondial i-a făcut bine dumnealui.

JIRtRCATORI l. Dl>: INST urc/FIR *(agită clopoţelul):* Nu întinde vorba. Recunoşti prin urmare că l-ai lovit în cap. Cum l-ai lovit? Dintr-o parte?

IKUtl. soG: Nu, vă rog, după ei te îmi amintesc, de sus…

JGDKCATORI l. DE INSTUCCŢIE: Arată, cum ai procedat?

IâDtteşoG: Cam aşa. *(Se ridică de la masă, se duce în dreapta cu grijă, se gândeşte cum a procedat, apoi, prudent, îl loveşte pe Schwerkopf în moalele capului)*

SGIIWERKOPF *(furios)*: Nu-i adevărat! N-a rost aşa… Mai iuţii, nu raa lovit din acel loc, ci de dincoace, era cu ceva mai în spate. Şi… vă rog… lovitura a fost mult mai puternică… Ba bine că nu… Vă rog, a fost o lovitură atât de puternică, încât capul mi-a intrat în farfuria cu varză. Varza mi s-a lipit de nas… şi osul de la costiţă mi-a zgâriat nasul. Pot să fac dovada. Imediat după desfăşurarea agresiunii m-an fotografiat. Nasul mi-a fost multă vreme

inflamat... Vă rog, acuzatul bagatelizează totul, vrea să scape de răspundere.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(cu severitate, lui Horeşti")*: Arată-ne încă odată cum s-au petrecut lucrurile. Dar te fac atent: „să te gândeşti bine! îţi faci singur rău dacă ascunzi ceva.

HORCSOG *(înfrânt, cu glasul stins)*: Păi... vă rog... s-ar putea ca lovitura să fi fost, într-adevăr, ceva mai tare...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Poftim, arată-ne din nou!

(HORCSOG *se plasează în spatele lui Schwerkopf.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Stai mai încoace. Aici stătea?

SCHWERKOPF *(trăgând cu ochiul înspre spate):* Da, acolo... chiar ceva mai aproape.

HORCSOG: Aici?

SCHWERKOPF: Da, acolo.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Ei, acum treci la demonstrare! Te fac însă atent să nu îndrăzneşti a ne induce în eroare...

(HORCSOG *îl loveşte în cap mult mai puternic*; *Schwerkopf cade cu nasul în farfurie.)*

judecătorul i» k INSTRUCŢIE *(către Schwerkopf):* Aşa s-au petrecut lucrurile?

SCtlWEltKOPF *(masându-şi nanul)*: Nici de data asta n-a fost sincer. Lovitura a fost mult mai puternică. Iar pe urmă, m-a apucat de gât, m-a ridicat-in aer, m-a-ntors cu spatele şi mi-a dat una... cu piciorul de m-am dus de-ît dura piuă colo-n prag... Vă rog, dacă văd că acuzatul se cramponează de anumite nuanţe ale cuvintelor, mă cramponez şi cu!...

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(solemn şi energic către Iloresog)*: Te somez pentru ultima oară să ne arăţi cum ai dus la îndeplinire fapta incriminată. Dar să nu cauţi să minimalizezi lucrurile, că-ţi agravezi singur situaţia. Înfrânge-ţi odată îndărătnicia şi coboară – în propria dumitale conştiinţă.

IIORCSOG *(pe ton plângăreţ)*: Credeţi-mă, vă rog,

aşa s-au petrecut lucrurile, întocmai cum v-am arătat.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(cil bunăvoinţă):* Uite ce-i, tinere, uşurează-ţi conştiinţa… Arată-ne sincer cum a fost! Mărturisirea totală, va fi considerată de instanţă drept circumstanţă atenuantă. De alt fel, degeaba tăgăduieşti. Certificatul medico-legad anexat spune tot!

SCHWERKOPF *(triumfător, în vreme ce continuă să-şi maseze nasul)*: Aşa-i! Aşa-i! Am adus certificat medico-legal despre toate cele întâmplate!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(scoate din dosar certificatul)*: Iată certificatul… Îl recunoşti?… Tinere, povara dovezilor ar trebui să te copleşească…

(HORCSOO *începe să plângă.)*

GREFIERUL *(cu blândeţe)*: Uşurează-ţi conştiinţa!

APRODUL: Domnule, reculege-te.

CHELNERUL: Nu mai negaţi, domnule Hbresog, că doar am fost şi eu de faţă…

IIORCSOG *(copleşit., înfrânt)*: Vă rog… ce anume doriţi?

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Să ne mai arăţi încă odată cum ai procedat.

*(*HORGSOG *se dă la o parte, apoi deodată face an salt înainte şi ea toată for (a de care dispune, se repede la Sehwerkopf, îi vira. capul în farfurie, apoi îl ia de guler, îl ridică în aer, îl loveşte puternic cu piciorul în spate şi Sehwerkopf cât e de lung se rostogoleşte până-n pragul uşii.)*

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(către Sehwerkopf):* Aşa s-au petrecut lucrurile?

8 CHWERKOPF *(de jos)*: I) a, domnule judecător de instrucţie, exact aşa!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(adunându-şi dosarele)*: Vă mulţumesc. Întrucât din ancheta desfăşurată am dobândit o imagine clară asupra cazului, consider încheiată procedura de cercetare şi reconstituire la faţa locului. Dosarul va fi înaintat procuraturii. De altfel, apreciind că acuzatul a făcut mărturisiri complete şi întrucât nu există prezumţii că se va sustrage din faţa

judecăţii, în virtutea drepturilor conferite de articolul XIV al legii din 1929, ordon punerea lui în libertate pe toată durata instruirii cazului. *(Către aprod:)* Eliberează-l pe inculpatul lloresog.

CHELNERUL: Trăiască justiţia!

GREFIERUL: Trăiască.

SGIIWERKOPF *(de pe podea, gemând)*: Trăiască!

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE *(către Sehwerkopf):* Mulţumind domnului reclamant că a binevoit să ne stea la dispoziţie personal, închei procedura de anchetă la faţa locului. Excelenţă, puteţi pleca acasă!

SCHWERKOPF *(tot de pe podea)*: Şi eu vă mulţumesc… domnule judecător de instrucţie… dar vă rog ceva… fiţi amabil… chemaţi doi hamali… şi comandaţi şi un cearşaf… să mă ducă de aici…

JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE: Doriţi să ordon să fiţi transportat la domiciliu?

SCIIWERKOPF: Aş prefera… să mă ducă direct la spital… *(Doi inşi îl apucă pe Schwerlcopf, îl ridică de jos, în timp ce cade*

Cortina

FARSA

PERSOANEL E

SOŢUL

SOŢIA

SVETOZAR

SOŢUL *(citeşte o scrisoare şi râde cu hohote).*

SOŢIA *(croşetează)*: Ce mi ca un apucat?…

SOŢUL: Rid de târapitul de Sveti.

SOŢIA *(lăsând croşetatul)*: Care Sveti? Nu cumva… Cserveni?

SOŢUL: De ce nu?

SOŢIA: A scria Sveti?

SOŢUL: Nu numai că a scris, dar peste puţin timp va fi aici. A sosit, chiar acum. şi vine imediat la noi. Nu l-am văzut de doi ani.

SOŢIA: Atunci am înţeles 1 îmi închipui ce aiureli îţi

mai scrie.

SOŢUL: Da, îmi scrie că aduce cu el şi călimara cu stilou…

SOŢIA: Ce-o mai fi şi asta?

SOŢUL: Ştii, chestia cu care m-a dus, când a plecat… îmi cumpărasem un stilou şi Sveti…

SOŢIA: Destul! Mi-ajunge! Ştii prea bine că nu gust umorul vostru. Mă şi mir că nu v-aţi plictisiţ încă; de când eraţi studenţi vă ţineţi mereu de farse şi râdeţi ceasuri întrebi de prostiile astea. copilăreşti. Oameni în toată firea! Cum de nu vi-i ruşine!

SOŢUL: Iarţă-mă, dar e eu neputinţă să nu rizi, când, de exemplu, se apucă să…

SOŢIA: Ştiu, ştiu, să ungă cu ulei pâlnia receptorului, ca să ţi se lipească de ureche când telefonezi… la care tu, secretar de ministru şi tată de familie te apuci şi-i torni apă în buzunarele mantalei de ploaie, sau izbutesli să-i bagi în cap că-l caută poliţia. Şi aşa mai departe. Cum de nu v-aţi plictisit încă?

SOŢUL: Te poţi plictisi de aşa ceva?. \a-i un lip uimitor? Într-o dimineaţă mă întâlnesc cu el şi-mi spune, cu o voce-răguşită *(imitându-l:)* „Uite ce mi s-a întâmplat: astă-noapte am răguşit cu totul, nu ştii ce-aş putea să fac până mă vede doctorul? La care eu, compătimindu-l, încep să-i dau sfaturi: ce să pună pe gât, cu ce să facă gargară, într-un cuvânt. îl lămuresc l imp de un sfert de ceas. Când isprăvesc, el îmi răspunde cu o voce ca un tunet *(im. illndn-l:)* „îţi mulţumesc!” *(Râde.)* Grozavă!

SOŢIA *(ridichii din sprintene)*: Ce-i atât de grozav?

(Se aude soneria.)

SOŢUL: Asta-i el.

SOŢIA *(se ridica grăbită)*: Atunci mă duc să mă schimb!

SOŢUL: O clipă, draga mea. Măh şi… De bună seamă Sveti vine cu vreo farsă gata pregătită… Ar trebui să i-o Ină în înainte… Dă-mi o idee, cu ce să-l păcălesc?

SOŢIA *(ridichii din umeri)*: Ştiu eu… n-ai decât să-i spui că nu mai suntem împreună, că am divorţat, *(lese.)*

SOŢUL *(după o clipă de reflexie)*: Bună idee! Excelentă!

(Bătăi în uşă.)

SOŢUL: Intră!

SVBTI *(cu o valiză enormă)*: Lajesi, dragul meu!

SOŢUL: Bine ai venit „scumpul meu Sveti. *(îmbrăţişări.)* Nu te-am văzut de o mie de ani!

SVETI: Vin direct de la gară. O să stau la văi, dacă nu cumva vă deranjez.

SOŢUL: Vrei să spui... la mine... Nu mă deranjezi de loc, sunt fericit c-ai venit! îmi era dor, de atâta vreme, să stăm de vorbă în tihnă.

SVETI: Sper că solia ta nu va avea nimic împotrivă...

SOŢUL *(devine grav, parcă ar fi profund tulburat):* Poate ai aflat că...

SVETI *(mirat)*: Ce anume?

SOŢUL *(tuşeşte, apoi cu voce scăzută)*: Cum, tu nu ştii nimic?

SVETI *(frapat)*: Ei, ce s-a întâmplat?

SOŢUL: Noi... eu şi cu Mâlosi, nu mai suntem împreună. Acum o jumătate de an am divorţat. Ea are viaţa ei, eu pe a mea. *(Pauză.)* Credeam că ştii.

SVETI *(compătimitor)*: Dragul meu, în cazul acesta iartă-mi lipsa de tact, dar habar n-am avut... *(Pauză).* Ia te uită! Asta zic şi eu surpriză. *(Se aşuză.)* La drept vorbind nici nu ştiu ce să zic.

SOŢUL: N-avem ce să vorbim prea mult despre asta I *(Se aşază şi el pe un scaun.)*

SVETI: Dar, pentru numele lui Dumnezeu, cum s-au petrecut lucrurile? Voi doi? Toată lumea credea c-o să ajungeţi la nunta de aur.

SOŢUL *(cu capul-plecat)*: Şi eu tot aşa am crezut.

SVETI *(compătimitor)*: îmi pare sincer rău că am răscolit o rană abia cicatrizată. Dacă ştiam...

SOŢUL *(„est amar)*: Poţi să vorbeşti liniştit... Mai ales că în sinea mea tot cu asta mă frământ, fie că vorbesc, fie că tac.

SVETF: Nu mai spune, te-a copleşit atât de mult

divorţul? Bietul meu prieten!

SOŢUL *(emoţionat)*: Dragul meu Sveti, nu poţi să-ţi închipui cât am suferit. *(îşi acoperă faţa.)*

SVETI *(compătimitor)*: Spune-mi, vorbeşte-mi, Lajesi dragă, o să-ţi facă bine, deschide-ţi inima în faţa unui vechi prieten.

SOŢUL: Ce să vorbesc? Vezi doar cât m-am schimbat. Unde-sint vremurile frumoase când râdeam şi ne amuzam împreună. *(Oftează:)* Ehei, pe atunci eram încă un om fericit.

SVETI *(căii tind să i-l consoleze)*: Hai, lasă, o să treacă şi asta.

SOŢUL *(îndurerai)*: Niciodată!

SVETI: Ei, asta-i!... Atâta caz pentru o femeie!... Dacă vezi că nu poli fără ea n-aveţi decât să vă împăcaţi... Bine că sunt eu aici... să ştii că eu o să vă împac...

SOŢUL *(pasionat)*: Pe noi?... Niciodată!... Pentru mine, femeia asta a murit.

SVETI *(după, o pauză)*: A murit?

(SOŢUL *îşi lasă capul în jos.)*

SVETI *(după o pauză, grav)*: Asta-i altceva. Atunci e mai bine să încerci s-o uiţi.

SOŢUL: „Să încerc s-o uit?”... Uşor vorbeşti tu... Se pot oare uita cinci ani de... *(Glasul isc stinge.)*

SVETI *(cu fermitate)*: Se pot. Trebuie să-i uiţi. Când vrea, un adevărat bărbat poate să uite!

SOŢUL *(declamator)*: Ce ştii tu ce înseamnă nopţile de insomnie, când tresari în orice clipă la amintirea unei miresme, pe care o simţi ca pe o stafie care-ţi umblă prin casă. Ce ştii tu ce înseamnă să crezi incredibilul, să-ţi pierzi toate speranţele, bucuriile, veselia, totul, tot ce constituie pentru noi rostul vieţii! Cum poţi să uiţi ceea ce a fost mai (le preţ pentru tine decât tot ceea ce îţi mai rezervă viaţa de acum înainte... Nu, nu-i posibil să uiţi!

SVfiTI *(ferm)*: Ba e posibil! Dacă ai un prieten bun, care îţi va dovedi că n-ai pierdut nimic.

SOŢUL *(pentru o clipă îşi iese din rol şi. Întreabă mirat)*: Ce dovadă? Că n-am pierdut nimic?

SVI ÎŢI: Da, aşa-i. Ai înţeles foarte exact. Un prieten care îţi va demonstra că n-ai pierdut nimic, fiindcă omul nu poate pierde ceea ce n-a fost niciodată a lui.

SOŢUL *(complet ieşit din rol)*: Despre ce-mi tot vorbeşti?

SVBTI: Despre ceea ce acum sâni dator să-ţi spun, ca să te mângâi.

(După o pauză.) Eu ştiam de mult că femeia asta nu merită să aibă un soţ ca tine.

SOŢUL *(fisticii)*: Te rog, iartă-mă, dar…

SVKT1 *(firesc)*: îmi pare bine că, în sfârşit, ţi-am spus-o. Nouă ne părea tare rău de tine. Şi adineaori, când am auzit de despărţire, în adâncul sufletului meu mi-am zis: mai bine aşa…

SOŢUL: Svetozar, îţi interzie…

SYET1 *(bătându-l pe umeri)*: Ştiu că te doare, te doare chiar retrospectiv când afli aşa ceva. Dar de vreme ce lucrurile s-au întâmplat – din fericire – aşa cum s-au întâmplat, vindecă-fe, odată şi pentru totdeauna, chiar şi de amintirea acestei femei. Noi n-am vrut să-ţi vorbim despre ceea ce… ştia toată lumea şi anume…

SOŢUL *(bâlbundii-se)*: Svetozar… îţi interzic…

SVETI *(neindnplecabil)*: … ca femeia asta le înşela la fiecare pas.

SOŢUL: Ce?… Ce vorbeşti? *(Se prăbuşeşte pe un scaun.)*

SVETJ: Do. E mai bine s-o ştii. Eroi ulii de fericit eu ea, încât piuă acum n-om vrui să-ţi spun.

SOŢUL *(sare în picioare)*: Minţi! Să-ţi retragi, cuvintele. Minţi! Du-mi dovezi!

SVETI *(cu compasiune)*: Dovezi? Bietul meu prieten! … Dar cum să-ţi dau dovezi?

SOŢUL: Spune-mi cu cine m-a…

SVETI: Cu cine? *(Du din umeri.)* Doamne, de pildă cu…

SOŢUL: De pildă cu?…

SVETJ: De pildă cu… *(Surâde, încrezut.)*

SOŢUL *(distrus, în şoaptă)*: Cu tine?

SVETJ: Cu mine. *(Se prăbuşeşte.)*

(SOŢUL *se apucă cu mâinile de păr. Pauză.)*

SVETI: Eu nu te-am trădat. Nu mai avea nicio importanţă dacă era cu unul în plus sau în minus... nu-ţi servea la nimic... de altfel ea a început să mă seducă... iar eu am acceptat, ca s-o prind în capcană, ca s-o demasc în faţa ta, ca să te dezmeticesc... dar când am văzut că...

SOŢUL *(se repede la el furios, îl prinde, de gât)*: Dovedeşte! Altfel te omor!

SVETI *(apărându-se):* Ei... ce-i asta... ai înnebunit?... Acum ţi-a venit să faci scandal? Ulterior?... (And îmi dau silinţa să te consolez?

SOŢUL: Dovedeşte, altfel te distrug!

SVETI *(furios)*: Să-ţi dovedesc?... Ei bine, am s-o fac! Of Doamne, ce om... Din fericire, ai noroc... E tocmai la mine portofelul în care am păstrat o scrisoare de-a ei... măcar o să te convingi cu ochii tăi. *(Se, caută în buzunare, scoate un portofel, din portofel o scrisoare.)*

SOŢUL *(clocotind de furie)*: Vreau s-o văd!

SVJITI: Poftim... nici asta nu te convinge? *(îi întinde scrisoarea.)*

(SOŢI îi. *se aplecă acid după scrisoare, vrea s-o deschidă, însă intră soţia.)*

SOŢIA *(în altă toaletă, stilizatoare)*: Bună seara, Svetozar!

SYRTI *(stă uimit; o priceşte impasibil.)*

SOŢUL *(pune scrisoarea pe masă la îndemână, spre a vedea ce ca zice Svetozar. Către Secii, cu un ¡¡est energic)*: Iat-o pe nevasţă-mea!... Repetă în fala ei tot ce mi-ai spus, altfel... *(îşi ridică mâna amenin ţător)* a It fel...

SOŢIA: Pentru Dumnezeu, ce s-a întâmplat? Nu v-aţi mai lăsat de farse?

SOŢUL: Frumoasă farsă!... Acest domn afirmă că tu, că între tine şi el...

SOŢIA: Că între mine şi el?

SOŢUL: C; a tu m-ai... adică el şi eu ţine...

SVJ3TI: *(calm)*: Că *(arătând spre soţie)* tu şi cu el, vă închipuiţi că pe mine mă puteţi duce...

SOŢUL *(uluit de atâta tupeu)*: Ce vorbeşti? îndrăzneşti să afirmi…

SVBTI *(cu hotărâre)*: Din prima clipă mi-am dat seama că, în timp ce Mulesi se gătea în camera de dincolo, tu îmi pregăteşti o farsă. Tu, mie, blegule! Dar de data asta ţi-am dat o lecţie, ca să ştii că nu se fac glume şi farse pe seama unei soţii… fiindcă, precum vezi… omul poate s-o păţească.

SOŢIA *(cu ingenuitate)*: Ce s-a întâmplat?

SV UT]: S-a întâmplat, dragă Mâleşi, că soţul dumit. ale a vrut să mă „ducă" – să-mi facă mie o farsă!… Mi-a spus că aţi divorţat. Eu, care ştiam foarte bine că dţa eşti acasă – că doar m-am informat la portar – i-am spus că foarte bine a făcut, fiindcă între dumneata şi mine…

fă OŢIA *pe furiş schimbă scrisoarea de pe masă ca o altă scrisoare.)*

SOŢ UI: Aşadar…

SVKTT: Aşadar, servus prietene! Să considerăm că abia în cu [>a asta v-am trecut praţţnl

SOŢUL.: Cum să înţeleg acest lucru? *(Se uită în jarul său.)*

— SVfââl *(conţinuiad)*: „Şi, deoarece te-ai păcălit, cum nu te-ai mai păcălit niciodată în viaţa ta…

SOŢUL: M-am păcălit, eu?

SVKTI: Ba nu… eu! Cred că ţi-ar fi convenit să-ţi primeşti prietenul pe care nu l-ai văzut de doi ani de zile cu o asemenea farsă trasă de păr. Ilar află că Moskovits m-a prevenit.

SOŢUL *(se uită la soţia sa)*: Să fiu iertat, dar asta nu mai e de bun gust…

SOŢIA *(dă cu vioiciune din cap).*

avJ jâl: la adună-ţi minţile… Cine ţi-a propus farsa asta eu care aţi vrut să râdeţi de mine?

SOŢUL: Muâcsi…

SVLTJ *(triumfător)*: Ei!

SOŢUL *(neîncrezător)*: Cum adică, voi…

SVKTT:) a, noi am pus-o la cale încă de acum două săptămâni, ştiind prea bine că vei încerca să mă păcăleşti

într-un fel oarecare. De asta, noi ara stabilit, cu anticipaţie, ce anume farsă o să-mi faci!

SOŢUL *(se-nfurie din nou)*: Ei ast-a-i! Aţi stabilit voi? Unde? Cum?

SVLTI: Unde? Mă-ntrebi unde?

SOŢUL *(şi mai. furios)*: Da!… Unde şi cum?

SVKTT *(încurcat)*: Bine, dar te rog…

ŞOTIA *(cu fermitate şi calm)*: Prin scrisoare!

SOŢUL *(se ia cu mâinilede cap)*: A… da… scrisoarea! Scrisoarea Sofiei mele către tine! Unde am pus-o? *(O caută.)*

(SVETI *îngrozit, se retrage spre fund.)*

SOŢIA *(rămâne calmă în picioare, apoi cu indiferenţă)*: Văd o scrisoare, colo, pe masă… N-o fi aceea?

f SOŢUL *se repede, ia scrisoarea, rupe plicul).*

SVETI *(îşi acoperă faţa.* SOŢIA *rămâne calmă.)*

SOŢUL *(citind)*: Dragul meu Sveti, am născocit o farsă bună pentru soţul meu Feri… O să-l conving să încerce să te păcălească, spunându-ţi că am divorţat. Dumneata să te prefaci că-l crezi… Spune-i despre mine verzi şi uscate şi că dumneata… *(continuă să citească).*

(SVET 1 *să cadă de pe scaun de uimire; se uită uluit.)*

SOŢUL *(începe să rulă zgomotos, eliberat)*: Vai, nebunilor! *(Se bate cu mâinile pe genunchi.)* Ei… asta, trebuie să recunosc… a fost grozavă! M-am păcălit! Ca un fleţ. M-aţi dat gata! *(îi îmbrăţişează pe amândoi, pe Sveti. îl ia la dans.)*

f SVETI *extenuat, cu totul de emoţiile prin care a trecut, se lasă târât.)*

SOŢUL *(cuprins de o mare veselie)*: Acum aş putea duce farsa mai departe, spunându-vă că şi eu ştiam de această scrisoare!… Dar ajunge! lei masa cu noi, nu-i aşa? Avem atâţia de vorbit! Aşteptai i-mă o clipă, dau fuga după ţigări! *(Iese grăbit.)*

(SVETI *îşi şterge fruntea de sudoare, se uită la soţie.)*

(SOŢIA *surâde cu dispreţ.)*

SVETI *(în şoaptă)*: Mălesi, spune-mi, ce-a fost asta?

SOŢIA *(dă din cap, apoi)*: Eşti un măgar

neîndemânatic! Norocul tău că am tras cu urechea – tocmai fiindcă te ştiam neîndemânatic – şi că dincolo, stând lângă uşă, am scris la repezeală scrisoarea asta.

SVETI: Dar scrisoarea ţa… adică a mea… scrisoarea [-e care mi-ai trimis-o mie?

SOŢIA *(o scoale ia iveala din buzunar)*: Iată, e. aici, dar aş vrea să uităm cât mai repede că odată, o singură dată în viaţa mea, foarte demult, mi-am îngăduit şi eu să fac o farsă, în detrimentul acestui om atât de drag, atât de bun şi de naiv, pe care-l iubesc mai presus de orice, mai mult decât pe oricare altui, fiindcă este un bărbatadevărat, un mare copil, pentru care noi femeile şi voi, seducătorii, nu suntem decât nişte jucării… *(încet, cu gesturi măsurăle, rupe în bucăţi scrisoarea.)*

C o r tina

DIPLOMATUL ŞI SOLDATUL pe r s-o a \ E L E

DIPLOMAT! L SOLDATUL

CDIPLOMATUL *în cap cu tricornul de diplomat; în mină tine o scrisoare şi moţăie sfârâind).*

CSOLDATUL *intră în scenă, cu o raniţă enormă în spate, o armă uriaşă pe umăr, şan cu grenade în mină etc. Suflă din greu şi-şi şterge fruntea.)*

SOLDATUL: Uf, mor de cald. Uf, ce căldură!

DIPLOMATUL *(tresare)*: Cine-i? Ce-i asta? Jean, tu eşti? (*Sclifosindu-se.)* Ai venit cu ap d colon „a?

SOLDATUL: N-am venit noi în coloană, ci doar să iertaţi, cu grupa…

DIPLOMATUL *(sclifosindu-se)*: Ce vrei dumneata? De ce lipi? De ce zbieri? De ce mă deranjezi? Cine eşti dumneata?

SOLDATUL: Iertaii-mă, domnule diplomal-şef, cu sâni János şi vin doar de colea, din vecini, din tranşee.

DIPLOMATUL *(văi tind ţi se)*: Ei, şi pentru asta trebuie să faci atâta gălăgie? Nu vezi că mă doare capul?

SOLDATUL: Iertaţi-mă, dar abia văd capul domnului diplomaţ-şef. Ş-apoi, dacă nu v-ar supăra întrebarea, de ce

vă doare capul?

DIPLOMĂTUL: De ce? Ce uşor vorbeşti dumneata I Dumitale ţi-e uşor. Mă doare de atâta căutare.

SOLDATUL: Aţi pierdut ceva?

DIPLOMATUL: N-am pierdut nimic, prietene. *(Condescendent)*: Dumneata nu ştii ce trebuie să caute un diplomat?

SOLDATUL: *(încercând să ghicească)*: Poate nişte parale…

DIPLOMATUL: Prietene, se vede că dumneata nu ştii nici măcar pentru ce lupţi?

SOLDATUL: Se poate să nu ştiu? Fiindcă-i război!

DIPLOMATUL *(cu condescendenţă)*: Uite ce-i, prietene. Un diplomat trebuie să caute căile de ieşire din impas.

SOLDATUL: Îl ii. Acu' încep să mă lămuresc.

DIPLOMATUL: De doi ani caut aceste căi de ieşire din impas. Pot să-ţi mărturisesc, e o treabă de-a dreptul îngrozitoare. *(Văicărindu-se.)* Vai, mă doare capul. Vai, ce rău mă doare capul 1 N-ai puţină apă de colonie?

SOLDATUL *(compătimitor)*: N-am avut în ploscă decât apă de baltă, dar am băut-o şi pe aia cu ortacul meu. Şi, chiar at: it de rău v-au apucat durerile de cap de mult cât v-aţi tot gândit?

DIPLOMATUL: C, e ştii dumneata! Dumitale ţi-e uşor. (*Văicărindu-se.)* Vai, ce rău mă doare capul. De doi ani mi-l sparg căutând soluţia!

SOLDATUL *(compătimitor)*: Aoleo, zău că-mi pare rău de domnul diplomat-şef. N-aş putea să vă fac un serviciu, să vă ajut cu ceva?

DIPLOMATUL *(se vaită)*: Mulţumesc, prietene, nu prea cred. Bucură-te că nu eşti diplomat. Cum crezi că m-ai putea ajuta? *(Ţipând.)* Vai, ce rău mă doare capiii! Vai, ce rău mă doare!

SOLDATUL: Poate că totuşi… că doar şi unui animal fără de minte i s-ar face milă de domnul diplomat-şef, de l-ar vedea suferind în halul ăsta. Suferinţa nu-i treabă pentru oameni, ci pentru dobitoace. Dar ia spuneţi-mi şi

mie cum devine cazul cu „soluţia” aia. Poate să găsesc eu vreun leac.

DIPLOMATUL: Uitece-i, prietene, am să-ţi povestesc acum, aşa ca un exemplu, în ce stadiu ne aflăm în acest sens cu acţiunea pentru căutarea căilor celor mai propice pentru ieşirea din impas. Acum patru luni am acceptat, în ipoteza că guvernul german ar fi fost de acord, să avem în vedere problema, dar noi, bineînţeles, şi în acel caz om fi cumpănit bine lucrurile în aşa fel ca în viitoarele opt luni să putem supune chestiunea, eventual, unei reflecţii adecvate.

SOLDATUL: Hm. Şi acum nu se poate?

DIPLOMATUL: Cum să se poată, om fără minte ce eşti! înainte de toate trebuie să reflectăm dacă e posibil pampampamul.

SOLDATUL: Pampampamul?

DIPLOMATUL: Bineînţeles. Fiindcă trebuie să ştii că divergenţa de vederi de acum unsprezece luni a fost provocată de faptul că amiralitatea americană a cerut un termen dilatoriu în vederea examinării problemei, spre a vedea dacă e totoposi-sipotat.

SOLDATUL: Ce-i aia tot posi-sipot.at?

DIPLOMATUL: Ei vezi, e imposibil să-ţi explic acum toate noţiunile diplomatice. E de ajuns dacă-ţi spun cu soluţia nu s-ar putea obţine decât dacă englejii ar consimţi ca la prora navelor portugheze, emblema din stânga să fie întoarsă cu vârful spre dreapta, iar nu spre stânga. Asta-i problema pe care trebuie s-o examinez acum, căci până – atunci nu există soluţie, nu există pace, nu există nimic!

Vai, cum mă doare capul!

SOLDATUL: Dar de ce au ci nevoie de asta?

DIPLOMATUL: Păi, nu înţelegi că Turcia nu-i dispusă să încheie pacea cu noi decât în cazul că eu aş consimţi că în virtutea pactului de la Pumpura să modificăm articolul trei al pomparapic-ului încheiat la treizeci şi cinci februarie.1.868, punctul trei în diagonală cu punctul patru, în acest sens şi în consecinţă să-l considerăm într-un sens subsecvent.

SOLDATUL: Ei şi, măritU voastră, ca diplomat-şef, nu poate face treaba asta?

DIPLOMATUL: Dar cum aş putea s-o fac? În acest caz ar trebui ca în contracomatractul încheiat la şaizeci şi nouă decembrie anul unamienouăsutedouăzeci şi treizeci, să modific expresia „în acest fel" şi să includ în locul ei termenul, da, termenul „astfel". Îţi dai dumneata seama ce mare răspundere îmi revine mie?!!

SOLDATUL: Şi războiul n-o să se sfârşească până ce domnul diplomat-şef nu s-o gândi la foaie astea?

DIPLOMATUL: Fireşte că nu. De aceea îmi sfărâm doar capul de atâta timp cu găsirea soluţiilor. Vai ce rău mă doare! Vai ce rău mă doare!

SOLDATUL: Ilm, hm. Ştiţi ce, domnule diplomaştef? Eu v-aş spune ceva.

DIPLOMATUL: Vai, vai! Ce anume, dragul meu?

SOLDATUL.: Eu nu mă pricep la astfel de lucruri, deci nu-l pot ajuta pe domnul diplomat-şef.

Dar ştiu cava cu care troc durerile astea mari de cap, iscate de atâtea gânduri.

DIPLOMAŢI I: Vai, vai, şi ce ar fi acel ceva, dragul meu copil?

SOLDAŢI I.: Să faceţi aşa precum vă spun, O să vedeţi, o să vă treacă pe loc durerea, ba pun şi rămăşag că atunci, deodată, o să ştiţi şi ce să răspundeţi la chestia aia.

DIPLOMAT! I.: Sunt tare curios, dragul meu copil.

SOLDAŢI I.: Să faceţi, dar, aşa cum vă spun.

DIPLOMAT! L: Sunt: gata să fac tot ce-mi spui.

SOLDATUL.: Aplecaţi-vă înainte.

(DIPLOMAŢI I, *se apleacă.)*

(SOLDATUL *îşi scoate raniţa din spate şi o pane în circa diplomatului.)*

DIPLOMAŢII.: Au! Vai! Ce-i asta?

SOLDATUL *(îi. pune în spate şi arma)*: Răbdare! Încă nu-i nimic… că doar abia începem echiparea…

DIPLOMATUL: Nu-i nimic? Dar mie mi se frâng umeri i.

SOLDATUL: Nu se frâng de loc, îndreptaţi-vă.

DIPLOMAT! L: Dar nu pot să mă mişc.

SOLDATUL: Nu? Atunci nici nu-i nevoie. *(Trape un foc de pistol în a-i.)*

DIPLOMAŢI I. *(îngrozit)*: Iisuse Cristoase! Ce-i asta?

SOLDATUL: Nimic. Un fleac de obuz care n-a nimerit. Ţinta. Se reglează tirul. Următorul va cădea mai aproape. *(Trage în aer.)*

DIPLOMATUL *(ţipă)*: Vai! Iisuse Cristoase!

SOLDATUL: Iii, ei! Nu mi te văicări! Asta s-a dus undeva departe de ţintă. Dar următorul cred că va nimeri în plin. *(Trage în aer şi îi dă nu ghiont în spate diplomatului.)*

DIPLOMATUL: iisuse! Ajutor! Mă omoară! S-a isprăvii cu mine!

SOLDATUL: Ei, au mai ţipa, dobiţocule. Deocamdată, n-ai fost lovit nici măcar de o schijă! Următorul cred că va cădea şi mai aproape. Abia acum încep să se dumirească unde e ţinta.

DIPLOMATUL: Vai, nu… vai nu… vai, vai… Să înceteze… să înceteze… să înceteze…

SOLDATUL: Nu pot să înceteze!

DIPLOMATUL: De ce?

SOLDATUL: Ăst. a-i bună! Fiindcă nu s-a hotărât încă dacă e pectomectoaeord sau mectoacordo poet. o? *(Iar trage şi iar îl izbeşte pe diplomat.)*

DIPLOMATUL: Aiaiai! Ce prostii îmi îndrugi? Ce înseamnă aia pectomectoacord? Vai, spatele meu! Să-nceteze.

SOLDATUL: Până ce nu se va decide dacă paragraful treizecişinouă din capitolul patru dispune „în aşa fel”, încât să se considere că „altfel…” *(Trage, loveşte.)*

DIPLOMATUL: Ce prostie, ce porcărie! Astea n-au niciun sens! Să-nceteze! Să-nceteze!

SOLDATUL: Totuşi, ce credeţi că ar trebui să se răspundă la scrisoarea aceea? Să schimbăm oare expresia „în acest fel” cu aceea de „astfel”? Ce binevoiţi a crede? *(îl loveşte din noii.)*

DIPLOMATUL: Vai! Da, desigur; n-au decât s-o

schimbe cum vor, acceptăm totul... Cum e posibil să trăncănească atâta despre asemenea fleacuri... ei au dreptate... totul e în ordine... numai să înceteze... vreau să închei pacea!... Vreau să închei pacea!...

SOLDATUL *(scoate raniţa de pe spatele diplomatului şi o aruncă în fundul scenei)*: Ei, vezi!... Ţi-am spus eu că de data asta o să-ţi treacă durerea de cap! *(Iese.)*

DIPLOMATUL *(se ridică, îşi pipăie spatele; se freacă la ochi, se uită-mprejur)*: Vai, da urât vis am avut. Şi tocmai cirul am atâta de lucru. *(Se uită la scrisoarea pe care o ţine în mână.)* Aha, cea mai recentă notă a ambasadorului american. *(Citeşte:)* Ce e? Nu vrea să accepte expresia „deci"? Atunci, nu există compromis! Continuăm lupta! Avem suficiente resursei Nu ne este frică de ei! în consecinţă, şi întrucât, cu deosebire, exclusiv şi determinant, consecutive cu toate acestea, deliberat ivo-conclusiv. În pofida şi anume determinativ.

Cortina

numA recunoaşte propria mea mamă...
P K It s-o A \! I,!
T VT A
R K \fi
CHELNERI L şef

Doi poeţi modernişti, în zori de zi, Io cafeneaua New York

(ATALA, *întunecai, sprijinindu-şi capul pletos în pumni, şade la o masă; în faţa lui o cană cu apă, pe* iwr e *lipit un bilet cu inscripţia de o şchioapă: „A hsmr.)*

RENE *(cu un caiet. soios subsuoară miră. şi comando):* J! o pahar de galben-pal sub cer do-amurg, int. i-o cană de smaragd.

ATALA *(bea, imperturbabil.)*
RENE *(se aşază lângă, el.)*
ATALA *(nu zice nimic, bea.)*
Hi: M-I: Opalizează.
ATAL. A *(obosit)*: (a ne opalizează?
RENE: Nimeni. E-un verb. O-pa-lizează. 7 orile

opalizează… Frumoasă expresie, o s-o folosesc într-o poezie de a mea. Opalizează dimineaţa 1 eu picioare crăcănate.

Luna, paralelogram înclinai, a mierlit-o

(Notează în carneţel.)

ATALA: Lima paralelogram? Destul de bine zis!

(Continuă să stea încrâncenatbea. Cauză.) RIAL: Ugerul tatii.

ATALA *(obosit)*: Ugerul lui tat-tu? *(Bea.)* liESil: Da. Ugerul tatii. E una din viitoarele mele poezii:

„Ugerul tatii, oh, tu sfânt hotar, o, gulerul meu, pasăre prea neagră… Sărmană mină, sărmane, oh, sărmane mâini, ce picioare ciudate sunteţi coi toate".

(Scrie în carnet.)

ATALA *(obosit)*: Ciudate picioare mii (iile?; \u e rău! *(Continuă să se (ca trist.)*

RENÉ: *O, frumos obraz, o, blinda căpăţână, o, trup chircit, o, mâini şi o, picioare!*

(Scrie în carneţel.)

ATALA: O picioare? Asta-i pentru tine: de fapt, tu ai picioarele hi formă de O. *(Continuă să fie trist.)*

REAL: Te rog, ascultă-mi o singură poezie, una singură.

ATALA *(gest de resemnare. Bea.)*

RIATI *(citeşte cu glas însufleţit): împotriva acuzaţiei de paralizie!*

Pe bunul meu doctor l-am întrebat al ramolismentului prim simptom care-i?

Şi el mi-a spus: oh, poete, primul simptom e când omul silabe-ntregi omite-n scris.

Acesta-i primul ram, o! ram de ramolisment:

— Dar fiindcă eu niciodată n-am săvârşit Asemenea fapte. Concluzia-i clară: nu-s ramolit! (închide mândru caietul şi se uită la A fala.)

AT ALA *(suferă, nu scoate o vorbă, bea).*

RENÉ *(cira caietul în buzunar)*: Ce-i cu tino? Ce ai, de fapt?

AT ALA *(gest de disperare).*

RENÉ: Povesteşte-mi! Dacă-i vorba de o tristeţe a sufletului, bună, pozitivă, reală, s-ar putea s-o scriu. Sau, dacă vrei, o scriem împreună.

ATALA *(cu glas surd)*: Lasă, prietene. N-am «-hef de scrii. N-am să mai scriu niciodată. Viaţa, marea şi întunecata viaţă, e o... o calamitate, o calamitate mare. *(I se-neacă glasul.)*

RENÉ: Pentru Dumnezeu, Atala... mă sperii! Vorbeşte!... Spune-mi, ce s-a întâmplat?... Vorbeşte!...

ATALA *(înăbuşindu-şi plânsul, dă dezaprobator din cap).*

RENÉ *(il scutură)*: Dar, dragă prietene, spune-mi mie, prietenului tău poţi să-i spui orice ar fi. O, e îngrozitor...

ATALA *(deodată începe să urle)*: Mama! auzi? Nu m-a recunoscut mama, propria mea mamă! *(Capul îi cade pe masă, plângând.)*

RENÉ *(timp de un minut îl priveşte încremenit, apoi, în şoaptă)*: Nu te-a recunoscut propria ta mamă? Nu înţeleg!

ATALA *(plângând cu disperare)*: Bineînţeles, tu nu înţelegi!... Ce înţelegi tu? Tu nu înţelegi decât poeziile idioate... tu, omul cu picioarele O!!... Ce ştii tu, sfinsule cu inimă de piatră, ce înseamnă când pe un fiu, pe un biet fiu, nu-l recunoaşte propria lui mă... a... a... a... mu... a... a... (*P linge şi se vaită.)*

Îi KM: *(speriat. îl mingile)*: Dar, scumpul meu Atala... spune-mi... povesteşte-mi... Cum s-au petrecut lucrurile? Cum s-a întâmplat? Drept să-ţi spun „mă înspăimânţi...

ATALA *(un gest eu mina. apoi îşi şterge ochii)*: Cum s-a întâmplat? S-a întâmplat! K suficient că s-a întâmplat... Da, da, s-a întâmplat. M-am împotmolit, piuă aici, dar uite, piuă aici. Aerul ăsta infect şi duhnitor din Budapesta, păcătoasele astea nopţi mi-au degradat, mi-au pus la saramură, mi-au murdărit, mi-au opărit, mi-au tăbăcit şi trupul şi sufletul, până-ntr-atât, încât acum, iată, am ajuns într-aşa hal, că nu mă recunoaşte propria mea mamă... *(Izbucneşte în plâns zgomotos:)* Pe propriul ei băiat! Pe singurul, pe propriul ei băiat să nu-l recunoască! Propria

marnă, pe propriul său fiu, pe mine însumi personal! *(Bea cu disperare.)*

HKM; *(bea şi el. Ochii i se umplu (le lacrimi. Cu generozitate)*: Sărmanul... Sărmanul meu prieten... *(Emoţionat, îl mingile...)*

(Beau amândoi liniştiţi.)

ATAIA *(îndurerat)*: Aici... aici am ajuns! *(Plânge.)*

KHMI: Ei, lasă, lasă... *(Îl îmbrăţişează.)*

ATM, A: Sărmana, biata mea copilărie... *(Bea.)*

Îi KM"; Sărmanul meu, dragul meu Naci1... spovedeşte-te prietenului tău... Ştii bine cu ou îţi împărtăşesc toate bucuriile şi toate necazurile... Măicuţa ta e şi măicuţa mea... Ştii, ca în acele minunate versuri ale lui Farkas Imre[4041]:

„Mana'a e. tataia Ta a'a e mamaia şi miine-n zori..."

ATM. A. *(îndurerat)*: Bine, drugă!... îi i vino să finii, când ou sunt în doliu?...

REMIS *(tulburat)*: iartă-mă... dar iubita ta mamă n-a murit...

ATM. A. *(întunecat)*: Pentru mine a murit, după cum şi eu sunt mort pentru ea. Stai, asta o notez. *(Scrie-n carneţel. Pauză.)*

RENK: Povesteşte-mi...

ATM; \: Bine. Să-Ii povestesc... Dar de voi avea formule inedite, să nu ţi le însuşeşti şi să le serii!

RENE: Prietene!...

ATM V: Uite, am să-ţi povestesc tot re s-a întâmplat, dar promite-mi că n-ai să spui nimănui... că n-ai să divulgi grozava ruşine care s-a abătut asupra mea şi care e foarte probabil că într-o zi mă va băga în mormânt... De-ar da Dumnezeu ca ziua aceea să fie cil mai îndepărtată...

RENE: Te ascult. *(Jica.)*

A TAI. A. *(bea şi el)*: Uite ce s-a întâmplat. *(Cu vocea sugrumată:)* Mă hotărâsem să mă duc la Budakeszi, în satul meu natal, s-o văd pe mama.

RENE *(dă din cap cu înţelegere, bea).*

40] aminul icul lai Atala.

41 ungur, autor ai unor foarte populare operete.

ATAI.A: S-o revăd după cincisprezece ani, acum, în zorii apusului tinereţii mele.

RENE *(dă din cap, pe furiş îşi notează fraza).*

ATAI. A. *(bea).*

RENE *(bâlbâindu-se)*: Vorbeşte, biet şi drag prieten.

AT AI.A: Am ajuns în şalul meu natal la ora trei după amiază…

RENE *(dă din cap).*

ATAI.A: … de la gară am pornit-o drept spre casă…

Şi-atunci… *(vocea i se poticneşte)* şi-atunci…

HUN E *(în găini ind)*: Şi-a lunci…

AT Al – V: Abia am făcut trei paşi şi deodată văd că în faţa mea vine… *(eu tremur în glas)* propria mea mamă.

RENÉ *(emoţionat şi el)*: Propria ţa mamă?

A TAL A *(se ridică şi joacă scena)*: „Mamă, am strigat-o atunci, mamă, eu sunt, Nari… Cum, nu mă recunoşti?”

RENÉ *(se ridică şi, el cu paharul în nună)*: Cum, nu-l recunoşti, mamă? Nari… el e Nari…

AT ALA *(se prăbuşeşte pe scaun)*: Şi propria mea mamă nu m-a recunoscut… *(I-linge în hohote.)*

RENÉ *(se prăbuşeşte pe celălalt scaun)*: Şi propria lui mamă nu l-a recunoscut. *(începe să plângă şi el.)* *

(Plâng amândoi. Pauză.)

RENÉ *(plângând)*: Şi po urmă?…

ATALA *(plângând)*: Ce, pe urmă?! Pe urmă am făcut stânga-mprejur, şi m-am întors…

(Plâng amândoi.)

RENE *(plângând)*: Nu te lăsa zdrobit, sărmane priet e.n.

ATALA *(gest cu mâna)*: Să nu mă las!… Uşor de spus! … Dar omul nu are decât o singură mă –, mă… Mame sunt multe, dar o mamă proprie, o mamă a ta, particulară, pentru uzul tău, personal, numai una avem… una singură… *(Plânge.)*

(Iţeau întristaţi. Pauză.)

RENE *(lasă, brusc, paharul din mină)*: Măi!…

ATALA *(obosit)*: Ce este?

RENÉ: Mă!… Te rog să nu te superi… Dar într-

adevăr, să nu le superi pe mine…

ATALA *(enervat)*: Ce vrei?

RENÉ: Mi-a venit o idee.

23 – Cele două suflete ale Oliviei

ATALA: N-ai decât s-o scrii!

RENE *(se nit. a fix la el)*: Spune-mi, te rog, eşti sigur că femeia aceea era maică-ţa?

ATALA *(rămâne cu gura căscată, scapă paharul, din nună)*: Drace!… E o idee!… *(Râmim-ncremenit, cu privirea în gol.)*

RENE: Gândeşte-te bine, cum era maică-ta? ATALA *(se uită în gol)*: Mama mea era o femeie blondă, mică şi grasă.

RENE: Perfect. Şi cum era cea pe care ai întâlnit-o? ATALA: O femeie înaltă, brunetă şi slabă.

RENE: Vezi! Deci s-ar putea să nu fi fost maică-ta. ATALA *(se loveşte cu palma peste frunte şi exclamă):* Fireşte!… Ai dreptate! Da! Da! Acum aş îndrăzni să pun rămăşag că n-a fost mama… Dar, în cazul acest”…

RENE: În cazul acesta nu-i niciun necaz… Dacă ar fi fost propria ta mamă, te-ar fi recunoscut! Deci, tu n-ai recunosc. ut-o pe maică-ta!… ATALA *(îl îmbrăţişează)*: Nepreţuitul meu prieten… tu, tu mi. -ai dat-o înapoi pe mama!… Nepre

(nitul meu prieten!

ATALA *(plin de însufleţire)*: Hai acasă, *(bate. cu linguriţa în sticla de pe masă).* Chelner! Dă-ne afară!!…

(Vin doi chelneri şi-i aruncă pe uşă afară.) Cor t în a

NU ŞTIU CUM ÎL CHEAMĂ

!” E R S-O A N E L E

DOMNUL REDACTOR ANONIMUL

REDACTORUL *(şade în faţa telefonului şi vorbeşte):* Alo, alo… servus… da… olt, te rog… a… ăla… ştiu, ştiu acum… ăla înalt, oacheş… alo… se poate să nu-l cunosc?… Bineînţeles că-l cunosc, unu înalt, negricios, cu ochelari…

ÎI văd zilnic, mi-e prieten, mă tutuiesc cu el… da, da… cum zici că-l cheamă??… Ce?!! Nici ţie nu-ţi vine în minte cum îl cheamă? Uite, nici eu nu-mi aduc aminte, deşi, îţi spun, sâni hun şi vechi prieten cu el. E drept că nu ştiu cine este, cu ce se ocupă şi nu ştiu nici cum îl cheamă şi nici de unde îl cunosc. Cum?… l-ai trimis la mine? A şi plecat?… Dar, te rog, ce să fac cu el? Nu ştiu despre ce să-i vorbesc… Vine mereu pe aici, n-are nimic de spus, şade şi pălăvrăgeşte, punându-mă în cea mai chinuitoare încurcătură. În cele din urmă, de obicei îl trimit la tine. Habar n-am ce vrea… alo… să-l întreb… ce?… să-l întreb eu cum îl cheamă?! Ah, asta nu se poate… Ar fi profund jignit… că doar ne cunoaştem de zece ani… Să-l întreb chiar acum? Va crede că-mi bat joc de el!…

Ai vrea şi tu să ştii? Bine, o să încerc să-l de scos într-un fel oarecare… Să aflu, zici, cum îl cheamă, fireşte, fără să observe că eu nu ştiu… *(Soneria.)* …Alo, servus, se vede că a şi sosit… *(Pune receptorul în furcă.)*

ANONIMUL *(intră)*: Servus, scumpul meu Donci. Ce mai faci? Ei, ia ghiceşte: de unde vin? Ce crezi?

REDACTORUL: De la Palugyai Pista.

ANONIMUL *(mirat)*: Eşti fenomenal, de unde ştii?

REDACTORUL *(sumbru)*: De nicăieri. Aşa mi-a trecut prin cap. Ce mai face bietul Pista?

ANONIMUL: De ce „bietul”? Se simte foarte bine.

REDACTORUL: Se simte foarte bine?!! E un om nenorocit, domnule… da, te rog, un om care se amestecă în toate chestiile… Un timp îl interesează ceva… apoi, foarte repede, se plictiseşte… Nu-i un om dintr-o bucată, care să poată nutri interes mai îndelungat pentru ceva.

ANONIMUL: Lasă-l în pace. Poate are dreptate!

REDACTORUL *(scos din pepeni)*: Pe naiba are dreptate! Omul trebuie să fie consecvent. Ceea ce ştie, să ştie precis şi sigur. Când nu ştie ceva, nu ştie şi gata. Dacă pe mine mă interesează cineva, dacă vreau să aflu ceva, cercetez în amănunţime totul şi nu mă liniştesc până nu-l cunosc temeinic pe acel… adică, vreau să spun… dar înţelegi, nu-i aşa?

ANONIMUL: Fireşte. Fireşte că înţeleg. Ei, dar tu cu ce te mai ocupi la ora actuală?

REDACTORUL: La ora actuală? Păi… cu tot felul de… chestii… am o serie de probleme… statistice… De-ai şti, dragă prietene, ce lucruri interesante sunt acestea!

ANONIMUL: Într-adevăr? Pe mine, îţi mărturisesc, nu m-au interesat niciodată…

REDACTORUL: Nu mai spune?!… Ştii ce interesante sunt?… De fapt, nu-i vorba de studii statistice, ci mai curând de… asta… da, cum îi zice, ia te uită, nu-mi aduc aminte numele… de ştiinţa care se ocupă de nume, de nume vechi… ea de exemplu…

ANONIMUL *(mirat)*: Arheologia?! Dar ce are arheologia cu statistica?

REDACTORUL-Cine a vorbit de statistică? Puţin îmi pasă mie de statistică. Nu mă interesează decât… chestia aia… privitoare la nume. Nu-ţi închipui ce lucruri ciudate sunt pe lume, vezi, de exemplu cu… predicatele pronominale, vezi, de exemplu cu… predicatele prenominale, nobilitare… hm… cu astea… de pildă… *(Nepăsător:)* Dacă-mi aduc aminte şi tu ai un asemenea „predicat”, nu-i aşa? (*Aşteaptă cu înfrigurare, în speranţa că amicul său, deodată cu „predicatul” îşi va spune şi numele.)*

ANONIMUL: Eu? Eu unul n-am avut şi nici nu am aşa ceva. (*Tace.)*

REDACTORUL: A, da, pardon, desigur, nici nu ai putea avea…

ANONIMUL: De ce să nu pot avea? De avut aş putea avea, dar n-am. *(Tace.)*

REDACTORUL *(râzând)*: Ai un nume at .it de ciudat… tocmai azi mi-a trecut prin minte… am făcut chiar un calambur… apropo de numele tău… ha-ha-ha…

ANONIMUL: Ce calambur?

REDACTORUL *(încurcat)*: Ce calambur?… Calamburul meu nu face efect decât dacă-i scris… îţi arăt imediat… Ai o bucăţică de hârtie? Sau o carte de vizită?

ANONIMUL *(scoale lácticos un carneţel, caută prin*

el, apoi rupe. O foaie, goală): Poftim, asta cred că-i potrivită.

1! IVI» ACTORUL: Asta?... Nu, nu-i bună; de altfel acum îmi aduc aminte... nu numele tău l-am utilizat pentru calambur ci... numele lui Odry Arpad.

ANONIMUL: Şi care-i calamburul?

UUDAGTORUL *(chinuit.)*: Care-i calamburul... va să zică... *(cu o ultimă sforţare).* De la Odriatica în Car pat şi nu găseşti un actor ca Odrică Arpad... líe... he... he...

ANONIMUL: E cam anemic... tras de păr... Ei. dar ce spuneai?... Că în ultimul timp te ocupi de arheologic?

REDACTORUL: De arheologie? Habar n-am ce e mai fi şi prostia aia!

ANONIMUL: Nu mi-ai spus chiar tu, adineaori?

REDACTORUL: Eu... Aiurea!... Am spus... *(se gin – deşte o clipă, apoi deodată devine, radios.) ...* grafologic. Habar n-ai ce interesantă disciplină e grafologia?! Să cunoşti caracterul omului după felul cum serie!... E formidabil, în timpul din urmă numai de asta mă ocup! Sâni de-a dreptul înnebunit! Cred că am început să mă iniţiez în tainele ei...

ANONIMUL *(gest de bagatelizare)*: Ah, eu unul nu cred în chestiile astea...

t! CI» ACTORUL: Te rog să nu vorbeşti aşa... O să constaţi de-ndată. ia scrie-l i numele pe bucăţica asta de lurtie!

ANONIMUL: Tare sunt curios...

REDACTORUL *(insistent)*: Scrie-ţi numele colea. şi ai să vezi.

ANONIMUL *(ia un creion cu care face în aer nişte gesturi de parc-ar executa un exerciţiu de scrimă.)*

REDACTORUL *(se uită uluit la el.)*

ANONIMUL *(ridicându-şi brusc capul)*: Ştii ceva?... Oamenii, de obicei, îşi scriu numele cu totul altfel de scris, decât scrisul lor obişnuit... Cred că-i mai bine să nu mă iscălesc, ci să scriu altceva... Să zicem: „ştrudel cu mac". *(Scrie:)* Poftim...; Ei, şi-acum s-auzim ce concluzii tragi. *(îi întinde bileţelul.)*

REDACTORUL *(acru)*: A... da... literele tale silit, extrem de caracteristice... îţi trădează caracterul... care e... cum să zic... da, ai un caracter... eşti extrem de încăpăţânat... asta se vede clar din felul cum scrii litera „m”... în schimb, uite litera „s” arată că în copilărie ai... da, ai căzut odată în moalele capului... nu, nu, asta se vede mai ales din litera „f”.

ANONIMUL: Bun, dar în „ştrudel cu mac” nu există litera „f”.

REDACTORUL: A, nu? *(Furios, aruncă hârtia.)* în schimb există în figura ta! în figura ta nici nu mai există altceva decât „f-uri”, adică litere... De altfel toate, a... profologia asta este o imensă prostie. Nici nu ştiu cum de se poate ocupa cineva de asemenea tâmpenii...

ANONIMUL *(nedumerit)*: Bine, dar adineaori îmi spuneai că nu te ocupi decât de asta!

REDACTORUL: Eu?... Da’ de unde!... De altfel chiar de aş vrea să mă ocup, n-aş avea timp de grija ăsteia... a filateliei!

ANONIMUL: A l’ilateliei?

REDACTORUL: Da, desigur, a filateliei. Cum adică, nu ştiai că sunt un pasionat filatelist?

ANONIMUL *(politicos)*: Da-a-a? Şi ai o colecţie bogată de mărci?

REDACTORUL: Vezi, ai putea să-mi faci un serviciu... Suntem prieteni vechi... Am nevoie, tocmai acum, de diferite timbre... Nu ai cumva asupra ta...?

ANONIMUL: Ce anume timbre vrei?

REDACTORUL *(ca aviditate)*: De orice fel... Desigur, ai la tine vreo scrisoare primită recent. E bună chiar şi dacă-i de la noi din ţară.

ANONIMUL *(se caută prin buzunare)*: Am câteva, dar cred că nu corespund...

REDACTORI I, *(se apleacă spre el, trage, cm ochiul la scrisori, face fel de fel de sforţări ca să oaia adresa.)*

ANONIMUL *(brusc, oirá în buzunar scrisorile)*: Ai noroc!... Acum îmi aduc aminte... un prieten al meu a primit o scrisoare din Paraguay... e tocmai la mine, cu

marca intactă… *(Se caută în celălalt buziina>\)*

REDACTORUL: Mulţumesc. Nu te mai deranja; cu mărci din Paraguay sunt supraaprovizionat. *(îşi şterge, fruntea. Aparte.)* Idiotul!

ANONIMUL: Îmi pare rău. *(Tace: pauză penibilă.)*

REDACTORUL *(furios)*: Spune-mi, te rog… nu ai pe-aici vreun… aici la Budapesta… vreun tiz, vreo rudă cu acelaşi nume cu tine?… Data trecută mi se pare c-am citit ceva interesant.

ANONIMUL *(plin de interes)*: Ce anume?

REDACTORUL: Se pare că în oraş există o persoană care poartă acelaşi nume ca tine?!

ANONIMUL: Există mai multe…

REDACTORII.: Şi cum se numesc?

ANONIMUL *(râde)*: Tizii mei? Vai ce hahalera eşti! Cum să-i cheme? Ga pe mine!

REDACTORUL *(râde în silă)*: Păi sigur… Vezi ce distrat sunt.

ANONIMUL: Ila-ha-ha. Asta-i bună! Şi ce anume ai citit despre tizul meu?

REDACTORUL: A… nimic interesant De altfel cred că nici nu sunteţi chiar tizi. O vagă asemănare de nume. Cum ar fi Brody cu Bodv. Ori Pekăv cu Dekâr… sau Karinthy şi Kazinezv.

ANONIMUL: Da, înţeleg. *(Pauză penibilă.)*

REDACTORUL *(disperat, se ridică)*: Tu mai stai? Scuză-mă, eu plec.

ANONIMUL: Unde te duci?

REDACTORUL: Eu?… *(Fulgerat de o ultimă idee.)* Cum, nu ştii? La ora de hipnotism. Învăţ hipnotismul.

ANONIMUL: Adevărat? Nu mai spune!

REDACTORUL *(dezlănţuit)*: Am început să prind câte ceva. Fii atent. Fac o încercare cu tine.

ANONIMUL: Cu mine? Nu cred să-ţi reuşească.

REDACTORUL *(aparte)*: Asta-mi mai lipseşte. *(Tare.)* Să nu-ţi fie teamă. Hai să încercăm.

ANONIMUL: Sunt gât: a.

REDACTORUL: Priveşte-mă în ochi.

ANONIMUL *(îl priveşte.)*

REDACTORUL *(kipnotizându-l)*: Acum… acum începi să simţi că îţi slăbeşte vederea…

ANONIMUL *(dă din cap că nu simte.)*

REDACTORUL: Ba da, ba da… *(Apăsat:)* Acum… acum…

ANONIMUL *(priveşte fix înainte.)*

REDACTORUL *(imperativ)*: Acum… acum… nu mai ştii… nu mai eşti în stare să-ţi rosteşti nici măcar numele… *(Aparte.)* În sfârşit, l-am dibuit!

ANONIMUL: Ei asta-il Lasă bancurile astea răsuflate…

REDACTORUL *(hipnotizându-l)*: Oricum încerci, oricâţ te sforţezi… oricât îţi impui… nu poţi… da… nu poţi… Ei, hai, încearcă!

ANONIMUL *(se sforţează, neliniştit)*: Nu mai fă bancuri… uite… uite… *(îngrozit:)* Sfinţă Feciou* ră!… Sunt hipnotizat… într-adevăr, nu pot… nu pot să-mi rostesc numele… Doamne-Dumnezeule, asta-i înfiorător!…

REDACTORUL (nedumerit): Ce? Vorbeşti serios? Nu-ţi poţi rosti numele?

ANONIMUL *(arată prin semne că nu poate vorbi.)*

REDACTORUL *(se ia cu inimile de cap)*: în cazul ăsta… iată-mă hipnotizator!! Nenorociţule! Spune-mi, de câţi ani ne cunoaştem?

ANONIMUL *(arată prin semne că de zece ani).*

REDACTORUL: De zece ani?… Atunci, mersi! Mi-a fost de-ajuns! Salutare! Mă duc să mă asociez cu… Pethes!!

C ortina

OMUL CARE N-ARE ABSOLUT MCI O SENSI BILITATE PENTRU SIMBOLISM

I* E U S Q A N E E E

OCNANOSPS

DCALT

Cafenea de noapte: la o masă din colţ Degeneratnt care A Lichidat Cu Toată Lumea (Dealt). Pe uşă intră Omul

care N-are Absolut NiciO Sensibilitate Pentru Simbolism (Ocnanosps). E un individ roşcovan, mustăcios. Se uită la Degeneratul care A Lichidat Cu Toată Lumea şi care U recunoaşte imediat. Au fost colegi de şcoală. Se duce, veael, la el.

OCNANOSPS *(bine dispus)*: Servus, Zamezlefoent Ce mai faci? Cum, nu mă mai cunoşti?

DCALT *(cu unsuris amar)*: Ba da, îmi aduc aminte. De la şcoală, nu?

OCNANOSPS *(se lăbărţează pe un scaun)*: Păi, sigur! îl mai ţii minte pe Lowinger?

DCALT *(dă din mină, apoi se-ntoarce spre geam. Încet)*: Eu nu mai ţin minte nimic.

OCNANOSPS *(vesel)*: De ce? Ce ai? Ţi-a slăbit memoria?

DC AI. T*. (ca glas estompat)*: Nu. Îmi slăbeşte viaţa. Cafeneaua asta îmi slăbeşte nava vieţii.

OCNANOSPS *(vesel)*: Care navă? Te ocupi cumva tic acţiunile Societăţii de Navigaţie pe Dunăre?

DCALT *(după o pauză)*: l) e la o vreme nu mă mai ocup de nimic. Mă ocup doar cu Nimicul, dragă prietene.

OCNANOSPS *(râzând în rafale)*: Ha-hn-ha! Asta-i foarte bună. Văd că ai rămas acelaşi, tot glumeţ... lot...

DCALT *(¡. Şi netezeşte, îndurerat, fruntea)*: Da, am rămas tot glumeţ, tot băiat bun. Dar nu voimai fi multă vreme nici glumeţ, nici băiat bun.

OCNANOSPS *(vesel)*: De ce? Sau, poate vrei să te ocupi de vreo treabă serioasă?

DCALT *(sumbru)*: Da băiete, mă voi ocupa de o treabă extrem de serioasă... Sărmane prietene.

OCNANOSPS *(vesel)*: De *ce* aş fi sărman? Nu slut sărman de loc, slujba mea de la Oficiul de Sare e foarte bună. De ce nu le angajezi şi tu undeva?

DCALT *(ca total sumbru)*: Ei bine, nu peste mult mă angajez şi eu undeva...

OCNANOSPS *(vesel)*: Vezi, în sfârşit, asta-i o hotărire foarte înţeleaptă. Ai găsit vreun post?

DCALT *(cu voce surdă)*: Da. Un post definitiv. Unul

definitiv. Definitiv.

OCNANOSPS *(vesel)*: Slavă Domnului. Întotdeauna am spus că omul trebuie să se ocupe de ceva. E aici, în oraş?

DCALT *(cu voce surdă)*: Nu. Departe. Foarte departe.

OCNANOSPS *(vesel)*: Asta n-are a face; cel puţin mai vezi şi tu lumea. Pleci de aici?

DCALT *(cu totul sumbru şi subliniind)*: Da… plec de aici băiete… (*Se uită fie la el).*

OCNANOSPS *(vesel)*: Bravo! Te felicit. Şi, când pleci?

DCALT *(visător)*: Poate chiar azi…

OCNANOSPS *(vesel)*: Ia te uită!… Atât de repede? Şi, unde pleci?

DCALT *(îl batem tristeţe şi superioritate pe umăr, apoi cu voce surdă)*: De-ai şti tu… sărmane prieten.

OCNANOSPS *(vesel)*: De unde vrei să ştiu, dacă nu-mi spui!

DCALT *(se uită la el, sumbru)*: Nu-ţi pot spune.

OCNANOSPS *(vesel)*: Nu? Păcat.

Pa uză în de 111 ngată.

DCALT *(la fel de sumbru)*: Nu-ţi voi putea spune niciodată!

OCNANOSPS *(vesel)*: Mă rog, mă rog… Dacă nu vrei, nu te silesc…

Pauză.

DCALT *(ceva mai puţin sumbru)*: Acolo unde plec eu, se pleacă fără bagaje.

OCNANOSPS *(vesel)*: Aşadar pleci undeva pe aici, pe aproape. Te pomeneşti că la Pomâz?

DCALT *(cu adâncă tristeţe)*: Nu, sărmane prieten, nu plec la Pomâz…

OCNANOSPS *(vesel)*: Atunci… n-am ghicit!

Pauză lungă.

DCALT *(sumbru)*: Acolo nu mai am nevoie de Pomâz… nu mai am nevoie de nimic… pe calea aceea ferată.

OCNANOSPS *(vesel)*: Ştii, asta depinde de tren. Mie unul îmi plac trenurile accelerate; au vagon restaurant

unde găseşti câte ceva de-ale gurii, când ţi-e foame, nu-i aşa? Ha-lia-ha. *(Râde.)*

DCALT *(surd)*: În trenul cu care plec eu nu se serveşte decât un singur fel de mâncare... Şi acela, dintr-un blid de fier... *(Se uită fix la el.)*

OCNANOSPS *(vesel)*: Cum aşa? Asta nu-i ceva prea distins. Auzi? Blid de fier? Bună! He-he-he. *(Râde.)*

DCALT *(sumbru)*: În blidul acela de fier ţi se servesc găluşte de plumb, sărmanul şi bunul meu prieten. *(Se, uită încremenit la el.)*

OCNANOSPS *(vesel)*: Găluşte de plumb? Bine, dar cum poţi să mănânci aşa ceva? Eşti tare glumeţ, ha-ha-ha.

DCALT *(puţin impacient)*: Găluştile acelea nu mai trebuie să le înghiţi... Găluştile acelea de plumb din blidul de fier se înghit singure.

OCNANOSPS *(vesel)*: Singure? Cum vine asta? E vorba de vreun automat?

DCALT *(cu oarecare sarcasm, dar tot sumbru)*: Aşa... că blidul acela de fier este o ţeavă de fier... Da, da, sărmane prieten.

OCNANOSPS *(vesel)*: Blid... Ţeavă? Cum vine asta?

DCALT *(sarcastic, luându-l peste picior)*: E o ţeavă lungă, înecare sunt nişte găluşte de plumb... dacă tocmai vrei să ştii...

OCNANOSPS *(amuzat)*: Găluşte într-o ţeavă? Dar asta cum vine?

DCALT *(furios, gata-gata să izbucnească, dar se stupineşte)*: Sau dacă vrei... gloanţe de plumb.

OCNANOSPS *(vesel)*. Gloanţe de plumb? *(După o scurtă pauză, începe să râdă.)* A... da!... Acum înţeleg! E vorba de un pistol. Asta-i foarte bună! Nemaipomenită! He-he.

DCALT *(îl priveşte. livid).*

Pauză.

DCALT *(se uită încremenit la el, apoi visător)*: Da, da... aşa-i... Dacă ai vrut să ştii.

OCNANOSPS *(vesel)*: Ei da... un pistol... *(Rămâne puţin pe gânduri.)* Ei da... sigur, ziceai că pleci... Atunci,

acolo vei primi pistolul?

IKIALT *(se uită la el)*: Nu... pistolul II voi avea la mine, la mine în buzunar.

OCNANOSPS *(vesel)*: La tine? Ce să faci cu el?

1>CALT *(scrâşnind din dinţi)*: Ce să fac cu el? Să-l îndrept spre (*subliniind)* mâinee!!! Ca s-o ştii! I!

OCNANOSPS *(vesel)*: Şi de ce să-l îndrepţi spre tine?

PCALT *(se ridică, începe să ţipe şi. să gesticuleze cu disperare)*: Ca să-l descarc, ca să trag glontele din el, în mine!!! Nu înţelegi? Nu înţelegi?!!

OCNANOSPS *(vesel)*: Aşa? Va să zică vrei să te sinucizi cu revolverul! Bine, omule, dar de ce nu vorbeşti clar? Din partea mea poţi să te şi spin «zori! Hai noroc l! *(Pleacă vesel.)*

Cortina

DOMNI I. DIRECTOR

Fantezie directori!

El:

PRIMI L ŞTII. P. AL DOILEA STÂLP Cil ELNERLL

Directorul intră în local. Toată lumea este cuprinsă de o emoţie solemnă; cei prezenţi tac eu un fel de evlavie aşteptând cu sufletul la gură să vadă unde va lua loc Directorul. Cartoforii dau cărţile distraţi; ar prefera să întrerupă jocul şi să se strecoare în apropierea domnului Director –, dar se jenează[42]*. Directorul nu se uită nici în dreapta, nici în stânga; cu o figură severă, de fiinţă inabordabilă, cu privirea încruntată, se dace de-a dreptul la o masă din colţul încăperii; se aşază, cu o scurtă înclinare, a capului onorează câteva dalei şi mieroase surâsuri care i s-au adresat, apoi se adânceşte în lectura unui ziar demonstrând în acest chip că acesta a fost unicul scop al venirii lui aici şi că nu are nici*

0 *altă dorinţă.*

PRIMI I-STILP *(după o clipă de ezitare se ridică, se uită la ceas, pare că ar crea să plece, dar se ră gândeşte şi se duce la masa Director ului. Cu emoţie dificil disimulată)*:

42 Autorul face aluzii la „Stîlpii cafenelei“...

îmi dai voie, te roţi?

DIRECTORUL *(îşi ridică privirea. Se uită Iaci, apoi, condescendent)*: Po l ti m!

PRIMI I-STILP *(se aşază. Ţipă)*: Chelner! Nu vezi c-a sosit domnul Director? Ce-i debandada asta?

CHELNERUL: [medial, vă rog. Am şi comandat bău 1 ura la gheaţă.

AL DOILEA STÂLP *(se strecoară din camera alăturată, unde a jurat cărţi pinăr acum, şi, tiptil, cu paşi înceţi, se apropie de masă, apoi, degajat, către Primul stâlp)*: Servus!

PRIMUL STÂLP: Servus. Stai jos.

AL DOILEA STÂLP *(către Director)*: Permiteţi?

DIRECTORUL *(privirea severă, apoi cu un gest rigid):* Poftim.

(Acum societatea e completă: din toate colţurile sălii se îndreaptă spre ei priviri admirative şi invidioase –, nimeni nu îndrăzneşte să se apropii. Se ştie că Directorul nu tolerează în apropierea lui decât pe cei doi Stâlpi. Pe ceilalţi – dud îndrăznesc să-i vorbească sau să-l întrebe ceva – îi pune la punct sau îi striveşte pur şi simplu cu privirea lui rece şi tăioasă. În serile cinci domnul Director onorează localul cu prezenţa lui, ei, toţi trei, stau aşa, gravi şi inabordabili, pe această insulă are numelui, a prestigiu lui şi a seriozităţii.)

PRIMUL STÂLP *(dregându-şi glasul. Puţin lejer):* Ai vorbit cu ministrul?

DIRECTORUL *(după o scurtă gândire)*: Am vorbit!

AL DOILEA STÂLP *(toi lejer)*: E ridicol, ceea ce vrea de la tine. În mod firesc problema nu poate fi pusă decât aşa cum ai binevoit s-o pui tu. Ministrul se va convinge, foarte curând. *(Gest cu mâna, apoi îl priveşte ca atenţie pe domnul Director.)*

DIRECTORUL *(după un timp de gândire, scurt):* Sper.

PRIMUL STÂLP *(lejer)*: Fireşte.

AL DOILEA STÂLP *(la fel)*: Bineînţeles.

Pauză. Cei din sală aşteaptă cu atenţia încordată, dar de pe insulă nu se aude nicio şoaptă.

Li *(Intrând în sală, văcinsula. Inima începe să-mi palpite: brusc, iau o hotărâre şi, pe neobservate, în cir fu I degetelor de la picioare, mă apropii de masă. Un timp rămân pe loc stânjenit, inima îmi zoicneşte ca părere, apoi mă măcăi de intimidat ce sunt, rânjesc penibil şi în cele din armă, izbutesc să articulez)*: Pardon, e voie?... *(Ezitând, arăt spre unul din scaune.)*

(DIRECTORUL *uluit de atâta îndrăzneală, se uită fise la mine, fără să-mi răspundă.)*

PRIMUL STÂLP *(în silă)*: Poftiţi?

EU *(înroşindu-mă până la urechi)*: ...Păi... dacă-i voie... un minut... să iau loc... credeam...

(Rid ca un imbecil.)

M, DOILEA STÂLP *(privire distrugătoare şi în acelaşi, timp miratã, apoi îşi ridicã sprâncenele): A...* vrei să iei loc? Poftim. *(Cei doi Stâlpi se uită unul la altul. Directorul priveşte rigid înainte, peste capul meu.)*

(EU – *mă aşez pe marginea scaunului, ca anul care e dispus să se ridice în orice clipă s-ar cerc. Las pe scaun un „spaţiu de respect*1 – 1, *cum c. obiceiul la cereri, a căror hârtie rămâne, exclusiv, din cauza respectului, aproape în întregime goală.)*

Pauză penibilă. Eu şed la locul meu şi rânjesc stânjenit.

PRIMUL STÂLP *(către domnul Director)*: Sunt sigur că ministrul nici nu s-a gândit serios că se poate şi altfel decât ai binevoit, să spui tu.

DIRECTORUL *(glacial)*: Sper.

EU *(rid politicos, de parcă domnul Director ar fi spus un banc oarecare)*: Bineînţeles., asta-i bună!... cum putea să creadă că... asta-i bună!... *(Chicotesc, dar pe urmă tac, văzând că nimeni nu se îndeamnă să râdă cu mine. Pauză lungă, penibilă.)*

AL DOILEA STÂLP: Ministrul nu-i omul potrivit pentru aşa ceva. Nu crezi?

DIRECTORUL *(după o pauză)*: Probabil. *(Pauză prelungită.)*

EU *(casă zic ceva)*: M-am gândit şi eu că nu

corespunde! Dacă ar avea alte atribuţii poate că ar putea să facă faţă... dată fiind pregătirea pe care o are. *(Pauză. Cu un surâs umil).* Nu ştiu dacă în această privinţă îmi daţi dreptate... *Pauză)* că, adică... dacă ar avea alte atribuţii... dată fiind pregătirea lui... *(Pauză. Tuşesc.)*

DIRECTORUL *(cu hotărâre, către Primul Stâlp)*: Ministrul n-ar corespunde nici la alt resort. Ca om de stat îl consider unul dintre cei mai slabi...

AL DOILEA STÂLP *(gest concesiv)*: Fireşte.

EU *(înroşindu-mă, cu umilinţă)*: Iertaţi-mă. Eu n-am apreciat ce fel de om de stat e... ci că... dată fiind pregătirea pe care o are...

DIRECTORUL *(către primul Mare Maestru)*: Nicăieri n-ar corespunde, deoarece...

EU *(zâmbind încurcat)*: Scuzaţi... m-aţi înţeles greşit... eu n-am întrebat cum e ca om de stat... întrucât lucrul acesta... *(cu modestie şi amabilitate)* să fiu iertat, dar dv., domnule Director, ca un om cu totul limitat şi nepriceput, nu-l puteţi aprecia... ci, ţinând seama de pregătirea lui...

DIRECTORUL *(se uită la mine, nu-şi crede urechilor, presupune că e vorba de o eroare. Aspru)*: Cum ai spus, că ministrul fiind un om limitat?...

EU *(schimbând feţe-feţe, cu un surâs de om supus):* Vai, Doamne, nicidecum... Nu m-aţi înţeles bine, m-am exprimat... prosteşte... (*Explicând foarte, prevenitor:)* Am înţeles aşa că... adică, în sensul că... da... că dumneavoastră... *(în tulburarea mea mă ploconesc spre mine însumi) ...* că domnul Director... ca un om cu totul limitat şi incapabil ce este, nu-i în stare să aprecieze ce fel de om de sfat e ministrul... mă refeream la pregătirea lui...

DIRECTORUL *(către Primul Stâlp)*: Cum? Ce zice? Nu înţeleg? Că... adică... ministrul... Pardon, nu înţeleg... cine-i cu totul...

EU *(năucit, înibiindu-mă şi rânjind)*: Păi... asta-i. Dumneavoastră sunteţi... domnule Director... Nu binevoiţi să înţelegeţi?

DIRECTORUL *(se ridică, e galben la faţă şi se uită la*

mine încremenit): Că eu… că… Ce sunt eu?

EU *(mă ridic, îmi vir amândouă mâinile în buzunare, apoi cu voce tare)*: Ce eşti dumneata? Un individ tâmpit, lipsit de talent şi fudul! *(Mă întorc şi. plec legănat, cu mâinile în buzunare, spre masa de alături, apoi mă adresez chelnerului cu voce tare:)* Toni, un şvarţil

Cortina l> i: li s-o A \ E E E

1 \ TI \ Ali blond EU

Este extrem de neplăcut, de exemplu, ceea ce urmează:

El *(stau seara, după spectacolul de cabaret la care am asistat din plictiseală, la o masă de cafenea, într-un oraş de provincie, unde am venit cu fel de fel de treburi. Slut foarte prost dispus, nu-i recomand nimănui să se aşeze la masa mea).*

1 \ TINÂK BLOND *(se aşază lângă mine)*: Vă salut, scumpe maestre.

El *(constat, aha, ştia deja, că acesta-i tânărul care. invita lumea la spectacolul de cabaret. O fi. vreun regizor sau impresar. X-are deci! să fie. Dacă nu aduce vorba despre spectacol îl iert)*: Bună ziua.

Ei.: Cum v-a plăcut spectacolul?

101 *(ce să mă fac cu el i s-a conversez despre spectacol, când tocmai începusem să mă bucur că am izbutit să-l uit. Mi-a plăcut, nu mi-a plăcut, nu mai ştiu. Şi nici nu-mi pasă. Dar prefer să consimt, aşa, în general, că mi-a plăcut, numai să nu mai intre şi în alte amănunte)*: Mulţumesc. Mi-a plăcut.

EL: Şi ce ziceţi de numărul Privighetorii»?

EU *(„Privighetoarea1”? Nici nu-mi amintesc de ea. A, ba da, îmi aduc aminte de o femeie grasă care cânta „cucurigu’1. Mă înfurii)*: Sceneta în care femeia aia grasă a cântat cucurigu?

EL: Care femeie grasă? La cine vă gândiţi?

EU *(deja. antrenat)*: Aia care a jucat pe principesa turcă. Aia căreia am vrut să-i dau cu scaunul în cap.

EL *(face ochi mari)*: Cu scaunul?

EU: Cu masa nu puteam s-o pocnesc, fiindcă în sală

nu se aflau decât scaune.

EL *(tace).*

EU: Cum e posibil ca o asemenea femeie să fie admisă pe scenă?

EL *(tace şi mă priveşte cu ataşament şi înţelepciune).*

EU *(Asta-i altă poveste, tinere! Dacă eşti modest şi timid, nu sunt supărat pe tine, ba chiar sunt dispus să-ţi servesc o lecţie, demmstrându-ţi prin sinceritatea mea că-ţi acord importanţă deoarece te consider demn de sinceritatea mea):* Ei, da. Ştiu foarte bine că provincia e provincie, că aici lucrurile trebuie privite cu alţi ochi. Dar aşa ceva, dragă prietene, nu e admisibil nici măcar în provincie! Dacă apar pe scenă asemenea „protagonişti" *lumea se va dezobişnui de genul acesta de spectacol atât de agreabil.* Nu e vorbă acum să stabilim dacă femeia e o cabotină sau nu e o cabotină. Femeia asta nu-i nici măcar cabotină! E pur şi simplu un butoi, un monstru, o găină gălăgioasă. Asemenea persoane pot apărea cel mult pe scenele cabaretelor periferice la numerele comice, sau la circul Barnum, dar nicidecum în cadrul unei reprezentaţii a unui cabaret „artistic", şi încă într-un număr serios.

EL *(tace).*

EU *(Ia te uită cum tace! Măcar de ar zice ceva, aşa nu pot continua. Bănuitor)*: Unde aţi pescuit-o pe nenorocita asta de creatură? Cine-i femeia asta?

EL *(Cu multă modestie)*: Soţia mea.

Elf *(din întâmplare, scap din mină ceaşca, care însă, spre regretul meu, nu se sparge; mă aplec după ea şi timp îndelungat o caut pe sub masă; el, politicos, mă ajută)*: Mulţumesc... Lăsaţi... vine chelnerul... nu l'ace nimic... o mică stângăcie... nemaipomenit ce ceşti are localul ăsta... fără să vrei îţi alunecă din mină... se vede că...

EL *(tace).*

EU *(tac, mă uit în altă parte casă nu-l tulbur dacă ar vrea să plece.)*

EL *(tace).*

EU *(energic, cu un gest hotărât)*: Ei da, aşadar, despre ce era vorba?

EL *(politicos)*: Despre nevastă-mea.

EU: Ei da; aşadar, tocmai asta este, aşa cum îţi spuneam. Nu te mai împotrivi, aşa e cum ţi-am spus. Aşa regie… o… vreau să zic… că un talent… atât de… un talent ea., precum este… doamna dumitale… da, da… nu poate să fie sacrificat… Dacă directorul e un om de treabă, priceput… într-un rol care nu-i pentru ea… la Budapesta, un director, chiar dintre cei mai ageamii, îşi dă seama imediat despre ce-i vorba… Când are o actriţă atât de excelenţă… talentată… cu atâta forţă comică şi eu atâta… farmec… nu o pierde pe drum… aşteaptă piuă se iveşte un rol potrivit… un rol care-i merge >»

şi… în care se poate impune… îţi spun sincer… am fost revoltat… era cât pe-aci să arunc cu scaunele pe scenă… văzând că o artistă atât. de bună e pusă să apară într-o piesă atât de tâmpită…

EL *(tace)*.

EU *(revenindu-mi, continui din ce în ce mai cursiv)*: \ şa ceva nu se poate admite! Nu te supăra, dar dumneata eşti un om inteligent, dumitale pot să-ţi vorbesc deschis şi sincer. E inadmisibil să pui nişte actori buni, talentaţi, să joace în asemenea rahaturi. Ştiu prea bine că provincia e provincie. Că aici trebuie să privim lucrurile cu alţi ochi. Dar tocmai de aceea există fel de fel de scenete, de piese într-un act, lucrări verificate în capitală, ca să nu fiţi obligaţi să recurgeţi la producţia de mântuială a cârpacilor literari localnici…

EL *(tace)*.

EU *(ci, slavă Domnului, am ieşit cu bine din încurcătură! Apoi, cu autoritatea pe care ţi-o dăindignarea morală îl întreb)*: Din ce troacă au mai scos şi fleacul ăsta oribil intitulat *Privighetoarea.1* Ăst a-i piesă? Cine zici că a scris-o?

EL *(cu demnitate)*: Eu.

Cortina

TREI ŢIGĂRI DE CIOCOLATĂ

— Ascultă, draga mea, în condiţiile astea o imposibil

să lucrez...

— Zău?!... Păi, n-ai decât să iei măsuri. Poftim! Află că m-am săturat. Nu mai pot cu plodul ăsta! Fă cu el ceva, bate-l, sugrumă-l, dar du-l de aici, eu nu mai pol, m-am săturat, îmi iau lumea-n cap. Înnebunesc.

— Drăguţ, foarte drăguţ, n-am ce zice! Minunată logică! Exemplară educaţie! E o plăcere să lucrezi acasă! O adevărată casă de nebuni!

— Casă de nebuni?!... Mai degrabă ospiciu pentru idioţi. Nu-i decât firesc ca totul să fie vraişte, totul să se sălbăticească! într-o casă în care un papă-lapte ca dumneata nu e-n stare să-şi impună autoritatea faţă de un... pici obraznic ca ăsta.

— Te rog să binevoieşt ia coborî tonul! Binevoieşte a începe prin a nu urla! Straşnică educaţie îi dai copilului! Cum vrei să am autoritate când te repezi la mine în faţa lui, şi copilul aude de la maică-sa că tatăl său este un papă-lapte. Sfinţii ei de...

— În cazul acesta ră ce ştii, eu nu mă mai amestec.

— Mai în Iii şi-nt îi te rog să binevoieşti a-ţi păstra calmul. Pastele şi...

— Nu ţipa! Aţi înnebunit amândoi? Acum începi să ţipi şi tu? Răcniţi în cor?

— Da, află că ţip, ţip, ţip! Ţip să nu faci gălăgie, că asta nu-i educaţie, ci pruncucidere, că nu în felul acesta se rezolvă asemenea probleme, că nimic nu-i mai dăunător pentru un copil decât să asiste la asemenea scene şi certuri. Copilul are nevoie de calm, de linişte, pastele şi...

— Calm, linişte? Din partea mea n-ai decât să-l pocneşti în cap dacă eşti atât de liniştit! Eu nu mai pot s-o scot la capăt cu el.

— Ia să vedem mai întâi despre ce este vorba?

— N-ai decât să-l întrebi pe monstrul acesta! Pe băiatul dumitale!

— Crezi că n-am să-l întreb? Cu un copil de trei ani se poate vorbi calm şi liniştit, ca şi cu un om mare. Uite ce-i, băieţaşul tatii... Acum gata, s-a isprăvit! Ai înţeles?... De acum taci!... Ai înţeles?... Nu mai ţipi... nu mai urli,

băieţaşul meu, nu-i aşa, dragul meu, că ai să isprăveşti cu urletele şi ai să asculţi frumos de tăticu'?... Nu-i aşa?... Şi ai să-mi spui liniştit şi cuminte, de ce ţipă scumpul meu copilaş?... Ai înţeles?! Ilai, nu mai ţipa, dragul meu, stai frumos, da, da, frumos, liniştit... calm şi liniştit... aşa... cum îţi vorbeşte tăticu'... dar isprăveşte cu urletele... isprăveşte... isprăveşte... n-auzi? Isprăveşte odată!

— Sfinte Dumnezeule! Nu-l zgâlţâi aşa, că-l sufoci! Uite, s-a nvineţit de tot.

— Atunci, nu mai ştiu ce să-i fac! Ce vrea în deliu it iv?

— A treia ţigară de ciocolată.

— Cum adică a treia ţigară de ciocolată?

— Ticălosul, derbedeul ăsta mic, a simţit, a mirosit... că mai am una... N-ar fi trebuit să i-o dau nic. i pe cea dintâi. A înghiţit-o aşa, întreagă, cum era! Era să se înece... Dar pe urmă s-a pus pe urlat şi nu s-a lăsat până nu mi-a stors-o şi pe a doua... Acum, poftim, face tot ce poate pentru a obţine pe cea de-a treia. Simte că nu vreau să i-o dau... De astă urlă... Dar îşi strică pofta de mâncare, n-o să mai mănânce nimic la cină...

— RE evident! Foarte bine! Se-nţelege de la sine! S-ar putea să fie altfel? Dacă n-ai avut altă treabă decât să i-o dai pe cea de a doua, numai fiindcă ţi-a cerut-o...

— Ce era să fac? Spune şi tu 1

— Ce era să faci? Oh, păcatele mele!... Apoi n-are dreptate copilul să ţipe şi să se încăpăţâneze, c-ind vede că prin urlete şi răcnete poate să obţină lot ce-i doreşte inima? Ştie el de ce urlă! Obţinând prin urlete cea de-a doua ţigară, e sigur că urlând şi mai tare, va căpăta-o şi pe cea de-a treia! Dar de data asta se înşală! Am să-i explic, am să-l fac să înţeleagă ceea ce tu n-ai fost în stare să faci, şi anume că nu totdeauna se întâmplă ce vrea el, că în această casă mai există şi o altă voinţă, chiar dacă aceea nu-i voinţa mamei...

— Bate-l. Dă în el.

— Ei, asta-i! Să dau în el ar fi foarte simplu! Dar înţelege odată că orice izbucnire nervoasă e ineficientă.

Copilul trebuie să simtă o voinţă puternică şi calmă. Ai înţeles? Trebuie să-l facem să înţeleagă că se încăpăţânează în zadar... Să-l convingem că el e cel care trebuie să cedeze... Ai înţeles, dragul meu copilaş? Gata cu ţigările de ciocolată! Ai înţeles? Nu mai sunt. punct. De ce? Fiindcă aşa spune tăticu' şi cu asta basta! Ai înţeles? Şi-acum lasă urletele... Ai înţeles? Aşa... calm, liniştit... gata cu gălăgia... ne-am înţeles?... Gata, gata, ţi-am spus odată, gata, gata... n-auzi?...

— Doamne-Dumnezeule... acum ţipă şi mai tare!

— Linişte! Asta-i din cauza duinitale! le-a auzit... Tăcere!... Du-te afară, pleacă de aici... Lite, dragul meu copilaş... te rog să încetezi... că de nu... tăticu' tău îi va trage o... o... mamă... marpă... mamă... debătaie...

I toamne-Dumnezeu Ic...

— Ţi-am spus să pleci de aici, pastele şi... Bine, dar aici e un balamuc curat... Nu înţelegi odată că numai calmul... Lite, dragul meu... am să număr piuă la trei... dacă nu încetezi... te bat de ai să mă pomeneşti cât oi trăi... Ai înţeles?... Luu... doi...

— Doamne-Dumnezeule...

Lnu... doi... unu... d... d... de... o... Nu înţelegi? Pleacă de aici! N-auzi?... O... o... i... doi... că acuşi îţi trag şi ţie una...

— Pentru numele lui Dumnezeu!

— Nu isprăveşti odată?... Nu înţelegi să taci?!... Ce? ... nu vrei să isprăveşti odată?... Nu vrei să încetezi?!...

— Fiară sălbatică! Asasinule! Dă-mi copilul... copilul meu!... Pleacă de aici, liară sălbatică ce eşti...

— Nu ţipa! Lite că i-ai rupt haina!

— Mai bine haina decât copilul... Nu te apropia, bestie, fiară sălbatică!... Muţişor... Muţu mâinii... Iisuse Cristoase. leşină... Apă!... Asasinule!... Floarea vieţii mele! ... fericirea mea... unde te doare? Lnde-i buba... Să nu te apropii de el, ucigaşule...

— Ei. asta-i, nu vezi că n-are nimic?

— Pleacă de-aici...

— Nu cumva îmi interzici să-mi văd propriul copil?!

— Pa, după ce era să-l omori!

— Să-l omor? Eşti extraordinară! Fiindcă i-am dat vreo două?...

— Vreo două? Priveşte! Ţi se văd toate cele cinci degete...

— Nu mai spune... E grozav... Ei şi?

— Ei şi?... Auzi, ce se găseşte să spună fiara asta sălbatică, bruta asta de tal-tu?... Floricica mea... bujorelul meu... Să nu te mai uiţi la el... Ce vrei, dragoste mică?... Spune, ce vrei?... Mi se rupe inima când teaud plângând... Vrei o ţigară de ciocolată?

— Ei vezi că şi-a revenit?!

— Da, şi-a revenit fiindcă tui ştiu să mă port cu td. Fiindcă simte că o. În braţele mamei. Ea ţine, fii liniştit, nu se mai uită trei ani de zi-i «;!

— Nu mai spune! tăcem un pariu? Ascultă puştiule!

— Poţi să aştepţi mult şi bine piuă te învredniceşte cu o privire... Pite, scumpul de el... cum mi se ascunde la piept!...

— Pst... pst... Ascultă, puştiule!... ia uită-te încoace... Ştii c-e-i asta? Ei?!... Ei, ai văzut cum se uită la mine?!... A început chiar să zâmbească...

— Ce-i aia? Ce-i arăţi tu acolo?

— A patra ţigară de ciocolată!

PROPAGANDA
P E R S-O A N E.I. E
CONDUCĂTORUL
FUKSZ
ŞEFUL propagandei WOLF
UN TI NÄR blond

MR. OVERALL *(directorul general al întreprinderii pentru Confecţionarea Ideologiilor Politice, şi, a Constituţiilor destinate Orânduirilor de Stal Capabile a se guverna singure, sună)*: Să poftească domnul inginer chimist. Fuksz.

FUKSZ: La dispoziţia dumneavoastră, domnule director general.

CONDUCĂTORUL: Dragă Fuksz, în şedinţa comitetului de direcţie am hotărât să introducem un produs nou.

FUKSZ: Care anume? Avem vreun brevet?

CONDUCĂTORUL: Ei asta-i! Care-i rostul dumitale aici? Vrei să cumpăr brevete pentru a introduce un produs nou? Te duci chiar acum în laborator şi din materialele pe care le avem la dispoziţie îmi vei realiza o compoziţie cât mai subtilă. Vezi să conţină neapărat puţină „produc ţie socială”, o uşoară tentă de „rasism”, câteva picături de „ueo-capitalism”, de tehnocraţie, reevaluare economică, forţe naţionale concentrate, dar ţoale acestea diluate într-un pic de paneuropeism. Restul, te priveşte pe dumneata.

1 IIKSZ: Şi antisemitism?

CO\DUGĂTOKUI.: Doar un strop, cât un condiment pentru apetitive. Când vei fi gata, pune-l la curent pe domnul redactor G iethel lui, ca să-i născocească un nume de efect: „Comunism mohamedan”, „Patriotism biochimic” sau aşa ceva. Rafaelson, şeful secţiei de imagini, să caute prin muzee vreo marcă de fabricaţie adecvată. Să poftească şeful propagandei. *(Fuksz iese.)*

ŞEFUL PROPAGANDEI: Aştept dispoziţiile dumneavoastră, domnule director general.

CONDUCĂTORUL: Dragă Wolf, introducem un produs nou. Numele produsului ţ. i-l voi comunica prin telefon peste o jumătate de oră. Ai şase luni ca să pregăteşti piaţa. Într-un an vreau să am un partid capabil să guverneze după principiul majorităţii, eu secţii de asalt înarmate, cu ariergardă culturală, presă, un partid cu origini atestabile în operele filosofice şi de ştiinţe naturale; te rog deci să faci în aşa fel ca la cea dintâi ocazie partidul acesta să poată prelua puterea.

WOLF: Şi unde anume?

CONDUCĂTORUL: Asta încă n-o ştiu. În orice caz acolo unde se va ivi tocmai în acel moment vreo vacanţă guvernamentală. În Anglia, Germania, Norvegia… oriunde. Se-nţelege de la sine că nu vin în considerare decât Marile Puteri; pentru ţările mai miei n-are rost să livrui»; dacii am

l’acolo, firma’ noastră ar fi nevoită să lucreze cu pierderi. Deci, atenţie, dragă Wolr. De îndată ce domnul l’uksz va i-i gata, vei începe, poate chiar mâine… Şeful secţiei producţiei de idei va pune de îndată la lucru toate birourile; zece ore de muncă pe zi! N-au decât să lucreze domnii scriitori! Vom înfiinţa un birou de partid; de săptămâna viitoare vom trece la întrunirile populare. Lampioane. marşuri, în fiecare lună elte o demonstraţie, avioane, brasarde, inscripţii, afişe, detaşamente mobile pentru a ţine legături cu oraşele mari din provincie, câţiva martiri, control statistic, maşini de calculat, cleşte… Ei da, vezi să se pună în funcţie şi fabrica de balast artificial.

WOLF: Balast artificial?

CONULCĂTORT L: Da, pentru spargerea geamurilor. Întreprinderea textilă să se pregătească, mai ales pentru confecţionarea cămăşilor: culoarea vom stabili-o ceva mai târziu. Îţi mulţumesc, dragă Wolf. Mâine vei primi instrucţiuni noi.

WOLF *(se inel ¡lui. Iese. Iii uşă se opreşte)*: Mă scuzaţi, domnule director-general, dar şeful?

CON [li CĂTORII.: Şeful?

WOLF: Da, cine va fi şeful mişcării, Omul Deşt inului, Trimisul Istoriei, Mâutuitorul Epocii, personalitatea în jurul căreia se cristalizează noua Credinţă; Mână Forte, viitorul Dictator?

COMU CĂTI>ltl L *(se hule eu mina /este frunte):* Ai dreptate. De asta uitasem! l! m… aveţi pe cineva, pe jos, la secţia de laringologie?

WOLF *(telefonează)*: Alo, domnule doctor… aveţi în sala de consultaţie ceva material mai… acătării? Doar doi indivizi? Cum arată? Da?

Ei, şi care-i mai breaz din ei? Cel blond? Bun. Atunci trimite-mi-l pe cel blond! *(Pune receptorul în furcă.)*

CONDUCĂTORUL: Dragă Wolf, rămâi aici.

WOLF: Cum dispuneţi, domnule director general.

BLONDUL *(un tânăr care se prezintă cu modestie)*: Vă salut, domnule director general.

CONDUCĂTORUL *(îşi ridică ochii, privindu-l sumar):*

Hm. Înfăţişarea merge. Va trebui să te îngraşi puţin în şolduri. Timbrul vocii?

BLONDUL *(cu trac)*: Bariton.

CONDUCĂTORUL: Cântă-ne ceva.

BLONDUL *(tremolând)*: Doremifasollasido…

CONDUCĂTORUL: Mulţumesc. Intensitatea? Stai puţin… citeşte-ne ceva cu voce tare… Uite colo o carte…

BLONDUL *(la masă, cuprins de trac)*: Mersul trenurilor?

CONDUCĂTORUL: Indiferent, citeşte orice.

BLONDUL *(citeşte cu patos crescând, până la urmă ţipă)*: Kiskunfelegyhâza, Danzig, Praga, München, schimb de tren, vagon de dormit, vagon restaurant, legătură directă cu cursa de avioane… orele zece şi şase minute!

CONDUCĂTORUL: Mulţumesc. Cred că vei corespunde… *(la telefon)* De altfel, aşteaptă puţin, domnul Fuksz raportează că va fi aici de îndată; s-ar putea să iei în primire imediat…

FUKSZ *(intră grăbit)*: Gata, domnule director general! *(Flutură un dosar.)*

CONDUCĂTORUL *(dă din cap aprobator)*: Bravo, asta zic şi eu operativitate. Te rog, fii scurt; asupra amănuntelor vom reveni mai târziu. Care este axul noului proiect de constituţie şi a programului partidului?

FUKSZ *(cu modestie., dar şi cu multă demnitate)*: Cred că va fi destul de original. Vom pretinde deplina egalitate în drepturi a celor cu părul lilond. Funcţii de stat nu vor putea îndeplini decât cei cu negi pe nas. Nu vom admite bătăturile pe policar! Cei cu păr în urechi vor trebui să părăsească ţara. Motocicliştii şi pisciculţorii, în calitatea lor de provocatori şi factori direcţi ai viitorului război mondial, vor fi deposedaţi de toate drepturile politice şi statul le va confisca – eventual – întreaga avere.

CONDUCĂTORUL *(aprobă din cap)*: Abil ticluit! mai ales chestia cu p iscicu ltori i… e o idee bună… *(Către Blond.)* Ei, ai auzit… da… cum zici că te cheamă?

BLONDUL: Butler.

CONDUCĂTORUL: Aşadar, domnule Butler… ai auzit programul… Improvizează ceva pe această temă!… Ascultă… domnu' Fuksz, rostogoleşte încoa butoiul ăla…

BUTLER *(se urcă pe butoi şi începe să peroreze ca un apucat)*: Prieteni, iată, aveţi acum ocazia să vedeţi unde a ajuns ţara asta de pe urma ticăloaselor uneltiri ale piscicultorilor. Această lepră perfidă unelteşte în ascuns, pe sub ape, ca să înece în mocirla distrugerii toate nădejdile într-un viitor mai bun, pe care acest popor mândru şi liber le-a pus în mişcarea noastră nestăvilită… dar noi ştim unde să căutăm capul de la care se impute peştele. Sabia glorioasei indignări a tineretului nostru, a tineretului nostru, jignit în miezul demnităţii sale, se va prăvăli peste blestematul grumaz, ca să-l separe de trunchiul său, încă înainte ca acesta să poată infecta întreaga lume…

Strigaţi deci cu mine împreună: Jos pisciculturii! Jos motocicliştii! Trăiască mândrul Neg, simbolul mântuitor şi farul îndrumător al acestei ţări atât de mult încercată, Uniunea înăcriţorilor de Magiun şi Sindicaliştii Electrotehnicieni!"

CONDUCĂTORUL *(aplaudă placid)*: Mulţumesc, poţi să rămâi. Miino vei primi instrucţiunile. *(Se înclină.)* Domnilor, vă mulţumesc. De azi într-un an, sub conducerea domnului Butler, firma noastră va livra noul nostru sistem, bineînţeles celor ce ne vor face cele mai avantajoase oferte.

Cortina

DETECTIVUL

Scenetă

PERSOANELE

BLITZ MAR IS K A MAYER, detectivul

Blitz şi Mariska, stau la masă; după cină.

BLITZ: Te-ai săturat, dragul meu copil?

MARISKA: Vă mulţumesc, dragă domnule Blitz.

BLITZ: Atunci, dacă vrei putem să trecem la obiect şi

să-ţi spun de fapt motivul pentru care te-am – poftit aici, la mine acasă.

MARISKA *(cu ochii în pământ)*: Oh, domnule Blitz!

BLITZ: Niciun oh, dragul meu copil. Sper că mă consideri un gentleman şi nu presupui despre mine că aş putea abuza de situaţia în care se găseşte o femeie fără apărare şi că aş îndrăzni să nutresc gânduri imorale…

MARISKA: Oh, domnule Blitz!

BLITZ *(energic)*: Nu, copila mea! Să nu presupui aşa ceva despre mine. Eu nu voi abuza de lipsa dumitale de experienţă, eu respect şi apreciez în cel mai înalt grad, pudoarea dumitale feciorelnică, pentru a mă exprima astfel.

MARISKA *(cu ochii în pământ)*: Vă mulţumesc, domnule Blitz.

BLITZ *(revoltat)*: Cum de ţi-ai putut închipui despre mine că aş fi un tigru imoral care nu se lasă impresionat de rezerva feciorelnică a unei inimi virtuoase?

MARISKA: Dar, domnule Blitz, atunci nu înţeleg…

BLITZ: O să-ţi explic îndată, copila mea. Dar pentru aceasta e necesar ca mai întâi să ştii cine sunt eu în realitate şi care-i ocupaţia mea. Află, draga mea copilă, că eu nu sunt decât un simplu asasin, dar un asasin onest, care abia trăiesc de azi pe mâine omorând şi jefuind doamne singuratice.

MARISKA *(mirată şi curioasă)*: Serios?

BLITZ: Doamne, omul trebuie să trăiască din ceva, nu-i aşa, copila mea? Unul face o treabă, altul face altă treabă. Sunt oameni care trăiesc dând o mână de ajutor la naşterea oamenilor, alţii îşi câştigă plinea ajutând pe unii să părăsească această vale a plângerii… Eu aparţin acestora din urmă.

MARISKA: Într-adevăr?

BLITZ: Da, crede-mă, aşa este. Pâinea şi iar pâinea! N-am nici capital, nici avere, iar ca să cerşesc sunt prea mândru; sunt silit, prin urmare, să recurg la munca celor două mâini ale mele.

MARISKA *(interesată)*: Şi, câştigaţi destul de bine?

BLITZ: Deh; aşa ş-aşa. Crede-mă, nu-i o treabă prea boierească. Ai multe angarale, amănunţe murdare, şi mai ales trudă. Victima, câteodată, se încăpăţânează să reziste.

MARISKA: Cum adică?

BLITZ: Mă împiedică să-mi exercit în mod paşnic munca mea cinstită. Când vreau să-i înfig cuţitul, se opune, se zbate, mă loveşte, într-un cuvânt nu mă lasă în pace. *(Cu reproş.)* Te întreb pe dumneata: e cuviincios să te comporţi în chipul acesta? Ce o priveşte pe dumneaei modul în care îmi câştig eu pâinea cea de toate zilele? De ce mă împiedică în agoniseala mea? Am deranjat-o eu vreodată, când voia să câştige? *(Oftează, dă din mină.)* Deh, oamenii nu-l înţeleg pe un biet şi simplu asasin! Numai necazuri îmi căşunează. Fac gălăgie, îmi caută nod în papură. *(îi tremură glasul de emoţie.)* Nu mă lasă să trăiesc!

MARISKA *(compătimitor)*: Bietul domn Blitz!

BLITZ *(cu glas stins)*: Păi, n-am dreptate? Ce au cu mine? Nu râvnesc la onoarea lor. Nu vreau decât să trăiesc. *(îşi scoate batista din buzunar şi îşi şterge ochii.)*

MARISKA *(îl mângâie)*: Bietul domn Blitz!

BLITZ *(îi apucă mâna cu recunoştinţă)*: îţi mulţumesc, scumpa mea copilă; dumneata mă înţelegi. Îţi mulţumesc. Nu-i aşa, dumneata nu te vei comporta ca ceilalţi, nu vei face gălăgie. Nu-i aşa, că n-o să-l superi pe bieţul nenea Blitz, care are atâtea alte angarale pe cap?

MARISKA *(tulburată)*: Dacă aşa trebuie să se întâmple…

BLITZ: Nu, nu; dumneata eşti mult mai nobilă, mult mai drăguţă. Şi gândeşte-te, mi-ar prinde şi mie bine un dram de linişte. Vei fi cea de-a patruzeci şi două doamnă pe care voi avea onoarea s-o asasinez. Îmbătrânesc, nu-mi mai plac muncile dificile.

MARISKA *(neliniştită)*: Dar n-o să mă doară?

BLITZ: De loc! De dragul dumitale voi lucra cu totul nedureros. O să te aşezi frumuşel, îţi voi da un narcotic, îţi voi face o anestezie locală, te voi asasina cât se poate de repede, îţi iau bijuteriile şi pe urmă o să te pun, cu grijă,

într-un borcan de dulceaţă. Dumneata vei fi cel de al patruzeci şi doilea borcan de dulceaţă. O să-ţi aplic o vignetă frumoasă, cu margini dantelate, pe care îţi voi scrie numele şi vârsta. Dacă doreşti, am să te conserv în sirop. Pe damele mai în vârstă, de obicei, le pun în oţet. Borcanele lor sunt, uite colo, pe bufet.

MARISKA: Nu s-ar putea… evita…?

BLITZ *(amabil)*: Fireşte că nu, toate uşile sunt închise. *(Se uită la ceas.)* Trebuie să ne grăbim; la ora unsprezece vine prietenul meu Mayer, detectivul.

MARISKA (oftând): Doamne, dacă aşa trebuie să fie…

BLITZ *(politicos)*: Ei, cum vrei? Cu revolverul sau cu cuţitul?

MARISKA: Cum e mai plăcut?

BLITZ: Revolverul nu-i recomandabil, face mult fum, ar putea să-ţi provoace un acces de tuse.

MARISKA: Atunci, procedaţi cum doriţi dumneavoastră.

BLITZ *(se ridică, pune mina pe un cuţit enorm, îşi întinde braţul)*: În acest caz îţi sărut mâna, stimată duduiţă, şi îmi pare foarte bine că ne-am cunoscut. Recunoşti, nu-i aşa, că ai avut de-a face cu un gentleman, care nu abuzează de situaţia unei femei singure şi fără apărare?

MARISKA *(surâzând)*: îmi pare foarte bine că am avut ocazia să vă cunosc, domnule Blitz. Să vă binecuvânteze Cel de Sus. Mă las cu totul în seama dumitale.

BLITZ *(îi sărută mâna)*: Am avut onoarea, mi-a părut foarte bine, sunt sluga dumitale. *(O înjunghie cu cuţitul.)*

MARISKA *(gest)*: Ciao, domnule Blitz! Pe lumea cealaltă, dacă aveţi puţin timp, căutaţi-mă sau scrieţi-mi!

BLITZ *(se înclină de mai multe ori)*: Da, da, desigur, vă mulţumesc, o să am onoarea, lie, he, he, vă salut!

MARISKA *(gest)*: Ciao! *(Moare.)*

BLITZ: Şi-acum, să vedem de bijuterii. *(Ridică trupul neînsufleţit; în timp ce îl duce spre canapea, se aud bătăi în uşă.)* Ei asta-i! Cine-i? Poftim! *(Aşază cadavrul pe un scaun.)*

MAYER *(îmbrăcat ca un om de la ţară, cu pălăria dată pe ochi, vorbeşte ca un provincial)*: Dea Dumnezeu sara bună!

BLITZ *(calm)*: Ei asta-i, maestre Mayer, dar ce te-a apucat să-mi spui „dea Dumnezeu”, când la cafenea ai obiceiul să mă saluţi cu totul altfel: „Ciao, nenică!” Hai, stai jos.

MAYER *(încurcat)*: V-aţi grăşitără, mă rog, eu…

BLITZ: Las-o-ncurcată, nea Msyer. De altfel, ce mai faci? Ce-ţi fac copiii? Ţi se măreşte leafa?

MAYER *(tulburat)*: Da-mă rog frumos eu nu-s detectiv, îs un provincial naiv, un bătrân care-a intrat aici doar din întâmplare.

BLITZ *(râde)*: Bine, bine, nene Mayer. Dar, stai jos odată.

MAYER *(scărpinându-se la ceafă)*: Dumneata eşti sigur că eu aş fi detectivul Mayer din poliţia de stat? Poţi să-mi stabileşti identitatea?

BLITZ: Ba bine că nu! În buzunarul dumitale se află un pachet de cărţi de joc, pe care l-ai împrumutat acum o jumătate de ceas de la un chelner.

MAYER *(se caută în buzunar)*: Ai dreptate! *(îşi scoate pălăria din cap, ia loc pe un scaun, se uită mirat la cadavru şi salută.)* Am onoarea!… Pardon…

BLITZ: Las-o-n pace, maestre Mayer, e o cunoştinţă veche. N-o deranja. Şi altfel, ce vânt te aduce pe la mine?

MAYER: Păi, să vezi, dragă domnule Blitz, e vorba că eu… pe de o parte fac cercetări cu privire la crima din Strada Sfeclei – ştii dumneata care – iar pe de altă parte am venit în legătură cu o nouă dispariţie…

BLITZ: A mai dispărut cineva?

MAYER: O anumită persoană feminină, una de-i zice Dărab Mariska. N-ai auzit nimic despre ea?

BLITZ: Ba da, am cunoscut-o. Pentru ultima oară aici a fost.

MAYER: Asta voiam să-ţi spun că urmele aduc aici. Ce ştii despre ea?

BLITZ: Doar atât, că ultima dată a fost pe-aici.

MAYER: Nimic altceva?

BLITZ: Nimic altceva.

MAYER: Hm. *(Se gândeşte.)* Ei, dacă-i aşa şi dacă alte urme nu ne vor îndrepta în altă parte, cazul va fi dificil. *(Brusc.)* Hop-la! Am găsit! Ce făceai în clipa când am sosit eu?

BLITZ: Tocmai voiam să mă aşez la masă…

MAYER *(ironic)*: Aşa! Voiai să te aşezi la masă. Ei, şi voiai să iei masa singur?

BLITZ: Bineînţeles că singur.

MAYER: Hm. *(Stă pegii d în.)* Nici asta nu e pista pe care trebuie să merg. *(Brusc.)* Ilop-la. Am găsit. Ia spune-mi – dar uită-te în ochii mei – la ce te gândeai adineaori? nu cumva te gândeai că o anumită persoană feminină ar putea fi asasinată.

26 – Cele două suflete ale Oliviei

BLITZ: Nu, de loc.

MAYER: Hm. Nici de data asta nu-s pe urma cea bună. *(Brusc.)* Hop-la, acum am găsit. *(Arată spre cadavru.)* Acu' te prind. Asta ce-i? Ce-i asta?

BLITZ: Ce-i asta? Ce să fie. Nu vezi?

MAYER: Deci, ce-i?

BLITZ: Un gramofon. Nu vezi?

MAYER *(mirat)*: Un gramofon? Eşti sigur?

BLITZ: Ascultă, dumneata n-ai ochi?

MAYER *(descumpănit)*: Ei, ei… de aict, de unde stau eu se vedea exact ca un… hm…

BLITZ: Ei, cum se vedea?

MAYER *(ruşinat)*: Dar să nu râzi de mine!

BLITZ: N-avea nicio teamă.

MAYER: He-he-he… se vedea exact ca un cadavru de femeie… he-he-he…

BLITZ: Ha-ha-ha… Asta-i bună…

MAYER: Nu mai spune… he-he-he… să crăpi de râs… He-he-he… (*Se încruntă brusc, se scarpină la ceafă.)* Hm, dar în cazul acesta nici firul ăsta nu-i cel bun. Ei drăcie!…

BLITZ: Uite ce este, nene Mayer, să vorbim pe şleau. Dumneata mă bănuieşti că eu aş fi ucis-o pe Mariska, adică

pe acea persoană feminină care zici că a dispărut.

MAYER *(cu severitate)*: Nici vorbă! Dacă ţi-aş face o astfel de mărturisire, ai deveni prudent şi nu te-ai mai trăda!

BLITZ: Supune-mă unui interogatoriu. Ia-mă pe ocolite, ca să mă prinzi în capcană…

MAYER *(se apucă mai întâi cu mâinile de cap, apoi recunoscător)*: Ai dreptate, ia-n te uită, pierdusem din vedere cu totul metoda asta. Hm. Aşadar… ăăă… ăsta… nu ştii cumva o astfel de întrebare?

BLITZ: Păi… da… de pildă… întreabă-mă dacă nu cumva umblu pe căi ascunse?

MAYER: Grozavă întrebare!

BLITZ: Fireşte că-i grozavă. Dar, vezi, în zadar te mai oboseşti. Declar din capul locului că nu eu am ucis-o pe Mariska şi nici pe celelalte patruzeci şi două de femei, care se află în dulapul de colo, înghesuite în borcane de dulceaţă.

MAYER *(stă pe gânduri)*: Hm. Asta nu-i bine! Nu e bine de loc. Negând vei deveni suspect. Fiindcă, nu-i aşa, se poate pune problema: de ce negi? Ce motive ai?… Ei, vezi, nu-i aşa, negi fiindcă ţi-e frică de consecinţe. Dacă n-ai fi comis însă acele crime, ai mai avea motive să le negi? Ei? Ile-he! mai am şi eu un pic de minte, nu?

BLITZ: Minunată deducţie!

MAYER *(fadul)*: Ce? Te cred că-i minunată! Poli să mai înveţi câte ceva de la maestrul Mayer.

BLITZ *(plictisit cască)*: Uite ce-i, maestre Mayer, spune-mi şi mie ce fel de urme te-au îndreptat spre mine?

MAYER: Ce fel de urme? Uite, am să-ţi spun. Bătrâna care a dispărut recent avea la gât o batistă roşie. Am constatat eu, prin cercetările mele. Ţine-te bine! Acu-i acu! Când te-am văzut la cafenea am observat că ai scos din buzunar o batistă albă. De ce albă? mi-am pus eu imediat întrebarea, în sinea mea. De aceea, mi-am răspuns tot eu, mie însumi, şi tot în sinea mea, fiindcă batista roşie a lăsat-o la gâtul bătrânei! Prin urmare, e clar: nu mai are decât batiste albe. *(Rânjeşte.)* Ei? Eeste? He-he-he-he! Ce zici de

maestrul Mayer? Asta-i subtilitate, nu? Te cred şi eu!

BLITZ: Minunat! Aşadar, asasinul e cel care n-are batistă roşie.

MAYER: Fireşte. Bineînţeles!

BLITZ: Uite ce-i, maestre Mayer. Dumneata ai batistă roşie?

MAYER *(surprins)*: N-am.

BLITZ: În cazul acesta se iveşte o ipoteză nouă! îţi atrag atenţia asupra ei. Nu cumva asasinul... eşti dumneata?

MAYER *(se loveşte cu palma peste frunte)*: Fire-e-ee-eşte-e! (*Recunoscător, strânge îndelung mâinile lui Blitz.)* îţi mulţumesc, dragă Blitz. Dumnezeu să te binecuvânteze... Da, bun... Şi totuşi în cazul acesta, unde mă aflu eu la ora asta?

BLITZ: Păi, chiar acum ai plecat de-aici... ai putea, cred, să te-ajungi din urmă... Hai, dă fuga...

MAYER: Alerg! Binecuvântarea mea, dragă Blitz... îţi mulţumesc! *(Iese în goană.)*

BLITZ: Tu mititico, vii cu mine! *(O ia în braţe pe Mariska şi o duce spre canapea.)*

Cortina

DENUNŢĂTORUL
PERSOANELE
UN GARDIAN DEŢINUTUL
ALKAPOCS – SAM FALCĂ

O celulă de închisoare. Banchetă. O cană cu apă.

DEŢINUTUL *(Şade pe bancheta din celulă, notează câte ceva pe foile de hârtie pe care le are în faţă.)*

GARDIANUL *(intră)*: Te caută cineva.

DEŢINUTUL *(se ridică)*: Da, vă rog. Cine mă caută? Poate avocatul meu?

GARDIANUL: Nu, nu-i el. E un alt tâmpit. Zice că-l cheamă Sam alcă.

DEŢINUTUL *(uluit)*: Sam Falcă? Imposibil.

GARDIANUL: La fel zic şi eu. Găsesc că-i cu neputinţă ca pe cineva să-l cheme aşa.

DEŢINUTUL: Nu asta-i cu neputinţă, ci ca omul ăsta să vină la mine să mă vadă! Păi, Sam Falcă e tocmai individul pentru care zac aici, în prevenţie, de o lună de zile. M-a denunţat că aş fi falsificat nişte poliţe, că aş fi bigam, că mi-am înneeat copilul şi că am furat un palton de la „Insula Fericirii”. Cum arată?

GARDIANUL: Are o faţă tristă. Deşi cred, că şi eu aş fi trist dacă aş arăta ca el!

DEŢINUTUL: Nu pot să-mi închipui ce vrea cu mine, tocmai acum, cu două zile înainte de proces. Să intre.

GARDIANUL: Îţi atrag atenţia că n-aveţi voie să staţi de vorbă mai mult de zece minute. *(Iese.)*

SAM FALCĂ *(intră)*: Bună ziua.

DEŢINUTUL: Bună ziua. *(Maliţios.)* Iartă-mă că te primesc într-un cadru atât de modest. În ultimul timp…

SAM FALCĂ: Nu are importanţă. Daţi-mi voie să mă prezint. Sunt Sam Falcă.

DEŢINUTUL: Da, mă rog. Cu ce vă pot fi de folos?

SAM FALCĂ *(ameninţător)*: Dumneata ai auzit de numele acesta?

DEŢINUTUL *(încurcat)*: Da, desigur, tocmai de aceea nu înţeleg, cum de…

SAM FALCĂ *(ridicând tonul)*: Să nu mi te bâlbâi! Dumneata cunoşti deci numele acesta? Dumneata ai comis o faptă oribilă împotriva mea.

DEŢINUTUL *(uluit)*: Eu?!…

SAM FALCĂ *(ca mai sus)*: Da, dumneata. Nu încerca să negi. Ştiu totul. Dar, nefiind un om răzbunător, am venit la dumneata ca să-ţi dau posibilitatea să repari răul pe care mi l-ai făcut.

DEŢINUTUL *(uluit la culme)*: Eu?!… Nu înţeleg nimic…

SAM FALCĂ: Înţelegi foarte bine! *(Pe un ton ridicat.)* Dumneata m-ai denunţat!

DEŢINUTUL: Cum? Eu te-am denunţat pe dumneata? iartă-mă, dar…

SAM FALCĂ *(cu gestul aiecvat)*: Destul! Ştiu ce apărare şubredă ţi-ai ticluit. Vrei să susţii că…

DEŢINUTUL: Să am iertare, dumneata m-ai denunţat pe minei

SAM FALCĂ: Asta-i altă poveste. Acum e vorba de altceva, şi anume de aceea că dumneata m-ai denunţat pentru calomnie!

DEŢINUTUL: Eu, pe dumneata? Ei bine, iartă-mă, dar…

SAM FALCĂ *(gest cu mâna)*: Ştiu că ai fost de bună-credinţă când, în cursul anchetei ai declarat că eu te-am calomniat! Dar e imposibil ca dumneata să nu-ţi dai seama ce înseamnă această declaraţie! Ştii dumneata ce ai făcut? E în joc onoarea mea, domnule!… Onoarea mea… *(Ţipând.)* Auzi?… Onoarea mea!

DEŢINUTUL *(rămas tablou)*: Să am iertare, dar atunci când dumneata m-ai…

SAM FALCĂ *(pe Ion ridicat)*: …Eu te-am denunţat că eşti bigam, că ai comis o pruncucidere şi că ai furat un palton. Poţi să mi-o spui verde în faţă, nu trebuie să te ruşinezi de mine. Da, eu te-am denunţat. Dar, în schimb, dumneata ce-ai făcut? Ai declarat în plină dezbatere a procesului că astea-s calomnii! Prin urmare cu alte cuvinte, ai afirmat despre mine că sunt un calomniator!

DEŢINUTUL: Ei, da, pentru că altfel nu se…

SAM FALCĂ *(ridică un deget)*: Pardon! Acum vorbesc eu! M-ai denunţat pentru calomnie, cu toate că… cu toate că… *(cu ton ridicai, ameninţător)* cu toate că dumneata ştiai foarte bine că niciuna din faptele pentru care te-am denunţat nu corespundea adevărului. Dumneata o ştiai foarte bine. Să nu negi! Şi, cu toate acestea, m-ai denunţat!!

DEŢINUTUL *(rămas cu gura căscată): Cum…* cu toate acestea?!!… Cum înţelegeţi, vă rog, această expresie „cu toate acestea”?

SAM FALCĂ: Auzi? Cum o înţeleg? Ei bine, dacă ar fi adevărate faptele pentru care te-am denunţat, procedeul dumitale să zicem că ar fi într-o oarecare măsură scuzabil. Fiindcă, în acest caz nu aş fi ameninţat de pericolul care mă paşte acum. La dezbatere aş putea face dovada că tot

ce ţi-am pus în cârcă e adevărat, prin urmare n-aş putea fi acuzat de calomnie! în consecinţă…

DEŢINUTUL: În consecinţă?…

SAM FALCĂ *(cu superioritate)*: în consecinţă aş fi achitat imediat, nu-i aşa? Asta-i o chestie clară! Dar aşa? *(Ameninţător.)* îţi dai dumneata seama ce se poate întâmpla cu mine aşa cum stau lucrurile acum?

DEŢINUTUL: Eu cred că…

SAM FALCĂ: Dumneata să nu crezi nimic; dumneata ştii foarte bine ce se poate întâmpla I şi anume: eu aş putea fi trimis în judecată pentru calomnie, aş putea fi condamnat, şi chiar închis, iar onoarea mea ar fi pătată pe vecii vecilor!

DEŢINUTUL: Iartă-mă, dar…

SAM FALCĂ *(pe ton ridicat)*: Nicio vorbă, te rog; procedeul dumitale nu poate fi justificat. De altfel, nici vreme prea multă n-avem, gardianul ne-a spus că nu putem sta de vorbă decât zece minute. Deci, pe scurt: dumneata, deşi ştii perfect de bine că nu-i adevărat nimic din cele afirmate de mine în contul dumitale, totuşi m-ai denunţat! *(Voce tremolată.)* Ăsta-i procedeu? Asta-i omenie? Asta-i iubirea aproapelui faţă de mine? Să mă denunţi, pe mine, om cu cinci copii, pe care trebuie să-i cresc şi să-i hrănesc… pe mine, pe care până acum nici nu m-ai cunoscut… să mă expui oprobriului public şi rigorilor brutale ale legii?! Dar, chiar făcând abstracţie de consecinţele îngrozitoare, făcând abstracţie de faptul că copiii mei vor ajunge muritori de foame… că soţia mea se va sinucide… făcând abstracţie de toate acestea… te-ntreb: ce se va alege de numele meu curat, cinstit şi imaculat?… *(Plânge.)* Onoarea… Onoarea mea! *(Scuturându-şi pumnii.)* Onoarea mea!

DEŢINUTUL *(speriat)*: Dar, domnule Falcă, cred că…

SAM FALCĂ: Nicio vorbă, n-avem timp, nu mi te scuza!… Dă-ţi seama că n-am meritat din partea dumitale, nici eu, nici biata mea familie… dă-ţi seama că de vreme ce m-ai vârât într-o asemenea nenorocire, trebuie să mă salvezi… Dumneata nu se poate să fii un infam, dumneata

nu poţi să fii un om ca ceilalţi oameni care fură paltoane, ucid copii, falsifică poliţe…

DEŢINUTUL *(consecutiv)*: Eh, nici chiar aşa…

SAM FALCĂ *(gest evaziv)*: Lasă, te rog, eu cunosc oamenii, aşa sunt… Dar dumneata nu faci asemenea lucruri, o ştiu prea bine, fiindcă dumneata eşti un om bun… Dumneata care nu furi paltoane, nu asasinezi copii, nu falsifici poliţe, n-o să prăvăleşti în prăpastie o familie nenorocită, demnă de osoartămai bună. Eu îmi dau perfect de bine seama cui mă adresez.

DEŢIMJTUL *(îndoioşat)*: Eşti, într-adevăr, foarte amabil, dar…

SAM FALCĂ: Crede-mă, pentru nimic în lume nu m-aş fi adresat cu o asemenea rugăminte unui hoţ de paltoane, sau unui falsificator de poliţe. *(Plânge.)* Biata mea familie, dacă ai şti…

DEŢINUTUL *(încurajându-l)*: Uite, ce-i, dragă domnule Falcă… te rog… nu trebuie să plângi pentru atâta lucru… O să facem ceva… cam greu…

dar vom găsi totuşi o soluţie… E drept, dezbaterea fiind poimâine, nu ştiu dacă se mai poate revoca acţiunea…

SAM FALCĂ: *(gest)*: Te rog, lasă-mă să-mi termin vorba. Nu se pune problema ca dumneata să revoci acţiunea! Cu aceasta eu nu sunt ajutat. Nu pot conta că voi fi achitat în mod sigur decât într-un singur caz…

DEŢINUTUL: Şi anume?…

SAM FALCĂ: Dacă dumneata recunoşti şi falsificarea de poliţe şi toate celelalte acuzaţii… Iată ce trebuie să faci. Numai aşa poţi scăpa de remuşcarea chinuitoare că m-ai distrus şi pe mine şi familia mea.

DEŢINUTUL *(se prăbuşeşte pe banchetă.)*

GARDIANUL *(intră)*: Cele zece minute s-au isprăvit.

SAM FALCĂ: Mulţumesc. Tocmai terminasem şi eu. *(Către deţinut:)* Deci, contez pe dumneata!!

GARDIANUL *(dă să plece.)*

DEŢINUTUL: O clipă… te rog, fii bun şi anunţă că cer să fiu audiat… Vreau să fac o declaraţie de recunoaştere a vinovăţiei mele.

GARDIANUL: Ei asta-i! Aşadar, totuşi ai săvârşit faptele acelea oribile?

DEŢINUTUL: Da’ de unde, nu le-am săvârşit de loc, dar nu mai vreau să mă întorc într-o lume unde aş mai putea întâlni un asemenea individ!

Cortina

EXAMEN MEDICAL

P E R S-O A N E I, E

BOLNAVUL DR. MODERN

BOLNAVUL: Ştiţi, e vorba de…

DR. MODERN: Despre ce-i vorba încă nu se ştie…

BOLNAVUL: Aici, în piept…

DR. MODERN: În piept, în stomac, în splină, asta nu înseamnă nimic! Nu în felul acesta se poate stabili un diagnostic. *(Energic.)* Te voi supune unui examen medical complet. Până atunci nu poate fi vorba de tratament.

BOLNAVUL *(bâlbâindu-se)*: Ştiţi… de fapt…

DR. MODERN *(energic)*: Simptomele subiective nu ne lămuresc cu nimic. Trebuie să examinăm temeinic întreg organismul. Dumneata eşti un om norocos; ai ajuns la cea mai modernă clinică din Europa, cu cele mai noi aparate. János! *(Intră trei oameni de serviciu care-l dezbracă gol puşcă pe bolnav.)*

BOLNAVUL: Ştiţi… Vă cer scuze…

DR. MODERN: Să nu mai vorbeşti! Urmează examinarea organelor aparatului respirator. Jâuos! Acumulatorul electric capilar! (*Fulgere, trăiznete. Odaia se întunecă, apoi deodată, e inundată de o lumină albastră orbitoare. Peretele se deschide, şi apare rulând zgomotos spre mijlocul odăii, un aparat complicat, prevăzut cu un fel de pat, în formă de pişcot, cu un piston rotativ pentru aburi, pe laturi cu nişte cilindri de sticlă, sus o pompă, jos un regulator, în faţă un aparat telegrafic, iar în spate un telefon cu microfon. Totul trosneşte şi uruie fantomatic.)*

BOLNAVUL *(livid)*: Doamne, Doamne, nu mă lăsa…

DR. MODERN: Stai jos!

BOLNAVUL *(îngrozit)*: Pe acest triunghi?

DR. MODERN: Nu mai vorbi atâta. Aşază-te. Sub

greutatea corpului piroanele triunghiurilor pătrund în organism şi dirijează tuburile de observaţie ale aparatului de sudură. Stai jos.

BOLNAVUL *(se aşază. În clipa aceea patul se desface în trei, apar două cângi care-l apucă pe bolnav de picioare şi îl ridică spre tavan; în acelaşi timp bolnavul e apăsat pe burtă de un ventil, iar capul îi este răsucit în jos de un alt instrument. Deasupra gurii se lasă în jos o ţeavă lungă de sticlă, la capătul căreia, se află un tub de cauciuc de vreo doi milimetri, în care zumzăie şuierând un lichid cu miros oribil): Vai, vai,* vai! Ajutor…

DR. MODERN: Nu ţipa! Deschide-ţi gura… repede, altfel îţi pătrunde în plămâni protoplasma şi faci cianoză…

(BOLNAVUL, *îngrozit, îşi cască gura. În clipa aceia tubul de cauciuc îi pătrunde în nas, iar un mic bec de sticlă îi trece urin gât până în cavitatea nasului, unde contactează tubul de cauciuc. În fundul laringelui becul electric se aprinde. Bolnavul horcăie.)*

DR. MODERN *(prin orificiul ţevii introduce patru metri dintr-o sârmă de oţel, la al cărei capăt sunt prinse nişte undiţe minuscule. Fixează totul prin noduri apoi aşază pe fruntea bolnavului o lampă de magneziu aprinsă, ia o scăriţă mică de oţel, pe care o introduce în cavitatea nazală a bolnavului, după care picură pe tălpile acestuia un lichid de culoare roşie. Bolnavu, 1 geme.)* Linişte! Ţine picioarele drept, plămânii sus, împinge-ţi cartilajele laringelui până la amigdale, astupă-ţi canalul Eustach şi orificiul urechii, altfel nu pot vedea nimic în esofag.

(BOLNAVUL *ar vrea să ceară lămuriri, dar nu poate nici măcar să crâcnească).*

DR. MODERN *(cu prudenţă-scoate sârmele şi scăriţa, pune lingurile la loc şi stinge lămpile)*: Află, dragă prietene, că la plămâni şi la laringe n-ai nimic. Acum putem continua să avansăm cu un pas. Scoală-te!

(Doi oameni de serviciu îl descătuşează pe bolnavul ameţit pe jumătate. Aparatul pentru examinarea plămânilor rulează afară din scenă.)

DR. MODERN: Urmează examenul tubului digestiv.

János! (*Fulgere, tunete; tavanul se deschide şi încep să coboare în jos fel de fel de tuburi de cauciuc. Din subsol se ridică, prin duşumea, un scaun electric.)* Stai jos.

(BOLNAVUL *se prăbuşeşte în scaun. În clipa aceea două scoabe îi descleştează gura şi îi strivesc nasul.)*

DR. MODERN: Respiră prin urechi! Respiră prin urechi! (*Introduce în stomacul bolnavului două tuburi de cauciuc. Bolnavul se contractează ca la vomă.)* Aha, iată că vine suculeţul gastric! Putem începe analiza. *(Lichidul picură din tuburi într-o retortă extrem de complicată, în care doctorul amestecă diferite lichide.)*

BOLNAVUL: A...!... a... a...

PR. MODERN *(calculează)*: Două părţi de acid clorhidrie... potasiu... patru la sută... acid... face douăzeci şi opt... *(îl bate pe bolnav cu palma peste burtă).* Bravo, prietene, dumneata eşti un om fericit... Aciditatea absolut normală... douăzeci şi opt la sută... n-ai nimic la stomac... Acum putem trece la examinarea inimii... Jânost... Inchizitorul radiologie!

(Camera.se întunecă. Se răspândeşte o lumină albastră fantomatică, se aude un uruit sinistru. O mină de o (el îl apucă pe bolnav, îl ridică în aer, răstignindu-i braţele. În faţa lui, un disc de oţel care se roteşte cu mare viteză emite şuierând fulgere violete. Murmur subteran. Deodată, din întuneric apare şi se apropie un craniu oribil, rânjitor, cu dinţi fioroşi. În faţă, într-o oglindă de mercur se vede un schelet viu, cu mâinile răstignite, care dă din cap, îşi roteşte globulele goale ale ochilor şi scrâşneşte din dinţi.)

BOLNAVUL *(plângând)*: Doamne-Dumnezeule, fii milostiv cu sufletul meu de om păcătos... *(Leşină.)*

DR. MODERN *(din întuneric, cu glas triumfător)*: Ei, vezi, dragă prietene, numai un examen medical complet ne poate lămuri pe deplin! Dumneata n-ai nici pe naiba. Doar o slăbire a nervilor cardiaci., O mică nevroză a coronarelor, attţa tot. N-ai voie să abuzezi de cafea, de tutun, şi mai ales, ăsta-i lucrul cel mai important! să te fereşti de orice fel de emoţii. Cea mai mică emoţie, poate să-ţi fie fatală!

Cortina

DR. ACELAŞI

Psihofizica fricţiunilor dintre păturile suprapuse şi sufletul colectiv.

(Studiu principial exhaustiv asupra cauzelor luptelor sociale, în două volume.)

VOLUMUL ÎNTÂI

DR. ACELAŞI *(stă agăţat cu mina de mânerul uşii de la intrarea vagonului de tramvai, cu piciorul sprijinit în tăbliţa pe care inscripţia „Complet" arată că nu se mai pot urca decât cel mult încă douăzeci şi cinci de inşi; fruntea îi este lipită strâns de miile de cadavre presate care zac în faţa lui pe poziţiile de pe platformă)*: Ce vorbă-i aia, că nu mai e loc? Loc este destul, dar poftiţi de vă mai strângeţi puţin! E o porcărie că nu-l lăsaţi pe om să se urce cu voi; am exact aceleaşi drepturi să mă urc ca voi, care aţi izbutit să vă urcaţi deja. Îmi pare rău, domnule, că te-am călcat pe mină, dar aşa-i la război! Dacă nu se poate altfel, o să ne cucerim drepturile cu forţa. Dacă cei de la conducere tolerează ca unii să se poată urca iar alţii nu, atunci o să facem noi înşine ordine! Dţa îţi închipui ca eu n-am treburi cel puţin tot atât de urgente ca dumneata? Că dumneata te-ai urcat cu o staţie înaintea mea? Puţin îmi pasă! Atunci ai călătorit tocmai destul! Ce mai ţura-vura! Dă-te jos! Mie poţi să-mi turui cât vrei – aici nu-i vorba să stabilim cine şi-a ocupat locul mai de vreme sau mai târziu, profitând de pilele, de protecţia cine ştie cui! Aici e vorba să vedem cine are puterea să-şi menţină locul pe care l-a ocupat. La o parte din calea mea! Jos cu vatmanul! Jos cu burtoşii! Trăiască revoluţia! înainte, urra! *(Printr-un asalt irezistibil se înghesuie pe platformă. Vagonul porneşte.)*

VOLUMUL II

DR. ACELAŞI *(în staţia următoare, de pe scările platformei se adresează mulţimii care se-nghesuie să se urce)*: Dar... domnilor! Domnilor!!!... Pentru Dumnezeu! Nu vedeţi că nu-i loc?... Se prăbuşeşte sub noi platforma!... Nu vă-nghesuiţi ca animalele! Domnilor! Unde-i demnitatea umană? Suntem doar oameni, ce dracu'!

Niciun dobitoc fără minte nu se înghesuie în tramvai când vede că nu mai e loc! Domnilor, pentru Dumnezeu, să respectăm ordinea, altfel se prăbuşeşte tot ceea ce prea înţeleptul nostru guvern, a izbutit să creeze, în interesul dezvoltării constituţionale a Ungariei de mâine, bineînţeles în limitele dispoziţiilor legale. Răbdare, domnilor, răbdare! Aşteptaţi tramvaiul următor! Aşteptarea paşnică, specifică şi sistematic executată, îşi va da cu siguranţă roadele: vom avea un viitor mai frumos, dar, firește, numai în limitele legalităţii. Să ne gândim, domnilor, la occidentul civilizat! Să ne plutească în faţa ochilor marele exemplu al Germaniei! În numele naţiunii constituţionale vă somez, domnilor, să vă disparaţi în bună pace unul de lângă burţa altuia şi să aşteptaţi tramvaiul următor. Trăiască domnul conductor, trăiască preaiubitul nostru vatman, care în aceste zile grele conduce tramvaiul nostru cu o înţelegere atât de plină de înţelepciune! Trăiască guvernul!

DISCREŢIA, ÎNAINTE DE TOATE

— Pardon… îmi daţi voie?

— Poftiţi… e liber.

— Mulţumesc.

— Vă rog.

— Pardon… permiteţi să iau ziarul?

— Poftiţi.

— Ăăă… Ştiţi, mă interesează mica publicitate…

— Vă rog, poftiţi.

— Sunteţi foarte amabil… Nu găsiţi că trage puţin aici?

— Da, cam trage…

— Din păcate, n-avem ce face, cafeneaua e arhiplină, nu-i altă masă liberă.

— Într-adevăr.

— Mie, ca să fiu sincer, mi-e indiferent… Mă simt bine şi aici. Important e că pot citi mica publicitate. Asta mă interesează.

— Da… a… a… *(îşi continuă lectura.)*

— Omul vine la cafenea, se aşază, citeşte tihnit, nu-i

aşa? Eu unul cel mai bine mă simt când sunt singur. Pe mine să nu mă deranjeze nimeni; nici eu nu deranjez pe alţii. Dar vedeţi, la Budapesta oamenii nu sunt discreţi. Aici toată lumea îşi etalează în public chestiunile personale. Vine unul, ia loc lângă tine şi tam-nisam, începe să-ţi împuieze capul cu tot ce a făcut el în viaţă, de parcă treaba asta l-ar interesa pe cineva… Nu-i aşa?

— Da, aşa e. Aveţi dreptate.

— Ei, vedeţi. Ehei, în străinătate ecu totul altfel!

În martie vor fi doi ani, mă aflam la Londra, ştiţi, eu de felul meu sunt funcţionar la cadastru şi am fost trimis acolo de o bancă; îi spusesem tocmai soacrei mele, sărmana e cam surdă, i-am spus, zic, cât de hine-i pe acolo! La Londra, o spun şi acum, oamenii ştiu ce înseamnă discreţia în relaţiile personale. În definitiv, ce mă interesează pe mine angaralele altora? Uitaţi-vă, de exemplu, chiar cazul dumneavoastră… vă interesează pe dumneavoastră de ce buchisesc eu cu atâta atenţie mica publicitate?

— He, he… într-adevăr, nu mă interesează.

— Ei, vedeţi, aşa zic şi eu! Omul n-are voie să plictisească pe nimeni cu treburile sale personale. Eu citesc mica publicitate… dumneavoastră staţi alături de mine şi mă priviţi… şi cu asta… pas. Aşa cere discreţia. Asta înseamnă să fii un om discret! Poate pe dumneavoastră v-ar interesa motivele pentru care consult eu cu atâta interes mica publicitate. Dar dumneavoastră, totuşi nu mă întrebaţi, iar eu la rândul meu, nu vă spun, fiindcă s-ar putea întâmpla ca motivele acestea să mă privească numai pe mine personal şi să fiu obligat să procedez cu toată discreţia, aşa cum fac de altfel şi procedez, fiindcă, vă rog să mă credeţi, unora, de pildă, femeilor, nu le plac decât bărbaţii absoluţi discreţi. Să vă dau un exemplu, un caz concret. Ştiţi de ce am eu succes aţâf de mare la femei? Ei? Ce credeţi?

Fiindcă femeile ştiu că sunt un om discret şi, vă rog să mă credeţi, în ochii femeilor acesta-i lucrul cel mai important din lume. Pe drept cuvânt, vor să fie sigure că

au de a face cu un om discret, care nu va divulga nimic prietenilor săi, care nu va răspândi fel de fel de vorbe, nu va cleveti, fiindcă – vă rog să mă credeţi – femeile au o foarte mare grijă de bunul lor renume. De pildă, să luăm chiar cazul ăsta, al meu, aşa, ca să vă dau un exemplu… în prezent eu am, să zicem, o… iubită. Femeia asta e o doamnă, femeie frumoasă, elegantă, puţin cam grăsuţă, brună, dar asta n-are importanţă. Atunci, ce e important? Nu-i aşa că discreţia e importantă? 1 Şi acum, să mergem mai departe: iubita asta a mea e măritată, aşa că nu ne vedem decât în anumite case de întâlnire discrete. Acum, dacă eu i-aş trimite acestei femei o scrisoare, aşa cum fac atâţia alţi tineri, nu-i aşa că tâmpitul de bărbatu-su ar putea deschide scrisoarea şi atunci – ei vedeţi? – s-ar afla totul… Dar eu sunt un om discret. Scrisorile mele n-o să le poţi vedea niciodată la ei acasă! Şi nici pe mine dând târcoale în jurul casei lor, mergând în vizită la ei sau căutând prilejuri favorabile ca să fiu introdus în familie, aşa cum procedează alţii. Pe mine bă bătui ei, idiotul, nici nu mă cunoaşte! Eu redactez frumuşel un anunţ, îl dau la P.H.[43], femeia îl citeşte şi ştie imediat unde şi când ne putem întâlni. Vedeţi? Cel mai simplu şi mai minunat procedeu! Nu-i aşa? Să zicem, de exemplu, că aş vrea să mă întâlnesc mâine cu ea. Scriu un anunţ: „Pupu. Mâine după masă, locul obişnuit”. Pupu. Nu-i aşa că-i simplu? Poate că ne va bănui măcar cine e Pupu şi unde e „locul obişnuit”? Cum adică, sunt eu atât de prost ca să scriu negru pe alb: „Doamna Antonia Babergold, str. Baiza 3”? Vedeţi cât e de simplu! Femeia citeşte anunţul şi totul e în ordine. Nu tu scrisoare, nu tu bănuieli, nu tu scandal, nu târcoale în jurul casei; nici o încurcătură! Şi toate acestea de ce? Fiindcă, vedeţi, eu ştiu să fiu şi discret şi descurcăreţ, nu-mi bat gura pe la cafenea, nu frecventez localurile, nu mă expun să fiu văzut împreună cu ea, nu fac cunoştinţă cu familia, nu pălăvrăgesc în faţa prietenilor! Eu, domnule, ştiu să tac! De asta am succes la femei, de

43 Iniţialele ziarului *Peşti Ilirlap,* mare cotidian din Budapesta care la acea epocă avea cea mai bogată rubrică de „Mică publicitate“.

asta mă iubesc, mă îmbrăţişează, mă sărută şi mă muşcă bestiile dulci… Î*ăi, n-am dreptate?

— He, he, he… Ba da…

— Ei, vedeţi, aşa devine cazul!… Dar acum, am luat-o din loc… Alerg… La ora 3 trebuie să fiu acolo. Îmi pare bine că ne-am putut distra puţin între noi, ca bărbaţii, *(îi întinde nuna.)* Daţi-mi voie, sunt Frâsz Odón, de altfel…

— He, he, he… îmi pare bine. Anton Babergold!

VĂ ROG, ÎNTREBAŢI EXACT!

— Noroc, măi, da grozav te-ai mai bronzat! Ai fost în concediu?

— Doar în *weekend,* la Szárszo.

— Da? Acolo îşi petrece vacanţa şi familia mea.

— Ştiu. M-am întâlnit cu doamna „cu soţia ta.

— Da? Şi nu mi-a trimis vreun mesaj?

— Nu, dar de altfel nici n-am prea stat de vorbă… Doar am salutat-o.

— Cum vine asta… „doar am salutaţ-o”; o fi zis şi ea ceva! N-a întrebat de mine?

— Ba da, de fapt mi-a spus ceva, dar nu mai ţin minte exact…

— Vai, ce zăpăcit eşti! Omul nu poate să afle nimic precis de la tine.

— Ce vrei să afli?

— Aş vrea să-mi spui exact, cuvânt cu cuvânt, tot ce aţi vorbit. Dar exact, aşa cum îţi pun şi eu întrebarea.

— Te rog, cu plăcere, sunt la dispoziţia ta. Aşadar, am văzut-o, am salutat-o spunându-i: Sărut mâinile, stimată doamnă. Atunci ea, doamna, soţia ta…

— Atunci ea? Dar te rog să-mi povesteşti exact, tot ce s-a întâmplat…

— Atunci ea a început să dea din mâini în fel şi chip acolo, în faţa mea. Pe urmă a dat o dată şi din picioare, iar mie mi-a spus: La revedere, Szkuele, şi a scuipat… Ei, aşa s-au petrecut lucrurile, dacă ai dorit să ştii absolut totul în mod exact.

— Ce…? Ce e-e…? Ce vorbeşti? A dat din mâini…?

dat şi din picioare? A scuipat? Soţia mea?!…

— Da, soţia ta. Află că ţ¡-am povestit exact cum au lucrurile şi dacă vrei să ştii chiar totul… mai la că în minutul următor s-a trântii pe burtă, şi a început să se învârtă în jurul ei, dând tot timpul din îmi şi din picioare. Atunci mi-a strigat câteva cunte: dacă te în Uneşti cu Emil să-i spui că sânţbine.

— Iisuse Cristoase! Să fie adevărat?!… Şi tu mi-o mi în felul acesta?

— Cum să ţi-o spun? îţi relatez tot ce s-a întâmplat…

— Vai, Doamne!… Asta înseamnă c-a avut o criză de epilepsie… Sau, poate, a făcut o insolaţie… Poate o fi înnebunit… Te rog, arată-mi precis cum făcea…

— Uite aşa, dădea din mâini şi din picioare, izbea…

— Şi tu? Tu te-ai uitat liniştit la ea, fără s-o ajuţi?… N-ai încercat s-o ridici?… N-ai chemat un doctor?

— La ce bun? în locul acela apa nu era prea adâncă, şi-apoi, ştie să înoate…

— De ce fel de apă vorbeşti domnule?

— De apa în care ne-am întâlnit.

— Ah, idiotule! Aşadar, v-aţi întâlnit în apă? Şi tocmai asta nu mi-o spui!?

— Tu ai vrut să ştii ce am vorbit cu soţia ţa, dar nu m-ai întrebat unde am întâlnit-o!!!

Cortina

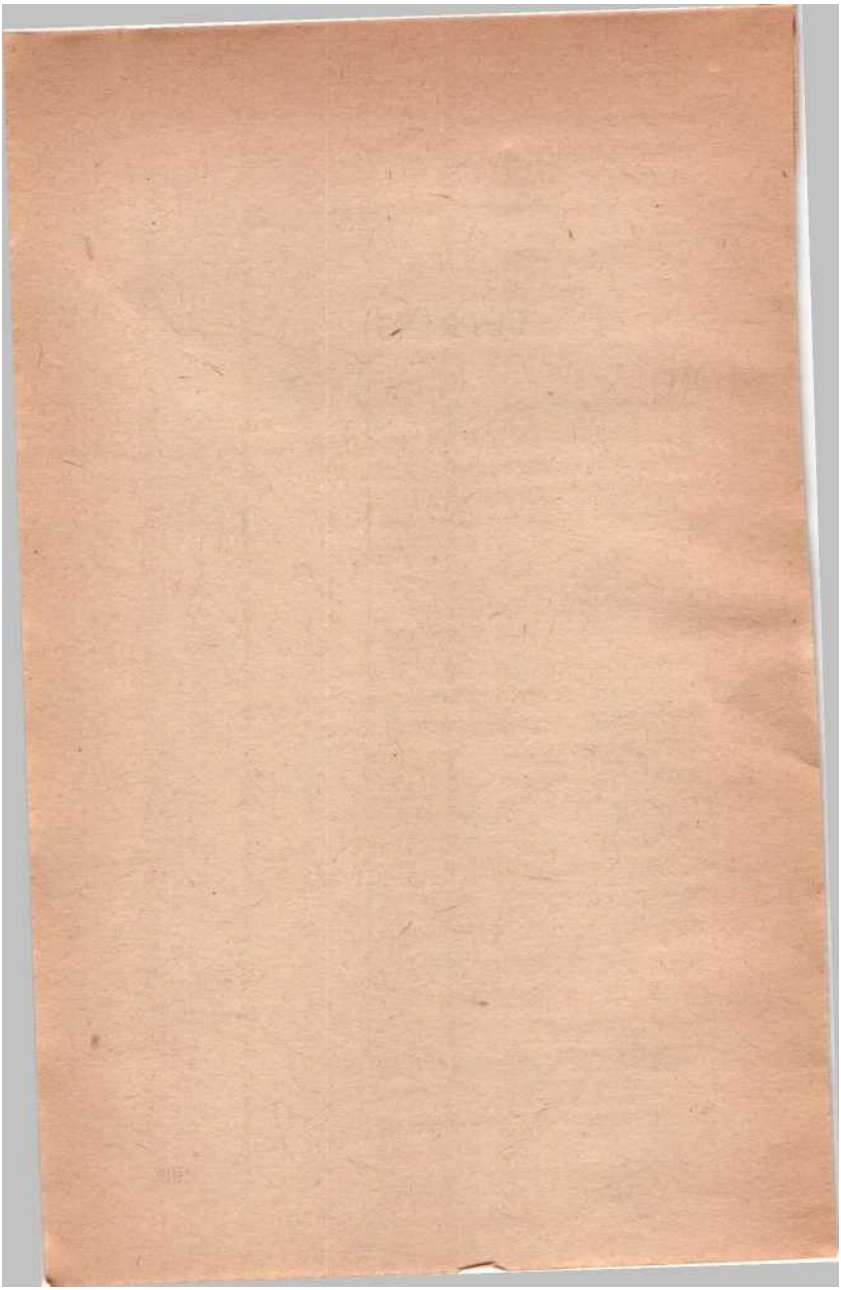

Prefaţă V
Tabel cronologic XXVII
SCHIŢE

Am întârziat 3
Îmi vând cărţile 7
Elevul eminent răspunde 10
Elevul slab răspunde 14
Un bărbat căzut 19
Clasa moare de râs 24
Fetele 28
Jurnal 32
Agăţat de bară 36
Am prezidat examenul 40
Ua neurolog 47
Şireturile 50
Mi se dă o temă 54
Duc o carii! 56
Viaţă nouă 59
Hal-and-ala., 62
Triumfătoarea llal-and-ala 65
Impresionism 68
Scrisoare către domnul Diplomat-şef 71
Futurism 1 73
Evrica 75
8 C5
Vorbeşte-ntreg oraşul 79
Poveste despre un copil prost 83
Nu ştiu de ce, dar îmi bănuiesc nevasta 84
Diplomaţie 88
Alegorie despre scriitori 96
Maşina timpului 99
Jucărie pentru fiul meu 103
Protecţie 106
Musafirul 109
Parabole biblice adaptate pentru vremuri de război 112
Duel american 115
Pantofii 119
Grimasa 123
Un copil ca oricare 126
Stiloul 130

Dau examen din războiul mondial 133
Cu cine seamănă Piştike 138
Hai de Em-te-ka 140
Cu superiorul său nimeni nu-i nervos 143
Talent 147
Discuţie 150
Execuţia mea 152
Criză de hârtie 156
Îmi meditez copilul 161
Cuvinte încrucişate 165
Ca-n Valgurar 169
Un om cinstit 173
Vioara 176
Cura de slăbire 179
Dickens-patetic 182
Studiez sufletul 185
Mahlzeit şi Zaturek 188
Adio rebusuri 190
Curaj şi noroc 193

Elefantul 195
Oraşul omenirii 199
Un chinez politicos 202
SCENETE
Fotoliul fermecat 206
Cele două suflete ale Oliviei 232
Cer să mi se restituie taxele şcolare 253
Nenea Doctorul 274
Anchetă la faţa locului 281
Farsa 297
Diplomatul şi soldatul 307
Nu mă recunoaşte propria mea mamă 314
Nu ştiu cum îl cheamă 321
Omul care n-are absolut nicio sensibilitate pentru simbolism 329
Domnul director 334
Extrem de neplăcut 339
Trei ţigări de ciocolată 343

Propaganda 348
Detectivul 354
Denunţătorul 363
Examen medical 369
Dr. Acelaşi 373
Discreţia, înainte de toate 376
Vă rog, întrebaţi exact! 380

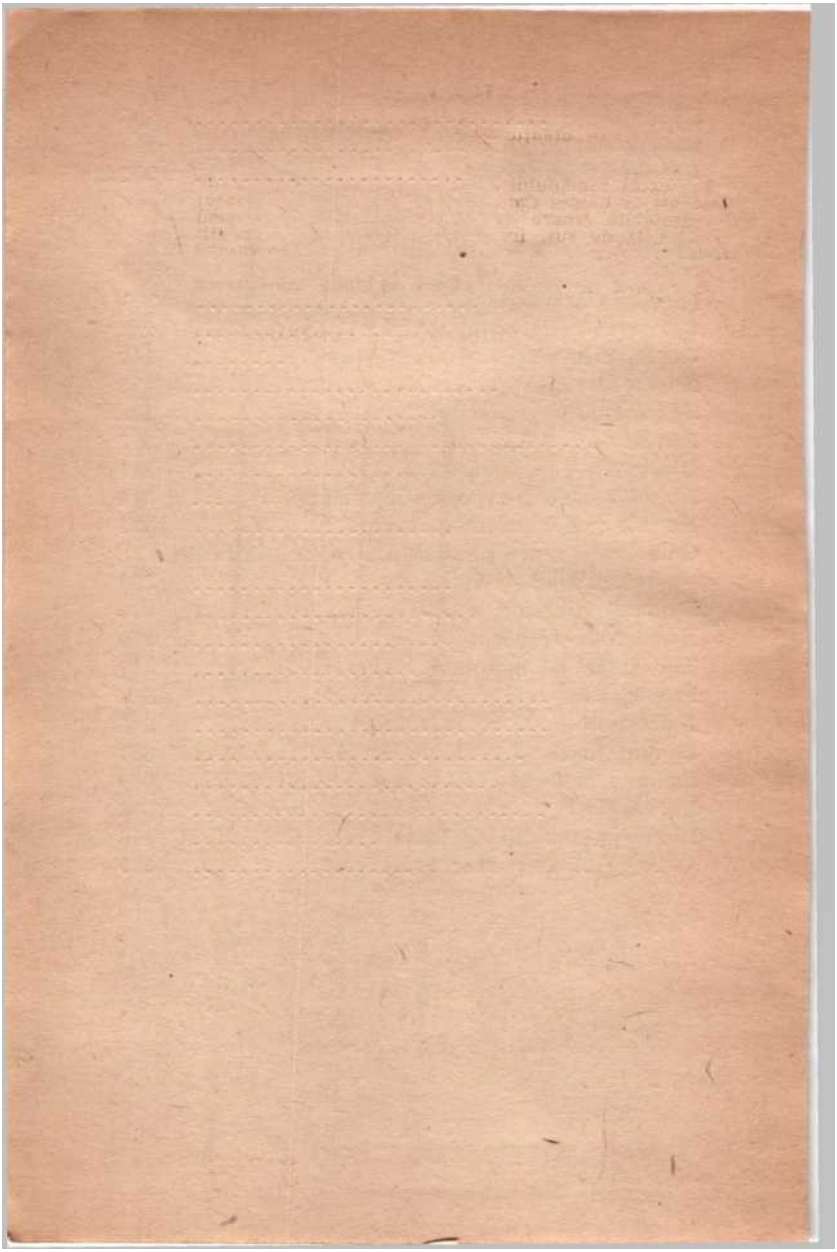

NOTA

În atenţia cititorilor noştri

În textul romanului *Poştaşul sună întotdeauna de ttouă ori* de James Cain (B.P.T., nr. 567) s-a strecurat o

regretabilă eroare de tipar. La pag. 168, în locul rândului 11 de sus, intercalat greşit aici, se va citi rândul următor: *„mărturisit nimic, şi asta înseamnă ceva. Am auzit”.*

Îi rugăm pe cititorii noştri să facă îndreptarea cuvenită.

„BIBEIOTECA PENTRU TOŢI 1
Redactor: GIZELLA CSAKY
Tehnoredactor: TRAIAN ARGETOIANU
*Apărut 1970. Hârtie ziar de 50 g în –, Format 700X920/32. Coli ed. 16, 02. Coli tipar 13, 25. A. nr. 2511U970. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 894.51*1 – 32 = *59.*

Tiparul executat sub comanda nr. 161 la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti – Republica Socialistă România.